

K 29949
2

ვახტანგ VI

ძველი ქართული მხატვრული ძეგლობა

პანტანო VI
თხზულებათა კრებული

899.9621-1

ძველი ქართული მხატვრული ძეგლობა

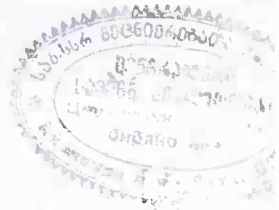
მხატვანბ VI

ლოესები ღ პოემები

K 29949
2

ალ. ბარამიძის

რედაქციით ღ მენიშენებით

ს ა ბ შ ო თ ა მ ნ ნ რ ა მ ა

ვახტანგ VI

1675—1737

ვახტანგ მეექვსე ქართული კულტურის გამოჩენილი მოღვაწეა. ის იყო ქვეყნის განათლებული ხელმძღვანელი, თავგამოდებული მამულიშვილი, გულუხვი მეცენატი, სწავლული მწიგნობარი, გრძნობიერი პოეტი, ჭმანური პიროვნება. ვახტანგი სათავეში ვდგა ქვეყნის არა მარტო პოლიტიკურ ცხოვრებას, არამედ ის უშუალოდ წარმართავდა ქვეყნის მთელ ინტელექტუალურ საქმიანობას. ვახტანგის ინიციატივითა და პირადი მონაწილეობით დამუშავდა ქართული ისტორია, ქართული სამართალი, ქართული ადმინისტრაციულ-სამეურნეო წესდებულება. ვახტანგის წყალობით საქართველოში პირველად ამუშავდა სასტამბო დაზგა. ვახტანგის სტამბაში დაიბეჭდა ბევრი წიგნი როგორც სასულიერო, ისე საერო-სამოქალაქო ხასიათისა. კერძოდ იქ დაიბეჭდა „ვეფხისტყაოსნის“ მეცნიერულ-კრიტიკულად დამუშავებული ტექსტი, ვ. წ. ვახტანგისეული რედაქცია რუსთველის პემისა, რომელსაც თან ახლავს თხზულების ვრცელი კომენტარული მიმოხილვა, შერჩეული თვითონ ვახტანგის მიერ.

როგორც ჩანს, ვახტანგი ჯერ კიდევ ბატონიშვილობის პერიოდში, ე. ი. 1703 წლამდე, ეწეოდა წინაყოფიერ მუშაობას. 1703 წელს ის დაინიშნა ქართლის გამგებლად მეფის მოადგილის („ჯანიშინის“) წოდებით. სულ რაღაც ათიოდე წელი დაჰყო ვახტანგმა ქვეყნის სათავეში, მაგრამ ეს ათიოდე წელი უნაყოფიერესი პერიოდი აღმოჩნდა საქართველოს ისტორიაში. ცხოვრების ყოველ სფეროს დაეტყო ენერგიული გამგებლის ხელი. განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა ვახტანგი კულტურის დარგს. მან შემოიკრიბა ქართლის მთელი მონაროვნე საზოგადოება, ყველას. ნიჭისა და მოწოდების შესაფერის საქმეს ანდობდა, გაჩაღდა დაძაბული შემოქმედებითი მუშაობა. ვახტანგს გვერდში უდგა და ზურგს უმაგრებდა მისი განათლებული აღმზრდელი სულხან-საბა ორბელიანი (1658—1725).

ირანის შაჰი ეპყითა და უნდობლობით უყურებდა ქართლის ჯანიშინის განმანახლებელ საქმიანობას. 1712 წელს ვახტანგი გაიწვიეს ისპაჰანში, მთხოვეს მშობლიური სჯულის დაგდება და სამაგიეროდ მას აღუთქვეს ქართლის ტახტზე დამტკიცება. ვახტანგმა იუარა. შედეგად „გათახსირგს“ და ქირმანში გადაასახლეს. ვახტანგს სპარსეთში ახლდა სულხან-საბა ორბელიანი, რომელიც ფარული დავალებით გაიგზავნა ევროპაში. აქედან სახარბიელო არაფერი გამოვიდა. სულხან-საბა ხელცარიელი დაბრუნდა უკან. შეპირებაში მყოფი ვახტანგი ბოლშანაღველს იმსუბუქებდა ლიტერატურული საქმიანობით. ის წერს: „სხვა საქმე არა მქონდა რა, ამის შექცევას გამოვეკიდე... თუკა დამეკლოს რაზე, ნუ დამგმობთ. ჩემი ჭირი ქვას ჭონებოდა, დადნებოდა; ჩემი ფიქრი და ნაღველი ზღვის ალაგს აავსებდა“-ო. ქირმანის პატიმრობაში თარგმნა ვახტანგმა ქართულ ენაზე მსოფლიო მწერლობის მშვენიერი ძეგლი „ქილილა და დამანა“. აგრეთვე ქირმანის პერიოდს ეკუთვნის ვახტანგის რამდენიმე ლირიკული შედევრი.

პატიმარ მეფეს სამშობლოდან ცუდი ამბები მისდიოდა. ამოძრავდნენ ყოველი ჯურის შინაგამცემნი. უნაყოფო ჩანდა სულხან-საბას დიპლომატიური მოღვაწეობაც. ვახტანგმა ჯეროვნად შეაფასა შექმნილი მდგომარეობა, მან ხელი აიღო ჯიქური პოლიტიკის წარმოებაზე, გარეგნულად მიიღო შაჰის მოთხოვნები. 1716 წელს ვახტანგმა ოფიციალურად უარპყო ქრისტიანული სჯული და აღიარა მაჰმადიანობა.

სამაგიეროდ მას უბოძეს „ქართლი, ერანის სპასალარობა, თავრიზი და ბარდა“-ჩანს, ერანის შაჰი საბოლოოდ მაინც არ ენდობოდა გამაჰმადიანებულ ქართლის მეფეს. სამიოდე წელი ის კვლავ სპარსეთში დაიტოვეს. მხოლოდ 1719 წელს დაბრუნდა ვახტანგი თავის სამშობლოში, დაბრუნდა და ახალი ენერგიით შეუდგა უწინდელ განმახლებელ საქმიანობას. მაგრამ სულ მალე რადიკალურად შეიცვალა ქვეყნის პოლიტიკური კონუნქტურა. როგორც ცნობილია, შვეციის წინააღმდეგ წარმოებული ომის წარმატებით დამთავრებისა და ბალტიის ზღვის სანაპიროების დაპყრობის შემდეგ პეტრე პირველმა გადაწყვიტა აღმოსავლეთისკენაც „გაეჭრა ფანჯარა“ და ხელთ ეგდო კასპიის ზღვის მიდამოები. ამ განზრახვის განსახორციელებლად პეტრეს ესაჭიროებოდა ხელსაყრელი მოკავშირე. ვახტანგის უკეთეს მოკავშირეს ის ვერ იხსურებდა. პეტრე ადრევე სინჯავდა ნიადაგს. ორივე ქვეყნის, რუსეთისა და საქართველოს, ინტერესები მოითხოვდა სპარსეთის ძლიერების შემუსრვას. 1721 წელს დაწყებული მოლაპარაკება წარმატებით დასრულდა. თანახმად შეთანხმებისა, პეტრესა და ვახტანგის ლაშქარი უნდა შეერთებულიყო ქალაქ შამახისთან.

რუსეთის ჯარი ძლევამოსილად მოიწვედა სამხრეთისაკენ, ვახტანგიც მომზადებული ელოდა თავის მოკავშირეს. მოკავშირეთა შორის არსებული მანძილი დავიწოვდა. პეტრემ იერიშით აიღო დარუბანდის (დერბენტის) ციხე-სიმაგრე. როცა საბოლოო გამარჯვება უეჭველი ჩანდა, საუცხოოდ დაწყებული საქმე სწორედ მაშინ ჩაიშალა. დარუბანდიდან პეტრემ პირი იბრუნა. ლაშქრობა მოხსნა და ჩრდილოეთისაკენ გაეშურა. განუარტოებელი ვახტანგი პირისპირ შერჩა გამძვინვარებულ მტერს.

ქართლის „განდგომილი“ მეფე სპარსეთმა სამაგალითოდ დასაჯა. ვახტანგს ქართლის ტახტი ჩამოართვეს და ის კახეთის ბატონს გადასცეს, ქართლი და კახეთი გათიშეს, ძმათ შორის შუღლი ჩამოაგდეს, თბილისს მიუსიეს ლეკების დაქირავებული ჯარები. განსაცდელში ჩავარდნილმა ვახტანგმა სახიფათო ნაბიჯი გადადგა, შემწეობა თხოვა ოსმალეთს. ოსმალეთმაც არ დააყოვნა, ის თავის სასარგებლოდ ჩაერია ქართლის საქმეებში, ჩვენი ქვეყანა აივსო სარასკირების ყაჩაღური რაზმებით. დრო იხელთეს კავკასიის მთიელმა ტომებმაც. „თურქი, სპარსი, ლეკი, ოსი, ჩერქეზ, ლიღვი, დიდო, ქისტი“ ყველა დათარეშობდა ქართლის მიწაწყალზე, არბევდა, აოხრებდა, აწიოვებდა ჩვენს ქვეყანას. გურამიშვილის სიტყვით „მოისრა ხშირი ქვეყანა, გახდა ვერანად, ტრამლადა“.

სავალალო გახდა ვახტანგის ბედი: სპარსეთი გადაიმტერა, ოსმალეთმა ვერაგულად უმტყუნა, მთა განუდგა, „შინათ აიშალნენ“. სხვა გამოსავალი აღარ რჩებოდა, ვახტანგმა მიმართა თავის მოკავშირეს, ასტრახანის გუბერნატორ ვოლინსკისაგან ითხოვა რუსეთში გახიზნვის ნებართვა. ნებართვა მიიღო. სხვათა შორის, ვოლინსკის ვახტანგისათვის ნება დაურთავს პეტრეს დაუკითხავად. ეს

რომ პეტრეს გაუგია, გაშმაგებულა: „Монарх (Петр Первый.—А. Б.) негодовал за сие позволение, приметив, что хотя царь (Вахтанг—А. Б.) и в бедстве, но гордости не оставляет“.*

ვახტანგი დიდძალი ამალით გადავიდა რუსეთში 1724 წელს. ვახტანგის ამალაში შედიოდნენ საქართველოს ყველა კუთხის მოწინავე საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები—პოლიტიკური მოღვაწენი, მწიგნობრები, მეცნიერები, სჯულის უფალნი, და ა. შ. ვახტანგს იმედი ჰქონდა, რომ რუსეთის დახმარებით მალე კვლავ დაიბრუნებდა თავის ქვეყანას. ეს იმედი მას გაუცრუვდა. ვახტანგს ერთხანს კარგად ეპყრობოდნენ, მაგრამ როდესაც აღმოსავლეთის საკითხი მოიხსნა პოლიტიკური ცხოვრების დღის წესრიგიდან, ქართლის ყოფილი მეფის პოლიტიკურმა წონამაც იკლო. ვახტანგს მოთხოვეს, რათა ხელი აეღო საქართველოში დაბრუნების ცდაზე, თავისი¹ამალით ჩარიცხულიყო რუსეთის ქვეშევრდომთა რიგში და რუსეთშივე დამკვიდრებულიყო საბოლოოდ. ვახტანგს შეურაცხყოფილად უგრძნია თავი, გამწარებით უთქვამს:

მთხოვენ და მივსცემ ვერავის, მე ვერ ვიტვირთავ ამასა:
მე წაუხდინე ქვეყანა, შვილიც გაუცე მამასა?

(დავითიანი)

პოლიტიკურ ჩიხში მომწყვდეულსა და უღონოქმნილ ქართლის ადრინდელ მბრძანებელს განუცხადებია: „სჯობს უჭმელობით სიკვდილი საყვედურითა ჭამასაო“. პროტესტის ნიშნად დაუტოვებია მოსკოვი და, როგორც კერძო პირი, გადასახლებულა ასტრახანში. საგულისხმიეროა, რომ დიდებული ქართველი პოეტი დავით გურამიშვილი (1705—1792) არ იზიარებდა ვახტანგის პოლიტიკურ ხაზს, მან დაუხოგავად ამხილა მეფის ზოგიერთი ნაბიჯი, მაგრამ ამავე დროს სწორედ გურამიშვილმა დაგვიხატა ვახტანგის არაჩვეულებრივად მიზიდველი და სიმპატიური სახე. გურამიშვილის აზრით, ვახტანგის ყოველი მოქმედება ჩაგონებული იყო ქვეყნის უსასღვრო სიყვარულის მოტივით. „თავისას, თავის ქვეყნისას უბედურებას ჩიოდა“ პატრიოტი და ჰუმანიური მეფეო. ყველა ძლიერსა და გავლენიანს ის თურმე თვალცრემლიანად ავედრებდა ქართლის ქვეყნის შველას: „ამასა გთხოვ, შემიწყნარო, ბრძანო ჩემის ქვეყნის შველა“-ო. ვახტანგი მართლაც თავგამოდებულად და გულწრფელად ეცადა თავისი ქვეყნის შველას. სამშობლო ქვეყნის უზომო სიყვარული მან გრძნობიერად გამოხატა თავის ლირიკულ ლექსებში და სამარეშიც თან ჩაიტანა. ვახტანგი გარდაიცვალა ასტრახანში 1737 წლის 26 მარტს (ძველი სტილით). მქუხარე ლექსით გამოიტირა გურამიშვილმა თავისი მწყალობელი პატრონი:

ვაი, რა ბოძი წაიქცა, სახლ-კარი თავს დაგვექცაო.

* * *

ვახტანგი იყო მრავალფეროვანი და ნაყოფიერი მწერალი-მწიგნობარი, მთარგმნელი, რედაქტორი, კომენტატორი, პოეტი. შედარებით კარგად არის შესწავ-

* П. Бутков, Материалы по новой истории Кавказа, СПб, 1869, I, 63.

ლილი ის მუშაობა, რაც ვახტანგმა გასწია „ვეფხისტყაოსანზე“. * ასევე ცნობილია ვახტანგის დიდი ღვაწლი „ქილილა და დამანას“ ქართული ვერსიების ჩამოყალიბების საქმეში. ** ვახტანგს სპარსულიდან უთარგმნია და შემდეგ გაუღვივებინა დიდაქტიკურ-ალმურდულობითი ხასიათის ნაწარმოები „ამირ-ნასარიანი“. ზნეთსწავლულების რიგისაა „სიბრძნე მალაღობელიც“, რომელიც ვახტანგს ლექსად შეუწყვიტა ერასტი თურქისტანიშვილის მიერ რუსულიდან ნათარგმნი პროზული „აბოვეგმატას“ მიხედვით. ვახტანგის ბრძანებით უთარგმნიათ იგავ-არაკთა განთქმული კრებული „ბახთიარ-ნამე“, სამიჯნურო მოთხრობა „ბარამ-გულანდამიანი“ *** და სხვა. ვახტანგის მითითებით არის შეთხზული ქართული მწერლობის ზოგიერთი დიდად მნიშვნელოვანი ძეგლი, მათ შორის მამუკა ბარათაშვილის „კაშანიკი“, ანუ „სწავლა ლექსთა თქმისა“. ****

შედარებით უფრო ნაკლებად არის ცნობილი ვახტანგი როგორც პოეტი. საკმარისია თუ აღვნიშნავთ, რომ მისი ლექსების კრებული წინამდებარე გამოცემით ქვეყნდება პირველად. *****

ვახტანგის ლირიკული ლექსების უმეტესობა დაწერილია უცხოეთში (ისპაჰანში, ქირმანში, მოსკოვში) დევნულობისა და გარდახვეწილობის დროს, როდესაც მგოსანი დიდ სულიერ მღვდლვარებას განიცდიდა, შეპყრობილი იყო მძაფრი კაეშნით და მას სანეტაროდ ესახებოდა „პირველისა მის დიდებულობისა არ ქონა ნაღვლიანობისა“. პატივყარილი, დამცირებული და დანარცხებული მეფე საშინელი სიმწარით იტანდა აუჯიანი ბედის უკუღმართობას, ხოლო პოეტის გრძნობიერ გულში დაგროვილი ბოღმა-ნაღველი თავის უშუალო გულწრფელ გამოხატულებას ჰპოულობდა ელეგიურ ლექსებში:

დამიმონა კაეშანმა, სევდა მომხვდა მისთვის წამლად,
ნაღველს ვხმარობ მუდამ მეღნად, გულსა ვაწვევ მისად კალმად.

„ალმემართა კაეშანი“-ო, ამბობს ვახტანგი სხვაგან და გულისმომკვლელად მოსთქვამს თავის მიუსაფრობას, უცხოეთში დაკარგულობის სივავლანხს:

დაუტევე სახლ-სამყოფი, თვისნი ტომნი, მრნადები,
დავკარგულვარ უცხოს თემსა...

* იხ. ვახტანგისეული „ვეფხისტყაოსანი“, აღდგენილი აკაკი შანიძის მიერ თბილისი, 1937.

** ალ. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, 1945, გვ. 235—372.

*** ეს ნაწარმოები მე-18 საუკუნეშივე ითარგმნა რუსულ ენაზე: „Рождение новомодной красавицы Гулапданы и храброго принца Барамы“. Переведено с грузинского языка Московского университета информатомом Семеном Игнатьевым, СПб 1773.

**** გამოცემულია ორჯერ, პირველად ალ. ხაზანაშვილის მიერ („მოამბე“, 1900, XII, გვ. 50—68), მეორედ გ. ლეონიძის მიერ (თბილისი, 1920).

***** ვახტანგის ლირიკული ლექსების ნაწილი ჩვენ დაგებულდეთ „ანთოლოგიის“ მეორე ტომში (თბილისი, 1928).

ისპაჰანის სულისუემშუთავ გარემოში მომწყვდეულ პოეტ-მამულიშვილს არ შორდებოდა არც თუ ისე შორეული წარსულის ნაღვლიანი მოგონებანი. ვახტანგი მწვავედ განიცდიდა უწინდელობისა და აწინდელობის მძაფრ კონტრასტულ ვითარებას:

პირველ მალხინა სოფელმან შამბიანთ არე-მარებას,
ყარაიას და სომხითში, დიდგორის გასახარებას,
სხეას რას შექცევას, რას შევებას, არ კაცთა დასახარებას.
აწ დამსვა მარტო, გასჭვრიტეთ, ქუჩუქას სახლსა-სარებას.

სხვაგან პოეტი უშუალოდ მიმართავს თავის საკუთარ თავს:

ჰე, თაო, პირველ შევებულო, აწ უცხოს ჭირსა ვარდია,
საკვრელსა ძნელად სახსნელსა, მთხრებლსა მოღრმოსა ვარდია;
მკვიდრი უმკვიდროდ შევიქენ, სამყოფთგან გარე ვარდია,
ლაწვი შემქმნია ზაფრანად, ვის ვერა მდრიდა ვარდია.

უცხოობის ურვით შეპყრობილი პატრიოტი პოეტი დიდი სიყვარულით იგონებდა მშობლიური ქვეყნის ძვირფას გარემოს, ქართლის მიმხიბლავ მიდამოებს; იქ გატარებული ჭაბუკური სიხარულისა და განცხრობის დღეებს. ვახტანგმა ერთმა პირველთაგანმა უმდგრა შთაგონებული ლექსებით საქართველოს დედაქალაქ თბილისს, ამწვანებულ და აყვავებულ მაისის თბილისს:

რა სჯობს მაისში ტფილისსა, ვარდი ვარსკვლავებრ ესხასა,
მწვანედ ლელავდეს გარემო, ცის ცვარი მასზე ესხასა,
თუ არ უშმაკო, ვინცა ქნას, მაზედა რითმე ესხასა!

ერთი მოგონება იწვევდა მეორეს. პოეტის წარმოდგენაში ირგოდა ერთიმეორეზე უფრო საყვარელი, უფრო მიწიდეველი სახეები: თრიალეთის მთები, შამბიანი, კოჯორი, ლილოს ტბა, შეენაბადა, ქცია მსუქანი ორაგულებითა და კალმანებით, სომხითში ნადირობა შემოდგომაზე, ზამთარს ყარაია... შემდგომ ისევ თბილისი, ისევ შეება, ისევ სიხარული.

გარეშე მტერმა, ერანის მტარგალმა შაჰმა მოულო ბოლო ვახტანგის გატაცებულ შემოქმედების საქმიანობას საქართველოში. ირანის შაჰმა მოსწყვიტა გრძნობიერი მამულიშვილი მშობლიურ მიწას და სამყოფელად მიუჩინა ქუჩუქას აბეზარი ჭერი. საშინელი მუქარის ქვეშ ვახტანგს მოთხოვეს სინიდისის შებლალვა, სჯულის დაგდება, სამშობლოს ღალატი. ის მტკიცედ იგერიებდა მტრების მოჯარულ იერიშებს, მას უფრო გულს უკლავდა თვისტომთა, ნათესავთა, ოდინდელ ტოლ მეგობართა და ამხანაგთა ვერაგული განდგომა, შავი უმადურობა და უფრი. ვახტანგი ჩივის:

ყმაზე წამადა წყალობა, ცუდ რაცა სამსახურები,
ამხანაგებთან სიკეთე, სხვათაგან შესაშურები,
ძმათა და თვისთა მოყვსობა, რა ჩემგან მოსასურები!
განმაძეს ასე უბრალოდ თვალთ ცრემლთა მონაწურები.

მძიმე განსაცდელის ქამს პატივპურილ მეფეს ყველა განდგომია, ერი და ბერი, თითქოს ყველას უკისრია ოდინდელი პატრონის უსინდისოდ ჩაწიხლვა:

ერთი ღმერთი აზ ირწმუნეს, ბერთა რჯული შეურაცხევს,
არას კერბსა არ-უქნია ჩემ საქმეზე იმათ რაც ყვეს...

* *

მძიმე სულიერი დეპრესიის ვითარებაში მყოფ პოეტს წარმტაც გულისსწორ სატრფოდ ეხატებოდა თავისი სამშობლო მხარე (ამით ვახტანგი აკაკის წინამორბედი). მხურვალე გრძნობით ეტრფიალებოდა ის სათაყვანებელ საგანს, მაგრამ— გაგლახ—აღერსიანი პასუხის ნაცვლად იქიდან ღებულობდა გესლიან ისარს. „კეკელუცთ ზედა ხარ ხელმწიფე, ტრფიალთ ცუცხლს უდებ მალამით“-ო, მიმართავს ვახტანგი სამშობლოს და ნაღვლიანი სიტყვებით ურთავს:

მანდით ნასროლმა ისარმა გული გამიპო მალ ამით-ო.

პოეტის ფაქიზი, სანდომიანი სატრფო თურმე ხელთ ჩაუგდიათ სხვადასხვა ჯურის მედროვეებს, მზაკვრებს, გამცემლებს და უპატრონოდ დარჩენილს უპირებდნენ სულისა და ხორცის ავაზაკურად შეგინებას. ვახტანგი გრძნობდა თავის უძლურებას დახმარების აღმოსაჩენად, რაც მას გულს უკლავდა და უსასოობის რწმენას უღვივებდა. ბოლოსდაბოლოს ვახტანგი იძულებული გახდა ტაქტიკური მანევრი ეხმარა, ახალ გზას დასდგომოდა, მაკრავ, როდესაც იქიდანაც არა გამოსულა რა, მაშინ შეუთზზავს უმწვევესი სასოწარკვეთილებით აღბეჭდილი შემდეგი შესანიშნავი ლექსი:

რანი და, მოვაკანი და, სახლი და, კარი, ბანი, და,
გათავდა ყოვლი წერილი, ანი, ბანი და, განი, და...
ვიარე ყოვლი ქვეყანა სივრძე და სივრცე, განი, და,
ვერა ვპოვე რა მის მეტი, დავყარე ძმა და დანი, და...
ხორცსა მზაჟალი დაჟაკლე, სულს მივიცე იქი რჯანი, და.
ვაი-ვაჲ, მსაჯეს უბრალოდ, არ მომცეს მე აჯანი, და.

ეს ლექსი ვახტანგის პოეზიაში თავისებური გედის სიმღერაა. სამაგალითო სიტყვიერი ოსტატობით, გასაოცარი პოეტური ძალით, სრულიად ახლებური მუსიკალური კილოთი გადმოუცია აქ ვახტანგს ჭეშმარიტად დიდებუნებოვანი პოეტი-პატრიოტის უსაზღვრო ტრაგიკული განცდა.

ვახტანგი სოფლის მომდურავი პოეტია. პოეტს სოფლისაგან წილად რგებია: „კაცთაგან მოუგონარი მწირობა, სიგლახაკე, შიმშილი, სიშიშვლე დასალონარი.“ ის ისე შეეჩვია სოფლის გამწირაობას, რომ აღარც კი უკვირს და ამიტომაც თითქოს აღარც კი ჭმუნავს, თავს ირონიულად ანუკეშებს:

სოფლის სიმუხთლე ასეა, რად ვინ სდევს, მიკვირს, მეფეო,
ან შენ ამისთვის რათ სწუხარ, უცხოლ განს, ვახტანგ მეფეო.

სოფლის გაუტანლობა განსაკუთრებული სიძლიერით აქვს ვახტანგს გადმოცემული ელეგიურ ლექსში „ვაი, სიკვდილო, მწარე სიკვდილო“:

რა დავიბადე, სოფლით ვიბადე, ვაი, სიკვდილო, მწარე სიკვდილო!
მეგონა რა მე, სოფლისა რამე, ვაი, სიკვდილო, მწარე სიკვდილო!

სხვათა შორის, ეჭვი არაა, ვახტანგის ამ ლექსით არის შთაგონებული დავით გურამიშვილის „გოდება“:

გული ღონდება, ვიწყო გოდება, ვაი, საწუთრო, ცრუო სოფელო!
ბორგნა-ბოდება, რაც მაგონდება, ვაი, საწუთრო, ცრუო სოფელო!

საერთოა ორივე დამოწმებული ლექსის მეტრი, რიტმი, რეფრენი, აგრეთვე შინაარსობლივი მხარე, განწყობა, კილო.

ვახტანგი მძულვარებით ამხელს სოფლის დაუდგრომელ ბუნებას, მის მხაკვარულ ქცევას. სოფელი პოეტს აგონებს უზნეო მეძაე დედაკაცს:

ეს სოფელია დიაცი სიძვისა მიმყოფელი,
თავსა კეკლუყად გაჩვენებს, ბოლო აქვს დასაქოფელი,
ხან შენს უბეთა მძინარი, ხან სხვასთან არი მწოლელი.

მკაცრი განაჩენით ასკვნის ვახტანგი: „სოფელი ჩვენი მესისხლე ზღაპარი არის, ყბედია.“ დასასრულო შესაბრალისად დასძენს, „ვიჩვი, თუმცა არვინ მისმენს, რა ვქნა, თავი მებრალემა“. შესაბრალისადვე იძახის სხვაგანც „დამწვა სოფლისა საცთურმა“-ო. ადამიანის სიცოცხლე, ვახტანგის აზრით, „რუსთ ზაფხულისებრ მოკლეა“. თანაც ეს მოკლე სიცოცხლე ერთი გაბმული და დაუსრულებელი ტანჯვაა. თავისებური ჰუმორით ურთავს ერთგან პოეტი:

სულ დამიქცია სამყოფი, სახლი, სართული, ბანია,
მეფობის ნაცვლად სოფელმან მიბოძა ლქსობანია-ო.

ვახტანგი არ ზოგავს არც თავის საკუთარ თავს და ზოგჯერ სინანულით აღნიშნავს:

რას ვებრალეზ საწუთოსა, ვამბობ, მიყო ამან ესო,
რაც მე შეევსი შესასმელი, ესე ხელსა ვისცა ესო?
ვარდი მედგა ბალსა ჩემსა, არ-თუ სამე ნარი ესო,
მე აღმოვფხვარ, სხვას ვის ეძლო მისთვის რამე ძირსა ესო?

უსასოობის გრძნობას გამოხატავს აფორისტულნი ხასიათის მქონე შემდეგი ლექსი ვახტანგისა:

თუ თივა ცეცხლით გაზარადო, ცხვარს მისცე საკმლად მგელია,
დათვი მოედანს აბურთო, ვიჩი ქნა კაი მზმელია,
ტვირთი პეპელას აჭიდო, ჭრელი ფრთით გამფრენელია,
აღვისრულდების მაშინლა, რაცა გაჭვს საწაფელია.

ამისდა მიუხედავად, მოლიანად აღებული ვახტანგის პოეზია მაინც არ ხასიათდება პესიმისტური მსოფლმხედველობით. ვახტანგის პოეზიას უსათუოდ ამბ-

ნევია სევდა-ნადველის ძლიერი ნირი, ზოგჯერ პოეტი აღწევს უსასოობის გან-
ზოგადოებულად წარმოსადგენ მიჯნასაც კი, მაგრამ ეს მიჯნა მას საბოლოოდ
არ გადაულასავს. ვახტანგი ღებულობს წუთისოფელს და ადამიანებს უქადაგებს
ამქვეყნიური სასარგებლო მოღვაწეობის აუცილებელ საჭიროებას. ამ მხრით
(და არა მარტო ამ მხრით) შესანიშნავია ვახტანგის ბრძნული შეგონება:

კაცმან უნდა თავის საქმე ყველა ღვთითა მოივარგოს,
ამ სოფელსა ხელი ჰყაროს, იქაც ბარგი დაიბარგოს,
მოყვარეთ და ამხანაგთა თავის რიგით რამე არგოს,
სახელის ხე საჩრდილებლად წყლისა პირსა სამე დარგოს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ვახტანგის შეგონების ამ ბრძნულ მოტივამდე არ მი-
სულა მისი არცერთი წინამორბედი პოეტი. (თეიმურაზი, არჩილი...), თუ შუცა
ქრისტიანულ - სარწმუნოებრივი შეგნება მათ უკარნახებდა სოფლის წყვეის
შენელებასა და გარკვეულ სახდვრებში ამქვეყნიურობის მიღების აუცილებლო-
ბას. ვახტანგის მსგავსად მხოლოდ ნიკოლოზ ბარათაშვილმა გამონახა სოფლის-
თვის ზრუნვის საჭიროების ღრმა ფილოსოფიური საფუძველი:

მაგრამ რადგანაც კაცნი გვქვიან — შვილნი სოფლისა,
უნდა კიდევცა მივდიოთ მას, გვესმას მშობლისა.
არც კაცი ვარგა, რომ ცოცხალი მკვდარსა ემსგავსოს,
იყოს სოფელში და სოფლისთვის არა იზრუნვოს.

თუ მართებულად იყო გამოთქმული ზოგადი მოსახრება იმის თაობაზე, რომ
„აღორძინების (პერიოდის) მწერალთა შემოქმედებაში ვპოვებთ (ნიკოლოზ) ბა-
რათაშვილის პოეზიის ფესვებს“-ო*, ჩვენ კონკრეტულად შეგვიძლია დავადგი-
ნოთ, რომ სწორედ ვახტანგის დამოწმებული შეგონება უნდა გამსდარიყო ნი-
კოლოზ ბარათაშვილის ნააზრის იდეურ წყაროდ; „ორივე შემთხვევაში ადგილი
აქვს წუთისოფლის პრობლემისა და ადამიანის დანიშნულების ერთგვარ სიბრ-
ტყვეზე დასმასა და შემსგავსებელი თვალსაზრისით გადაწყვეტას. ვახტანგისა და
ნ. ბარათაშვილის ბრძნული აფორისტული შეგონებანი ერთიმეორეს ეხმაურება-
არა მარტო იდეური ნათესაობით, არამედ მხატვრული წარმოსახვის მთელი
კომპლექსით—ლექსის საერთო შინაგანი ტონუსით, მელოდიკით, თითქმის ერთობ-
ლივი სიტყვიერი ინვენტარიითაც კი. მგონი არ შევცდები თუ ვიტყვი, რომ ნე-
ბით თუ უნებლიედ აქ კონკრეტულად მელანდებდა სხვადასხვა დროის ორი შე-
სანიშნავი ქართველი პოეტის დიდი იდეურ-ინტელექტუალური და პოეტურ-
მხატვრული ნათესაობის უტყუარი ფაქტი**.

* გ. ნადირაძე, „პოეტი და ადამიანი“ (ნიკოლოზ ბარათაშვილი), თბილისი, 1938, გვ. 98.

** ალ. ბარამიძე, „ნიკოლოზ ბარათაშვილი და ძველი ქართული პოეზია“ (ლიტერატურული ძეგლები), III, თბილისი. 1947, გვ. 65.

თქმა არ უნდა, თეიმურაზისა და არჩილის მსგავსად სოფლის წყვეის სიმწვა-
ვეს ზოგჯერ ვახტანგიც ანელებს ქრისტიანულ-სარწმუნოებრივი თვალსაზრისით
(„მოთმენის მეტი წამალი არა აქვს დასაკრულებსა“-ო).

ვახტანგს საკმაო უწყერია სატრფიალო მოტივებზედაც. ის ღია, ნათელი სახეებით აღწერს და ამკობს ქალის სხეულის მოხდენილობას, გარეგნულ სილამაზეს. ამ მხრით პოეტი არ ერიდება ზოგიერთ საჩოთირო ფიგურალობასაც კი:

ლაწვი ვარდად, პირი შროშნად, ტუჩებია გასალაღად,
თვალ-მელანი, წარბი სათი, თმა სუმბული, კბილი სრალად,
ყელი ვერცხლი, ძუძუები ბროლისაგან განათალად,
ტანი ალვად, ხელ-მკლავები შოლტებია დასაკრძალად.

პოეტი თავდავიწყებით ემუდარება თავის უებრო სატრფოს:

შაქრისაგან უტკბილესი შენი. ეშყი მასვი-ო.

პოეტის მიერ სათაყვანებლად დასახული სატრფო-ასული აბსოლუტური უმანკობისა, სიფაქიზისა და სიწმინდის სიმბოლოა. მას დაჰყოლია გაზაფხულის ყვავილების სინორჩე და არომატი:

ქალწულებისა ვარდი ხარ, სიწმინდის ბაღსა რგულია,
ფერად გაქვს უმანკობა, უბიწობა სულ ია,
რტოდ გამოიღე მოკვდავთა იგ უკვდავება სრულია,
ფოთლად გასხია წყალობა, განჰკურნე ჩემი წყლულია!

როგორც დაკვირვება ცხადჰყოფს, ვახტანგის მგზნებარე ტრფიალების საგანი როდი ყოფილა რეალური ქალი. პოეტის მხურვალე სამიჯნურო ჰიმი მიძღვნილია ირეალური, მისტიკური არსებისადმი, ღვთაებისადმი, ღვთისმშობლისადმი და წმინდანებისადმი. ვახტანგის სატრფიალო ლექსების ჯგუფს („სატრფიალონი“) სათაურშივე შემოუნახავს საგანგებო შენიშვნა: „აქა იწყებიან ტრფიალისაგან სატრფოსათვის შაირობა... და მკითხველთა უბნს გულისხმიერება, თუ ვისდამე ტრფიალებს მეფე“-ო. მეორე ხელნაწერის კომენტარია სავსებით ხდის ფარდას ამ საიდუმლოებას: „აქა შაირობანი ფრიად პატროსანი უფლისა და ყოველთა წმინდათა მიმართ. მისგანვე, მეფის ვახტანგისაგან სულიერად ნათქვამნი“. ვისაც არ უნდა ეკუთვნოდეს დამოწმებული კომენტარია, ის სწორად გამოხატავს საქმის ნამდვილ ვითარებას. შიგადაშიგ თვითონ ავტორიც ცხადად აშიშვლებს სატრფიალო ლექსების გარკვეულ ტენდენციას, მიჯნურული სევდით შეპყრობილ პოეტს თავისი ღვთაებრივი სატრფო თანაგრძნობის სანაცვლოდ თურმე შემდეგ პირობას უდებდა:

თუ დაიმარხავ ჩემისა სწავლისა სიტყვა-თქმულებსა,
დღეებსა შემოგიმატებს, ზე აღგიფრინებს სულებსა,
სოფელსა შემოიძინებ, გარდაუჩრები წყლულებსა.

იქვე დაკონკრეტებულია სწავლის სახეები, ესა—ათი მცნება, შვიდი საიდუმლო, შვიდი სასიკვდილე ცოდვა, ცხრა ნეტარება და ა. შ. ვახტანგს საგანგებოდ აქვს გახაზული სულიერი სწავლის ახრი და მნიშვნელობა. ის ცხარედ ააპექრებს ერთმანეთთან სულსა და ხორცს, ხოლო დასასრულს სინანულით დასძენს:

რატომ დავშვერ საწუთოსა, ვიცოდინცა მისი ხენი.
გონებანი ვაგემოვნენ, სული შევქენ გაუმენი.

ვახტანგის პოეზიაში კეკლუცი ასულის შნო და ლახათი სიმბოლიურად ასახიერებს ღვთაებრივ სიწმინდესა და სინატიფეს. სატრფოსადმი გატაცებული ლტოლვის წადილი კი აღნიშნავს სულის ლტოლვას ღვთაებისადმი. შესაძლებელია, ვახტანგს ამ შემთხვევაში ქრისტიანული ალეგორიზმის ნიადაგზე გადმოქონდეს სპარსული პოეზიის მუსლიმანურ-სუფისტური მისტიკა, როგორც ცნობილია, ვახტანგმა ალეგორიული სარჩულით სცადა განემარტა და აეხსნა „ვეფხისტყაოსნის“ მიჯნურობაც. ვახტანგის სამიჯნურო პრინციპები დაედვა საფუძვლად მამუკა ბარათაშვილის პოეტიკას („ქაშნიკს“). ხოლო ვახტანგისა და მამუკას წყალობით გარკვეული ხასიათი მიეცა დავით გურამიშვილის სამიჯნურო მისტიკას. ამისდამიუხედავად, ვახტანგი არორაბოვნად ჩივის მკითხველი სახოგადოების გულგრილობაზე თავისი სატრფიალო ლექსებისადმი:

თუ მეთქვა აშიკ-მაშიყთა წადილისებრივ მკობანი,
გგება ჩემი ლექსისაც არავის ეთქვა გმობანი-ო.

ვახტანგის სამიჯნურო კოდექსის ცალკეული მხარეები აშკარად გვაგონებს რუსთველს, მაგალითებრ:

უხამს მიჯნურს, თავის წინა იჯდეს, იყოს მისი მგონი,
შემსჭვალოს სული, გული, სხვა არ ჰქონდეს გასაგონი,
დღედაღამე მას ამკობდეს, ნუმცა უნდა გასაგონი.
მან ამითი შეიწყალოს, მოლბეს, ექმნას ხვეწნის მგონი.
თუ მიჯნური კაცში დავა, ან სწადიან კარგის ნახვა,
გაუგრილებს გულსა მისსა, აღარ ძალუც სულთქმა, ახვა...*

* *

ჩვენ აქ არ ვეხებით ვახტანგის დიდაქტიკას, რამდენადაც პოეტის დიდაქტიური მოძღვრება წარმოდგენილია უმთავრესად ნათარგმნ ძეგლებში. ვიტყვი მხოლოდ, რომ ვახტანგი ამ მხრითაც სანიმუშო გახდა ქართული მწერლობისათვის. ვახტანგს ეკუთვნის მრავალი საგულისხმიერო აფორიზმი. მაგალითებრ:

1. თუ ენას კლიტე არა აქვს, ჭირია უღბნივბელი.
2. სიმდიდრის შურსა დიად სჯობს სიღარიბისა კილები.
3. ვინც მოწაფედ არ ყოფილა, ის მოძღვარი არ იქნების.
4. ნუ ჰგონებ მრისხანებასა იყოს დიდების ნიშანი.

* მშვენიერია უშუალო და მგზნებარე სატრფიალო განწყობილებების გამომხატველი სტროფი „მაჯამისა“ (IX, 58), მაგრამ, როგორც აღნიშნული გვაქვს (იხ. აქვე წერილი „ტექსტიკისათვის“, გვ. 172), საეჭვოა, რომ ის ეკუთვნოდეს ვახტანგს აი ეს სტროფიც:

ორივ ერთად ვთამაშობდით, შენ ქურციკი, მე ავაზი,
მე უღვაში სუმბულითა, შენთან თმითა მუშკ-ავაზი,
შენ ვარდი და მე ბულბული, შენ კაკაბი, მე გავაზი.
შეგეყრები, პირს გაკაცებ, მომეწყინა მე თავაზი.

საგანგებოდ აღსანიშნავია ვახტანგის ღვაწლი ქართული ვერსიფიკაციის დარგში. მართალია, პოეტი ერთგან მოკრძალებულად ითხოვს:

გემუდარები, ნუ მიჩხრეკ ლექსისა სიგძე-განებსა,
ნურცა რუსთველსა მადარებ, ნურცალა ლექსთა სხვანებსა-ო.

მაგრამ ჩვენ იძულებული ვართ დავარღვიოთ ეს ანდერძი და ცოტათი მაინც უნდა გავუჩხრიკოთ მას ლექსთა „სიგძე განები“. უპირველესად ყოვლისა ვახტანგმა დაამკვიდრა ქართულ პოეზიაში ელეგიური ლექსის ჟანრი. ვახტანგის გზას გაჰყვა დავით გურამიშვილი. ჩვენ ხვეით უკვე ვაჩვენებთ ამის მაგალითი. ელეგიისათვის ვახტანგს გამოუყენებია 20 მარცვლოვანი ლექსი ჩახრუხაულის ტიპისა: ტიპისაო ვამბობთ იმიტომ, რომ ვახტანგს არსებითად შეუცვლია ჩახრუხაული ლექსის კილოც და კონსტრუქციაც. ჩახრუხაული ჩვეულებრივად იხმარებოდა სახობტო სახეიმო ლექსებისათვის. ვახტანგს კი ოცმარცვლოვანი ლექსით გადმოუცია მძაფრი პესიმისტური განწყობილებანი. კონსტრუქციის მხრივ ვახტანგს დაურღვევია ჩახრუხაული ტაეპის მეორე ნახევრის სქემა. ვახტანგის ოცმარცვლოვანი ლექსის მეორე ნახევართაეპი იძლევა რეფრენს, რომელიც ლექსს ბოლომდე გასდევს ყოველ ტაეპში:

რა დავიბადე, სოფლით ვიბადე: ვაი, სიკვდილო, მწარე სიკვდილო.

ჩახრუხაულის კლასიკური ფორმიდან ვახტანგს შენარჩუნებული აქვს მარცვალთა რაოდენობა და პირველნახევარ ტაეპთა შინაგანი რითმა. ვახტანგის სქემით შემდეგ სარგებლობდა გურამიშვილი:

ვახტანგა შეუთხზავს რელიგიური შინაარსის ერთი შესანიშნავი ელეგია, რომლის პირველი სტროფი ასე იკითხება:

შურით აღივსენ უგბილნი, წესი ქმნეს მათის მამისა,
სიკვდილს ზრახვიდენ უწესოდ, თუ დრო დაიცენ ჟამისა,
უსჯულო მისი მოწაფე მიცემას ჰპირავს ახისა,
ვაი, რა მწარედ იწოდა ნაწლევნი მარიამისა.

ეს ელეგია რუსთველური შაირის სტროფის გადახალისების მაუწყებელია. აქაც ვახტანგი რეფრენის ხერხს მიჰმართავს, ოღონდ რეფრენად გამოყენებულია სტროფის ბოლო ტაეპი. ვახტანგის ელეგია დასდებია საფუძვლად დავით გურამიშვილის ანალოგიური შინაარსის ლექსს („მოთქმა ხმითა თავ-ბოლო ერთი“):

ვაი, რა კარგი საჩინო რა ავად მიგიჩნიესო,
ბოროტისაგან კეთილი შურით ვერ განარჩიესო,
მაცხოვრებელი შენ მათი წამწყმენდად მიგიჩნიესო.
დიდება მოთმინებასა შენსა, უფალო იესო!

სხვათა შორის, „ღვთისმშობლის ტირილში“ დავითს განმეორებული აქვს ვახტანგის სპეციფიკური გამოთქმაც: „ვაი, რა მწარედ იწოდა ნაწლევნი მარიამისა“ (შდრ. „ჩემნი იწვიან ნაწლევნი“-ო). რუსთველური შაირის სრულიად ახალი, სახეცვლილი ფორმაა „რანი და მოვაკანი“ და „ლექს-ამბავი“. შაირისაგან შეუნარჩუნებია ვახტანგს მარტოოდენ ტაეპის თექვსმეტმარცვლიანობა; ახალია რიტმი, სტროფიკა, საერთო კონსტრუქცია, განწყობა. მარცვალთა რაოდენობის თვალსაზრისით თითქოს შაირს უახლოვდება ლექსის ის სახე, რომელიც „ჭაშნიკს“ შემოუნახავს და რომელსაც ქართული პოეზიის თეორეტიკოსი უწოდებს „ვახტანგურს“. ეს პატარა ლექსი სულ ხუთი ტაეპისაგან შედგება. მოგვაქვს მთლიანად:

ორი მისი თვალი—ორი ჯვრანი, ბოლოს მზერელი,
კეკლუცობის ძალით კაცის მწყენელი, გულზე მწერელი,
ჰნახეთ, მოყვასნო, საყვარელი, ჩემი თვალის მკერელი,
იმას უცხობ ჰგავს ის ტურფა დაუჯერელი,
არა, არა, ის არ არის, მე საყვარელს ვიცნობ მისი მზერელი.

რა თქმა უნდა, ეს ლექსი არ არის ვახტანგისა, მაგრამ ვახტანგურია, ჟ. ი. ვახტანგის მეტრის კვალობაზეა შეთხზული. სამწუხაროდ, თვითონ ვახტანგის ორიგინალი ჯერ არსად ჩანს. არც ის ვიცით, თუ ვინაა „ვახტანგურის“ ავტორი, ჩვენ სავარაუდოდ ავტორად თვითონ მამუკას მივიჩნევდით. მაგრამ ამ გზობის გვიანტერესებს „ვახტანგურის“ მეტრი: ლექსის პირველი სამი ტაეპი 16-მარცვლოვანია, მეოთხე ცამეტმარცვლოვანი, ხოლო მეხუთე ცხრამეტმარცვლოვანი. რიტმული ჰარმონია დარღვეულია, არც თუ რაიმე კანონზომიერება ჩანს. შესაძლებელია აქ ადგილი ჰქონდეს გაუგებრობას და მეოთხე ტაეპის დანაკლისი სამი მარცვალი შეხუთესთან იყოს მიტმასნილი. მაინცდამაინც ლექსის საერთო განწყობიდანაც იგრძნობა ვახტანგის აწ უკვე საკმაოდ ნაცნობი სტილი.

ერთი სიკვებით, ვახტანგი უცილოდ გვევლინება, როგორც ქართული ლექსის რეფორმატორი, ქართული პოეტური კულტურის შესანიშნავი წარმომადგენელი. ვახტანგმა გაამდიდრა ქართული ლექსი როგორც ფორმით, ისე შინაარსით. შემთხვევითი როდია, რომ „ჭაშნიკისათვის“ სანიმუშო გამხდარა ვახტანგიც. ვახტანგიც უნდა მიეკუთვნოს ქართული ლექსის დარგში ნოვატორების სახელოვან პლეადას (სულხან-საბა ორბელიანს, მამუკა ბარათაშვილს, დავით გურამიშვილს).

რუსთველი ჩვეულებისამებრ ვახტანგზედაც დიდ გავლენას ახდენს. რუსთველის გავლენასთან ერთად აღსანიშნავია მნიშვნელოვანი გავლენა თეიმურაზისა („მაჯამის“ ხაზით) და არჩილისა (დიდაქტიკის ხაზით). თეიმურაზის „მაჯამის“ ერთგვარ შთამოგონებელ ძალაზე ვახტანგი პირდაპირ მიუთითებს:

ჩემთა ნათქვამთა მოწმობა კვლავ ლექსმა მიყო მაჯამა,
ცრემლთა ნაკადმა აავსო, ნახეთ, გაცნობოთ მაჯამა,
დამწვა სოფლისა საცთურმან, ველარა სცემოს მაჯამა.

თავის მხრით ვახტანგსაც საკმაოდ მოუხდენია გავლენა როგორც თავისი თაობის, ისე შემდგომი თაობის ქართველ პოეტებზე. ამაზე ნაწილობ-

რივად უკვე ვილაპარაკეთ. აქ მინდა გაკვირით შევეხო მხოლოდ ვახტანგისა და გურამიშვილის დიდაქტიკათა ურთიერთობის საკითხს. გურამიშვილის დიდაქტიკური მოძღვრება დიდადა დავალებული ვახტანგის პოეზიით. ვრცელი დიდაქტიკური თხზულება „სიბრძნე მაღალბელო“ ვახტანგს ყრმათათვის განუკუთვნებია:

არმალნად ესე დავაცვი ყრმათათვის მოსართმეველად-ო.

ხოლო გურამიშვილი თავის მხრით ურთავს:

ყრმათ შევავედრე ეს წიგნი, არ შექნას დასახეველად.*.

სანიმუშოდ მოვიტანთ რამდენიმე პარალელურ ადგილს;

1. მღვდელს აღუარე ნაქნარი, სწავლანი შეიერთია.

(ვახტანგი)

რაც გეცოდოს, შეინანე, მღრდელს აღიარეო.

(დავითი)

2. სწავლის ძირი მწარე არის, ნაყოფს მოგცემს ბოლოდ ტკბილსა.

(ვახტანგი)

სწავლის ძირი მწარე არის, კენწეროში გატკბილდების.

(დავითი)

3. სიყრბითგანვე ყოვლთვის სწავლა სიბერეში გამოგადგეს.

(ვახტანგი)

სწავლა სიკვდიმდე შენია, მუდამ შენთანა მყოფელი.

(დავითი)

4. სჯობს ყოვლს სიმდიდრეს, ქონებას სწავლითა გამდიდრებანი,

არც ქურდი რასმე მოგპარავს, არც გზირისაგან ვნებანი,

ვერც მძღავრსა ძალუც ძალითა მისი მოლება, კლებანი,

უმჯობესია ყოვლისა სამუდმოდ მისი ზლებანი.

(ვახტანგი)

ცოდნა თან დასდევს მცოდნელსა, რაზომსაც დაეტარების,

აქვს უხილავი საუნჯე, ხელი არ შეაკარების,

არც ცხადით, ძალით წაერთმის, არც მალვით მოიპარების.

(დავითი)

5. მოწაფის მეტის ცემისთვის გმობისა ვინმე მთქმელია? **

მწვრთნელთა მოსწავლის ცემაზე ვინ დაუზრახოს ბრალეობი!

(ვახტანგი)

ნუ გენაღვლები სწავლაზე ყრმის წყებლის ცემით კვილი,

შენ გემეტების რად არა ძე წვრთნაზე გასაწყებულადა?

(დავითი)

* დავითიანი, აღ. ბარამიძისა და ს. იორდანიშვილის რედაქციით, თბილისი 1931, გვ. 3, 27—28.

** თუმცა სხვაგან სხვაგვარი და საუცხოო პედაგოგიური აზრია გამოთქმული: სჯობს დანახვებით, გასინჯვით, რისხვითა რასმე სწავლასა, შეაძულვებს და დასწყველის მისსა ბედსა და დავლასა.

დავით გურამიშვილს უსარგებლია ვახტანგის მაჯამითაც. მოგვაქვს ერთი სანიმუშო მაგალითი:

6. უნაყოფობა ბევრით სჯობს ბოროტის შვილის ყოლასა.

(ვახტანგი)

სჯობს ყოლა უწვრთის ძაღლისა უწვრთნელის შვილის ყოლასა.

(დავითი)

7. ჭირთ მყოფნი ღზინსა შესრულნი მას აღარ მოიჩვენებენ.

(ვახტანგი)

ჭირს მყოფი, ღზინში შესული, შვებად მიითვლის ვნებასა.

(დავითი)

ვახტანგს ერთგან შენიშნული აქვს აფორისტულად:

არა მართებს გონიერსა, რომ ეძებდეს თვითან პურსა.

ნადვლით და მოკრძალებით უპასუხებს ამას გურამიშვილი:

ბრძენი პურთათვის ჩემსავით მუხლთ არვის მოექნებისა.

ამას ვიკმარებთ (თორემ ასეთი პარალელები შორს წაგვიყვანდა). ვგონებ, შექველია ვახტანგის შთამაგონებელი გავლენა გურამიშვილზე.

ყოველივე აღნიშნული ცხადყოფს, რომ ვახტანგს თავისი საკუთარი და საპატიო ადგილი უნდა მიეკუთვნოს როგორც ქართული კულტურის ისტორიაში საზოგადოდ, ისე ქართული პოეტური კულტურის ისტორიაში კერძოდ.

* *

ვახტანგის გარდაცვალების 210 წლისთავს უძღვნის რედაქცია და გამომცემლობა წინამდებარე წიგნს.

აღ. ბარამიძე

როკოს ლაპი მომავალთა შექმნან ბევრი საგალია,

გნოლი წითლის დევნებითა ქვე მიწაზე საგალია,

კალმახისა გასაწყვეტლად დაუნაყონ საგალია.

ვა, სოფელმან დღენი ჩემნი აწე ცუდად საგალია?

(ვახტანგი)

შემქნა უშრტო, უნაყოფო, ვით ხმელი ხისა გალია.

გულს დამასვა სამჭედურად ლახვრად სეგდის საგალია.

მდიან ცრემლნი თვალთა ჩემთა, სწვაეს ვით თევზთა საგალია.

ისე მიჩანს სრა სამყოფლად, ვითა მფრინველსა გალია.

(დავითი)

ლექსები და პოემები

შ ე მ ო ნ ე ბ ა

კაცმან უნდა თავის საქმე ყველა ღვთითა მოივარგოს,
ამ სოფელსა ხელი ჰყაროს, იქაც ბარგი დაიბარგოს,
მოყვარეთ და ამხანაგთა თავის რიგით რამე არგოს,
და სახელის ხე საჩრდილებლად წყლისა პირსა სამე დარგოს.

* * *

რანი და, მოვაკანი და, სახლი და, კარი, ბანი, და,
გათავდა ყოვლი წერილი, ანი, ბანი და, განი, და...
ვიარე ყოვლი ქვეყანა სიგძე და სივრცე, განი, და,
ვერა ვბოვე რა მის მეტი, დავყარე ძმა და დანი, და...
ხორცსა მრავალი დავაკლე, სულს მივეც იქი რჯანი, და,
ვაი-ვაჲ, მსაჯეს უბრალოდ, არ მომცეს მე აჯანი, და!

ვაი. სიკვდილო

რა დავიბადე, სოფლით ვიბადე, ვაი, სიკვდილო, მწარე სიკვდილო!
მეგონა რამე, სოფლისა რა მე, ვაი...
მოვპყევ სოფელსა, ავის მყოფელსა, ვაი...
განვცხერ, ვიშვებდი, ვერ გავიშვებდი, ვაი...
მატკბო, მაგემა არად სარგემა, ვაი...
შენ ვერ გიცნობდი, თუცა მიხმობდი, ვაი...
მოხველ ანასდად, მტრად, და არ ჩემ დად, ვაი...
მომკვეთე მსწრაფლად, მიწას მეც დაფლად, ვაი...
მოვშორდი ცოლსა, შვილს, თანამყოლსა, ვაი...
მოვშორდი ძმასა, გამყარე დასა, ვაი...
მეგობარს, სულთა, საყვარელთ ტკბილთა, ვაი...
მომკალ, მომკვეთე სოფლ[ი]ს მოკეთე, ვაი...
სხვაგან გამგზავნე, დამხვდენ მე მავნე, ვაი...
მუნ გამიკითხეს, დამცეს, დამწინხეს, ვაი...
რად ენდევ სოფელს, ანასდის მყოფელს? ვაი...
თუ იქ იხარე, აქ კი იხარე, ვაი...
დამხვდენ მტარვალნი, მწარედ მტანჯველნი, ვაბ...
ულხენი მიმყვა, მითხრეს ეს სიტყვა, ვაი...

პაი. რა მნარედ იწოდა ნაწლეფნი მარიამისა.

შურით აღივსნენ უგბილნი, წესი ქმნეს მათის მამისა,
სიკვდილს ზრახვიდენ უწესოდ, თუ დრო დაიცენ ჟამისა,
უსჯულო მისი მოწაფე მიცემას ჰპირავს ამისა,
და ვაი, რა მწარედ იწოდა ნაწლეფნი მარიამისა!

მტილში მიუძღვა კრებულთა საწუხი ყოვლის გვამისა,
მღვდელთ-მოძღვრის [პალატს] მივიდენ გასატანჯველად, ვა,
მისა,
ბრალი ვერ პოვეს მის ზედა, კვლავ სცემდენ წამ-და-წამისა,
და ვაი, რა მწარედ იწოდა ნაწლეფნი მარიამისა!

ნახვალად ჩემთა სიკეთათა

- 1 მე შევამკვე ცა, ქვეყანა, ზღვა, მთა, ველი, ნაყოფთ გვარი, აბრამს უხმე საყვარელად, ძედ აღვითქვი თემთა მზღვარი, განვამდიდრე, განვამრავლე, ზეცით მოვეცე ნაყოფთ ცვარი, ნაცვლად ჩემთა სიკეთეთა აღმიმართეს საკვლად ჯვარი.
- 2 შევაძრწუნე მეგვიპტენი, რისხვით მივეცე დანამწვარი, აღვაშფოთე სასწაულით, მოუვლინე მკალი, მყვარი, განვიყვანე ხელთა მათგან უჭირველად განაგვარი, ნაცვლად ჩემთა სიკეთეთა აღმიმართეს საკვლად ჯვარი.
- 3 დამე უძღვი ნათლის სვეტით, დღე ღრუბლ[ი]თ ვჰყავ იგ მოარი, ზღვა განუბე, განვიყვანე, მწყურვალთ მივეცე კლდისგან ღვარი, არ განუცვდათ სამოსელი, მანანით ვქმენ გამაძლარი, ნაცვლად...
- 4 შევიყვანე აღთქმის თემსა, დაუმკვიდრე მთა და ბარი, სულ აღვხოცე მტერნი მათნი და დავადევე მათი ზარი, მეფენი და წინამთქმელნი მივეცე მათი გამაზარი, ნაცვლად...
- 5 ხორცი ვისხენ ქალწულთაგან, ვიქმენ მათი შენამყვარი, ბრმათა თვალი აღუხილე, მკელობელი მათი ვარი, სნეულთ მივეცე განკურნება, აღვადგინე მათი მკვდარი, ნაცვლად...

ლექს-ამბავი

საწუთროს ბალი რა ჰქონდა, სცან, ალექსანდრეს, მეფეო,
იდგა ყვავილი მრავალი, სახელის სუნი, მეფეო,
მის ფშვას ალევსო ქვეყანა სხვადასხვა რიგთა, მეფეო,
შეება ვარდისა მრავალფერად გაშლილი შიგან, მეფეო,
სხვანი ლხინისა შროშანნი ჰგიან ფერადნი, მეფეო,
ზამბახის მსგავსად განელო სიუხვის პირი, მეფეო,
სიმდიდრის იასამანსა სუნით ალევსო, მეფეო,
ჯარ-მრავლობისა ყაყაჩო, ლალა, ხაშხაში, მეფეო,
მიხაკის სუნის ფერისებრ შინაყმა ბევრი, მეფეო,
მღვიძრობის თვალის ნარგიზის სიხშირე იყო, მეფეო,
სიფერადენი ზარდახშნის ინის ყვავილებრ, მეფეო,
სვე-სვიანობის სასახლე, შიგ იდგა ცამდის, მეფეო,
ღოვლათის შადრევანები მალლა ისროდნენ, მეფეო,
თავ-მალლობისა ალვანი ღრუბლადმდე იდგნენ, მეფეო,
სიხარულისა არღევანს მრავლად ჰპოვნებდი, მეფეო,
მტერთ გულის ფერსა სუმბულსა სიმრავლე ჰქონდა, მეფეო,
კარგთ გულ ფერისა შაბუნი იდგა მრავალი, მეფეო,
გოვარის თასთა ამბარ-ბუ შიგ გაშლილ იყო, მეფეო,
ეს ასე შეჰქმნა სოფელმან, ახლა რომ ჭიტყვი, მეფეო,
ანასდად ცამან მოჰღრუბლა, ნეფხვრა, გამოსჩნდა, მეფეო,
დააზრო, ზოგი გაახმო, დასცვივდა სრულად, მეფეო,
სახლთ წვიმა-სეტყვით მიეცა ნოტიო დიდი, მეფეო,
გრიგალმან ქარმან იქროლა, შეჰმუსრა სრულად, მეფეო,
შადრევანები ნამსხვრევით აღივსო, დასქდა, მეფეო,
ალვა ძირითურთ აღმოჰფხვრა ქარის სიმძაფრემ, მეფეო,
სჩანს უნაყოფოს მინდორად აწ ახლა იგი, მეფეო,
სოფლის სიმუხთლე ასეა, რად ვინ სდევს, მიკვირს, მეფეო!
აწ შენ ამისთვის რად სწუხარ, უცხოდ მიჩანს, ვახტანგ მეფეო!

* * *

ნათსაყუდელსა მენავე რა მივლენ, განისვენებენ,
მოყვასთა თვისთა სამყოფთა ნახვა სწადს, მით ისვენებენ.
ჭირთ მყოფნი ლხინსა შესრულნი მას აღარ მოიჩვენებენ.
და რა ბეჭდვა მბეჭდავს უსრულდეს, თავსა არ შეიჩვენებენ.

კ ა ე შ ა ნ ი

- 1 დავემონე კაეშანსა, სევდა მომზვდა მისთვის წამლად,
მელნად ნალველს მოვიხმარებ, აღმოვაწებ გულსა კალმად;
ლხინის ბალის მოსარწყავად ცრემლი მიმდის გასალამად,
და ველი, სამე გამომიჩნდეს გამომყვანი დასამალმად.
- 2 სწავლა გავს წყალსა წმიდასა რუულად მომდინარესა,
რა მიხვდეს კარგსა სათესსა დროსა, ჟამსა და არესა,
აღმოაცენებს ნაყოფსა ასწილად შესაწყნარესა.
და მორწყული ქვიშა ანასდად გაიდენს, გაიტარესა.
- 3 მიაგავს ჩვენი სიცოცხლე რუსთა წალკოტის წესებსა,
რა გამოჩნდება ნაყოფი, ჭია სჭამს ბევრ ათასებსა,
სისრულეშია სიცივე დაჟრის და დააკვნესებსა.
და დანამწიფარსა ყინული ფოლადებრ დააკვნესებსა.
- 4 მიხედე, ჟამმა რა მიყო ცრუმა და ანასდეულმა,
დასწყნარდი, ბოლო მოუღე სიჩქარით ანასდეულმა,
სიგლისპისაგან სიმკვახე ამწიფე ანასდეულმა,
და აწ სვიანობა მოიღე, სიავის ა ნას დეულმა.
- 5 რადგან სჩქარობ, დავსწყნარდები, მოგიტმენ და მოგიჭირვებ,
რაცა მოგყავს მოსავალი, არა რადმე გავიკვირებ,
დამადლებით დაგიმადლებ, რას[ა]ც რასმე მომიძვირებ.
და სხვა ადგილი მოსახმარი მიმაჩნია, მივაშურებ.
- 6 ყრმათა ატყუებ უგბილთა, ვაჟთა სილალით დარევ და,
შუაკაცს გამოუტდეღსა ხელსა სიჯაბნით დარევ და,
მიკვირს, ბერ-კაცსა რალა სწადს, ისიც იმათვე დარევდა!
და ქვე დავრჩებით და გაცვდება, თუ იქლა ჩვენთვის დარევდა.
- 7 ცუდ უბადობით ვაშრომებ დღესა, დროსა და ჟამებსა,
რუსთა ზაფხულებრ გაივლით მოსოფლიოსა წამებსა,
რა გამყვეს, ანუ რა დამრჩეს, ვით რამე დამიამებსა?
და უნაყოფოსა ვემსგავსე ხისა რისამე გვამებსა.

- 8 რა არის ზრუნვა კაცისა, დროთა ვხედავ ქცევასა,
მიწყვიტ ბორბლისა ბრუნვასა, სხვადასხვა-რიგა. ზევასა,
ეგებ მობრუნდეს შენთვის ცა, მორჩე უამისა რევასა,
და მზეს შეხედეს დია ზუთ კუთხად, მოგცემსცა მტერზედ ძლევასა.
- 9 წყალმან არა ქნას სისველე, რითღა ეწოდოს წყალია?
ცეცხლმან არ დასწვას ნივთები, სად გამოჩნდება ალია?
აგრევე სოფელმან ცქაფობა, მითხარ, რა მოსაკრძალია?
და ბუნების საქმეს იქმონენ უცვლელად, დაუმალაია.
- 10 სიბრძნით აღაგო ყოველი, საქმით ა განასრულითა,
წესიერებით შეამკო, საზომი განა სრულითა,
არვინ დაავდო წყალობის კართა განასრულითა,
და უსხეულონი მსაქხურად ზოგნი ყო, განა სრულითა!

საღუნად გულისა

- 1 მრწამს, შისის სარჯლით აშკმული ჯოჯოხეთს პირი იცოდა,
მას ვევედრები, რომელმან არარა ცოდვა იცოდა;
მას შემწედ ვხადი, მის წინა ვინ სულის წმინდით იცოდა,
და შემინდოს ყოვლი რეგენობით, რაც ჩემგან რამე იცოდა.
- 2 გამსაჯა მიწყივ სოფელმან, უფრო ყველასგან აჯამა,
არ შემიწყალა არათი, არ გამომართვა აჯამა-მა,
ამავსებინა ცრემლითა კალთა, ფიალა, ა ჯამა,
და მწვე მომაწყინა სოფლისა ასე უბრალოდ გარჯამა.
- 3 დაუტევე სახლ-სამყოფი, თვისნი ტომნი, მონაძები,
დავკარგულოვარ უცხოს თემსა, ვარ არვისგან მონაძები.
ვინ დამბადე, შემიწყალე ყველასაგან მონაძები!
და შემომძარცვე, რაც მაცვია, ჭირი, ჭმუნვა, საძაძები.
- 4 დამეკლიტა ლხინთა ბანი, მორჩომილა განა კარი,
ცხრა მწვერვალი სახმილისა გულშიგან მაქვს განაყარი;
დამილტვია უბე, კალთა, წინც ბევრი მაქვს განაყარი.
და რა ბრალია, შენი მჭვრეტი ექმნას სულსა განაყარი.
- 5 ჩემთა ნათქვამთა მოწმობა კვლავ ლექსმა მიყოს «მაჯამა»,
ცრემლთა ნაკადმან აავსო, ნახეთ გაცნობოს მაჯამა,
დამწვა სოფლისა საცთურმა, ველარა სცემოს მაჯამა.
და უკეთ არ მწამდე ამისგან, მკითხოს მეჩიტმა, მაჯამა.
- 6 მომინდა სხწყალთ ტრფიალთა ცეცხლი მოუდვა, ალები,
ვადინო დაუწყვეტელად თვალთა ცრემლისა წყალები,
საყვარელისა შორ-ყოფნით გავხადო შესაწყალები;
და სოფლის მიმყოლთა ყოველთა სცნან, როგორა სჭირს ძალები.
- 7 კეკლუტო ზედა ხარ ხელმწიფე, ტრფიალთ ცეცხლს უღებ,
მალამით,
მანდით ნასროლმა ისარმა გული გამიპო მალ ამით.

სხვას ვისმცა ეძლოს კურნება, ცუდად შერებიან მალამით,
და მიჯნურნო, მოდით, მიტირეთ, ცრემლი მავასხეთ, მალამით.

8 გიშრისა მშვილდმა, მელნის ტბამ, გლახ, გული წყლული მიწამა,
ბროლმა და ლალმა გარევით ლამის დღეთ სიგძე მიწამა,
ცრემლი მდის მიწყივ თვალთაგან, ვეჭვ, გულმა შენმაც მიწამა,
და რად არ გეწყალვის მიჯნური, შეშკამოს უდროდ მიწამა.

9 მხნეო, შენს გარდამკიდესა მჭირს ასე ძნელი ჭირები,
ფარვანებრ ვიწვი, ბულბულებრ ეკალთა შინა ვირები,
უსჯულოს ვისმე, გლახისებრ მაქვს ესე განაჭირები;
და იმ სოფელს ვერას ვიკეთებ, აქა მაქვს ლხინი ძვირები.

10 ვარდს ყინვა ფერსა ვერ ართმევს, იგი მას მისსა წილებსა,
სახმილი მძაფრად მგზებარი არ აღნობს ისრე ცვილებსა,
ქასრი ვერ გასთლის რკინასა, შენ რომ სთლი კაცთა გულებსა,
და ბასრი მკვეთელი შიშველს ტანს რით დასდებს ამა წყლულებსა?

11 ცეცხლს უგავს ღაწვი, ცეცხლისგან უფრო მწვავს, უფრო მედება,
რა ვნახე მიწყივ საჭიროდ, ფეხი მახესა მედება;
მიმტაცა სული დღესიქით, რას მარგებს გულის მე დება?
და მიტირონ ძმათა საწყალი, ან და თუ ვინმე მედება.

12 რა მოვილო, ეს არ ვიცი, შენთვის მსგავსი იგავები,
გაგიძვია, დიად, მიღმარ სიგონჯე და იგ ავები,
ტრფიალთ შენთა სალალობოდ იწმინდები, იგავები,
და ჭირსა ძნელსა გაუხსნელსა ამ საქმითა იგ ავები.

13 ციხეს ზიხარ მეტად მაგარს, არვის ძალუძს შოვნა ძალად,
ნებით კარსა არვის უღებ სამოთხეში შესავალად;
ისარს ისვრი წამწმისაგან, ცეცხლს გარ უღებ ტრფიალს ალად,
და ვერ გაუძლებს ვერცა ერთსა, გული იყოს ბასრად, სალად.

14 ლექსსა მივეყვ სამიჯნუროს, ვარ ტრფიალი, განახელი,
დამიწუხა თვალნი სხივმან, ველარა ვქენ განახელი;
გიშრის თხზულმა ტოილომა გული შეკრა, განა ხელი!
და შეყრასა ჰგავს მზის და მთვარის, თუცა თავი გან ახელი.

15 რა ვარდმა პირი გაშალოს, გალიმდეს, გაიცინოსა,
მაშინლა მისმან მკვრეტელმან ნეტარ რათ მოიწყინოსა!

მწვანეზე წითლად ნაშალსა ზედ ცვარი გაეყინოსა,
და მინახავ მაშიგ მაგალსა, შენ იგი მოგეყივნოსა.

16 ყვავილსა მრავლად შეყრილსა მათსა სამყოფსა, კანებსა,
მწვანეს ხავერდად ნაშალსა, შიგ რუსა მომდინარებსა,
აღვის-ხე მაშიგ მდგომელი აშვენებს ბალთა არებსა,
და კეკლუცთა შიგან მყოფელი, გავხარ მის შესადარებსა.

17 მხესა შუქსა რომ წაუხვამ, ხომ არა ხარ, რომ ვთქვა ღამე,
ვარსკვლავების მიფარებლად მხესა ჯობხარ კინაღამე,
მთვარის უფრო ბნელს ანათებ, მას რას ვაქნევ იყოს სამე.
და ჰე, ზოპალო, მისი შედრა, თუ შეგეძლოს, შეიწამე!

18 ჩრდილოს ვარსკვლავი მის ადგილს ზის, არა, არ აკლდებისა;
ყოელი მნათობი მთიებნი გარშემო მას ევლებისა;
მის გარემოსა მიწურვა ვერვისგან შეიძლებისა,
და მას ბაძავ, ღაწენი მიჯნურთა რა ეკრთოს, დაიკლებისა.

19 მაისში კარგად მოსული ქარით ღელევედეს ყანაო,
წყლის პირსა მდგომსა სათიბსა ნიავე სძრევედეს ანაო,
მიგიგავ დაძვრა წარბისა, ვით შექმნა აგრე მანაო.
და ხამს, რა ვერ გქვრეტდეს მიჯნური, გულსა დაიცეს დანაო!

20 სრულად სიბრძნისა საუნჯის კარი რაც მქონდეს, დამელოს,
ან მაგალითი პლატონის, ან პითალორის დამელოს,
ვჯდე გულის მზრახად სამუდმოდ, თავი ქვე სადმე დამელოს,
და საკადრად შენსა ქებასა ვერ ვიტყვი, სულიც დამელოს.

21 მას პირი უგავს ბროლსა და შიგ ღალი გამჭვირვალობსა,
ბაგე—ვარდისა ფურცელსა, კბილნი მარგალიტს ძალობსა,
ტანი—აღვასა მრხეველსა, მკვრეტელნი მწვე საბრალობსა;
და მე გაუხდივარ ქარვად და ტან-ლერწამ რომ უწყალობსა:

22 თვალი მიგიგავს ჯერანსა, წარბი ზანგუბრელს, სულო, და,
შენმა ბავისა ციმციმმა ფერი ყაყაჩოს სულ ოდა,
აღმასის პირის სადარით ხამს მზისა სხივი სულ ოდა,
და საბრალოს შენთა ტრფიალთა, სიცოცხლევე, გული სუ ლოდა.

23 ენახათ მისი სიტურფე, გული სხვაგვარად ქცეოდა,
ეტყოდა თავსა, არ ვიცით, აწ რა ნუგეში ქცეო და,

- ხამს, ამ ქირისთვის თუ გვეძლოს, შეგიპყრათ სვეო, ქცეო, და-
და მართ მისწუროდათ მათ სული, გასცლოდა, გაცაქცეოდა.
- 24 ლაწვ-წითელი და თმა-გრუხი, კბილ-თეთრი, თვალი შავია,
შვილთა მნათობთა ვარსკვლავთა არ ძალუცს მისი დავია,
სუფთა, წყნარი და სათუთი, კეკლუტთა მოსართავია,
და უკვდავებისა ბაგები ვარდ-შაქრით შენაზავია.
- 25 თვალს მისცემს წყალსა პირველებრ, რა ნახო სული და გული,
ყვავილისებრივ გაშალოს მისგანვე გული დაგული,
გააღოს კარი ლხინისა, ჭირისა კარი დაგული,
და გაშალოს ვარდის კუკური, ჩემშია მისი დარგული.
- 26 რა მზე გარდაჯდეს ვერძხედა, აერმა შექმნას თობიანი,
ამწვანდეს ტყე და მიწდარი, მყრინველთ დაიწყონ ხმობანი,
აყვავდეს ყოვლი ქვეყანა, ტრფიალთა შექმნან დნობანი;
და ქართლსა გაჰყროდეს, ისპაანს კაცს მიხლომოდეს ნობანი.
- 27 რა სჯობს მაისში ტფილისსა, ვარდი ვარსკვლავებრ ესხასა!
მწვანედ ღელევდეს გარემო, ცვარი ცის მაზედ ესხასა,
თუ არ უშმაგო, ვინცა ქნას, მაზედა რითმე ესხასა?
და მე ასე მითქვამს, უთუოდ ის კაცი იყოს, ეს ხასა.
- 28 ბულბულისა რაღა გიფხრა მრავალფერად მაზედ ხმობა,
გლახ, მისისა მიჯნურისა მუსიკურად შესხმა, მკობა,
თავს დაბრუნევა, ზედ დაბნედა, რა მობრუნდეს, ჭიკჭიკობა,
და ტრფიალთაგან საანდაზოდ მათგან მაზედ არაკობა.
- 29 ჭიკჭიკობდეს ვარდს ბულბული, ზედ ხე იღგეს ჩრდილის ფენით,
მის ქვე იჯდეს მოყმე ვინმე, მხიარული ღმობდეს ენით,
თვით გვერდთ უჯდეს მისი ჯუფთი, მინა თასზე მონადენით,
და რა ბრალია, საწუთროო, იგი შექნა ცრემლთა დენით!
- 30 ცაცხვი დგას ტურფად ნაზარდი, შტო მსხვილი, შუა ვაკესა,
ყვავილი ფერად-ფერადი გარ უდგას მისა ბაკესა,
მუნ ფარაღათად მსხლომელთა ლხინი რათ გაინაკესა?
და სმენ უცხოფერსა ღვინოსა, კულები არაკრაკესა.
- 31 გაზაფხულზე დიდგორს ჩირთი არა ჰქონდეს განაშალი,
მუნ მივიდენ სანადიროდ, ვაჟკაცთ იწყონ: „კარ, გაშალი“-

- ჯერგა მალლა მოიძახდეს, ნადირთ მისცენ რბენას ძალი,
და აქ დასცენ და იქ ისროდენ, გააწითლონ სისხლით წყალი.
- 32 ლილოს ტბაზე წეროობას, ნეტარ, რამცა შეეღარა!
შაფარდნისა ნადირობით ვისმცა თავი შეეზარა!
ჩირგვის მწყერს და ლალას ხოცდენ, სეფქით გორად დაეყარა,
და მუნ მწვანეზედ კარვად დასხდენ, ლხინსა ხელი წაეყარა.
- 33 ზარს ჩასაგდებსა ქორებსა აშურებდიან სატევეად,
მოვიდენ, შექნან ნადიმი, სახლსა ზარობდენ სატევეად,
რა ბრალი არის, ეს უამი კაცსა შეჭქნოდეს სატევეად!
და სისხლისა ცრემლსა გაეწნას, გუგა საბრალოდ სატევეად!
- 34 რა იენისში წყლებმა შტონი გაამრავლოს გარდადენით,
მის წყვეტისა შექცევისთვის მოარობდენ გარდადენით;
ბელტსა ჰყრიდენ, იძახოდენ: „ძელი ძელსა გარდადენით!“
და თევზსა ჰყრიდენ ნაპირზედა, არ ეტევის, გარდადენით.
- 35 კოჟორიცი ითქმის ერთ რათმე, თუ ჰავამ არ იაოსა,
ყვითლად ყვაოდეს ბაია, ნარგიზი ვერ ედაოსა;
მუნ ბულბულისა ზახილმა კაცს სევდა მოაქაროსა,
და ხოხბის და კაკბის ლაპობით, ვექვე, თავი შეგაზაროსა.
- 36 შუას ივლისში თრიალეთს სხვა თემი რამც ეღარაო,
ჯერ მწყერობით შექცევა, თუ ცამცა მოიღარაო,
მერმე ქციისა დასაგვლა, ორაგულს ჰყრიდენ გარაო,
და ჯერით, ზიდვით და აკიდვით ყოვლთ თავი შეაზარაო.
- 37 წყალსა ნაწყვეტსა მწვანეზედ მქვრეტელნი მზერდენ ას ერით,
იქერდენ მაშიგ კალმახსა: „დაჭერ“—იძახდენ—„ასერით!“
კვლავ მოდიოდეს მინდორად არჩვი, ირემი ა სერით.
და მისმან მნახემან ეს მითხრას, ეს ისე ვაქო ასე რით?
- 38 მაშინ შამბიანს მთა—ვაკე მრავალფრად აყვავდებოდეს,
ბროლისა მსგავსნი წყარონი ციმციმით მოსდინებოდეს,
სამოთხის მსგავსის ჰაერით გულს ჭირი მოლხინებოდეს,
და ცუდი ცდა არის, გაყრილსა სხვით გული დაედებოდეს.
- 39 რა მიმართონ მისა მზღვარსა, მხიარულთა დაიბარგონ,
მას ლამესა რაც მართებდესთ, იარალი მოივარგონ,

დილას ჯელგა შემოხვიონ, თავის მკვრელსა კარგად არგონ,
და სწყვეტდენ, ჰხოცდენ, სისხლის მათით სევდა სულა დაიკარგონ.

40 ჯერგის მფთხალსა მონარბოლსა ხარსა შამბი ედებოდეს;
დამაშვრალსა წყაროთათვის გულსა ცეცხლი ედებოდეს,
ჩამოვიდენ, კარგად დასხდენ, წინა რქანი ედებოდეს,
და უგზავნიდენ დანიშნულთა თვისსა, გინდა ედებოდეს.

41 როქოს ლაპი მომავალთა შექნან ბევრი საგალია,
გნოლი წითლის დევნებითა ქვე მიწაზე საგალია,
კალმახისა გასაწყვეტლად დაუნაყონ საგალია,
და ვაჟ, სოფელმან დღენი ჩემნი აწე ცუდათ სა გალია!

42 ამას უკან მხიარულნი გაემართნენ შავნაბადით,
ფარავანზე შექცეულნი თევზსა სწყვედენ მუნა ბადით,
არჩვსა ხოცდენ, სხვას ნადირსა, თუ რამ ჰქონდეს მთას ნაბადით.
და მნახთ არ აქონ, ვით იქნების, თუ ქვეყნად არს იგ ნაბადით.

43 ნუ გიკვირს, რომ ტბის-ყურისა ქება ვერ ვთქვათ ახლა სრული,
გაიხსნების უცხოთ რათმე მუნ შეკრული მწარედ გული;
ხენი ზრდილნი ტურფად რათმე ნაპირს უგავს შემორგული,
და სხვა კალმახი მის კალმახთან დიად არი დაკარგული.

44 ხევ-ღრმა რისათვის დავაგდოთ, ან ფილტვიანის არები,
მინდვრად მოსული მანძილო რქა-მალლად ზრდილი ხარები,
კვლავ ნიამორი უცხონი, დომბისა შესადარები.
და გაამოს ერჯევანმაცა, თუ დაგხვდეს კაი დარები.

45 რა გათავდეს ეს შექცევა, კვლავ მოვიდენ ისევ ტფილის[ს],
აბანოსა განისვენონ, ქებაც ითქმის მცირე ძილის;
სანუკარი მრავალფერი სიმრავლეა უცხო ხილის,
და იშვებდენ და იხარებდენ, ვის რა ჰქონდეს, თავის წილის.

46 თუ გაკითხვა სოფელს ჰქონდეს, კაცი ძაძოს იქ რათ წეროს,
მუნებური შექცევანი ვინ აღრაცხოს, ან ვინ წეროს?
აიყვანონ გავაზები, მხარ-ბარკალსა სწყვეტდენ წეროს,
და შავარდნითა შექცევასა, ვაჟ, სოფელო, მიმაწევ როს?

47 შემოდგომაზე სომხითმა, ვექ[ვ], თავი მოგაწონოსა,
ახალს გამოსულს ქორებსა ფრთა კარგად დაესწოროსა,

- ხოხობი მალლა ფრინევედეს, კაკაბი დაულონოსა,
და ტაბლით ნამალლი იხეები კამარით ქვეშ ეგოროსა.
- 48 ძოვნია არის საქები, ვაჟკაცთა გამჭიმავია,
ფიცხლად დახლტოდეს ყურდგელი, სროლაზე ჰქონდეს დავია,
იქვეედენ ბეგრვან მწვევარნი, ზოგისა დამჭირავია;
და ბერნიც ამგზავსოს ყმაწვილსა, ეს, მითხარ, როგორ ავია!
- 49 ხუნანამდი დღივ და დღივე მიწყევ ჰქონდეს ესე ყოფა:
დებედას და ქციაზედა გულს არ უყონ ლახვარს ყოფა,
ოყარს ვავახს ადევნებდენ, ისა ჰყვაო კარგა ყოფა.
და აწ ტფილისივ მოიგონონ, კვლავ არ უყონ იმას ყოფა:
- 50 ცოტას ხანსა მოისვენონ ყარაისთვის განახელთა,
დროთ მისწერონ ყოვლთა წიგნი ამ საქმეზედ მათ მხმობელთა,
მოკრდეს ჯარი სატურფალი, „ვახი“ ჰქონდეს მუნ ნქვრეტელთა.
და გაემართნენ მხიარულნი, მაგრაგნიდენ მთა და ველთა.
- 51 ლოჭინს შეექცენ კაკაბსა, სად ჩადის მცირე წყალია,
საჯოგის ქალას მივიდნენ, ცეცხლს ჰქონდეს მალლად ალია,
მეორეს დღესა ხოხობსა დამართონ დიდი ძალია,
და ტყე მოირეკონ, ნადირთა გაავლონ ერთპირ ხალია.
- 52 ნაგებით დაგკვხედეს ყორული, ტახი ლომებრივ მბრძოლია,
ირემი, შველი სახუნდარს ფირცხლად რამ შემომსვლელია;
მაშინ ხამს თვალის სიმარჯვე, ხელი ფიცხობის მქნელია,
და შიართვან მეფეს მოკლულნი, კვლავ მიჰყონ ლხინსა ხელია.
- 53 ჯელგა ნახონ, გარდასთვალონ, სულ მოსულა, ანუ არა,
გარდამკვრელი გააჩინონ, გააყენონ მათგან გარა,
მათ ასწერონ, ვითა ხამდეს, ვინ ვისთანა დაეკარა.
და შუალამეს გაემართნენ, რად ვისმემცა დაეზარა.
- 54 შემოარტყან მინდორს ჯელგა ცხენ-ფიცხელი, მუხლად მალი,
დაეკარნენ, ნელა მიჰყვნენ, მათგან იყვნენ დაუმალი;
მუნ ქურციკი შიშისაგან შექნილიყოს მწვე საწყალი,
და ლიკლიკასა მონარბენსა ზოგმან მოჰკრას ვერცა თვალი.
- 55 რა გითხრა მაშინ მუნ მყოფთა კეკლუცად მოვანებანი,
ბედაურთ ცხენთა სიმსუქნე, ან უცხო რიგით მკობანი,

იარაღთ ტურფად გაწყობა, არა. თუ ცუდად დებანი,
და მტერთა საჭიროდ სანახში მოყვასთა იმედებანი.

56 ცხენი ჰყვანან ბედაურნი, კაცი ლომთა შესადარი,
მათ ქარქაშნი გაუწყვია მტერთა მათთა შესახარი;
მწვე ხმარობენ სადავესა, არც მკლავი აქვსთ მოუხმარი,
და თრთოლა მოსდის მოსვლისათვის, დგას ჯერნისა ბევრგან ჯარი.

57 რა მოსვლა შექნას ნადირმა, გაუხდეს მათის თავითა,
მათრახი მის ღროს იხმაროს, მშვილდსა დაზიდონ დავითა,
წინ გარდამხტალს და მართალს მხარს გაეწყენენ კარგ-სა დავითა,
და ზოგი იქ დასცენ, ზოგს დაჭრილს მისდევდენ მისად ავითა.

58 მათთა ცხენთა სირბილითა მიწა თრთოდეს, ვითა წყალი,
ცას ღრუბელად მტვერი ჰქონდეს, სისხლი ველზე განაშალი,
ზედ ეყაროს მუნ მოკლული მათგან სულა შეუწყალი.
და სხვა მისებრივ თუ გენახოს, მე გამკიცხე, ან მომკალი.

59 რა აშალეს, კარი მიდის დაფანტული, დანაწყვეტი,
მსცოვანი და ბერიკაცი მუნ შექმნილა განარეტი,
ერთმანერთსა ვინც წაუსწყრებს, რბევა არი მეტის-მეტი,
და ჩოხოსანთაც აუღაა მათად სამტროდ ხელთა კეტი.

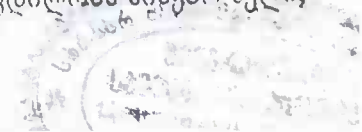
60 რა გაათაონ, ზოგს ჰქონდეს მოწყენა მიუთხრობელი,
თავსა მართლობდენ მიზეზით, გამოჩნდეს მათიც მთხრობელი,
ზოგი თქარ-თქარით იხარებს მათი გულისა მდებელი,
და ზოგნი ცილობენ: „მე მოვკალ, შენ ძაღლისა ხარ მქებელი“.

61 მოდიოდეს აწ მოკლული, ბატონს წინა იდგეს ხორა,
ზოგს უბოძოს, შინ გაგზაენონ, სხვა რა იყოს მისი სწორა?
მოკვლისათვის ცილებაა, ვინ კარგათ ჰკრა, ან ვინ შორა.
და ამ ლაღობით ღხინად სხედან, ამის უკეთ იამო რა?

62 არ გაძლენ სისხლთა მათთაგან, არ შეიცოდეს მკვდარია,
მალლიანს ჯელგა მოასხეს, შექნეს ზეიმი, ზარია;
ფრანგთ ომს ამსგავსეს, რაც მათგან მუნ თოფი განაყარია.
და ჰყრია მოკლული მრავალი კაცთაგან მოუხმარია.

63 მათ მიმართეს აღრინტალსა, კიდევ ჰკარეს მასცა ხელი,
ქორს და ძაღლსა ადვენებდენ, ხერხსა ცდილობს მისებრ მელი;

K 29949
2

იქაც შეხვდენ ნაფთხალს ჯერანს, რა გაფანჩვით იყენენ მსვლელი,
და ცარიელად გამოსულთა დევნა უყვეს დიად ძნელი.

64 ამას უკან სულისათვის უდაბნონი მოილოცე;
წმინდას დავითს თაყვანი-ეც, ერთი მადლი გაიოცე,
ბერთუბანო ჩიჩხიტურით, ცოდვა ჩემი ამიხოცე!

და ნათლისმცემლით წამებულო, დოდოვ, მტერი დამიხოცე!

65 მიუნდობო საწუთროო, მოყვისისთვისც ხარ მიწყავ კრული,
ჩალხისებრივ ბოლოს თავსა, თავს ბოლოს ჰყო მოარული;
თვით ეს ყოფა კაცსა ჰქონდეს და შეჰქნოდეს დაკარგული,
და როგორ გასძლოს მან სიცოცხლე, თუ არ ჰქონდეს სალებრ
გული?!

66 პირველ მალხინა სოფელმა შანბიანთ არე-მარებსა,
ყარაიას და სომხითში, დიდგორის გასახარებსა,
სხეას რას შექცევას, რას შვებას, არ კაცთა დასაზარებსა,
და აწ დამსვა მარტო, გასჭვრიტეთ, ქუჩუქას სახლსა, სარებსა!

67 რას ვარგა კარგი საკმელი მარილზე მოუწონია?
ვისამცა მძივი აღმასად ყირათით მოუწონია?
აწ ვხედავ კარგსა ნასეტყვავ, ავია, მოუწონია,
და შალგსაც ყვავილი დაარქვეს, მას თავი მოუწონია.

68 აწ გავათავე ლხინი და ვთქვა ჭირი შეუწონარი,
სიყრმითგან ჩემი მწირობა კაცთაგან მოუგონარი,
რა სივლახაკე, შიმშილი, სიშიშველე დასაღონარი.
და მამაძებნინეს წერაქვი, აწ გამიჩნდების ონარი.

69 მზეს ღრუბელი მოეფაროს, დააბინდებს, დაცაჰფარავს,
ვარდი მზის შუქს რა ვერ ნახავს, ფერს წაართმევს,
დაცაჰქარავს,
აწ მეც შევხვდი ამგვარ დღესა, შესაწუხარს, შესაზარავს,
და ვერ ვეწიო საწადელსა, ვაჟ, სოფელი დღესა მპარავს.

70 ვიყავ მოყვისისა სიმალლე, მტერთა დამცემი, მხარავი,
ყმათ პატივისა მდებელი, მიმცემი, მიწყევ მხარავი,
სამლთოც ვიცოდი, საეროც, მექმენ აწ ზურგი მხარ-ავი,
და დაუნაშავლად შემექნენ უწყალოდ ძვლისა მხარავი.

- 71 შეკრბენ ჩემზედა თვისტომნი, საყოლითაც მომიძულესა,
ვინც მხვევალთაგან შიშობდენ, მანც ჩემზე კბილი ილესა;
გამომიმეტეს საკვდავად, რაც მქონდა, განიწილესა.
და ვის ვიმედობდი, მათ უფრო გამიციცხეს, გაცამკილესა.
- 72 ორბს ვენმე სტყორცა ისარი, ეცა, ქვე იქმნა მდებარე,
განკვირდა: „ჰაერთ სიმაღლე რა მომწვდა გულსა მგებარე?“
გასინჯა, იცნა მისივ ფრთა ისარსა ზედა მწებარე,
და თქვა: „ჩემთაგანვე მომედვა ცეცხლი უშრეტი, მგზებარე“.
- 73 მათ უგბილთ და უმეცართა რათ მომიდევს ცეცხლის აღი;
რა ვაწყინე ასე ძნელი, რა მიადგათ ვისგან ძალი?
ყველა ფიციტ მპირდებოდენ, არვინ მყვანდა შემომწყრალი.
და ეს არ ვიცი, რა შეევლოდე, შემქნეს ასე შეუწყალი!
- 74 თავი დავაბი ჭირსა და ვზივარ უხსნელსა კარებსა,
წამ-და-წამ ვისმენ ამბავსა სამსალის უფრო მწარებსა;
ავს მექადიან სიკვდილსა, მტერთაცა შესაზარებსა.
და მაინც მოველი ღთისაგან დროს რასმე გასახარებსა.
- 75 არ ისმინეს მოციქულთა, თორმეტი ხმობს, გინა ათი.
ვისცა ძმა სძულს, სიყვარული ღვთისა მწამდეს მათგან რათი?
მოყვარე ვართ, რჯულით ძმანი, ერთხელ ვიყავ მეფეც მათი,
და არცა ერთსა არ მიხედეს, გამიკეთეს უცხო ხლათი.
- 76 არ ვიშიშვი, რადგან რომე თაყვანსა ვსცემ ღვთისა კრავსა,
უსამართლოდ მტერთა ჩემთა საკვრელითა ისი კრავსა;
კიდევ ეტყვის წმიდას მერკვირს, ივლიანებრ მასცა კრავსა,
და აყარყუმებს ტყავსა ჩემსა, აწ ბოხოხსა რომე კრავსა.
- 77 ყმაზე წამიხდა წყალობა, ცუდ რაცა სამსახურები,
ამხანაგთზედა სიკეთე, სხვათაგან შესაშურები,
ძმათა და თვისთა მოყვრობა, რა ჩემგან მოსასურები.
და განმადეს ასე უბრალოდ თვალთ ცრემლთა მომაწურები.
- 78 მტილი ყვაველით აღვისილი მე ნებით ჩემით ვინარე,
ჭირნი ეგზომნი ურიცხვი ჩემკენ, არ ვიცი, ვინ არე.
სულ გამიმტერდენ მოყვასნი, აწ, მითხართ, კარგი ვინ არ ე?
და ძნელსა დავები, თუ შენვე არ მიხსნი, შექენ ვინ არე.

- 79 ცრუმან სოფელმან სიმუხთლით, მწვე მიკვირს, ჩემთვის აგო რა!
 მან კაეშანი უხსნელი შეყრიოთ შეჰყარა, აგორა.
 ვერ მომიძვრია, არ ვიცი, გულსა ასეთი აგო რა.
 და დღე ჩემი წინათ წარსრული ყრმათ ჩიკორისებრ აგორა.
- 80 რას ვაბრალებ საწუთოსა, ვამბობ, მიუო ამან ესო,
 რაც მე შეგსვი შესასმელი, ესე ზელსა ვისცა ესო?
 ვარდი მედგა ბალსა ჩემსა, არ თუ სამე ნარი ესო,
 და მე აღმოვფხვარ, სხვას ვის ეძლო მისთვის რამე ძირსა ესო?
- 81 საწუთროსა ცხენსა ვიჯექ, ლურსმანი ვქენ მონაწევი,
 მრავლად იდგა ბალსა მისსა ხილი მწიფე, მონაწევი,
 რაცა მწადდა, მას ვიხმევდი ხელით მქონდა მონაწევი.
 და ახლა ვქნილვარ მტერთ სახრალად იქით-აქეთ მონაწევი.
- 82 აღმემართა კაეშანი, ეს არ ვიცი, როს იხაროს,
 ვინც ა ღეთისა მიუნდობლად, რამც იკეთოს, რამც იხაროს?
 ესეგვარმან თავა თვისი იპირუტყოს, ხამს იხაროს.
 და კაცი ცრუ და უგუნური მომერიდე, ნუ ი ხარ ოს!
- 83 განმიფრინდა სვისა ქორი, არ თუ არი განახადად,
 ბედი, სვე და სპა და ჯარი ყველა მექმნა განახადად;
 ცრემლი მბმდის უფრ მისგან, რა სელი ქნან განახადად,
 და მწვე მიჯობდა სხვაგან მევლო, განა დვალად განა ხადად!
- 84 ჰე, თაო, პირველ შევბულო, აწ უცხო ქირსა ვარდია,
 საკვრელსა ძნელად სახსნელსა, მთხრებლსა მოღრმოსა ვარდია;
 მკვიდრი უმკვიდრო შევიქენ, სამყოფთგან გარე ვარდია.
 და ლაწვი შემქნია ზაფრანად, ვის ვერა მდრიდა ვარდია.
- 85 ვერ მივეც, რაცა მეშართა, ხარკი სოფლისა მე ცადა,
 მოვიდა ქარი ხორშაკი, ანაზდად სამე მეცა და,
 ვერ მოვიფარე საფარი, დამწვა სხვებთანა მეცა და,
 და რა მწვე მიჯობდა სიბრძნითა თავი სხვარიგად მეცადა!
- 86 ის მოსავალი პირველი დასეტყვა, ასე მეზა რა,
 ზე-აღმართული სვე-ბედი ანაზდად ვნახე მეხარა,
 სამსალის უფრო გამწარდა, რაც ამას წინათ მეხარა,
 და არ გიკვირსთ, სოფლის სიმუხთლე, დემად შემქნია მე ხარა?

- 87 მაღლად მყოფო, სოფლისაგან ბოლოდ მიწად დაწყვეტილო,
 სოფლის ნასთთა მსხვილად სთულთა უცხოდ რათმე
 დაწყვეტილო,
 რუო, ხარბად მომდინარო, მლაშისამებრ დაწყვეტილო,
 და სახელოვან ბიძა-ძმათა, მამით უწყლად დაწყვეტილო!
- 88 მეტეს არჩილსა სძრახევდენ, სხვას თემს რომ იყო მგლელია,
 იგ ანთებულსა სახლ-კარსა შეექნა დამანელია;
 მეც მასვე მძრახვენ, აქ მოველ, მაშ, რა ვქნათ, რა საქნელია?
 და მას ლომსა, ვეფხვებრ კისკასსა, ჭკუა ჰქონია მთელია.
- 89 იადონისა მოწყენა ხამს ვარდსაც დაეზაროსა,
 დაქცნეს სამოთხის ყვაველნი, რალათი გაეზაროსა?
 მათთვის ყაყაჩო-ზამზახმან ქვე თავი დაიხაროსა,
 და ნარგიზმან, ია, სუმბულმან სატირლად მათეენ აროსა.
- 90 თუცა უთქვამთ, დარამ არი ეტლნი, სვენი და ბეღია,
 მაგრამ ამათი მიყოლა ბრძენთაგან გაუბეღია.
 იგია ყოვლის მპყრობელი, ყოველთა ზედა მხეღია.
 და სოფელი—ჩვენი მესისხლე—ზღაპარი არის, ყბეღია.
- 91 სოფლის ხლათის დაფაცვრითა ქირს დავები გაუგებსა,
 უცხო რამ სქირს, ზოგს ლხინს მისცემს, ზოგს ლახვარსა
 გაუგებსა;
 ზოგს აგორებს ეკალზედა, ზოგსა ვარდსა გაუგებსა,
 და ზოგს ძირამდის სახლს დაუქცევს, ზოგს ქორედად გაუგებსა.
- 92 მე სანთელი მრავლად მნთები მეყსა შინა მექრალემა,
 არ დავარდი, მეცა მომხედა სხვის დამწვრისამებრ ალემა.
 ვჩივი, თუცა არეინ მისმენს, რა ვქნა, თავი მებრალემა.
 და ვერრა ვირგე, მომეწყინა ესოდენი მე ბრალემა.
- 93 ერთა ღმერთი არ იწამეს, ბერთა რჯული შეურაცხვეს,
 არას კერპსა არ უქნია, ჩემ საქმეზე იმათ რაც ყვეს.
 მოლა ღმერთსა მახვეწებდა, ჩემთა მკვლელთა ბერნა დაყვეს,
 და ჩემს ცოლშვილთა ტყვედ ეძებდენ, საქონელი იავარყვეს.
- 94 თუცა ვიყავ ამათს რჯულზე, მაშ, ესენი რას მტერობდენ?
 თუ ქრისტესთვის თავი დავსდე, მაშ, ისინი რათ მაქრობდენ?

უცხო არის ჩემი საქმე, საარაკო, თუ ფიქრობდენ.
და მილთონთა ესჩან მეფედ მათად, თვის ტომსა სწადს, რომ
მაქრობდენ.

95 მაწვიეს თანამზღებელთა: „საქმის არა ხარ მქონელი,
ლექსი თქვი, ნუთუ ჯავრისა არ იყო განამყოლელი.“
მეც დაუჯერე, თქვენც ნახავთ, რისაც საქმის ვარ მდომელი.
და ამითი გავლე ცოტას ხანს სოფელი დაუდგრომელი.

96 კაცს ვისმე სახლი-სამყოფი, ზღუდე უყვარდეს ამბარით,
იგ ტყვიას როდის იქონებს, ამას უსუნებ ამბარით.
ვხარდო ფერადი ყვავილნი, მოვილო მთით და ამ ბარით,
და მას ვინ გაუშვებს, გამკილვენ: „ამან მისთანა ამბა რით“.

97 მაგრამ ვნახე, რომ ურევდენ ყვავილებში ამ რეანსა,
შევრი ვინმე მას უბნობდა: ყველაზედა ამრეანსა.
მისა მსგავსად ვგებ ვინმე იკითხევდეს ამრე ან სა,
და არ სურნელით სულ უკლებსა, მცირედ რამე ამბრეანსა.

98 ლექსები რამ ვთქვი საბრალო მტფრთაცა შესაწყალია,
ვინც წაიკითხავთ, ამაზე ცრემლით აგვესოს თვალია,
ხარბად აღინეთ, სოფლისგან არის რამ დასავალია.
და ნუ მიენდობით უნდოსა, ბოლოს არ გიყოსთ ძალია!

99 კაცს შევხვდი ბრძენსა, ეს წიგნი მაზადაც უგემებია.
ვარქვი: ამ ზღვაში ჩავარდნილს რა ხილი უგემებია?
„რადგან გწადს სიტკბო—მან მითხრა—ჯერ ნახე უგემებია,
და ქვენარის თაფლი უეკლოდ არავის უგემებია.“

100 რა ვქნა, რასათვის გავეწყევ კაცსა უზრდელსა, ვირასა?
ვინც გაიგონებს, მევე მგმობს: „ემოყვსა კაცსა ვი რასა.“
გავრიდო აწვე, ის მიჯობს, გამიხდებოდეს ვირ ასა.
და ვგმობ. საწუთროსა მუხთალსა, უცხოსა, გასაკვირასა.

101 კაცს სოფლის ზრუნვა ესე სჭირს, აროდეს გაახარებსა,
თავმომწონს სულსა გვამშია დასდრეკს და გაახარებსა,
გონია სიბრძნე ისწავლოს და უფრო გაახარებსა,
და განგებით ნაცვეთს კაბებსა ამით ვერ გაახარებსა.

102 მწვე სჯობს უნო ენიანს ამ საქმის მიწყევ მქონესა,
უკაცურს სახლსა მჯდომელსა, ვერა-რის ვერ ვამგონესა,
რა მართებს, საქმის შემძლებსა, ჭკუაზე თავმოწონესა,
და ჭაში მჯდომელსა ხელ-შეკვრით მტერთ ასე დამამონესა.

103 მაინცა ვწერ, თუცა სევდით ვარცა მწარედ შეგვარლული,
ხან მოვილხენ სოფლისაგან, ხან ჯავრით მაქვს თვალთა

ლული.

ეს მიკვირს, თუ როგორა სძლებს, არ ეყრების გვამსა სული?
და ზადლი მასვე, ვინცა მომცა ასე შემძლე ჭირთა გული!

104 უცხო რამ სჭირს ცრუ სოფელსა, ვისაც სვენი მიაღვების,
ანწლიც მისის წალკოტისა. რა მიწათა დაეგების,
ყოფს ყვავილთა უკეთა სჩანთ, მას აქებდენ, არ ეგების.
და რა გაბრუნდა, ვარდი მისცე, მოყვასთ ლახვრად დაეგების.

105 ვინც მთხრებლსა სთხრის, ამას ცდილობს, თვით იქნების
ჩავარდნილი,
ვით მორჩება გაუსვრელად, ვინც აკეთოს მიწყევ მილი?
არ დახუჭო, ეს იცოდე, არ მოვივა თვალთა ძილი.
და რაც ვინმე ქნას, მისა მსგავსად გაიტანოს მისი წილი.

სამრეწველო

- 1 ლექსი ტკბილი, გვარიანი, სწავლით უნდა გამახარი,
სამ-ოთხ რივად გასასინჯი, სიბრძნეზედა მოუხარი,
რუსოველს სამად გაუყვია მისი გზა და მისი მხარი,
და იღვას რამე მოკლე სიტყვით სალხინო თუ სამწუხარი.
- 2 ვტირ, სატრფოვ, მეტრფე საბრალოდ, მოღბობით შემწყალო და
გავიჭრე ველად, გაჭრილი სოფელსა გავეძალო და,
სოფლის დიდებას რას ვაქნევ, რადგან შენ მომეკრძალო და?
და ნება ვასრულო სასრული, რაც ბრძანოს მისმა სძალო და.
- 3 სატრფოს ტრფიალმან შეუძვევ, მომცირე უნდო ქებანი,
ენა უხმარი უგბილად, უსწავლი ვაზოგებანი.
ეგებ დამივსოს, რომე მჭირს მძაფრთა სახმილთა გზებანი,
და მივხვდე მას ჩემსა წადილსა, რაც მივის დანაკლებანი.
- 4 ჩემსა სატრფოსა ვაქებდე, ვისი მსურს ხილვა გულითა,
ვის გამო ვარდსა სუნის სდის და ფშვა შროშანთა სულითა,
ნაზად აშვენებს კეკლუცად ტრფიალთა დამაწყლულითა,
და ფერს მისცემს ყოვლთა ღაჟღაჟად თვალითა დაუღულითა.
- 5 სძალი შემკულა კეკლუცად სიწმინდით, უმანკობითა,
შეშვენის მისა ასოთა სამსგავსო იყოს მკობითა,
მან მიათხოვოს ერთ კაცსა უფრჩქენელად მოსამკობითა,
და ცდა გაუცუდდეს, არ ითხოვს მსმელ-მრუშსა არაკობითა.
- 6 სძალს უვის წყნარი, სათეთი, ტურფა, კეკლუცი პირითა,
მისი ტრფიალი შევქნილვარ გულ-ლახვარ განავმირითა,
გამოუცდელად არ მადღევს ოქრო-ხელ-დანამჭირითა,
და თუ მამაცი ვარ, მეც [მ]მართებს, სოფელი დავთმო ძირითა.
- 7 ეზომ ტურფა სასძლოსთან მომდომია ვიხარებდე,
საქორწინე არ მაცვია, რომ შემეშვან, ვიხარებდე.

- მიჯობს, რომე დავგლახაკდე, სოფლის საქმით ვიხარებდე,
და ნუთუ მაშინ ღირსად ვიქმნა, ღიას კარსა ვიხარებდე.
- 8 კაცსა მართებს, სატრფიალოს დაეძებდეს ტურფად კარგსა,
არ შეუდრკეს შეჭირვებას, არ მიხედოს სხვისა ნარგსა,
ცეცხლიც მისთვის ბანბად უჩნდეს მეფობისა შენადარგსა,
და დასთმოს წუთი საშვებელი, მისით გვანდეს განაბარგსა.
- 9 სძალსა უნდა ჩემი მისგლა, მაწვევს მეტად დანახშირად,
ვერ მივსულვარ უხამსობით, თავი მიჩანს მოღუბჭირად;
მწიკვლითა ვარ შემოსილი, უღირსალი, ჩემად ჭირად.
და უნათლოა ლამპრის ზეთი, მისგანა ვარ განამწირად.
- 10 რა შეიტყო ესე ჩემგან, მორიდებით მეკრძალების,
ებრძანა, თუ: „ვეგე საქმე კაცთააო დანაკლების,
ვედებ კაცსა კაცთა წესსა, საღირსალსა ჩემის ხლების,
და პირუტყულთა მიბაძვათა ჩემგან ვითა გაეძლების?“
- 11 ვინ პოა მეფე მდიდარი ქვეყნად ამისი მქნელია,
შრომანთა ფეროვნებითა კაბა ემოსოს ვრცელია?
თვით სოლომონცა ვერ უძლო, ნახეთ, ამბავი ძველია!
და იგი თივანი ჩემს წინა თორნესა ჩასაგზენია.
- 12 ოქრო და ვეცხლი რა არის, სპეკალნი, მარგალიტებით?
მიწაა სხვადასხვა ფერი, კვლავე მიწათა იდებით.
ყოელი სოფლისა დიდება გაცვდება, ვინცა მიხვდებით.
და მეტრფიალეთა შეშვენის გარეგან განაკიდებით.
- 13 მრავალ-რიგია ყაყაჩო სიტურფის ფერადობითა,
სუნი არ უღის საამო, გამხდარა განავლობითა,
სუნის სიკეთით ჩამუალი არ ნახვად მის ოღნობითა.
და მას პატივსცემენ, მასზედ ა საყნოსლის იმედობითა.
- 14 ანწლი ხელად შემოივდო, ავ-სუნს მიგცემს, გაგიმწარებს,
შაშპრა მოგვხდეს მოსაკრეფად, საყნოსელსა გაგიხარებს,
რა სოლინჯი პურსა შერთო, ჰამას ვინლა დაიხარებს?
და ორთა იყავ მობაძავი, გაუვლელი ერთის არებს.
- 15 ფუფუნის სორცთა, შევენება სურნელთა მრავალ-ფერია,
გონიერთაგან ესე რამ არად-არ შესამზერია.

- მატლს ხედავ რაში ფუფუნებს, რა კარგად დაუჭერია,
და მასვე მიაგავს მიმდევი, ბრძენთ ასრე დაუწერია.
- 16 მივგავარ ვარდსა ტურფასა ეკლისა მონახშიროსა,
ბულბული ჩემთვის ტრფიალი მის გამო მონამჭიროსა;
დასთმოს ყოველი, სოფლისა შვეებისა განაპიროსა,
და მაშინლა ჩემი შეყრისა ხლება არ დაეძვიროსა.
- 17 „ნუ მოზარეობ—ებრძანა—თუ ჩემკენ გინდა რებანი,
დანაცემულთა ყოველთა მივეცი აღდგინებანი,
უხეებით მისდის მრავალთა, ვისაც რისა აქვს კლებანი;
და გული შემსჭვალოს ჩემზედა, ინდომოს ჩემი ნებანი.“
- 18 მეტრფე სატრფოს მადებარი პირველ მართებს მო ნათელსა,
ბნელმა კაცი დააბნელოს, ჭირით ბაძე, მონათ ელსა;
შემყრელს მართებს დაიცადოს, მაშინ პოვებ მონათელსა,
და დაუცდელად ეს, იცოდე ეშმაკისა, მო ნათელ სა.
- 19 რა მესმა ესე იმისგან, მონხვდა გულისა ამება,
მის კარს მივმართე მაშინვე, ვისთვისცა მქონდა წამება;
დიდად იამა, რა მნახა ჩემი ამგვარი წამება:
„რაცა იცოდე, მიამბე—მიბრძანა—დაუხანება.“
- 20 მე მოვახსენე ყოველი, რაც გულსა მქონდა დებანი,
დაურიდლად და უშიშრად მას მივეც ჩემი ნებანი,
ან დამარჩინე, ან მომკალ, მაქვს ამის იქედებანი.
და გნუკავ, მაჩვენო სატრფოსა ცხოველი ბრწყინვალეებანი.
- 21 ვით გაქო, ქების მაარსო, მჭკრეტელთა სალხინებელო,
ბრძენო, მშვიდო და მდაბალო, კეთილთა წესთა მდებელო,
ბოროტის გამოუცდელო, არცა თვალისა მგებელო,
და შენ საყვარელო ყოველთა, ყოველთა არა მხლებელო.
- 22 ვარდს გადარო, არ იქნება, სუნით, ფერით
შენგან ვარდობს,
თვალ-უძილოს ნარგისთაებრ შენი უფრო განავარდობს,
მზესა მიაქვს შენგან სხივი, მეფეთ ზედა შენით ბედობს,
და ნეტარძ შენთა შემჭკრეტელთა, ვაგლახ ვინცა რასმე
ყბედობს.

- 23 ბულბულს ვარდი შეეწამა, შენვე გაქებს ენა-მრავლად,
 ცის ფრინველნი ჭიკჭიკობენ დღე-და-ღამე შეუკრავლად,
 ხმელთა წყალთა მოძრაეები, რაც არიან მაშინ მავლად,
 და უკრთებიან სხივსა შენსა, კაცთა თვალი განაკრძალად.
- 24 მდგლო ყოველ-წლივ მცენარობს სიმწვანით რამე, გაქოსა,
 ფურცელი ხესა მოესხმის, იგივე დაგვანახოსა,
 შავდების ღამე სიბნელედ, შენ ნათლად გამოგსახოსა,
 და საანჯმნოდ გასაკვირალმა შენივე ქება ზრახოსა.
- 25 კეკლუცია ტურფა რამე, უკაზმავი მოიბალით,
 ვარდსა ახალ გაფურჩქენილსა სჯობს საჭერეტლად მოი
 ბალით^ჲ
 გულმა ჩემმა სიყვარული მისი უცხოთ მოიბალით,
 და სიძულილი საგულისო მოიგლიჯე, მოიბალით.
- 26 მამწონს მისი სანდომობა ქებისათვის დაღალულად,
 თვალი სხივმა დამიწუხა, კნინლა მექმნა დაღალულად.
 ასრე გავხე, ჩემი მნახი იტყოდიან დაღალულად.
 და არ მიწამლებ, მამხდომია გული ჩემი დაღალულად.
- 27 ამით უთხარ წამწამითა შესამსგავსი შესხმანია,
 ამით ფერით წამწამითა ესვის გულში შესხმანია,
 ამით შექნა წამ წამითა თვალ-მარგალიტთ შესხმანია.
 და ამით მოვრჩეთ, წამ წამითა მადლი წყლულებრ შესხმანია.
- 28 მოვიუბნე შენი ქება არცა ერთი საკადრისი,
 შენ სხვათ აძლევ შესაქებსა, ღირსი არი ვინცა რისი,
 მაგრამ კაცნი უძღურნი ვართ უმაღლესის რასმე თქმისი,
 და შენ სხვა ხარ და ქება სხვაა, უშვერია ზრახვა მისი.
- 29 მისთა ტრღიალთა კეთილი არ მიეცემის კარითა,
 სიყვარულითა მისითა გული, გონება კარითა,
 მისისა ნიახლებითა ეშყსა სურვილი კარითა,
 და ეგება რომე გელირსოს შესვლა სამოთხის კარითა.
- 30 თუცა მოვეკდე ნეტარ შენთვის, რა სახელში ჩამეგდება?
 ცეცხლი მწველი მედებოდეს, რად მეწყინოს მისი დება?
 სხვა სასჯელსა რად დავზარდე, უფრო გული დამეღება?
 და შემემთხვიოს შენთა სხივთა სანახავად გარდ მოღება.

- 31 გულს მისცემს უცხოდ შეებასა, ოდეს ვისმე შეეყრების,
თვალს ის უნდა, სხვათ სპეკალი ცუდად რასმე შეეყრების,
სამუდამოდ ვერ მიმხდომთა თვალთა ცრემლი შეეყრების,
და ვინ არ მისდევს სადევარსა, მას ლახვარი შეეყრების.
- 32 თუცა არა ვარ საფერი შენისა ტრფიალებისა,
მონად მიყოლე ნაფრდილად, მდიდრობაზედან კლებისა,
მომიტკები რაც რამ გაწყინე, მემწე რაც მომეველებისა,
და ნუ მიმცემ მტერთა საყვედრად, მყავ ღირსი ახლო ხლებისა.
- 33 სურვილისა ზღვათა შიგან მან მომიღვა მასე, მასე,
ესე მიყავ, შემომზღუდე გარეშემო მასე, მასე,
საბრხეები მისგან ჩემზე, რომ გახეთქო მას ემასე
და შაქრისაგან უფრო ტკბილი მისი ეშვი მასე, მასე.
- 34 როს მეტრფისა ტრფიალება გულსა ჩემსა დამაჯერა,
მშლელი მიშლის უცხო რიგად, ლამის კიდეც დამაჯერა,
მეუბნების: „ყმაწვილი ხარ, არ იციო დამა ჯერა.“
და მაგრამ მისმა სიყვარულმა ისევე მასვე დამაჯერა.
- 35 გაბრწყინებისთვის სანთელი ერთს ფერხზედა დგას, ტირისა,
ცეცხლის წვით არის მივლები საწადლის ვანაპირისა,
მიხამს, მეც ვიდგე, ვიწოდე, დამბანი ცრემლით პირისა,
და ეგებ რამ მნახოს, შემიტკბოს ტრფიალმან გამძლე კირისა.
- 36 ნუ მიმცემ ცეცხლსა საწვავად, მაყავ ამისი ვსებანი,
შენს წინ მამყოფე უღირსი, რომ აღმისრულდეს ნებანი,
შენის ქებითა ვიშვებდე, მქონდეს გულისა დებანი,
და ნათლად გამოვჩნდე ნათლითა, მტერთ რა ყონ იშნის გებანი.
- 37 მისა სამსგავსოდ მაგ ქვებსა ცუდად აწითლებ იამან,
ჟამი გამოჰხდეს მანამდის, იმას უღაროს ია მან,
ზილფი ხუჭუჭად ნაგრუზი რით ნახოს ურცხვად იამან?
და მისად შეყრამდი თუ დავრჩე, მოიწყენ, თუცა იამან.
- 38 გულს მებაღედ მიდამოსა ბაღად ვამბობ ძველის-ძველად,
ყინვას მისად გამახმობლად და სიცხესა მისთვის მწველად,
თუ წყალი სცემს, მზე დაატფობს, მებაღეა ლხინთა მზემელად,
და ჩემსა გულსა ორიველა საშოგარად მეტად ძნელად.

39. დავრჩი ასე, აღარ მშვენიის, არცაღა მაქვს მოსაგონი,
რათ ვიხმარო, აღარ ვიცი, მქონდეს კიდევ მოსაგონი,
გამიცუდდა ცოდვის ნაცვლად ყოვლი რამე მოსაგონი,
და მტერსა დარჩა, აღარა მაქვს ჩემი სრულად მოსაგონი.
- 40 გული სევდისა საღებნად განსა ვეარ ა ქარხალითა,
გაველურდე და გავიკრე, დავრჩე ვით ა ქარ ხალითა,
მზევ, გული ჩემი ტყვექმნილი მისწიე, აქარ ხალითა,
და საზღოდ ვიკმიო სიცოცხლე, ვატარო ა ქარხ ალითა.
- 41 ვერვის ეხედავ სოფლისაგან ჩემებრ რასმე წარმონარცხით,
ჩემი მათზე ავი რამე არ თუ კაცთა წარმონარცხით,
გარდამაგდო მართ ვითამცა საწუთრომან წარმონარცხით,
და ის დიდება პირველ ჩემი აღარა მაქვს წარმონარცხით.
- 42 ჩემსა საქმესა უგბილი სანთლისა მსგავსად მოველი,
თავისა მტერსა ძალს აძლევს თავისა დამაწვეველი,
შენს წინაშე ვარ მცოდველი ცოდვისა ძალის მძლვეელი,
და ვა, თუ დავიწვა, შევიქნა შენგანცა დასაწყეველი.
- 43 მან მიბრძანა: „რადგან მოხველ, ნუ სწუხარ და ნულარ ზა რობ,
რაცა გამცნო, იმოქმედე, სხვათკენ გულსა ნულარ არობ,
წვტრთანი ჩემნი დაიმარხენ, უმეტრებით ნუ იმწარობ,
და მაშინ მიხვდე საწადელსა, თვალით ცრემლსა დააწყნარობ.“
- 44 „თუ დაიმარხავ შენ ჩემსა სიტყვასა, სწავლა-თქმულებსა,
საყურებრ ყურად გაიყრი და დაიმკვიდრებ გულსა,
დღეთა შეგძინებს ამ სოფელს, ზეცას აღაფრენს სულსა,
და აქ მოგვეცემა კეთილი, იქაც მორჩები წყლულებსა.“

ათი მცნება

- 45 ცხოველი რასაც მოქმედობს, მოელის მოსავარგოსა,
მოქმედს ჩვენ-გამო რა ერგოს, ქმნულისგან დაენერგოსა;
გიყვარდეს, მისა სახელზე უქმად ნუ შესძრავ ბაგოსა,
და არ გეჯობინოს პირუტყვი საქმესა დასადარგოსა.
- 46 მიწაც იხარებს უსულო, რა დღე მოუვა ზმნისანი,
მფშოვნობით ყვავის, მწვანობით, რა სითბო ნახოს მზისანი;

შენცა იხარე მეტყველმა დღესასწაული ღვთისანი,
და ყვეაილის მსგავსად აჩვენე ღვაწობა კეთილისანი.

47 კია რა ბოჟსა შემზადებს, მოიცავს მისა გარებსა,
ქარი არ ეცეს საწყენი, არ მიხვდეს გასამწარებსა,
და მისთა მშობელთა პატივის-ცემას რად დაიზარებსა?

48 ბრძენი მხეცისებრ რადა ხარ მესისხლე, კაცის მკვლელია,
მამულად მრუში მუდამად, სხვისა სხვაზედა მკვლელია,
თავებრ მპარაობ, დასძვრები სადა გზა გაუვლელია?
და ცილსა ნურავის დასწამებ, კაცობაშია ძნელია.

49 გული ნუ გითქვამს ირმულად საამოდ ცოლსა სხვისასა,
ნუ მონაგებსა ჯიხვისებრ მოყვასთა სანახვისასა;
სხვასაცა გამცნებ ახალსა თავისა შენახვისასა,
და სასძლოს ტრფიალი არ დასცდე გზასა მას დანახვისასა.

შვიდი საიღუმდო

50 რაცა იშვების შობილი, მშობელსა შეემსგავსებით,
უმართებს, იშვენს სულისგან, სულითა მოისავსებით,
და დაიბეჭდენით ბეჭდითა, გიცნან ვისი ხარ დასებით,
და ველარ გიპოოს მპარაგმან მოცული ზეშთა ზესებით.

51 ვინ ზიარდების ზიარსა, საქმეა განა ერთია!
ზიარებისა მიღებით კაცი შეიქენ ღმერთია,
მღვდელს აღუარე ნაქნარი, სწავლანი შეიერთია,
და ნორჩილებითა მოარე, ნაბურღით გამოერთია.

52 წყლისგან მიეცეს ფერები, ნაყოფნი იქნას მთელია,
ზეთის კურთხევა აგრევე ავისა დამანელია;
წერომაც იცის წინმძლოლი, როს უსხენ გზანი გრძელია.
და მღვდლის კურთხევისა პატივმან გაგიაღვილოს ძნელია.

53 ყოვლმან იცის მისი ჯუფთი, რომ მოშენდეს გვარის-გვარად,
ჩვენცა გემართებს ვიყოლებდეთ, სოფელს ვიყოთ მრავალ ჯარად,
არ პირუტყვებრ უქორწინო კაცთა წესთა დასაზარად,
და მღვდლის კურთხევის შენდობითა შევიერთნეთ გასაზარად.

სასიკვდილნი

- 54 შეიძინი მოგიტხარ სჯულისგან საიდუმლოსა რიგები,
მან მოგცეს გზანი კეთილნი, ვის საბრძნის სახლად იგები,
აწ შეიღთა გეტყვი ცოდვათა, სწავლა სწავლასა მიგები,
და საზარო მომაკვდილნი, მის გამო ლაზვარ იგები.
- 55 ფარშამანი ბოლოს გაშლის, გაიფურჩქენის, გადიდდების,
ეგონების, ჩემგან კიდე ქვეყნად ვინლა იდიდების!
კატას თვალსა გარდაავლებს, მოდრკების და შეშინდების.
და ამპარტავნად ნასაქმარი ამის მსგავსად არ იქების.
- 56 ციციანათელა მალლოინ უნდო შუქისა კრთომითა
არვის იღარებს მის ტოლად, მის გულში მისაზომითა;
ფრინველნი დახვდენ საწყალსა, ვერ გაესწოროს ომითა.
და აგრევე მოგვივა ჩვენ, კაცთა, ამპარტავნობის ნდომითა.
- 57 არაწმიდება ძალსა გავს, ნაყროვანება ღორისა,
გასინჯე მათი საქმენი, ვინმე რად მოიხმარისა?
შენ მცონარება მატლთაებრ ცოტას მწვირესა არისა,
და უჟამოდ მრისხანებანი ყაპუზინათ ა გყარისა.
- 58 მეშურნე ბუზსა მიაგავს ყინვისგან ღონე-კლებითა,
ანუ შიმშილით მომემარსა, მივარდნით, მირულებითა,
სახლსა გაუთბობ, შექარსა რა უზამ მიახლებითა,
და მაშინ დაგასხამს ისარსა სამწაროდ დაწყლულებითა.
- 59 ანთრისთვის კაკალს გახვრეტენ, ხელ-შეჭყოფს ნახზ ზე სადა,
არ დასჯერდება ცოტასა, მჯილღსა აღივსებს ძესადა;
ველარ დააძრობს, ამრიგად მტრისაგან გახდეს კენესადა.
და ანგარსა ბევრჯელ მოუვა ეს საქმე ამა წესადა.

ნეტარება

- 60 ცხრას ნეტარებას მოვიღებ, მალღის საქმესა დიდებით,
სასძლოს ხილვისა ტრუიალმან ქმნას ესე მონაზიდებით,
მისნი მოქმედნი ამალღდენ სოფლისგან განაკიდებით,
და გაცუდდეს ეშმა მოყვსითა ანგელოზთ მონაზიდებით.

- 61 ვნატრი გლახაკთა სულითა მე, მგლოვარესა გულითა, მშვიდსა, მშიერსა, მწყურვალსა სიმართლის განაგულითა, მოწყალეს, წმიდას გულითა, მშვიდობის მყოფთა. სულითა, და დევნულსა სიმართლისათვის, ყვედრებით გულსა წყლულითა.
- 62 მიკვირს, სოფელს რასთვის დავშვერ, რომ ვიცოდი მისი ზნენი? ვაგემოვნე გული ჩემი, სულს არ ახლდა კეთილთ მნენი, ხორცი მწადდა უკვდავ მყოფად, ზრქელად უჩნდა მოსასმენი, და ახლა დარჩა საკიცხელად, სულისათვის გაუმხნენი.
- 63 სულს ეტყვის ხორცი: „ვერ ნახე ფრინველნი განაჯარები, ანუ პირუტყვთა სიმრავლე, ხეთა, მდებლობა არები, ქვედამძრომელთა მიწათა სულ წარმავალი ნარები, და რად მიმე ღირსა უხსნელსა ბოლომდი გაუხარელი?“
- 64 მწადს ხანი დავყო მოკვდავმან, ვარ ამის მონამჭირნენი, ვიხარებ რასმე წამსვლელი ნივთისა შენამზირნენი. ბრძენო, უკვდავად შექნილო, მეფე ხარ ჩემზე ვინენი, და რასთვის მიმიშვი საწადსა, შემექენ მოსაწყინენი!“
- 65 უთხრა სულმან: „რადგანა ვარ პატრონი და შენი მეფე, ჩემი ხარო ჭური რამე, სამყოფელი, გასასეფე, მოვდეგ შენსა სანდომელსა, რაცა გწადდეს, გიიეცე, და ნივთთა შენთა შეეერთვი, მე გავხდები მტერთ საყეფე.“
- 66 ძალსა ძვალთა მოხვრისაგან კბილსა სისხლი ედინება, ემლაშება, მეჭველეობს, გაუსრულდა მისი ნება; ძვალი დარჩა უვნებელი, გაუმრავლდა კბილთა ვნება. და სოფლისაგან შემსკვალულთა ასე მიხვდა შენანება.
- 67 რა მოუტევ ავანასა, ვერ შეიპყრობს, ითაკილებს, მოამშვიდებს მეპატრონე, იგ დაიგდებს მისა კილებს: ავად რამე მოგიტივე, შენ გწამობენ ცუდსა ცილებს, და ჭგავს ქებისა მოყვარულნი თავისთავის გამაწბილებს.
- 68 ბლუნძველა ყაჯსა აკეთებს, ვერა-რად მოიხმარებსა, ცუდად ყოფნისა სანაცვლოდ დასაქსელავად არებსა. დავრჩი მისებრივ უსაქმო, მოვმორდი სპათა ჯარებსა, და ხან იმასა ვიქ, ხან იმას, ვატარებ სოფლის არებსა.

- 69 სჭირს სოფელსა, რა კარგს მოგცემს, ჭირიც თანვე მოაბეროს,
 ავსა კარგსა მოადევნებს, თუ გასინჯავ, დაგაჯეროს,
 შემოველი ავზე კარგსა, ღმერთმან ეგებ ამამღეროს,
 და ვა, თუ წუთმან საწუთომან დღენაკლული მოაბეროს!
- 70 წყალი შეღმართსა ადგილსა რა შეხვდეს; დაწყნარდებისა,
 ნელ-ნელა მოსდევს უკმორე, შედგომით გადიდდებისა,
 შეიკრებს ძალსა, ან გახეთქს, ან თავსა გარდვარდებისა,
 და ასე ხამს, კაცმა სიწყნარით საქმე ქნას გულსადებისა.

ტ ა ე პ ი

- 71 თუ შემოუტლი ისრიმსა სიტკბოსა მომცემელია.

ღ ე ქ ს ი

- 72 რადგანა ხარ ორი სოფლის საშოვარად მონამჭირი,
 და ვით იქნება ორი ნესვი ერთის ხელით დანამჭირი?!
- 73 სვაგი ძვალსა გამოიზომს, ჩაინთქმების, ანუ არა,
 რა გასინჯა, შეუძლია, აღარარად დაეზარა.
 გასინჯე შენი საქმე, სამეტოა ან საკმარა,
 და შესაძლისსა აღმოსწიე, ნუ ეძიებ გარის-გარა.
- 74 ნახე, ფუტკარი ზამთრისთვის რამითონს შრომასა ნახავსა!
 სადა აქვს მისი სამყოფი, მრავალსა შეინახავსა;
 ვინ ამ სოფელსა დაშვრების, ზაფხულად გამოსახავსა,
 და შეიკრებს უტკივრებასა, მუნ სხვასა რაღად ჩმახავსა?
- 75 ზამთარი ამად უქია, მიწას მიეცეს წყალია,
 ზაფხულის სიცხე დაადგეს, ამწვანდეს შესაწყალია,
 მლაშეს ქვიშასა არა აქვს სანაყოფონი ძალია,
 და მას მიეზაძე, არ იქნა ის უნაყოფო მშრალია.
- 76 მიწისგან გამომავალი მიწადვე მიმქცეველია,
 ვერას ვერ იტყვის უარსა, სატკბოა დასაწველია,
 რაცა ვისგანვე გამოვა, მისდავე შემთხვეველია.
 და ნუვის აბრალე, შენვე ხარ თავისა გამრეველია.

- 77 მოწყალეა კალატოზ[ს] გავს, თავის საქმეს მუშაობდეს,
 აგურს დასდებს ხელისაგან, სხვისაგანვე ევსებოდეს,
 რაც დახარჯო სიუხვითა, კვლავ უფროსი მოგხედებოდეს.
 და რადღა ზოგავ სხვისა შენთვის, ცეცხლი აღარ გეგზებოდეს.
- 78 ძაფსა სჭირს, რაშიც ჩაადებ, მის ფერს დაიჭერს ახავი,
 ილეკრო მისთვის მათა სჯობს, არის ამისი მსახავი;
 ფერისგან ფერი იცვალოს, არავინ არი მნახავი,
 და სასიკეთონი სისრულე პირია მართლის მზრახავი.
- 79 ნახე, ნარინჯის ფოთელი თუ ფერით როგორ მწვანობსა!
 სიცხეში მიგავს, სიცივე სუნ-ფერსა გაუფანობსა;
 აგრევე ყრმა გამოუცდელი სოფლად ამასვე ჰგვანობსა,
 და რა დაიცდება, ფერად და სურნელად შესაგვანობსა.
- 80 რაცა ვინ ქნა ამ სოფელსა, მასვე მიხედა მისი წილი.
 ამაზე ბრუნავს მბრუნავი, სხვა რა აქვს რამცა გებული,
 და შექმნასცა ორი მოყვასი გაყრილი განთვისებული.
- 81 რაცა რამე ცარიელი ადვილია ასაღებლად,
 მძიმე რამე გაჭირდება აწვევითა გასაღებლად,
 დაიმძიმე თავი შენი სიბრძნის ფერის გასაღებლად,
 და საალქატო გაგიხადოს მტრობის კლიტემ გასაღებლად.
2. მერცხალი სჯობს იადონსა, ის უფროა ნაქებარი.
 შინ გვიზის და დაგვეკვიკოებს იგ ძვირად რამ სახლებარი,
 ხმოვანების უსულითა ვინ თქვა რითმე ნაკლებ არი?
 და უსმენი და ბევრის მთქმელი შედარებით დამლებ არი.
- 83 მოინდომო, ოქრო იყო ურიოშო, ფეროვანი,
 გამრავლებით გარდაადნევე, წილა ნახო დანაწვანი;
 მას კაცი სჯობს რამდონ რიგად, რამთონი აქვს შესაგვანი,
 და არ გადადნეს მრავალ-რიგად, არ იქნება კაცთა მგვანი.
- 84 ვაშლსა ხედავ, უნდო ხილსა, რა გვარი აქვს შვენებანი!
 თვალს აღზინებს, საყნოსელსა, პირის არის ა ნებანი.
 თვითონ კაცსა გონიერსა გჭირდეს რითმე ნაკლებანი,
 და ავი არის გასაგონად სამწუხარო, სავენებანი.

85 მიეგვანენით ეკალსა ყრმა ახალ-ნორჩი რგულებსა,
ბერი—ბანბასა გაჰქონდეს, გამოითობდენ გულებსა,
ნუ სატაცურსა გველსა გავს, იჩემებს მის უსულებსა,
და ვერც ხუთოს მოგცემს, ვერც შხამსა, სარგოსა
დასაწყლულებსა.

86 ნუ ჰბაძავ კაცსა უმლთოსა, განადიდარსა მთა ვითა,
უმეცრებისა სისრულეს გონებს ყოვლისა დავითა,
მიუშვებს ღმერთი, გასინჯოს სიკეთით, განათ ავითა,
და გაუცუდდების ბოლოჲმ ნაქნარი დასანთქმავითა.

87 დასჯერდი, რაცა მოგეცეს ღვთისაგან მონანიჭარსა,
მოთმინებითა დაუთმე მაღალსა გასაბიჭარსა,
რა დაანახვებ უფალსა თვალითა დაუხუჭარსა,
და დაგავირგვინებს საამოდ, შეგმოსავს გამოუჭარსა.

88 რა არის, თავებერ მსუნავობ, დასძვრები კარის კარადო?
ამას თაყვანსცემ და იმას შესტირი სულთქმით, მწარადო,
ძალლებერ ლაქუცობ, მელისებერ ატყუებ შეუგვარადო,
და მომცემი სხვა გეყავს, ცუდია, დარჩები გარის-გარადო.

89 დამაკვირებს, სოფლისათვის კაცი ასე რად იჭირვის?
ანუ ვინცა მოსახმარად, გამაფიქრებს, ვით იჭირვის!
უხამსთ მისცემს სიმდიდრესა, ზოგნი ხამსნი მწვე იჭირვის,
და საუკუნოდ შეიგვარლის დახვანჯული, დაიჭირვის.

90 რადგან კაცია მოკვდავი, უნდა დაურჩეს რამე და,
სახელისაგან უმჯობე რამცა ჰქენ, რამც იამე და?
მოგიგონებენ ყოველნი ამითი ჟამით-ჟამედა,
და მოლექსობაცა იქნება ამის რამ შესაწამედა.

91 ტოლსა შინა გამოჩენით არა სადა დამედარა,
მტერთა ზედა რას მარგებდა, თუცა სადმე დაზედარა!
თუ დამაკლეს, რა დამაკლეს, საქმეშია დამედა რა?
და მაგრამ ბოლოს ყველა ვინმე, რა გავსინჯე, დამედ არა.

92 ზღვაში ვნახე ღელვის მთები მომავალი თავს დაცემად,
ერთსა წამსა ხუთჯერ უფრო სულს ველოდი გასაცემად,
იგ ანაზღად გარდაჰქარდა, ლხინს მივეცით ბუკსა ცემად,
და რაღას ვსწუხვარ კირთა ჩემთა, სოფელია ასე მცემად!

- 93 ჩემებრ ცოდვილთა საქმენი პეპელიკისსა მიჰგავსა,
 რა გაანათებს სანთელი, ის მწუხარებას იგავსა,
 იშვებს, იხარებს, განსცხრების, ვერ ხედავს მისსა იგავსა,
 და ბოლოდ დაიწვის იმისგან და ჩავარდების იგ ავსა.
- 94 თუ თივა ცეცხლით გაზარდო, ცხვარს მისცე საქმლად ^{მგელია,}
 დათვი მაედანს აბურთო, ვირი ქნა კაი მზმელია,
 ტვირთი პეპელას აჰკიდო, ჭრელი ფრთით გამფრენელია,
 და ალგისრულდების მაშინლა, რაცა გაქვს საწადელია.
- 95 აბრამ შვილს კლავს, იეფთაცა მას უქვს და მას უგინეს,
 და ჟადგილოდ კარგიც რამე არად ვარგა, გიძეს წინ ეს.
 და არ იცი, თაფლი არა ღირს ფუტკრის კბენად და წყინებად!
- 96 ტურფად კეკლუცად ნაქმარო, მისო სანდომო არევ და,
 მიჯნურთა გულის მორევი უცხოდ რამ რიგად არევდა,
 მისი ნარნარად მიხედვა მისთანა მჯდომთა არევდა,
 და ტანს კვიპაროზის მემშურნეს იქით და აქათ არევდა.
- 97 ლაწვი ჰქონდა ვარდის ფურცლად, პირი შროშნად, ^{ტუჩი}
^{ლალად,}
 თვალნი მელნად, წარბი სათად, თმა სუნბულად, კბილი
^{სრალად,}
 ყელი ვეცხლად, ძუძუ-მკერდი ბროლსა გვანდა განათალად,
 და ტანი ალვად, ხელ-მკლავები მოგრძე მშვილდებ მოსაკრძალად.
- 98 წავალ, მეცხვარეთ დავდგები, ვივლი მთებსა და ბარებსა,
 ნარვიზს თვალთ ნაცვლად უყურებ, თმისათვის სუმბულთ
^{არებსა,}
 ტანად საროსა მრხეველსა, ვარდსა ლაწვთ მაზიარებსა,
 და მოვრჩები, ზამბახს უმზერი, თეთრ პირით არამდარებსა.
- 99 შემოდგომა ხარ, წაართვამ ფერსა და სურნელებასა,
 ზამთრისა უფრო გაახმობ მინდორთ შვენების ხლებასა,
 დაადუხჭირებ მშვენვართა, მისცემ ხორცთ ფერთა კლებასა,
 და ვეფხებრ კისკასად მქცეველსა საბანს ქვეშ მისცემ ძლებასა.
- 100 ვაჰ, სიყრმისა ყვავილი რა ტურფა მოსახმარია,
 თვალი ბრწყინვალედ მხედველი, ყური სმინებად მხარია,

სხვადასხვა-რიგი ვარჯიში, რა შვება, გასახარია,
და არც მკედარი, არცა ცოცხალი, ვაი სიბერე მწარია!

101 წადილი და ძალი, სიბრძნე მკედლობად გაქვს შესადარი,
მზე აღმასად, მთვარე ლალად, იაგუნდად ვარსკვლავთ ჯარი,
ცა ოქროთ და მინაქარად ქვეყანაა მრავალ-გვარი,
და ამით გიცნობთ, ამით გაქებთ, მექმენ სულის გამახარი.

102 ქალწულებისა ვარდი ხარ, სიწმიდის ბაღსა რგულია,
ფერად გაქვს უმანკოება, უბიწოება სულ ია,
რტოდ გამოიღე მოკვდავთა იგ უკვდავება სრულია,
და ფოთლად გასხია წყალობა, განჰკურნე ჩემი წყლულია!

103 ხეო უფოთლოვ, მოისხი შენ ფოთლად ქრისტეს წამება,
მათ ცოდვის სიცხით მაშვრალთა იმ ჩრდილით მიეც ამება,
მკურნალად ხილად სამსქვალი, მიხარის, მტერი დამება,
და პირველისებრივ დასთრგუნე, რომე მწამს წმიდა სამება.

104 სახლად გქონდა უდაბნო და სანოაგედ მკალი, თაფლი,
ჩვილ-სამოსლად ტყავი მძაფრი, სარტყლად გერტყა არა
მსწრაფლი.

შესაქცევად ქადაგება, ვინც გისმენდა, წყალში დაფლი,
და სულსა ჩემსა შეეწიე, გაუხადე მტერი ლაფლი!

105 ბადედ სცვალე ენა შენი, კლდეზედ დადგე ფეხ უძრავად,
ზღვას ესროდი მღელვარესა, თევზთ იპყრობდი არა ავად,
იმაზედა აღეშენა ეკლესია მტერთ სადავად.
და მწყემსო, მიხსენ, პირმეტყველთა არ შევიქნა დასაწვავად!

106 მის ნათლისა დანახვითა გული მისი გაუხურდა,
სამხრეთისა ბეებნისგან მას იმისთვის უფრო სწყურდა,
ტრფიალების შავარდენმა გული უპყრა, მას მოსურდა,
და შევიდა და ნათელსილო, ანანიას შიაშურდა.

107 იგ გვრიტი ქალწულებისა ეცა შენს გულის ბადესა,
სიწმიდის ტრედნი შენს გარე მახეს ხედენ, არ იცადესა,
სიკეთის ორბმა სრულ მოვლო ქვეყანა, ცად იცადესა.
და პავლე ქირთ მთმენო, სისხლ-მდენო, მტერთ ბრძოლით არ
მაცადესა.

- 108 მამწყლეს საკვდავად, მცირე მიდგს სული საწყალად მდებარსა,
წყლულის შემხვევი არვინ მყავს, არც სალბუნთ მდები
მნებარსა,
უფრო სწადს, რომე მამსკავსონ უმწარე ლახვრის მგებარსა,
და მიშველე, სრულად არ მამკლან შენის ქრისტესა მგებარსა.
- 109 თევზთ ნადირობით მიგზიდა უდაბნოს გვრიტმა მხლებელად,
შეუდეგ კრავსა, გასწავა, იზრდების, მე ვარ მკლებელად,
ზაფხულის მხეებრ აღმოჰხდი, ჩრდილოს მთბობ მანათებელად.
და მეწიე მეცა, ანდრია, არ ვიქნა საბნელებელად!
- 110 რა გიწოდა, დაუტევე ნავსა შინა ბადის მსმელი,
მამისა წილ მამა პოვე სულისა და ხორცის მზდელი,
მისთვის იყავ დღე-და-ღამე სისხლ-დაქცევის მიწყვიც მცდელი.
და მიოხე რა, მიძაბუნა მტერმა, რომ ვარ დაუცდელი.
- 111 ქორწინება დაუტევე, მკერდს მიეყრდენ, საყვარელო,
უნაყოფოვ, ხეო ტკბილო, ნაყოფისა მრავალ-მქნელო,
ყვავილად გაქვს სახარება, კაცთა სულის დამტკობელო.
და მიშველე რა, იოანე საყვარელო, სამბობელო!
- 112 მამის კითხვით გამოსიხი შენ ყვავილი სუნთა მყნოსი;
მის სუნისგან შენ შეექენ მხეცებრ გულთა ყრმათ უმხნოსი,
პირ-მეტყველად გარდამცვლელი უსწავლის და მიუმგნოსი,
და ჩემს სულს მიეც ჰე, ფილიპე, სმენა ტკბილთა სასმინოსი!
- 113 გული გექნა ანდამატის უმაგრე და გასადარი,
უკვდავ ძალმა შენ შეგმოსა იგი სიმხნე შეუდარი,
ბნელის ნისლით დაფარულთა გაუნათლე, მოუდარი.
და შენ, ბართლომე, მიშველე რა, ვარ ამისი მემუდარი!
- 114 ურწმუნოებით განჰფინე სარწმუნოება სრულია,
ინდოთა სიცხით დამწვართა შენ მოუგრილე გულია.
უკვდავის სახლის შეიქენ ხურობის განმაგულია.
და გვედრივარ, თომა, მიშველე, რომ არ წამიწყმდეს სულია!
- 115 უცხო რამ ზვერი აღილე, აროდეს შემწიკვლდებისა,
იგი ნათელი უსაზღვრო რალათლა მოგაკლდებისა?

- განუყავ სულსა მრავალსა, მსმენელი განახლდებისა.
და მათევ, მეც წილი დამიდევ, რომ სული მინათლდებისა!
- 116 წმიდავ იაკობ, ალფესი, შენ ჰპოე გულის ნებანი,
ვისთვის გსუროდა სიკვდილი, ჭირი, ტანჯვა და ვნებანი,
თავს იდევ, აწ გაქვს მათებრივ პატივის დაუკლებანი,
და მსწრაფლად მოიღებ, რასაც სთხოვ, მეც მომეც ცეცხლის
ესებანი!
- 117 ლებეოზ, მერმე გეწოდა თადეოზ მოციქულია,
განხრწნადსა პირი აქციე, უხრწნელსა მიეც გულია,
ისარი გესო აცეთო, ვერა სცან ისრის წყლულია,
და აღმოფხვარ ჩემში, რაც იყოს ცოდვანი დანერგულია.
- 118 ორის ზითა ზეცად აღხედ, წმიდავ სვიმონ კანანელო,
ჯვარმა ვიხსნა, ჯვარმა მოგწყლა, შენ ნათელი დაუნელო,
გაანათლე ბევრი თემი, მათთვის იქმენ გამომხსნელო,
და მამარჩინე, არა ვნახო სატანჯველი იქ საბნელო.
- 119 სიმყრალისთვის მოკვეთილზე შენ აღმოხველ გია სხმული,
მის ვიისა სურნელებით გაუმთელე კაცთა წყლული,
ქრისტეს იქმენ მეტრაპეზე, აღასრულე მისი თქმული.
და მიშველე რა, არ შევიქნა მტერის მახით მე დანთქმული!
- 120 გემოვანთა სასმელთა წილ ცრემლის იყავ გამომხდელი,
მარხვა უფრო გემოდ ვიჩნდა, არა შკამე ცხოვლად მხდელი,
სამურკვენელო გზად შეგექნა, რისაც იყავ მიწყივ მცდელი.
და ძმას უფლისას გევედრები, ცოდვათ ჩემთა მექმნა მხდელი!
- 121 მას მიჯნურად რად ჩააგდეზ, ვის არ ჰქონდეს ესე გულად:
მოყვისისათვის თავი თვისი არ დაედვას მონაკლულად,
არ დაეთმოს სოფლის შვება და დიდება მისი სრულად,
და ვისცა რასმე ეკრძალოდეს და არ ექნას მონაძულად?
- 122 უხამს მიჯნურს, თავის წინა იჯდეს, იყოს მისი მგონი,
შემესკვალოს სული, გული, სხვა არ [ჰ]ქონდეს გასაგონი,
დღე-და-ღამე მას ამკობდეს, ნუმცა უნდა გასაგონი,
და მან ამითი შეიწყალოს, მოლბეს, ექმნას ხვეწნის მგონი.
- 123 მიჯნურს მართებს გაუწყვეტლად სარჯელი და ჭირის ქონა,
მწვე ვლტოდეს სოფლის ლხინსა და არ იყდს ხორცთა მონა,

გრძლად იცოდეს სიყვარული, არ ანაზღად ცუდი კონა,
და დაუთმოს და მოიჭირვოს, თუ რამ მიხვდეს მისთვის ღონა.

124 თუ მიჯნური კაცში დავა, ან სწადიან კარგის ნახვა,
გაუგრილებს გულსა მისსა, აღარ ძალუც სულთქმა, ახვა,
გარდაუქცევს გულსა მისსა, ველარ უთხრას სალბო ზრახვა,
და აღარ ჰქონდეს გონებასა მისის სახის გამოსახვა.

125 თუ ტრფიალი მისსა სატრფოს ევლტის, მისგან ეშორება,
იხიც მისგან უკუერიდებს, არ ექნების ერთად რება,
მტერი მოვა იმათ შუა, ლათერაკის ძლიერება,
და ჩხუბს დასთესავს ასე რიგსა, ძნელი იყოს მოგერება.

126 მეტრფე სატრფოსთვის ტიროდე, რომ გექმნას უფრო
ლმობილი,
შეფრფინვიდეს და შემზერდეს, გლახ, გული ლახვარ-სობილი,
განავდოს ცუდი ლაღობა, სიმდაბლით იყოს მკობილი,
და სიყვარული და სიმშვიდე მან შექნას თვიაი ღობილი.

127 ნუ გგონიათ მიჯნურობა დიად ადვილ შესამართი!
თუ არ დასცდი თავსა თვისსა, ვერას საქმით ვერ წარმართი,
ნება სრულად მოიკვეთე, საქმენი ჰქმენ დაუმართი,
და მაშინ მიხვდე საწადელსა, გზა შეგექმნას განამართი:

128 თუ ტრფიალეზ, ყოვლთვის იყავ საბრძოლველად შეჭურვილი,
მხნედ იყავ და განძლიერდი, მტერი გყვანდეს მწვე ურვილი,
ნუ შედრკები დაცემასა, მისი გქონდეს შენ სურვილი,
და სიყვარულსა იგონებდი, ფარად გქონდეს დაბურვილი.

129 უგუნურსა სკირს ფიქრითა სვე-სვიანობა, დიდება,
მრავლის თემისა დაპყრობა და საუნჯისა მიდება,
ჩაიტკბოს გულსა, ახარებს, არ აქვს ხელისა კიდება,
და ვანიფთხობს ხახა მწყურვალი, მუცელი გაუცივდება:

130 კარვს მოლაშქრეს მონაზონზე ნუ ჰგონია თავი მცირად,
თუ ის სჯულსა აღასრულებს, შენ სჯულსა სცავ მონამჭირად;
ცეცხლს თუ შეშა თან არ ახლავს, დაშრტების და იქმნას
მწირად,
და თუ ერთმანერთს არ უმწობენ, ორნივე იქმნას კარგზე ძვირად.

- 131 ოქრო მიწა მანამდინ, სანამ ცეცხლს არა ნახავსა,
 პატივს, შუქს, ფერსა მიიღებს, ველარა ჰპოვებ ნახავსა;
 აგრევე სიკვდილი ქაცთათვის წყალობით ამას სახავსა,
 და უგუნურნი და უსწავლნი ამაზე აესა ზრახავსა.
- 132 ნურც იმძიმებ, ნურც იხარებ, ან იშოო, ან დაჰკარგო,
 რაცა მოვა მოსავალი, სასიავო თუ საკარგო,
 ბევრის ცდით და მოჭირვებით, დაიჯერე, ვერა არგო.
 და ჩემი ყველა გააცუდა, ბარგი იყო რაც საბარგო.
- 133 რა მოვა საქმე საზეო, ნახეთ, მის გამო ელისა,
 ბევრსა ეცადა, იჭირვა, ვის ქართლში გამოეღისა;
 რაღა ვიუბნა სოფლისა, ქალაქით გამო ელი სა?
 და თუ კარგი თვითან არ არის, სხვისგან რას გამოეღისა?
- 134 შენი ტრფიალნი შენს ნახვას სიზმარსა შინა ჯერანო,
 თვალი იმისი შენს თვალსა აუუუუნებენ, ჯერანო;
 ვერა მწერალმა ვერ აქოს, საფერად დაგვგას ჯერანო,
 და მისი შუქისა სადარი, ვინ შეიქნები, ჯერანო.
- 135 დამრგველმა მისმა მოიმკოს დარგულთა მისთა ნაყოფი,
 არცა წაუხდეს იმისგან, არც ექნას მისგან ნაყოფი,
 კარგი ზეცამდე ამაღლდეს, ავმა სახლში ქნას ნაყოფი,
 და რაც რბილად ჰგონოს, უმაგრდეს, ვით ბასრი წყალსა ნაყოფი.
- 136 იოსებისთვის განეგო ეგვიპტეს განმთავრებანი,
 ძმათ სასიკვდილოთ იწადეს, მას დასცდეს ეს განგებანი,
 მას მიხვდა ამით ის საქმე, არ თუ მიეცა ვნებანი,
 და რად ვწუხვართ, რადგან არ არის განგების მოცაკლებანი.
- 137 ნუ გიკვირს მკვდართა აღდგომა, მკურნალნიც იქმან სახესა,
 ცეცხლსა-წყალ-მიწა-ჰაერსა განყოფს ბალახსა და ხესა,
 მღვრივით აწ წმინდას შერევენ, კვლავ ჰყოფენ მასევე სახესა.
 და ღმერთიც ასე იქმს, რას სცთებით, რად ებმით უხსნელს მახესა?
- 138 ეს სოფელი ჰგავს ყვავილსა ტურფა კეკლუცად ქმნულებსა,
 სიცხე წვით, ყინვა დაზრობით, სცემს მზე-ღრუბელი
 წყალი წაახდენს და გვალვა მოუშლის მას უსულგებსა,
 და მოთმენის მეტი წამალი რა ეპოოთ ამ საკრულებსა?

- 139 ყვავილთა ტურთა ბიბინი, სანდომი არემარენი,
 მწადს გაზატხული, ტოლთ უთხრა: აღვიძრნეთ არე მარენი.
 ვინც გაიკმარებს, რა არი, ვექ იყოს არემა რენი,
 და ჩემი ნახული თუ ნახო, გაკვირვოს არემარ ენი.
- 140 ვნახე ბერი ყრმათა უყრმე და ყმაწვილი ბერთ უბერე.
 ბერი ცუდათ მწვე აჩქარდა, ყრმა დაწყნარდა, რაც უბერე,
 უხუცესი არას ნაღლობს, უმცირე სწუხს: ვარ უბერე.
 ის უფროსი იბერება, ეს უმცროსი არს უბერე.
- 141 თუ შენს ტვირთს შენ კი არა ზევ, ნუ ჰკიდებ სხვას, ვერ
 აზვესა.
- 142 თუ სიტყვას კარგა არ კრძალავ, მზირნი სხედს, მოიტაცებენ.
- 143 ისარსა გავს, პირით სიტყვა რა გატყორცო, არ მობრუნდეს.
- 144 ბუხს მწვე მიჰგავს, ამპარტავნად, ურიდობით მოარული,
 და არ იციან ფთა თხელი აქეს, ვერას უხამს საქმე მტრული.
- 145 კაცს გულს აურევს, ჰვარა და ბუზი არ არის ფანთია.
 და თუცა შენ ავი არა ხარ, არც კარგი გამოგინთია.
- 146 ცუდად ვიყავ სოფლისაგან, ესე რამე გავაუბნენ,
 ვერა ვირგე ნაღველთაგან, სევდა უფრო გავაუბნენ;
 დამცა ცოდვამ საქურველად, როს ხელთ ვიგდე, გავაუბნენ,
 და ბრძენთა თქმულსა არ მივხედე, ზურგი მივეც, გავა უბნენ.

მ ა ჯ ა მ ა

[შესავალი]

- 1 ჩემთა ნათქვამთა მოწმობა კვლავ ლექსმა მიყო მაჯამა,
ცრემლთა ნაკადმა ააესო, ნახეთ, გაცნობოთ მაჯამა;
B₅ დამწვა სოფლისა სიცთურმან, ველარა სცემოს მაჯამა,
და უკეთ არ მწამდეს იმისგან, მკითხოს მეჩიტმა, მაჯამა.

I

- 2 კეკლუტო ზედა ხარ ხელმწიფე, ტრფიალთ ცეცხლს უღებ
მაღამით,
B₇ მანდით ნასროლმა ისარმა გული გამიბო მალ ამით;
სხვას ვისმცა ეძლოს კურნება, ცუდად შვრებიან მაღამით,
და მიჯნურნო, მოდით, მიტირეთ, ცრემლი მავასხეთ, მაღამით.
- 3 გიშრისა მშვილდმა, მეღნის ტბამ, გლახ, გული წყლული მიწამა,
B₈ ბროლმა და ლალმა გარევეთ ლამის დღეთ სიგძე მიწამა,
ცრემლი მდის მიწყივ თვალთაგან, ვეკვ, გულმა შენმცა მიწამა,
და რად არ გეწყალვის მიჯნური, შესჭამოს უდროდ მიწამა?
- 4 ცეცხლს უგავს ლაწვი, ცეცხლისგან უფრო მწვავს, უფრო
მედება,
B₁₁ რა ვნახე მიწყივ საჭიროდ, ფეხი მახესა მედება;
მიმტაცა სული, დღეს იქით რას მარგებს გულის-მე-დება!
და მიტირონ ძმათა საწყალი, ან და თუ ვინმე მედება.
- 5 რა მოვილო, ეს არ ვიცი, შენთვის მსგავსი იგავები,
B₁₂ გაგიძვია დიად მიღმარ სიგონჯე და იგ ავები;
ტრფიალთ შენთა სალალობოდ იწმინდები, იგავები,
და ჭირსა ძნელსა, გაუხსნელსა ამ საქმითა იგ ავები.
- 6 ლექსსა მოვეყვ სამიჯნუროს, ვარ ტრფიალი განახელი,
B₁₄ დამიწუხა თვალნი სხივმან, ველარა ვქენ განახელი.

- გიშრის თხზულმა ტოილომა გული შეკრა, განა ხელი?
და შეყრასა ჰგავს მზის და მთვარის, თუცა თავი გან ახელი.
- 7 სრულად სიბრძნისა საუნჯის კარი, რაც მჭონდეს, დამელოს,
B₂₀ ან მაგალითი პლატონის, ან პითაგორის დამელოს,
ვჯდე გულის მძრახად სამუდმოდ, თავი ქვე სადმე დამელოს,
და საკადრად შენსა ქებასა ვერ ვიტყვი, სულიც დამელოს.
- 8 თვალი მიგიგავს ჯერანსა, წარბი ზანგუბრელს, სულო, და,
B₂₂ შენმა ბაგისა ციმციმმა ფერი ყაყაჩოს სულ ოდა;
აღმასის პირსა სადარით ხამს მზისა სხივი სულოდა,
და საბრალოს შენთა ტრფიალთა, სიცოცხლევე, გული სუ[ლ] ლოდა.
- 9 გენახათ მისი სიტურფე, გული სხვა რიგად ქცეოდა,
ეტყოდა თავსა: „არ ვიციტ, აწ რა ნუგეში ქცეო და“.
B₃₃ ხამს, ამ ჭირისთვის თუ გეძლოს, შეგვიპყრათ სვეო, ქცეო, და.
და მართ მისწუროდათ მათ სული, გაცლოდა, გაცაჰქცეოდა.
- 10 თვალს მისცემს წყალსა პირველებრ, რა ნახოს სული და გული,
B₂₅ ჭვავილისებრივ გაშალოს მისგანვე გული დაგული,
გაადოს კარი ლხინისა, ჭირისა კარი დაგული,
და გაშალოს ვარდი კუკური, ჩემში ა მისი დარგული.

II

- 11 რა სჯობს მაისში ტფილისსა, ვარდი ვარსკვლავებრ ესხასა,
B₂₇ მწვანედ ღელავდეს გარემო, ცის ცვარი მასზე ესხასა
თუ არ უშმაგი, ვინცა ქნას, მაზედა რითმე ესხასა?
და მე ასე მითქვამს: უთუოდ ის კაცი იყოს, ეს ხასა.
- 12 ზარს ჩასადგებსა ქორებსა აშურებდიან სატევად,
B₃₃ მოვიდენ, შექნან ნადიმი, სახლსა ზარობდენ სატევად.
რა ბრალი არის, ეს ჟამი კაცსა შეჰქნოდეს სატევად?
და სისხლისა ცრემლსა გაეწნა გუგა საბრალოდ სატევად.
- 13 რა ივნისში წყლებმა შტონი გაამრავლოს გარდადენით,
B₃₄ მის წყვეტისა შექცევისთვის მოარობდენ გარდადენით;
ბელტსა ჰყრიდენ, იძახოდენ: „ძელი ძელსა გარდადენით!“
და თევზსა ჰყრიდენ ნაპირზედა, არ ეტევის, „გარ დადენით“.

14 წყალსა ნაწყვეტსა მწვანეზე მჭვრეტელნი მზერდენ ას ერთი,
B₃₇ იჭერდენ მაშიგ კალმახსა, იძახდენ: „დაჭერ, ასერთით!“
კვლავ მოდიოდეს მინდორად არჩვი, ირემი ა სერთით,
და მისმან მნახავმან ეს მითხრას: ეს ისე ვაქო ასე რით?

15 ჯერგის მფრთხალსა მონარბოლსა ხარსა შამბი ედებოდეს,
B₁₀ დამაშვრალთა წყაროთათვის გულსა ცეცხლი ედებოდეს,
ჩამოვიდენ, კარვად დასხდენ, წინა რქანი ედებოდეს.
და უგზავნიდენ დანიშნულთა თვისთა, გინდა ედებოდეს.

16 როქოს ლაპი მომავალთა შექნან ბევრი საგალია,
B₄₁ გნოლი წითლის დევნებითა ქვე მიწაზე საგალია.
კალმახისა გასაწყვეტლად დაუნაყონ საგალია.
და ვა, სოფელმან დღეხი ჩემნი აწე ცუდად სა გალია!

III

17 რას ვარგა კარგი საქმელი მარილზე მოუწონია?
B₆₇ ვისამცა მძივი აღმასად ყირათით მოუწონია?
აწ ვხედავ კარგსა ნასეტყვად, ავია, მოუწონია.
და შალგსაც ყვავილი დაარქვეს, მას თავი მოუწონია.

18 ვეყავ მოყვისისა სიმაღლე, მტერთა დამცემი, მხარავი,
B₇₀ ყმათ პატივისა მდებელი, მიმცემი, მიწყვი მხარავი;
სამღთოც ვიცოდი, საეროც, მექმენ აწ ზურგი მხარ ავი,
და დაუნაშავლად შემექნენ უწყალოდ ძვლისა მხარავი.

19 არ ვიშიშვი, რადგან რომე თაყვანსა ვსცემ ღვთისა კრავსა,
B₇₆ უსამართლოდ მტერთა ჩემთა საკვრელითა ისი კრავსა;
კიდევ ეტყვის წმიდას მერკვირს, ივლიანებრ მასცა კრავსა,
და აყარყუმებს ტყავსა ჩემსა, აწ ბოხოხსა რომე კრავსა.

20 მტილი ყვავილით აღვსილი მე ნებით ჩემით ვინარე,
B₇₈ ჭირნი ეგზომნი ურიცხვი ჩემკენ, არ ვიცი, ვინ არე?
სულ გამიმტერდენ მოყვასნი, აწ, მითხართ, კარგი ვინ არე?
და ძნელსა დავები, თუ შენვე არ მიხსნი, შექენ ვინ არე.

21 ცრუმან სოფელმან სიმუხთლით, მწვევ მიკვირს, ჩემთვის აგო რა,
B₇₉ მან კაეშანი უხსნელი შეყრით შეჭყარა, აგორა,

- ვერ მომიძვრია, არ ვიცი, გულსა ასეთი აგო რა?
და დღე ჩემი წინათ წარსრული ყრმათ ჩიკორისებრ აგორა.
- 22 საწუთროსა ცხენსა ვიჯექ, ლურსმანი ვქენ მონაწევი,
B₈₁ მრავლად იდგა ბაღსა მისსა ხილი მწიფე, მონაწევი;
რაცა მწადდა, მას ვიხმევედი, ხელით მქონდა მონაწევი,
და ახლა ვქნილვარ მტერთ სახრალად, იქით-აქეთ მონაწევი.
- 23 აღმემართა კაეშანი, ეს არ ვიცი, როს იხაროს,
B₈₂ ვინცა ღვთისა მიუნდობლად რამც იკეთოს, რამც იხაროს,
ესე-გვარმან თავი თვისი იპირუტყოს, ხამს იხაროს.
და კაცი ცრუ და უგუნური მომერიდე, ნუ იხარ ოს!
- 24 გამიფრინდა სვისა ქორი, არ თუ არი განა ხადად,
B₈₃ ბედი, სვე და სპა-და-ჯარი ყველა მექნა განახადად;
ცრემლი მიმდის უფრო მისგან, რა სელი ქნან განახადად,
და მწვე მიჯობდა სხვაგან მევლო, განა დვალად განა, ხადად.
- 25 ჰე, თაო, პირველ შევებულო, აწ უცხოს ქირსა ვარდია,
B₈₄ საკვრელსა ძნელად სახსნელსა, მთხრებლსა მოღრმოსა ვარდია;
მკვიდრი უმკვიდროდ შევიქენ, სამყოფთგან გარე ვარდია,
და ლაწვი შემქნია ზაფრანად, ვის ვერა მდრიდა ვარდია.
- 26 ვერ მივეც, რაცა მემართა, ხარკი სოფლისა მე ცადა,
B₈₅ მოვიდა ქარი ხორშაკი, ანაზდად სამე მეცა და;
ვერ მოვიფარე საფარი, დამწვა სხეებთანა მეცა და,
და რა მწვე მიჯობდა, სიბრძნითა თავი სხვა რიგად მეცადა!
- 27 ის მოსაველი პირველი დასეტყვა, ასე მეხა რა,
B₈₆ ზე აღმართული სვე-ბედი ანაზდად, ვნახე, მეხარა;
სამსალის უფრო გამწარდა, რაც ამას წინათ მეხარა.
და არ გიკვირსთ, სოფლის სიმუხთლე, დემად შემქნია მე ხარა..
- 28 მალლად მყოფო, სოფლისაგან ბოლოდ მიწად დაწყვეტილო,
B₈₇ სოფლის ნასთთა მსხვილად სთულთა უცხოოდ რათმე
დაწყვეტილო,
რუო, ხარბად მომდინარო, მლაშისებრივ დაწყვეტილო,
და სახელოვანთ ბიძა-ძმათა, მამით უწყლად დაწყვეტილო.

IV

- 29 **B₉₆** კაცს ვისმე სახლი სამყოფი, ზღუდე უყვარდეს ამბარით,
 იგ ტყვიას როდის იქონებს, ამას უსუნებს ამბარით.
 ეზარდო ფერადი ყვავილი, მოვილო მთით და ამ ბარით,
 და მას ვინ გაუშვებს, გამკილვენ, ამან მისთანა ამბა რით?
- 30 **B₉₉** კაცს შეეხვდი ბრძენსა, ეს წიგნი მაზადაც უგემებია,
 ვარქვი: „ამ ზღვაში ჩავარდნილს რა ხილი უგემებია?“
 „რადგან გწადს სიტკბო—მან მითხრა—ჯერ ნახე უგემებია,
 და ქვენარის თათლი უეკლოდ არავის უგემებია“.
- 31 **A₆** ყმაწვილს ატყუებ უცებსა, ყმას ამაყობით დარეე და,
 შუაკაცს დაუცდებლობით ხელსა სიჯაბნით დარეედა;
 მაგრამ ბერკაცსა რალა რჯის, ისიც იმათვე დარეედა!
 და შენ გასცვდე, ჩვენ კი ქვე დავრჩეთ, იქ თუმცა ჩვენთვის
 დარეედა.
- 32 **A₁₀** სიბრძნით აღაგო ყოველი, საქმით ა განასრულითა,
 წესიერებით შეამკო საზომი განა სრულითა,
 უსხეულონი მსახურად, ზოგნი ჰყო განა სრულითა,
 და არვინ დააგდო წყალობით კართა განასრულითა.

V

- 33 **C₇** ეზომ ტურფა სასძლოსთანა მინდა, რომე ვიხარებდე,
 საქორწინე არ მაცვია, რომ შემიშვან, ვიხარებდე;
 ასე მიჯობს, დავგლახაკდე, სოფლის საქმით ვიხარებდე,
 და ნუთუ მაშინ ღირსად ვიქნე, ღიას კარსა ვიხარებდე.
- 34 **C₁₈** სატრფოს მეტრფე თუცა სძებნი, პირველ ვიხამს, მო ნათელსა,
 ბნელმან, ვიცი, დააბნელოს, ჭირით ბაძე მონათ ელსა;
 შეყრას უნდა მწვეე გამოცდა, მაშინ ჰპოებ მონათელსა.
 და დაუცდელად, ეს იცოდე, ეშმაკისგან მო ნათელსა.
- 35 **C₂₅** კეკლუცია ტურფა რამე უკაზმავი მოიბაღით,
 ვარდსა, ახალ გაფუჩქენილსა, სჯობს რა ნახოთ მო ი ბაღით;
 გულმან ჩემმან სიყვარული მისი უცხო მოიბაღით,
 და სიძულილი შენგან ჩემი მოიგლიჯე, მოიბაღით.

- 36 მომწონს მისი სანდომობა ქებისათვის დაღალულად,
 C₂₆ თვალნი სხივმან დამიხუჭა, კნინლა მექნა დაღა-ლულად;
 ასრე გავხე, ჩემი მნახი მეტყვის: ხარო დაღალულად.
 და არ მიწამლებ, გამხდომია გული ჩემი დაღ-ალულად.
- 37 ამით უთხარ წამწამითა შესამსგავსი შესხმანია,
 C₂₇ ამით ფერით წამწამითა ესვის გულში შესხმანია,
 ამით შექნა წამ-წამითა თვალ-მარგალიტთ შესხმანია,
 და ამით მოვრჩეთ, წამ-წამითა მადლი წყლულებრ შესხმანია.
- 38 მისთა ტრფიალთა კეთილი არ მიეცემის კარითა,
 C₂₉ სიყვარულითა მისითა გული-გონება კარითა,
 მისისა შიახლებითა ეშყსა სურვილი კარითა,
 და ეგება რომე გელირსოს შესვლა სამოთხის კარითა.
- 39 გულსა მისცემს უცხოდ შევებას, ოდეს ვისმე შეეყრების,
 C₃₁ თვალს ის უნდა, სხვათ სპეკალი ცუდად რასმე შეეყრების;
 ვერ მიმხდომთა წინ სამუდმოთ თვალთა ცრემლი შეეყრების,
 და უჯობს კაცსა სოფლით გასვლა, თვარ ლახვარი შეეყრების.
- 40 სურვილის ზღვათ უფსკრულშია მან მამიდგა მასე, მასე,
 C₃₂ ესე მიყავ: შემომზღუდე, გარეშემო მასე, მასე;
 საბრხეები მისგან ჩემზე რომ გავხეთქო, მას ემასე,
 და შაქრისაგან უფრო ტკბილი მისი ეშყი მასე, მასე.
- 41 რას მეტრფისა ტრფიალება გულსა ჩემსა დამაჯერა,
 C₃₄ მშლელი მიშლის უცხო რიგად, ლამის კიდევ დამაჯერა.
 მეუბნების: „ყმაწვილი ხარ, არ იციო დამა ჯერა“.
 და მაგრამ მისმა სიყვარულმა ისევ მასვე დამაჯერა.
- 42 მის დარად, მსგავსად მაგ ქვებსა ცუდათ აწითლებ იამან,
 C₃₇ ხანი გამოვა, მანამდის იმას უდაროს იამან.
 ზილფი ხუჭუჭად ნაგრუზი რით ნახოს ურცხვად ი ამან?
 და მისად შეყრამდი თუ დარჩე, მოიწყენ, თუცა იამან.

VI

- 43 დავრჩი ასე, აღარ მშვენის, არცაღა მაქვს მოსაგონი,
 C₃₉ რათ ვიხმარო, აღარ ვიცი, მქონდეს კიდევ მოსაგონი;

გამიცუდდა ცოდვის ნაცვლად ყოვლი რამე მოსაგონი,
და მტერსა დარჩა, აღარა მაქვს ჩემი სრულად მოსაგონი.

44 გული სევდისა სალხენად განსავეცრა ა ქარხელითა,
C₄₀ მზევე, გული ჩემი, ტყვე-ქმნილი, მისწიე, აჭერ ხელითა;
გავეღურდე და გავიქრე, დავრჩე ვით ა ქარ ხელითა,
და საზრდოდ ვიქმიო სიცოცხლე, ვატარო ა ქარ-ხელითა.

45 ვერვის ვხედავ სოფლისაგან ჩემებრ რასმე წამონარცხით,
C₄₁ გარდამავდი მართ, ვითამცა საწუთრომან წამონარცხით,
ჩემი მთვარე ავი რამე, არ თუ კაცთა წამონ არც ხით,
და ის დიდება პირველ ჩემი აღარა მაქვს, წამო ნარცხით.

46 მიკვირს, სოფლის გულისათვის კაცი ასე რად იჭირვის!
C₄₉ ანუ ვინმე ამისის ნდომით, ვფიქრობ, ვცვიფრობ, ვით იჭირვის,
უხამსთ მისცემს სიმდიდრესა, ზოგნი ხამსი მწვე იჭირვის,
და საუკუნოდ ცოდვის გვარლით გარდახვანჯვით დაიჭირვის.

VII

47 ტოლსა შინა გამოჩენით არა სადა დამედარა,
C₉₁ მტერთა ზედა რას მარგებდა, თუცა სადმე და მედა რა!
თუ დამაკლეს, რა დამაკლეს, საქმეშია დამედა რა?
და მაგრამ ბოლოს ყველა ვინმე, რა გავსინჯე, დამედ არა.

48 ტურფად, კეკლუცად ნაქმარო მისო სანდომო არევე, და,
C₉₆ მიჯნურთა გულის მორევი უცხოდ რამ რიგად არევედა,
მისი ნარნარად მიხედვა მისთანა მჯდომთა არევედა,
და ტანს კვიპაროზის მემშურნეს იქით და აქათ არევედა.

49 დამრგველმა მისმა მოიმკოს დარგულთა მისთა ნაყოფი,
C₁₃₅ არცა წაუხდეს იმისგან, არც ექნას მისგან ნაყოფი;
კარგი ზეცამდე ამადლდეს, აგმა სახლში ქნას ნაყოფი.
და რაც რბილად გონოს, უმაგრდეს, ვით ბასრი წყალსა ნაყოფი.

50 ყვავილთა ტურფა ბიბინი, სანდომი არე-მარენი,
C₁₃₉ მწადს გაზაფხული, ტოლთ უთხრა: აღვიძრნეთ არე მარენი;
ვინც გაიკმარებს, რა არი, ვექვ, იყოს ა რემა რენი,
და ჩემი ნახული თუ ნახო, გაკვირვოს არემ არ ენი.

- 51 ვნახე ბერი ყრმათა უყრმე და ყმაწვილი ბერთ უბერე,
 C₁₄₀ ბერი ცუდათ მწვე აჩქარდა, ყრმა დაწყნარდა, რაც უბერე.
 უხუცესი არას ნაღლობს, უმცირე სწუხს: ვარ უბერე,
 და ის უფროსი იბერება, ეს უმცროსი არს უბერე.

VIII

- 52 რა მოვა საქმე საზეო, ნახეთ, მის გამო ელისა,
 C₁₃₈ ბევრსა ეცადა, აქირვა, ვინც ქართლში გამოელ, ისა;
 რაღა ვიუბნო სოფლისა, ქალაქით გამოელი სა?
 და თუ კარგი თვითონ არ არის, სხვისგან რას გამოელისა?
 53 ცუდად ვიყავ, სოფლისაგან ესე რამე გავაუბნენ,
 C₁₄₆ ვერა ვირგე ნაღველთაგან, სევდა უფრო გავაუბნენ;
 დამცა ცოდვამ საკურველად, როს სელთ ვიგდე, გავაუბნენ.
 და ბრძენთა თქმულსა არ მივხედე, ზურგი მივიც, გავა უბნენ.
 54 შენი ტრფიალნი შენს ნახვას სიზმარსა შინა სჯერანო,
 C₁₃₄ ვერა მწერალმა ვერ აქოს, საფერად დაგვას, ჯერანო.
 მელნის ტბა ტურთად შევნოდეს, ვერ ედარების ჯერანო,
 და მისი შუქისა სადარი ვინ შეიქნება ჯერანო?

IX

- 55 მივივრს, თავი ტანი, ფეხი ესრეთ ვითა ელამხნეს?
 ზორ-ტანისა უსულითა ესაროვნეს, არ ევაზნეს;
 ქარვის გარე გიშრის ბანდნი პირ-ნაქუფრად დაებანდნეს,
 და საუბრისა საკრძალავად ღალის კარნი დაეზარნეს.
 56 უსუფეობ შენ ღამაზი, მზე მგონიხარ, დგახარ რაზი,
 ვინათგან ხარ ეგრე ნაზი, მნათობები იქით გაზი;
 ხარ ფილთაფელთ დანახაზი, არვისგან ხარ მონაკმაზი,
 და რად დაგიხშავს ღალთა რაზი, მარგარიტთა ბუდე აზი.
 57 ამართა ბროლისა სვეტნი, რა მზემან ნახა, იამა,
 უფრჭკენელი ვარდი კოკობი მიზიდვით მიიზია მა;
 სამთავე ერთად იდინეს—ბროლმან, ღალმან და იამა,
 და იტვირთა ცვარი ობოლი სადაფის კარმან ღიამა.
 58 ორნივე ერთად ვთამაშობდით:—შენ ქურციკი, მე ავაზი,
 მე უღვაში სუმბულითა, შენთან თმითა მუშკ-ავაზი,
 შენ ვარდი და მე ბულბული, შენ კაკაბი, მე გავაზი.
 და შეგეყრები, პირს გაკოცებ, მომეწყინა მე თავაზი,

ქილილა და ლაჰანა

* *

- 1 მეც მიჰყევ სპარსთა ზღაპრისა თარგმანებისა მგებართა, არავინ მიშეგებს გარეგან მთათა და ვინა მე ბართა; არ ვგაფარ არას საქმითა ვარდთა კოკობთა მკრებართა, და რა უყო, გაბჭეთ, სამუდმოდ სახმილსა მძაფრად მგზებართა.
- 2 ვერ ვიტყვი ღირსად საფერად წმიდის სამების ქებასა, მოსეც ულის ამოებაზე ღვთის სახელისა ხმობასა, ზღაპარი მეთქვა ისიცა ვაკმარე ამა მზობასა, და ამისთვის აღარ მივხედე უშესავლობის გმობასა.

ანდერძი დიდს ჭირსა შინა მყოფის.
მეფის ვახტანგისა

უამსა მას პატიოსნისა და ამაღლებულისა, და დიდებულისა, დედათ შვენიერებისა, თვითმპყრობელისა და ღვთივ გვირგვინოსნისა მეფეთ-მეფისა თამარისა ესე წიგნი ეთარგმნათ, რომელი „ცხოვრებასა ქართლისასაც“ წერილ არს. ამითაც საცნაურ არს: რაოდენსაცა საქართველოში ანუ არაკსა და ანუ იგავსა, ანუ ზეპირს მუნასიბსა ლექსსა აზლა იტყვიან, უფროსი ერთი ამაში სწერია. მაშინდელი ნათარგმნი უამთა ვითარებით დაკარგულიყო და შემდგომად ბატონს დავითს, ბატონის თეიმურაზის მამას, კუსა და შორიელის არაკამდის ეთარგმნა. მაგრამ არც ლექსი გამოეღო და ზოგი სიტყუაც დაეკლო, და არც გასრულება დასცალგებოდა. მე ის წიგნი ხელად შემომივარდა, ვნახე, რომ იყო სიტყბოთი და სარგოთი სრული. რაოდენი ზღაპრის წიგნია, და ანუ მსოფლიო სწავლანი არიან, ამისთანა სარგო და საამოდ საკითხავი არ იპოებოდა. ერთს სპარსსა, რომ მცირედ ქართული ენა და წიგნი ესწავლა, ამის შესრულება უთხარი. მან თარგმნა იწყო, მაგრამ ენის უცოდინარობით ვერც კარგა გამოიღო, და გასრულებამდის მეც ისპაანს წასვლა მომიხდა. ისპაანს რომ

ჩაველ, მუნ ერთს სომეხს უთხარ (რომ სპარსული ესწავლა) ნაკლების შესრულება, და მან შეასრულა; მაგრამ ლექსი, სიტყვა და გაწყობა ბევრი დააკლდა. არა თუ ჩემის რისმე დანაშაულისათვის, არამედ სული უმჯობოა საზრდელისა და გვამი—სამოსლისა. ამისთვის მომიძულეს მე უსამართლოდ. და შემდგომად ამისსა თვისთაცა ჩემთა ნაცვლად კეთილისა მომაგეს ბოროტი, და აღმიდგეს შურად, და ამის მიზეზისათვის ტყვე მეყვეს. და შემდგომად ამისსა ქირმანს წარმოგზავნეს.

ღ ე ქ ს ი

მეტყვიან ხვალმე, რასთვის გაქვს ქირი, კმუნვა და წყინება?
ქუჩუქას სახლსა ვსწუნობდი, როგორ ნუ მომეწყინება!
ახლა ქირმანსაც დამკარგეს, დამვიწყდა ამას წინება.
და არ ვეჭობ, შერჩეს ღვთისაგან; ვინც ჩემთვის ასე ინება.

რა მიველ მუნ, წიგნი სარგონი არ მახლდა. და ცუდათ ყოფნა სულისაც მაზიანებელად ვნახე და ხორცის საწუხრადაც. სხვა საქმე არა მქონდა რა, ამის შექცევას გამოვეკიდე.

ღ ე ქ ს ი

ცუდად ყოფნისა წამალად ვსვი ცუდი შარბათებია;
მზე აღმოვიდა, მიადგა, ბარი იყო თუ მთებია,
მაგრამ მე მისი მწვერვალი არსით არ მომნათებია,
და ამისთვის სევდა-ნაღველი, გლახ, გულსა გამერთებია.

კიდევ ვნახე, რომ კაცისათვის მრავალი სარგებელი ჰქონდა, სასმენელადაც მწვე-ტკბილი და საამო იყო. და გარჯას აღარ ვრიდე ამის მიზეზისათვის.

ღ ე ქ ს ი

ეს ობოლი მარგალიტი დავაცვი და დავაშადე,
ქირნი ჩემნი უსაზომო ამ საქმითა გავაშადე,
სიბრძნე ჩემი, რიტორება, მოვაწვივე, მოცავხადე,
და მაგრამ ჩემთვის ამართული ვერ დავშალე ვერსით ბადე.

თუცა დამეკლოს რამე, ნუ დამემობთ. ჩემი ქირი ქვას ჰქონებოდა,

დადნებოდ. ჩემი ფიქრი და ნაღველი ზღვის ალაგს აავსებდა. და
თუცა ვინმე უკეთ იტყვიო, არ გიშლი, და კარგსა იქო.

დ ე ქ ს ი

ვინუ უკეთ იტყვიო, არ გიშლი, არც არას მეწყინებისა.
მე ჩემმა ბედმა არ მომცა უამი ჩემისა ნებისა.

რაც ჯავრისაგან შევიძიელ, ვთქვი რამე მე ლხინებისა,
და სხვა მეტი ვერა გავაწყევ თქმა ქების, გინდ გინებისა.

მე კაცის შეუტყობრობისა და მოუძაგებლობის გულისათვის აღდგ-
ლისა და მსოფლიოს სიტყვით დავსწერე, რომ მკითხველთ სამძულ-
ვაროდ არ უჩნდესთ და ეს სწავლა გაუგონებელი არ დარჩეს.

დ ე ქ ს ი

არ ვიყავ სულად უცოდნი, ვიცოდი ენა მძიმები,
მეკითხა წიგნი საღვთო და საერო ამას წინები;
ვთქვი ენით მეტად ადვილით, რომ იყოს მოუწყინები,
და არვინ გამხადოთ ამისთვის საკიცხარ-მოსაყინები.

არვის გამართებსთ, ვისცა ხელად შემოგივარდესთ, ამის ამბის შე-
უტყობარი დარჩეთ, და ან მე რა ჭირი მინახავს ამის თარგმანზე,
ისიც არ შეიტყოთ და არ გასინჯოთ.

დ ე ქ ს ი

კაცი გემოს მაშინ იცნობს, ოდეს ენა დააწოსა.
ლამესა ვარ უნათლოსა, მივემსგავსე მე მას წოსა.
აღსა ვზივარ ცეცხლისასა, სანამ გაქრეს, უნდა მწოსა.
და კაცსა ბედი ვერას არგებს, თუცა ღმერთი არ ემწოსა.

სპარსთენაში მეტად ტკბილად და კარგად უთქვამსთ. ამასაც ნახავთ,
ლექსი ლექსად გარდმოგსთქვი უკლებრად, რომელი ოთხ-მუხლი იყო,
ანუ ორ-მუხლი, ანუ ერთ-მუხლი, ანუ ათ-მუხლი, მეტი თუ ნაკლები,
და ამბავი ამბავად. მაგრამ ლექსი სპარსული ქართულს ენაში ლექსად არ
ითარგმანება, ამბად მოვა. და მე იმავე ამბის გალექსვა მოვინდომე. და
ეგება ლექსი არ მოგეწონოსთ, გასინჯეთ; რომ სხვის კაცისაგან

ნათქვამს ამბავს მეორე ისე ველარ იტყვის. სპარსის ლექსის იგავნი ამის უკეთ ქართულად ვერ მოვიყვანე, თვარემ სპარსულში დიად გაწყობილია.

ღ ე ქ ს ი

ეს ქილილა და დამანა ბრძენთაგან გამოთქმულები,
სპარსთა ენისა სიტკბოთი დაშაქრულ-დაამბრულები,
ვპოე და ჩვენად გარდმოვსთქვი ყვავილი ტურფად რგულები,
და ლექსი ლექსად და ამბავი არც ერთი დაკლებულეზი.

როგორც მათში იყო, ამბავი თავის ადგილს, და ლექსი თავის ადგილს დავსწერე. ამთონის ჩემის ჭირის ხელფასად ლოცვა და შენდობა რომ წესია, ავ-ენობის პირს მაინც ნურვინ გახსნიო.

ღ ე ქ ს ი

ეს წიგნი ბრძენთა ნათელი, სხივით და შუქით მზიანი,
ყურითა ტკბილად სასმენი, სულით ვარდი და იანი,
მკითხველთა სარგო მრავალი, არათი არა ზიანი,
და ვსწერ მეფე ვახტანგ ქართველთა, თესლ-ტომად დავითიანი.

* *

მას ჟამსა, ოდეს ბრძენთაგან სამეცნიეროდ ამალღებული სწავლანი სპარსულის ენისაგან ქართულს ენაზედ გარდმოვსთარგმნეთ, ისრევე სპარსულის ლექსის კვალად გალექსვა ამ წიგნისა ერთის რიგით მოვიწოდებთ, რომე ლექსის გაწყობის რიგები ისრევე სპარსული მიგვეცა. ჩვენ ჟამთა ვითარებისაგან და ერთა მოუცლელობით ველარ შევესრულეთ. და მდივანს ონანას უბძანეთ, რომე ამ ტურფას წალკოტის ყვავილნი ფეროვანებით შეჰკრას და ხელოვანთ გახალა-სებული დრაჰკანი კავშირით შეასრულოს.

ღ ე ქ ს ი

მერმე უბძანეთ მდივანსა, ჩვენსა კარისა მონასა,
სპარსულის რიგით გალექსვა; მანცა არ ცუდად მონასა,
შეჰკრავს და ტურფად შეაწყობს წალკოტის ვარდის კონასა,
და გააკავშირებს ხელოვანთ შექმნულსა ოქროს წონასა.

კვლავ მიხმეს ისევ ისპაანს

- 1 კვლავ მიხმეს ისევ ისპაანს, დამრჩა ეს შეუსრულები.
მამცეს პატივი მრავალი, ვა, თუ დავები სულები!
მან თავის ტოლად მაღიდა, არ შემქნა უფლისწულები.
და წარმავალია ყველაი, უამი შიც გარდასრულები.
- 2 არ დამცალდა სხვას ლექსთა თქმა, მიხმეს ისევ კიდევ კარად,
ხორცისათვის საპატიოდ, სხვას ბევრ[რ]იგად დასაზარად.
რა ვქნა, არვინ არ გამოჩნდა არასფერში მოსახმარად?
და მოუძღურდა ხორცი სუსტი, რაღა მეთქვა მსმენთვის მწარად?
- 3 არ იცოდით, არ გმართებდათ ჩემი ასე გარდაგდება?
სამთავსა და კვერსა შუა ჭიქა როგორ გამავრდება?
ტალსა კვესსა რა ჩამოჰკრავ, აბედს ცეცხლი მოედება,
და ცეცხლსა მძაფრსა ნაეთს დაასხამ, მითხარ, როგორ დანელდება?
- 4 თვითვე ნანობენ უგბილნი, თუცა ბევრს ჭირსა მახესა,
ლომი დაბმული აეხნას, ვაცსა გააბამს მახესა;
რალასლა ვეძებ სახვეწრად კლდესა, ტყესა და მა ხესა,
და რაც ერგოთ ჩემის ამ საქმით, აწა თვითანცა ნახესა.
- 5 ჩემნო გულის შემტკივარნო, იწუხეთ და ჩემთვის ახეთ,
ჭირნი ჩემნი სხვათა ჭირთა მიამსგავსეთ, მიასახეთ;
სოფლის საქმეს ყური უგდეთ, ან იტირეთ, ანუ ვახეთ.
და აბედინას-შვილის ამარ დაფრჩომილვარ, აწ ეს ნახეთ!

* *

ვით წინა ლექსი აჩენს, მე დამრჩა გაულექსავი და სულხან
გალექსა, ყაფლანისშვილმან, რომელი ბოლოდ მონოზონ იქნა და
ეწოდა საბა.

ა ნ ბ ა ნ თ - ქ ე ბ ა

ასრე არის აგებული, ამგებელსა აქ აქებდეს,
ამკობდესცა, ადიდებდეს, ამისთვისვე აქა ქებდეს.
ამზრზენელსა, აღმშოთველსა ანაცრებდეს, აქა ქებდეს.
და არმურისკენ ამწვეველსა აღმასს აფთსა აქაქებდეს.

ბრწყინვალედ ბარუქ ბრძანებდა ბადვისთვის ბრძნულის
ბაგითა,
ბრძათ ბრწყინვალემა ბევრობდეს ბეთლემურისა ბაგითა,
ბიწოვნებასა ბანევედეს ბერთ ბიჭთა ბრძნულად ბაგითა,
და ბორგნილნი ბილწნი ბაალნი ბორგევედენ ბუგა ბაგითა.

გწერს გენდონ, გულორტუთაგან განიქიქა, განებასრა,
გვლარძნილთ გუნდთა გული გლუნი გაეფიცხა, განებასრა,
გვისამს გმონოთ განკიცხულსა, გაეწყობის გან ებას რა,
და გარდიკარგნენ გვარნი გივნი, გაადიდე განებ ას რა.

დიდმა დიდებამ დიდისამ დიდებულები დარია,
დაბნელდენ, დაბრმდენ, დაცვივდენ და დაუბნელდათ დარია,
დაკეფამ, დაკრამ, დაპობამ დიაღობანი დარია,
და დიდებულისა დედისთვის დაიქრა დედა დარია.

ესრეთ ექნათ, ებრაელი ეუბნების ესაია,
ეგმანოელს ერი ესე ესადავა, ესაია;
ეკიცხოდა ეროდია, ეჭობ ესხა ესა ია,
და ეხმაროდა ეგვიპტედა ენერწყვიან ეს აი ა.

ვისთვისცა ვლექსობ, ვით ვლირსვარ, ვით ვამბობ, ვინა ვარ დია!
ვიწროს ვრცლად ვლასა ვინ ვბედავ, ვახტანგ ვით ვკონო
ვარდია:
ვერა ვასრულო, ვით ვეჭობ, ვალსა ვახშურსა ვარდია.
და ვინ ვაძო, ვისა ვბაძევედე, ვინ ვისთვის ვითა ვარდ ია!

ზრზოლასა ზარსა ზიზინზე ზღაპრობაებით ზეზითა,
ზემით, ზარით, ზღვზოგნო, ზარობდეთ, ზრზოდეთ ზეზითა,

ზორვიდეთ ზირაქისაებრ ზეციერებსა ზე ზითა,
და ზელფასათვისცა ზარქაშსა ზომდენ ზონარსა ზეზითა.

სლენნი, სლამიტელნი სენათესაღა სესავის,
სზგურო სეშმაქისანო, სვლტით სედემსა სეს ავის,
სმამნენ, სეძმნენ, სეშვილნენ, სეგვარებიან სესა ეის?
და სემცირებოდა სე პირმშო სებირებიან სესავ ის.

თაბორზედა თოვლისებრი თავადია თავად თვითო,
თუ თხრობასა თხრობულობდე თქვით თაყვანი თვითო-თვითო,
თხოვეთ ამობა თბურის თქმისა თებარვალთ თიბათვითო.
და თანის-თანას თხოვნისათვის თხრობილიცა თქმულა თვითო.

იწყლა იესო ისრაილ, ინაფირებდა, იქოსა.
ინარებდიან, იშენიან, იმით იტყვიან „იქოსა“
იზმდიან, იხმოვნობდიან, იმღერებდიან „იქოსა“.
და იგი იმითი იდიდოს, იპატიოსნოს, იქოსა.

კაცი კვალსა კომსისასა კიცვად კადრებ კარაულო,
კართ კრებულნი კადნიერი კრთომით კვალად კარაულო,
კოცნა კადრე კატაბანათ, კარიოტელ კარაულო,
და კონა კლერტთა კანაფთაგან კალათურად კარაულო.

ლოვინებრივ ლარქანშია ლაზარეა ლილვებრ ლულად,
ლოყა ლურჯი ლაქვარდისფერ ლამაზობდენ ლმობით, ლულად,
ლხინისაგან ლოდაკითა ლია ლამავეს ლულა-ლულად,
და ლექსობამა ლექსი ლია, ლაპლაპობსდა ლამის ლულად.

მოკლა მაღალი მეუფე, მიკვირს, მოკვდავმან მონამა,
მშობელმან მისმან მასზედა მტირალმან მიწა მონამა,
მითქვამს მართალი, მიჯერეთ, მაშ, მეც მიესწერო მონამა.
და მუნ მომცეს მკვიდრი მამული მე მულაშ მისმან მგონამა.

ნებთა ნაკრავთა, ნალურსმთა ნაწვეთნი ნიჟვენ ნაგებით,
ნახეთ, ნეტარი, ნათელი, ნაშენო ნებსით, ნაგებით.
ნათამამებნო, ნაგვემსა ნუ ნერწყვავთ ნეტა-ნაგებით,
და ნურც ნებას ნახავთ ნობათად, ნაზორნო, ნაჭეთ ნაგებით.

ოდეს ოხრასა ოხქანზე ოხრიდენ ოხა ოხითა,
ოსანაებსა ორობდენ ორდანიოებით ოხითა,

ორესტოს ონისიმესთან ონოფრეც, ორობს ოხითა,
და ოხრება ოცი, ორომოცი, ოთხმოცი ოხრად ოხითა.

პასუხი პატიოსანი, პირო, პოეცა პარითა,
პირმშოსა პირველისასა პყრობას პირობდენ პარითა,
პატიოსნისა პარაკთა ბრწყინვალეზანი პარითა,
და პალამნი პაეასაკითა პარპანჯობდიან პარითა.

ჟღვლიმოს ჟღლეტამა, ჟიჟინმა, ჟრჟოლამან ჟამი ჟირადო,
ჟეჟა, ჟლუტუნნი, ჟღივილი, ჟონეგდეს ჟირში ჟირადო,
ჟანგმან ჟამისამ ჟიჟინი, ჟარო, ჟოლაებრ ჟირადო,
და ჟალეთელთათვის ჟინჟილად ჟოლისა ჟვერი ჟინადო.

რადგან როტევდა როსკიპი რეგენობას რწყვიდა რულადა,
რეტოვანთ როკვით როგორი რეცა როდამ რულადა,
რამეთუ რისთვის როხევდა, რობდეს რადლამცა რულადა;
და რკინევდა რისთვის რიოში რობუამთანა რგულადა!

სცდებით, სოფლისა საშვებლად სვამთ საკრავითა სამებით,
საუკუნოსა საქებსა სიტყვასა სულსა სამებით,
სერაბინთაებრ სწირევდეთ საქებსა საქმეს სამებით
და სიმაღლე სთხოვეთ სიმდაბლით სიღრმესა სულით სამებით.

ტანჯვიდენ ტაძრეულები, ტომი ტომზედა ტანებით,
ტყველვიდენ ტაშსა ტკაცითა, ტერფებსა ტატსა ტანებით,
ტიროდა ტკბილი ტევანი, ტომისთვის ტკრცოდა ტანებით,
და ტანჯულმან ტანჯოს ტეტერნი ტარტაროზებში ტანებით.

უწინდელები უფალი უფალმან უფსკრულს ურია,
ურჩიულესად უყვარდა, უდაბნოს უძღვა, ურია;
უმადლეს უფლებათასა უგმერდენ უღმრთო ურია,
და უპატიურნი, უსწავლნი, უგვანნი, უსუსურია.

ფრიადობდიან ფუტკარებრ ფერად ფინთისა ფარებით,
ფაფარუჯობდენ, ფრთხილობდენ ფაკლებსა ფარებით,
ფიცხელობდიან ფლობილნი ფასალანოსა ფარებით,
და ფიცხელნო, ფილასოფურად ფონებსა ფონავთ ფარებით.

ქერაბინთაგან ქებული ქრისტე ქმნულებამ ქორითა,
ქარნი, ქვეყანა, ქვემთრევენი, ქმნა ქურციკები ქორითა,

ქებულთ ქადაგთ ქვა: ქმენითო ქაბარწოვანი ქორითა,
და ქორებს ქმნულისა ქებისა ქორს ქება ქადაგო რითა.

ღვარბასობითა ღმერთისა ღლიანი ღრმათა ღებულა,
ღმრთაების ღირსსა ღვარულად ღუდღუდი ღაწვი ღებულა,
ღაღადებითა, ღრიალით ღვედი ღვედკეცი ღებულა,
და ღონობა, ღონვა ღავღავით ღრუბელი ღაღადებულა.

ყურთ ყოფადთა ყაყანისა, ყრიალისა ყეფა-ყოფა,
ყადავხად ყოვლად ყოფილს ყაეთ ყობულში ყოფილ ყოფა,
ყმებრივ ყიფნო, ყოველთავე ყრისა ცავე ყავით ყოფა.
და ყოფილისა ყივილისა ყონ ყოველთა ყოვლად ყოფა.

შეთნო, შემცდარნო, შემლილნო, შლუებნო, შმაგო, შენაო,
შემოქმედისა შენისა შებმა შეჭქენით, შენაო,
შავის შლამისგან შეგაგბო, შეგამკო შექნით შენაო,
და შარასა შესციდი შურითა, შავმცა არს შენი შეენაო.

ჩენი ჩევეა ჩავარდნისა ჩვენსა ჩვილსაც ჩაეხსენა,
ჩაჩეოდენ ჩავმობასა, ჩაეტკბილა, ჩაეხსენა,
ჩამოვიდა ჩვენთვის, ჩვენო, ჩვეულებას ჩაეხსენა,
და ჩხუბიანთა, ჩასაქვაეთა ჩაეშურათ, ჩაეხსენა.

ცნობა ცხოვლისა ცხადობით ცნას ცქათმან, ცრუმან, ცანითა,
ცნებულისათვის ცემანი, ცხარობაები ცანითა,
ცრცვის ცრუობისთვის ცხადობით, ცეცხლიმცა ცვარობს
ცანითა,
და ცბიერობაცა, ცანცალი, ცოდვა, ცაქცაქი ცარითა.

ძარცვეთ, ძრახეთ, ძმად ძრახულნო, ძლიერებით ძველნო,
ძირად,
ძესა ძველსა ძეგლისაგან ძვიდით, ძავდით ძირად-ძირად,
ძენი ძაგნი ძღვენსა ძღვნიდენ ძნეულებად ძირაკს ძირად,
და ძრახულნებო, ძალლებრ ძვინად, ძღარბებ ძილად, ძუნწად
ძვირად.

წყლეს წმინდა წბილთა, წყეულთა, წარმართულისა წამებით,
წარბ-წამწამითა, წვერითა, წელითა წათდენ წამებით,
წელიწდეული წულეები წარწყმედულთ წკველას წამებით,
და წარსქდა წყარონი წყლისანი წანწყარით წინ წამწამებით.

კამოთ ჭირისთვის კმუნვანი, ჭრიჭინაებრივ ქაქანი,
ჭრის ჭუილებსა ქამანი, ქეშმარიტისა ქაქანი,
ქეშმარიტისა ჭვრეტითა ჭყრტიალებს, ჭრტინავს ქაქანი,
და ქაკს ჭაბუკურად ჭურვილთა ჭირან ქიმანი, კმაჟანი.

ხან ხორცო, ხელო ხეგბულო, ხან ხმელო ხოლმე ხანითა,
ხშირად ხიშერთა ხეგბულო, ხან ხმიანობცა ხანითა,
ხადუმთ, ხოჯათა ხროშია ხარხარებ, ხარბო, ხანითა,
და ხან ხბორებთანაც ხადილობ, ხმობ ხარით ხნული ხანითა.

კარის კმელისა კშირ კმევეთ კაკანი კორკი კაკულა,
კაშები კშირად კელდაკელ კოკბისა კარმოც კაკულა,
კენეშა კამს, კოკობთ კმეულნო, კატი კდებიან კაკულა,
და კდალთა კოკვისთა კმოვნობით კალიჩის კაო კაკულა.

ჯარში, ჯაბანო, ჯდომასა ჯერჩინება-ყაჟ ჯერთა,
ჯაგლავს ჯღანითა ჯავრითა, ჯომარდო, ჯოჯოს ჯერთა,
ჯადვარ, ჯავზ ჯორით, ჯანასლან ჯამასპზე ჯავრობს ჯერთა,
და ჯავენეთს ჯარჩი ჯახველის ჯალჯი ჯურუმთ ჯერთა.

ჰავნი ჰასპიტებრ ჰარულნი ჰავში ჰატარონ, ჰარონა,
ჰალიარებდა ჰარსებას, ჰამბობენ ჰასე ჰარონა,
ჰამასებრად ჰალმკული ჰალძრვისთვის ჰაბა ჰარონა,
და ჰაქონ ჰავი და ჰავთ ჰალძრვა ჰალეტოლების ჰამონა.

ჭეს სხვა სიტყვა არა აქვს, თუარ ჰაი და ჭები,
ჭი, შენ ცოდვის მიმყოლო, სულო, სანამდის ჭ ები?
ჭი, კაცთ საქმის არქმნულსა, ხარებრ გიძახონ „ჭები“
და ჭი, რასაც იქ ბოროტსა, მასშივე მოიპო ჭები.

* * *

ჯუფთ არს არა ვის, ეთქვა არავის, თუ ვინ აწ ბრძანებს,
ვექვე, არს შემდგომი.
ვმონე ჭრისტესა, მას ჩემსა მწესა, უნდო, არ კეთილთ ფრიად
შემდგომი,
ამის ლექსვაში ვიყავ მწვე ვაში, ნუ ექვთ მყოლოდეს შემწე,
შემდგომი,
და ბრძენთ დავაბრალო, უცებთ ვერ მრავლო, ხომ ხარ რიტორთა
გზაზე შემდგომი.

სულხან-საბა ორბელიანზე

- 1 რადგან დაშვრა ასე საბა, ქება მმართვეს აწყა მეცა,
შეუყრია მრავლად სიტყვა, რა ვიხილე, სიბრძნე მეცა;
სად ვნახვედი ასრე კრებით, ქვეყნად მევლო, გინდა მეცა,
და საქმით სტანით, თუ ვისწავლი, ვით ვინაღვლი, კიდევ მეცა.
- 2 სიყრმითგან იყო მუდამად სიბრძნის სწავლისა მსახველი,
სამოცდაექვს წელს იკითხა, სთქვა: ვერასიფარ [მ]მარხველი.
იარა ბევრი ქვეყანა, ბევრისაც იყო მნახველი.
და ორბელიანმა საბამან სახელითა ქნა სახელი.

ყველის ქება

თოვლებს სპეტაკი დაარღოს, ღვთისებრივე თვალებზე ბეგია,
მათუსალასებრ დღეგძელი, მაგდანლებ მტილად მზერია,
გლახაკ ლახარებრ სნეული, ესავებ ფაჩენიერია,
ყველად ნუ აგდებ, თუ ეს ჳირს, ლათინთა დაუწერია.

მ პ ი ზ ა უ ი ა

- 1 მე უმცირესმან ძმათაგან, ვახტანგმან სახელდებულად, ვქმენ ოთხ წელ მცხეთა, ურბნისი სადგურ-კამარა გებულად, ტფილისს სიონი ხელახლა შევეძერძე ქანდაკებულად. და ჩემთვისცა სახლი სარკისა, შიგ ლხინი მოწონებულად.
- 2 სტამბა მოვიღე ვლახეთით, ვამრავლე წიგნთა მელანი, ქციის რუ ხუნანს წავიღე, გაღმითად მოვრწყე ველანი, მაშავრის რუ ხომ ტბას შევრთე, შიგ თევზი ჩავსხი ყველანი, ესე მთა მოვინადირე, ვხოცე ირემი, შველანი.
- 3 „სამართლის წიგნი“ დავსწერე, მსაჯულს არ უნდა ცილობა, „ვეფხისტყაოსნის“ თარგმნობა, სხვა წერილთ არ ვსთქვა ცილობა, ჩემთანა მყოფთა ჭაბუკთა უქმნია კარგი ზრდილობა. ბოლოს მიმიღო სოფელმან სიმდიდრე, მეფეთ-შვილობა.

ჩარხებრ მგრუნაჲი ლექსი

იმატა ასუათ ასეთი, ითესათავსა ატამი.

* *

აბანა ერსა მოშიშთა: ათშიშომ ასრე ანაბა.
აბანა დარად იღება: აბელი დარად ანაბა.
აბანა იშიშ რამეთუ: უთემარ შიში ანაბა.
აბანა არად აზედა: აღეზბა დარა ანაბა.

პანგანუკი

ორი მისი თვალი—ორი ჯერანი, ბოლოს მზერელი,
კეკლუცობის ძალით კაცის მწყენელი, გულზე მწერელი,
ჰნახეთ, მოყვასნო, საყვარელი, ჩემი თვალის მკერელი,
იმას უცხოთ ჰგავს ის ტურფა დაუჯერელი,
არა, არა, ის არ არის, მე საყვარელს ვიცი მისი მზერელი.

აპირ-ნასარიანი

1. ვინ შექმნა არსი ყოველი, ნივთი და უნივეტელები, სიუხვითა გვზდის წყალობით, არა აქვს გასაძნელები, რა არს ქარხანა ესეთი საცვიფრო, მიუგნელები, და ურწმუნოსა და მორწმუნეს როკიკი უცდენელები.
2. თუ იწვრთნი, მითქვამს ნათქვამი ფილასოფოსთა ბრძნობანი, სულისა შვეების მიმცემი, ხორცისა გასამხნობანი, ბედისა არად სახმარი, ცდისა და საქმის ნობანი, და ყრმათა და გამოუცდელთა ბრძმედულად გარდადნობანი.
3. სიბრძნემ მიმზიდა საამბოდ ამბავი საამბელადო, მინდა, რომ იყვნეთ მოყვასნი ურთიერთ უგმობელადო, შევმზადე რაჟე საზრდელი, არ სულა უგბობელადო, და თქმა ადვილია, მოყვასო, ყურთ თუ ხარ მომგდებელადო.
4. გილანის თემთა არეთა თვით მეფე იყო მჯდომელი, ვითა წესია სოფლისა, დაბერდა არად მდომელი, შვილს მისცა თავის მეფობა, განაგდო დაუდგომელი, და უბძანა ესე ანდერძი, რაცა აწ ითქმის რომელი.
5. პირველ მისმინე ნათქვამი უჭირო, გაუძნელები, რაც რამ გინდოდეს სათქმელად, ანუ თუ იყო მქნელები, მისსა სახელსა ხალოდე, ვინც არის გამაგნელები, და არ დააცდინო მადლობა, დღენი მოგხვდეს თუ ბნელები.
6. გინდა სიმაღლე აღსავლად ხარისხსა გასაღიდებსა, იცან საჭიროდ საცნობი, ესევდე დაურადებსა, მონასა მისცა მცოდველთა, მსწრაფლ დღესა დაუბინდებსა, და ის უფრო მისცემს სასწოროთ დამშავეთ გასაქირდებსა.
7. სიკეთის ნდომას სიმდაბლე უცხოთ რამ გააძალებსა, ღვთისმოყვარენი ამითი გასტეხს ბასრსა და სალებსა, გული მდაბალი ცეცხლსა გავს; ამპარტავანი—წყალებსა, და ზე სწევ, ქვე მოდის; ქვე დასწევ, ზეთვე მიდის ალებსა.

- 8 სოფელსა კაცი ამით იქს თავისა გამოჩენასა,
თავი არ რიდოს გარჯასა, სწავლისა აღმოცენასა,
ენა და ყური აცადე, კარგის თქმასა და სმენასა,
და თვარემ მიგზიდავს ბუნება, სათქმელად კაცის წყენასა.
- 9 ადგილს თქვი სიტყვა, ნუმცა ხარ უქამოდ რისმე მბოსანი,
უგემო იყოს, კარგ-ც თქვი წყენისა მიმცემოსანი,
იცი სამსალის უმწარე ენა ტკბილი და მგოსანი.
და წამლად ეს უთქვამთ: რადა ხარ, რაცა არ გკითხონ ხმოსანი?
- 10 ხამსცა კაცსა ავ-სიტყვაზე, ყური ჰქონდეს ნარიდალი,
რაცა ჰკითხონ, კარგი უთხრას, არა რამე ნაცუდალი,
ლალობა და სალალობო, საამბობლად დასაცდალი,
და სასიბრძნო და სარჩეველი, არც მალალი, არცა მხდალი.
- 11 რა საშურია კაცისა სიკეთე, კარგ კაცობანი!
შენც შეეცადე, მისებრივ გქონდესცა მონაცობანი.
რამცა გამოვა შურისგან? მოწყენა, გაოცობანი.
და გააგდევ ცუდი წადილი, დაუყავ გამხოცობანი.
- 12 რა ნახო კაცი მდიდარი, მალალი, მალლა მყოფელი,
ნუ ბორგავ, ნუ გშურს, ხომ იცი, წარმავალია სოფელი.
რა მიუღია შენგამო, რადა ხარ გამაცოფელი?
და საქვრეტთა ავად მქვრეტელი თვალთა დასაყოფელი.
- 13 თუ ენა კაცსა ატყუებს და გულსა დააჯერებსა,
მისაცემელი უფროსად აცდენს და გააჯერებსა:
მიკვირს, სოფლისა სიცრუე ვით მისწევს, დანაბერებსა.
და რა მოსავალი მოვიდეს, ბრძენს უფრო გააშტერებსა.
- 14 რა კარგი ქნას უმეცარმა, მასვე წამსა დაინანებს,
არ ძიონ კარგი კარგს შობს, ავი ავსა მოიყვანებს,
მაგრამ ბრძენი ერთს არ სჯერა, ცდილობს მრავალს
მოსამგვანებს,
აქვს დაცდილი, წინ დახვდება, ერიდების შეუგვანებს.
- 15 ლხინსა და ქირზე ორზედვე იპოვე კაცი მგნებელი,
მოგცეს წამალი, რომ უთხრა გულისა მოსანებელი,
ცუდია ცუდის მითხრობა, ქნა საქმე გაუცნებელი.
და ლხენას ვერ მისცემს სნეულსა მკურნალი შეუგნებელი.

- 16 ავსა და კარგზე ნუ სწრაფობ მარტვილთა მიმდგომელისა,
რად ხარ ამჟამად კაცისა საშულრად მომდომელისა?
— მალ გაუხდების სანანად მას მისის სანდომელისა.
და რა გაეწყობის ავს სიტყვას?— მოთმენა მომთმენელისა.
- 17 გიყოსმცა კაცმა სიკეთე, ანუ ბოროტის წილები,
აცადე ბევრხან, სიავეს შეექმენ დანარბილები,
მალ მიეც კარგი, სიკეთეს არ გექნას დანაცილები;
და ნაცვალი მიხვდა მრავალთა, ვინ ნახა დანაბილები.
- 18 ბრძენს უთქვამს: არა სიმდიდრე, არა სიკეთის ქონანი
არ შეედრების სახელსა მისი, ვისა აქვს გონანი.
მსხემნი ნატრობენ მნახავთა, სწადან, რომ იყვნენ მონანი,
და ქება დარჩების ბოლომდი არასი შესაწონანი.
- 19 ვერ იცნობ კაცსა, არ იცი ამბავი ნაუბარისა,
მიეცე, რასთვის ენდობი საქმესა დასაბარისა?
ენა თავსაცა არიდე, თუ ნახვა ვინდა დარისა.
და ენა უბრალოდ მეტყველი კაცს მისცემს დასაბარისა.
- 20 სიკეთესა და ნამუსსა გერა სჯობს ტანსაცმელია.
უგვანთა მორთვა, შემკობა უნათლოა და ბნელია,
ავგულობისა სანაცლო სხვა მტერი რა სათქმელია?
და მოყვარეც მტერად გაუდგეს, ეს მიკვირს, რა საქნელია!
- 21 ძებნა არ უნდა სწავლისა დღესა, დროსა და უამებსა,
კვლავ შევეცდები, რად უბნობ, გულისა დასაამებსა?
არ დაისწავლოს ერთიცა, ნუ გამოუშვებ წამებსა.
და რა სახმარია, სოფელში, კაცი გიძახდეს ხამებსა?
- 22 თუ არ ახლავხარ ბრძენსა და კარგს ვისმე გონიერებსა,
ხელთაგანც ბევრსა ისწავლი, რა ექმნა შესამზერებსა:
რასაცა ავსა იქმოდეს, შენ ნუ იქ მის უშვერებსა.
და ავსა არა იქ, კარგის მეტს ვერას იქ ვერას ვერებსა.
- 23 მტრისგან უფრო დავისწავლე, მეფე ბძანებს მაკიდონის,
მით მოყვასნი მიფარევენ, მტერი იწრახდენ მაკიდონის.
მე ნაძრახსა დავერიდი, უფრო ვმწვანდი მაკიდონის,
და მტრობის იშნმა კარგი მომცა, ავი ჩემი მაკიდონის.

- 24 რა შეიქნები მოყვისიგან უფრო სიკეთის მდომელი,
მეტად იწამებ სხვისასა, იქმნა უმჯობედ მდგომელი,
ცდისგან იქნების ყოველი, ვინც კარგზედ არის მშრომელი.
და არა ჰქნა შენი სოფელი უშვერად გარდამხლომელი.
- 25 გარჯისა დარიდებისგან, ნეტარ, რა არი უარე?
საქმეს და შრომას ეცადე, თავსა ამითი უარე.
სიკეთის სწავლას წაუხდენს, ვინც არი ცუდად მოარე,
და სახელის ვარდი კოკობი ვერ ჰპოოს მოსაპოვარე.
- 26 ურცხვი დაჰკარგავს ურცხოვით ორსავე საქებელებსა,
მორცხვი მორცხვობით წაახდენს სახელსა საამბელებსა,
თავთავის დროსა მოიმიკის ორივე მოსამკელებსა.
და ვაქებ სიავის მორცხვსა და სიკეთის ურცხვენელებსა.
- 27 შენს უკეთესსა გაეწყევ, იყავ მასთანა მხლებელი,
ხარ რაცა მისგან უკეთე, მალ შეიქნები მგებელი,
ეს ორი არი კაცისა საქმე რამ შეუქებელი:
და სირბილე ყველას საბრიყო, სიძვირე არვის მრგებელი.
- 28 ბრძენს ვისმე უთქვამს: დამძრახვენ, თვარამ ქალმიძეს
თხრობანი,
არა არის რა ქვეყანად, რომ არ ვიცოდე ხრობანი;
ნუ მოჰყვებ, ნუცა გონია, სხვას ჰქონდეს შენზე მხრობანი,
და დაგძრახავს მისი გამგონი, არა აქვ მოსახმრობანი.
- 29 კეისრის ელჩსა ხოსრო-შამ ვეზირის უთხრა ქებანი,
ეგონა, ისიც იტყოდა: „სულ ქვეყნისა მაქვს გებანი.“
ელჩს უკან უთხრა: „რად არ სთქვი «მაქვს ყოვლის ცოდნის
ბრძნებანი?»
და „ქვეყანად არვინ შობილა, ვით მეძლო თქვენს წინ გნებანი.“
- 30 მართალს იტყოდე, ნუ უბნობ ტყუილსა წესად უდებსა.
სულ ტყუილი სჯობს საუბრად, მართალი გვანდეს მრუდებსა,
ვის შეემცნევის მსმენელსა, გულსა ვერათი უდებსა.
და ბევრს მართალს ერთის ტყუილის გარევა გააცუდებსა.
- 31 მეფე ვინმე ჯდა შექცევად, ბრძენი ჰყვა გვერთა მხლებელი,
სიტყვას უგებდენ ერთმანერთს სიტყვისა გამახლებელი,

- ბრძენი ჰკადრებდა მეფესა: „დღემცა გაქვს დაუკლებელი,
და ქარქანსა ვიყავ, მუნ ვნახე ამბავი უცილებელი.“
- 32 სოფელი არის მთის ძირად თვალის სიწმიდის მძლეველი,
წყალი გამოდის მის მთიდან ახლის სულისა მძლეველი;
რა ქალნი წავლენ მოღებად, წინ უძღვის გზისა მკვლეველად,
და ქიაა მწვანე, რა ნახავს, გარდაგდებს გზიდან მღვდელი.
- 33 თუ დარჩა გზაზე, უწადად ვინც არის მახე მარენი,
ვინც ფეხს დადგამს, მოკვდება, წყალი გახდება მწარენი;
წყალი ქვე უნდა დაასხან, რა ნახონ შესაზარენი,
და ქურჭლები სრულად დარეცხონ; ავსონ, ელონ იგივე არენი.“
- 34 რა ესმა მეფეს, უწყინა, მან ბრძენმა გავლო კარები.
ბრძანა: „რასათვის იკადრა ეს სიტყვა დასაზარები?“
მან განჯით წიგნი მისწერა იმ სოფელთ სიტყვა მდარები:
და „მომწერეთ ამის სიმართლე, ვინც იყოთ მანდა ჯარები.“
- 35 რა მოუვიდა, მოართვა, რაც მათგან მოეწეროდეს.
ჰკადრა: „თქვენს წინა ტყუილსა როგორ ვიტყოდი მე როდეს?“
უბრძანა: „ტყუილს არ იტყვი, მაგრამ ზე შეემზეროდეს.
და ასეთს მართალსა რას აქნევ, უმოწმოდ არვინ სჯეროდეს?“
- 36 ენისგან არის ორივე: სიტყვა ტკბილი და მწარენი,
მტერს გაამოყვრებს, მოყვარეს გაამტრობს დასაზარენი,
გამოვა მცირე წინწყალი, სულ დასწვას არე-მარენი.
და პირმანვე წართქვას სულისა და ხორცის მოსახმარენი.
- 36 კბილი ჩასცვივდა სიზმარში, ხალიფა სკვრეტდა მძინარი,
ბრძენი მოიხმო ამხსნელი, მას უბრძანებდა მწყინარი.
„შენს უწინ ამოვიწყდება—ჰკადრა—მოყვასი ვინ არი.“
და არგნით გალახა, გააგდო, დაქმუნდა გაუცინარი.
- 38 კვლავ სხვა მოიხმო, უბრძანა, იგივე განსახმობარე.
ჰკადრა: „მეფეა მოყვასთგან დღეგდგლობითა მჯობარე.“
ასი უბოძა წითელი. ბრძანებს პირველის მგმობარე.
და თუცა თუ ორთავ ერთი თქვეს, ეს უკეთ იყო მბობარე.
- 39 სარჯლის მომცემსა განუდევ, სანანსა წარსათქმელებსა,
რა საწყენია უბნობა, რად გულსა გაგიცხელებსა?

არას გაწყენს და ბევრს გარგებს შით ნაზავ დასაცდელებსა,
და დაისწავლიდე სიტყვებსა თავისა დამაცველებსა.

40 კაცს რის დატყვა შეეძლოს აგებულების წესითა
იმგვარი უთხარ, აამე ქვენათი, გინა ზესითა.
გასინჯე სიტყვა, ისე თქვი, არ მოგზედეს დასაკენესითა.
და სიტყვა წაახდენს და სიტყვით გახდება მზე უმზესითა.

41 ვერ დაისწავლის მის მეტსა, რასაც არ გაიგონებსა,
ჩვილი აღზარდო ერთ სახლში, რომ გვანდეს ვარდის კონებსა,
ვერ ნახო, ვერცა ისმინო, უტყვად გაუხდის გონებსა.
და გამოუცლელი გონება თავს მტერსა დაამონებსა.

42 მეფეთვან კარგის ბრძანება გააყრმობს კაცსა ბერებსა,
გულსა ვარდულად გაუშლის, მუსიკებრ აამღერებსა,
თვალს მისცემს მზეებრ ნათელსა, მხედველთა გააშტერებსა.
და სიტყვისგან ბუერი გამოვა, ქვენას იტყვი, თუ ზენებსა.

43 ნოეშირვან იყო პირველად, სპარსთა თემისა მპყრობელი,
საფლავი იყო იმისი ყოველგან გასახმობელი,
ნახვა იწადა ხალიფამ, იყო ბალდიდის მფლობელი,
და ცხენი ჩოხოვა, მოართვეს, მივა სოფლისა მგმობელი.

44 მივიდა, ნახა ერთის მხრით კედელზე მინაწერენი,
ბრძენნი იახლენ მრავალნი, იგ მისი შენამზერენი;
თარგმანი ბრძანა, უთარგმნეს, მიართმენ ფეხთა მტვერენი.
და ეწერა რამე ანდერძი საამბოდ გასაშტერენი:

45 ჩემს სამართალსა აქებდენ, სანამდი ვიყავ, ყოველი,
მალ იყვნენ სამსახურისა, უხვად მიზდისა მპოველი;
დავსწერე ესე, რა მოდგა ჩემზედა ყოვლთა მპოველი,
და ვინცა მნაზედენ, სანაცლოდ ეს ჰქონდეს მოსაშოველი.

46 ცხოველსა მყვანდენ მორჩილნი, მადრიელ, მაქებარენი,
აწცა მწადს იყვნენ ჩემისა კარგისა მოამბარენი;
მაშინლა ვიყავ უნჯითა გულისა მომგებარენი,
და აწ სწავლითა მწადს, ისმინეთ, ამბავი მოამბარენი.

47 ზედან ეწერა პირველად საფლავსა, მისსა ვანებსა:
კვლავ რატომლა იქს, ვინცა იქს, ერთს რასმე დასანანებსა.

- მეფეთ წინაშე მდგომელსა და ახლო მინაყვანებსა
და სიფთხილე უხამს დიადი, არ დასცდეს შეუგვანებსა.
- 48 მოყვასს ნუ ეტყვი, რაც გწადდეს, მტრისათვის დასათარავსა,
ავს ჰყიდი, ავსა იყიდი, მოსავლად დაუზარავსა,
სიკვდილი უჯობს ავ კაცთა, პურის ჭამითა მხარ ავსა.
და ნულარ შეხედავ იმ თვალით გლახაკს სვისაგან მხარავსა.
- 49 ნუ გინდა ავი კაცისა, თუ გწადს მოყვასთა ჯარები,
ავისთვის ავსა რად უხამ, გინდა მტრის მოსახარები?
თუ სხვის ფარდასა არ დახვევ, არც შენზე გაიმწარები.
და რადგან შენ შიში არ გინდა, უწყინად იყავ მარები.
- 50 სინანულს რიდობ, გააგდე გულის ჯავრისა ნებანი,
შენ გასტეხ შენსა ნათქვამსა, სხვამც უყოს გაცუდებანი;
ულხენსა ჭირსა შემოგყრის, უმეცრის ბაასებანი.
და სასძენად საწყინარია უგვანთა სიტყვის გებანი.
- 51 უხვად მისცემდე, რადგან გწადს მყოფობა კაცის გულებსა,
ნამუსი შორად დარჩება ენაგძელს და უსულებსა.“
გათავდა მისი ანდერძი, რაც ეთქვა ნაუსულებსა.
და შენდობა გმართებს მსმენელსა, თუ მიხვდა მისსა სულებსა.
- 52 სიყრმეს ისწაილე, ხელთ დაგრჩეს, რა წავლო ერთი ხანები,
ყრმათ უარესად გამოჩნდეს ბერი უსწავლთა მგვანები;
ლხინსა და ჭირსა უზარო, ბრძოლასა მბრძოლი ყრმანები,
და უხვი სამღთო და ზნესრული, სიკეთით მონავანები.
- 53 ბერთა და ყრმათა ეს არი განყოფა, განთვისებანი:
ბერთა ყრმის საქმე არ ძალუც, სჭირს სოფლით დაკვნესებანი,
ყრმათ მხცოვანთ დაცდა არა აქვს, საწუთოს ესე ებანი.
და გულსა ამაყად გაშლილსა, სილალით მიხვდეს ვსებანი.
- 54 ყრმა სძრახავს ბერსა სისუსტეს და მისი მონატრელია,
მისწვდა ის მისსა საწადსა, შენა გწადს საყვარელია.
ნულარ ნუ აწყენ საწყენსა, სოფელი არი ტრელია,
და მოვა შენზედაც, თუ გასძელ, ფერი თეთრი და ჭრელია.
- 55 ბერსა ასის წლის მოხრილსა ყრმა სქვრეტდა მოცინარენი:
„ვინ მოგცა მშვილდი—ეტყოდა—მაგ რივად მონახარენი?

- შეცა ვიყილო, მასწვალე, საჩემოდ მოსახმარენი.“
- და თქვა: „ჭკუით იქეც, ვინც მომცა, შენც მოგცეს გასახარენი.“
- 56 ბერს-კაცს ერიდე უცებსა სახლებად, საამბელადო, ბევრით სჯობს მოყმე ამისთვის, საქმე აქვს გასაძნელადო. რაცა არ იცის, მის მეტი არ ძალუცს სხვა სათქმელადო.
- და ყრმა სწავლას ელღეს, თუ რამ სჭირს სიყრმით და დაუტდელადო.
- 57 ორმოცის წლისა გამოსვლა ნაწყენსა გაამრავლებსა, ორმოცდაათი, სამოცი, კაცს გაჰნდის შესაბრალებსა; რა ოთხმოცისა შეიქნას, გზას ველარ გაიკვალესა, და ვაგს პირაღმართზე ასულსა, თავდაღმართ ჩამავალესა.
- 58 თუ მეფე იყო, იყავმცა მეფობის შემაფერები, თვალი და ხელი დაკრძალე, სიავის მოსაგერები; გულად არჩიე სიკეთე, მერმელა სცნობენ ერები.
- და განაგდე უქმი სათქმელი, არაში დასაწერები.
- 59 მოკლე და კარგად ნათქვამი გულს გაახარებს, გონებსა, კარგს ყური უგდე, ავსიტყვას ერიდე მოუწონებსა, გლახაკს და მდაბალს პატივეც, მისცემდე შესაწონებსა.
- და რად უგვიანებ წყალობას სამსახურისა მქონებსა?
- 60 ნუ ხარ სიმართლის მოზარე, ნურცა სულ მარტო მჯდომარე, მას მეფესავით არ მოგხედეს, ვინც იყო ამის მდომარე: ჯდა მეფე ვინმე უმჯულო, ყოველგან ხელის მქდომარე, და სამუდმოდ იჯდა მხეველთან ფეხისა გაუდგომარე.
- 61 მოხელეთაგან შესჩივლა ქალმა ქერივობით მყოფელმან, ბრძანება მისცა, უსაჯონ სამსჯავროშია მფლობელმან. კვლავე შესჩივლა მეორედ ბედისა დამაგმობელმან, და უბრძანა კიდევ ბრძანების მიცემა გაუგნებელმან.
- 62 ჰკადრა: „ძილანცა მიბოძე, არა ქნეს გასავონელად.“ „მეტი რა გიყო მაგისგან უმჯობე მოსავონელად?“ წამალს გასწავლი—შეჰკადრა—არ მექმნა გასაწყრომელად, და რა ერთის მოვლა შეგეძლოს, იმთენს თემს ექმენ მქონელად.“
- 63 რა მეფეს ესმა, განითხოვ ვითა მძინარმა ძილადო, იგ მოხელენი დახოცა, მისცა მათ მათსა წილადო;

- ქვეყანა სრულად დაწყნარდა, აღარვინ იყო მცილადო.
და ამად არა ხამს მინდობა ვეზირთა დაუცილადო.
- 64 მეფეთა ცოტა გაცემა უკადრად დასამზერია,
არ უნდა ბძანონ სიტყვითა ცოტა რამ დასაჯერია.
რა ღვარი აღტყდეს, სულ მორწყოს ტყე, მინდორი და სერია.
და ასე ხამს მათი სიუხვე, ყოველგან დასაწერია.
- 65 ერთს მეფეს ვახლდი რვას წელსა, სამი რამ სკირდა სრულადო:
ორას ფლურს ქვეით არ გასცის რაც რამე გამოკრულადო;
კბილს არ იჩენდის სიცილში, ეთქვათ რამ საცრუულადო;
და ვერც ვნახე გაჯავრებული გინების აღმასრულადო.
- 66 არ არი წესი მეფისა, ყმით იყოს დანამთერალეები,
მტერს დაფარულად მტერობდეს, ჰქონდესცა დიდი ბრალეები.
პირისპირ ძალუც საქნელად საქმენი დაუმტრალეები,
და უკადრისია ღიადად ქურდობით განამწყრალეები.

თქმა ხელმწიფეთა სამსახურისათვის

- 67 ხედავთ, ტრფიანო, გამოდით გაზაფხულისა არესო,
ვარდასა ლახვრისა მსობელსა, რომელს მიჯნურსა არ ესო;
ყვავილსა ფერად-ფერებში ეს-თუ არავინ არესო,
და იმას უამოდ რას ვაქნევ, სამსალის უფრო მწარესო?
- 68 აწ გაგიცხადო მსახურთა, მეფეთა სამსახურისა,
რაზომ მიგწიოს, შორ დადგე სასურსა მოსასურისა;
იყავ ბრძანების მორჩილი მძლავრისა, უსუსურისა,
და სიფთხილით მონე დღითი-დღე, მატებდე დასაშურისა.
- 69 ხელმწიფეთაგან რა მოგხედეს პატივი განადიდები,
მაშინ ეკრძაღე უფროსად, შიშობდე მონარიდები,
თუ ავი რამე ურჩივე, შენც მალე ჩამომციოდები.
და მტრის მორვეისა არმდომი სიცრუვეს გაუფთხილდები.
- 70 არად ვარგა კაცი იყოს მეორისა ვისმე მძრახლად,
სხვისა ვისმე საქონელი ნამალევედ მისდევს სახლად,
უთხრას რამე ავი სიტყვა ნაძველვეი განაახლად,
და მოგაშორებებს ამგვარები, ველარა ჰქნა დასამძახლად.

- 71 ბრძენთა სიტყვა, მეფეთ წყრომა ნუ გგონია სალალობი,
 ცოდნა კაცსა გაათარხნებს, ზღუდე არის მოსაღობი.
 ზუთი უნდა თარხანს სკირდეს მათის გულის დასაღობი:
 პირველ ესე — თვალი, ყური, გულიც მათგან მოუღობი.
- 72 ეს სამი ჰქონდეს მუდამად ხელმწიფეზედა მზერელი,
 ამ წამ რა ბრძანოს, რა სწადდეს, რისაცა იყოს მკერელი;
 მეორედ — იყოს შეენებით მხატვართა დასაწერელი,
 რომ არ შესძულდეს ნახეაზე, არ ექნას მიწყვიტ მზვერელი:
- 73 მესამედ — მეფეთ წინაშე საჩენი ყველა რამენი,
 წიგნი, შაირი, კაი ხმა, ხუმრობა სასიამენი;
 ვარსკლავთრიცხვა და გამოთქმა მისი რამ შესაწამენი.
 და წადილისებრივ იქმოდეს, როს იყოს მისი ჟამენი.
- 74 მხედრად ვარგიყოს, სამხედრო იცოდეს ყოვლი ზნენია,
 ლაშქრობის დროსა სალაშქრო, რაც მისი გასაგნენია,
 ნადირობისა რაც არი წესი და შესამცნენია,
 და არ დარჩეს უკან საქმეში უცოდნი, უამენია.
- 75 რა ხელმწიფე თავის წინა იჯდეს, ახლდეს არავინ და,
 მას შეეძლოს ვარიგება, წესი ნუმცა დაუცვიინდა,
 რჩევა ჰკადროს, რა უბძანოს: „ესე საქმე ასე გვინდა.“
 და კარგი ჰქონდეს სამუდამოდ, არაოდეს შეუძვინდა.
- 76 უნდა იცოდეს მეჯლიშის წესი და მართებულები,
 იმ ვეზირსავით არ მიხედეს საქმენი დაკარგულები:
 იჯდა ხელმწიფე, გვერთ ახლდა ვეზირი მიახლულები,
 და მელვინეები გაასხა, მით გაიხაროს გულები.
- 77 ვეზირმა მთვრალმა რა ნახა, თვალს უზამს, შენამზერობსა,
 მეფემ რქვა: „თვალსა რა გიკირს, რომ აგრე განაჩერობსა?“
 „მეცა არ ვიცი — შეჰკადრა — რას მივხვდი გასაშტეროსა.“
 და აქვს თვალი მრუდად მზერელი თავის თავისა მტეროსა.
- 78 სიკვდილამდე ეგრე ჰქონდა მას უცვებსა თვალი მზერად,
 ვერ მოშლიდის კაცთა წინა, მდგომი იყო ანუ მწერად,
 ამით მორჩა რისხვისაგან, სასიკვდილოდ დასაქტრად.
 და კაცს გაუხდის აჩქარება დღესა მისსა დაუბერად.

თქმა მდივანთათვის

- 79 ძმასა რა არგო, სად ემწო, ანუ თუ დასცა დარია,
ანუ სოფლისა სიმდიდრე, ბევრს ვისმე დასცა, დარია,
ვინ მორჩა სიმუხთლისაგან, არავინ დასცა დარია.
და ბოლოს ყოველი მუხთალმან ანაზღად დასცა და რია.
- 80 მდივანს მართებს ყოველი ენა საცოდნელად, დასაწერად,
სიტყვა ჰქონდეს სახელმწიფო შესაკადრი შესაფერად,
ცოდნა სრული უნაკლულო სასაქმოში დასაჯერად,
და მეჯლისა და ლაღობაში მშვენიერი სამხერელად.
- 81 ჯდომა, დგომა და წადგომა, თავაზა საქებელები,
ტურფა მწერალი, წერილი საამოდ სასმენელები,
რა წიგნის თავი ამოსცნოს, ბოლოც სცნას საამბელები,
და მალ პოოს მისი პასუხი საქირო, გასაძნელები.
- 82 მეფემ მისწერა ერთს მეფეს ამბავი შეუგებელი:
„ჰაერზე სახლი-სამყოფი ჩემთვის ქენ ასაგებელი,
ვერა ქნა, თემი მიბოძე ჩემის თემისა მხლებელი,
და თვარემ გაახლო ლაშქარი საბრძოლად შეუძლებელი.“
- 83 რა მივიდენ მოციქულნი, მეფეს ჰკადრეს დანაპირი,
თავდახრილი იგონებდა, ველარ გახსნა სათქმლად პირი;
ჰყვა მდივანი სიბრძნით საესე უკიდური, უნაპირი,
და ჰკადრა: „ხანი დამაცალე, მასვე მივსცე მისი კირი.“
- 84 კელავ გააბრუნეს დესპანი, შესთვალეს, მიუწერესა:
კალატოზებსა გაახლებ ხანს უკან დასაჯერესა.“
რა ის წავიდა, მდივანი შეუდგა მას სამტერესა,
და გასწვართა ოთხი არწივი ზესთა ამსვლელად ზერესა,
- 85 სამი ზედ შესხა ყმაწვილი, ამა სიტყვისა მხმობელად:
„მოშეც კირი და აგური ჩქარ-ჩქარად დაუკლებელად.“
რა გასწვართნა, თვითცა წავიდა, იგიც თანა ჰყვის მხლებელად,
მივიდა მათსა ადგილსა, პირობას უცილებელად.
- 86 ჰკადრა: „გაახლოთ მეფემა ჰაერზე სახლის მგებელი,
ხვალ ხელსა მივყოფ აგებად, თუ მეფე არი მნებელი.“

- უბრძანა: „კარგი იქნება.“ ჰკვირობდენ გაუგებელი.
 და რა მზე აღმოჰხდა, მეიდანს გავიდა უყენებელი.
- 87 აუშვა იგი არწივნი, ყრმანი ზედ იყვნენ მჯდომელი,
 ჰაერით სიმაღლედ ავიდენ, ჰკვირობდენ მუნა მდგომელი.
 ყრმანი მას სიტყვას იძახდენ, რაცა ესწავლა რომელი;
 და გაცუდდენ, რადგან ვერ მისცეს მას მისი მოსანდომელი.
- 88 ჰკადრა მდივანმა: „უბოძეთ, მასალა მოსახმარენი.“
 მათ ვერაფერი ვერა ქნეს მისაწდომ, მისაკარენი;
 გაშველდენ, დადგენ თავისთვის, გული დაუტკბათ გწარენი,
 და მდივანს მრავალი უბოძეს, მან წავლო მისვე მხარენი.

თხრობა ვეზირთათვის

- 89 თუ აქეს სოფელსა სიმაღლე ზეცამდი მისაწდომელად,
 ბოლოს დაუშვებს ძლიერად ქვესკნელად ჩასახდომელად,
 საჭკვრეტლად გახდის საბრალიდ და არარისა მდომელად,
 და თოჯი გაწყდება რჩევისა, მისაწდომ, მისახდომელად.
- 90 რა როგორ ღირს, რიცხვთა ცოდნა ვეზირთაა მოსახმარი,
 ხელმწიფეთა ქცევა-წესი არა მართებს განამხმარი,
 ქვეყნის მოვლა, გარიგება, რაც უჯობდეს მოსაქმარი,
 და მეფეთ წინა მართლის მოქმელი, უტყუარი, უუქმარი.
- 91 შეშას არ გამოიმეტებ, მწვადი დარჩების უმაღო,
 კარისკაცს ხელს ნუ შეუკრავ ცხადად და დასაჩუმალო.
 თუ რასმე სკამდეს საქმელსა საჯაროდ, ანუ მდუმადო,
 და ორის თითითა იხმიოს, არ დარჩეს გასამგუმალო.
- 92 ვით იქცეოდეს მეფესთან, ჯარში ხამს აგრე ქცევანი,
 ნუ ეძებს ცოტას საძებსა, უფრო მიხვდება რევანი.
 კბილს დანარჩომმა საქმელმა მუცელს ვერ მისცეს წევანი.
 და სარგებელს ექნას სასწორით ზიანი, დამაძლევანი.
- 93 გწადს რადგან მეფეთ მოსავლის სიმრავლე, შემატებანი,
 რუ გამოიღვე უშენთა, უყავ ზე აშენებანი;
 მეფისგან საზღოს ნუ უჭრი, რაზომცა გქონდეს ნებანი,
 და ღმერთს შესტირებენ, არ არი ერთგულობისა მცნებანი.

- 94 ხელმწიფემ ვინმე წაართვა ვეზირსა ვეზირობანი,
 უბრძანა: „მთხოვე ადგილი, გქონდეს ნებისად პარობანი.“
 ჰკადრა: „ნასოფლის ადგილის მიზოდეთ საურობანი.“
 ბრძანა: „მოსძებნეთ, მიეცით, იწაღა უფერობანი“.
- 95 სძებნეს და ვერსად იპოვეს მას თემსა ნასოფლარები.
 „სამეფოშია არ არი—ჰკადრეს—მაგვარი არები“.
 უთხრა ვეზირმა: „არც მე მწადს სანაცვლოდ მაგის გვარები,
 და ასეთს კაცს მიეც, ჩემსავით ქნას მანცა მონაბარები.“
- 96 რა ეს ცნა მეფემ, ვეზირთან ბოდიშის მომთხოველობდა,
 ვეზირობაზე სხვაც ბევრი მისცა და მიამთვლელობდა.
 სჯობს საქმის სწორად დაქერა, სიმრუდით რათა მვლელობდა?
 და სჯიდრე წყალობით, გასინჯვით, ნურავის გულსა მწყელობდა.
- 97 მშვიდობა გინდა მეფისა, შიში გქონდეს და რიდეები,
 რა გინდ რომ იყოს ყმაწვილი, დამდაბლდი, ნუ ედიდეები.
 იხვის ბარტყს სწავლა არ უნდა ცურვისა, არცა ხიდეები.
 და აგრევე მეფეთა ნაშობმა იკიდოს ასაკიდეები.
- 98 რადგან ასეა, შეგიტყობს როსცაა კარგს და ავებსა,
 მოგაგებს შენსა პასუხსა, ნაქნარსა, ნასადავებსა;
 სადაც წავიდენ მეფენი, ნუ შორავ მოსადავებსა,
 და თვარემე მტერი გიპოვნის დროს რასმე გასათავებსა.
- 99 კაცს რომ მის სარგოდ უნდოდეს საქმეში განარეობა,
 სხვა არვინ უნდეს სამყოფად, რომ ეძლოს გასამხრეობა,
 იპარევედეს და სხვისა რამ თავისად ჰქონდეს მრეობა,
 და მეფეთ სახელსა წაახდენს, თემს მისცეს ჭირის მდრეობა.
- 100 ამგვარნი გვანან, უდენს რუს წყალი ჩაუგდო მდენადო,
 თვითონ შეისვამს, არ უშვებს ცოტა ჩაეიდეს ქვენადო,
 ნადენს რუს მალე გაივლის, ჩქარა და მოუწყენადო,
 და მით მაძღარია სისველით ძირსა, ბოლოს და ზენადო.
- 101 სპარსთ მეფემ ერთს კაცს უბოძა სამთავროდ სამარყანდია,
 რა მუხლს აკოცა მან კაცმა, ჰკადრა ეს შეუგვანდია:
 „რაც სამსახური მიბრძანო, დანიშნე, გავიყვან დია.“
 და უბრძანა: „პასუხს გიბრძანებ, აცადე, აქა მყვანდია.“

102 პასუხად გამოუვიდა: „სახლს იყავ ერთხელ მჯდომარე.“
მისი სახელო სხვას მისცეს, ის დარჩა განამწყრომარე.
რა წელი წარხდა, მოიხმო, წარდგა წინაშე მდგომარე,
და უბრძანა: „პასუხს აწ გეტყვი, რისაცა იყავ მდომარე:

103 არ მართებს მეფეს, რომ იყოს მტყუანი, შეუძლებარი,
ხმლით აძლევს მტერსა პასუხსა, ყმათაა ურცხვად მგებარი,
შენ რატომ მკადრე ეს სიტყვა უკადრი, შეუქებარი?
და აწე სცნა, რომე არა ვარ უღონო, შეუგებარი.“

თქმა სპასადართათვის:

104 რა ხანი წარვლის, გარდავა სახელიც სახელოვანი,
იგიჟ უფროა სიგძითა სხვისაგან გასაძლოვანი;
რადგან არა რა დაგვრჩება, ესევე სჯობს ძალგულოვანი,
და მივედევდეთ მასვე სახელსა, შევიქნათ დასაგლოვანი.

105 მებრძოლს მართებს ქალწულება, არ შეუშვას სიძვა გულად,
არ უნდოდეს მოსვენება, გარჯით იყოს დადაგულად,
მართ აგრევე მორჩილება არ მიაჩნდეს მისა წყლულად,
ნუ იქადი მამაცობას, თუ არა გკირს ესე სრულად.

106 თუ გწადს, რომ იყო სპასპეტი, იყავ უხვი და მძლეველი,
მოლაქტრენია საშენოდ სულისა დამალეველი,
შენ რატომე გშურს წყალობა, რად არ ხარ ამის მკვლეველი?
და რაც არ დასთესო სათესში, ვერ ჰპოო მოსაძლეველი.

107 რა საქმე აღარ მოგეშვას, უკან ნუ სდგები მშიშარი,
აძრე სჯობს მტრისა დასწრება ყოველი შესამუშარი,
რომ გიმზადებდეს ვახშამსა, სადილად შექენ მქუშარი..
ცდითა და მოკირვებითა მოგეცეს დასაშუშარი.

108 ომსა სისუსტე არ უნდა, თავისა დამზოგაობა,
არ მოგხედეს საფლავის მეტად მოსვენებისა მგაობა,
ნუ მოისვენებ ცოცხალი, ნუ შეგდგამს არამგაობა.
და ან სახელი ჰქენ, ან მოკვდი, ცუდია სხვა იგაობა,

თქმა სტუმართათვის

109 ყვავილს სიცხე ააყვავებს, ყინვა დასძრავს, დაამკვნარებს,
აგრევე კაცსა ეს სოფელი ბოლოდ ქირად დაამთქნარებს,
ვერ გაიტანს მოსახმარსა, თუ არ კარგის ნასაქმნარებს.
და პატივი და სიყვარული სულ აღმოფხვრის ეკალ-ნარებს.

110 დია ხამს სტუმრის თავაზა დახდომა, გულის ჩვენება,
ყმა იყოს, გინა უმცროსი, პატივით მართებს სხენება,
ყვედრება არის, თუ უთხრა ეგეთი გასაწყენება:

და „უკაცრაგად ვარ, ვერ დაგხვდი, ვითა მწადლა და მენება.“

111 შესწრაფება ლხინს ვერ ნახავს ამგვარის სიტყვის სმენითა.
მასპინძელს მართებს სტუმარზე საქმით; სიტყვით და ენით—
მდაბალი მაღლა ასწიოს სიტყვითა მოუწყენითა,

და უშურვლად მისცეს, რაც სწადდეს, საქმითა შეუქენიხა.

112 ბასრა უბოძა ერთს კაცსა მეფემ არაბთა მფლობელმან,
მრავალი მეფეთ ხაზინა შექამა დასაგმობელმან,
რა სცნეს, მოიხმეს, უბრძანეს: „რასთვის ჰქენ მიუნდობელმან?“

და „ანგარიშშია დაატყდა“—თქვა მწუხრად გაუგებელმან.

113 თვე ერთი სთხოვა, მაცადეთ, თქვენსა მოგართმევ სრულადო,
მათ მოუსმინეს, გაგზავნეს თვით სახლსა შენახულადო;
რა თვე გათავდა, მოიხმეს, სთხოვდენ სულ უნაკლულადო.

და თქვა: „სრულად მომირთმეგია, რაც იყო ჩემზე თქმულადო.

114 თეთრი არ მოგეც, თვე არის ვარ სახლსა შენსა მჯდომელი,
პურის ცოხნამა შემიქნა კბილები დაუდგომელი.“

რა მეფეს ესმა, იამა, სტუმრად ყოფილა მცხრომელი.

და სტუმარს სხვა მეტი რა ვკადროთ, მივართოთ მოსანდომელი!

115 მით აპატივა ყოველი, სტუმრად რომა თქვა თავია,
ჩააროვინა ერთპირად, რაც ჰქონდა დასადავია,
წავიდა სახლსა მშვიდობით მადლობის გამათავია.

და ვინც მასპინძლობა არ იცის, რისავე თქვათ შესართავია?

თქმა სიყვარულისათვის

116 მღვთით, სვემან და მოქირებამ წარიმართა ამა სამა,
ერთმა სოფლის მოსავალმა ცუდათ რამე ამასამა,

აწ გამხადა სოფლის მგმობლად ჳირმა ჩემა ამ ასამა.
და ვერვინ ჰპოოს სოფელშია საამბობლად ამას ამა.

117 ნახეთ, მოცაქულთ წერილი სიყვარულს როგორ ჳრახებსა!
თვით მას მოქმედს და უქმედსა სიყვარულს დაასახებსა,
ამით გვაქადის მორჩენას მას ძნელსა დასახებსა,
და თავსა დაგხურავს გვირგვინსა თვალთავან დაუნახებსა.

118 გიყვარდეს ასე მოყვასი, რაცა გწადს შენ საქნელადო,
მტერი იყოს, თუ მოყვარე, მეტი ნუ გინდა ძნელადო;
ნუ საქმით, ნურცა რჩევითა, ნურც სიტყვის გამომთქმელადო
და სხვისგან შენ ავი, სხვამ შენგან ვერ ჰპოოთ მოსასვლელადო.

თქმა საქონდის შეკრებიასთვის.

119 ბევრი დავთესე ყვავილნი სურნელებისა ფშოვანი,
გაფმარგლე, მოვრწყე, გავაწყევ, კარი არ უყავ მშოვანი
ყურისა ხარბად სასმენი, გულისა შესაშოვანი.
და გარე ნუ უვლით, შიგ შედით, მიიღეთ მოსაშოვანი.

120 ნუ აგროვებ საქონელსა, ნურც გაუშვებ, გახდე გლახად,
ლარიბს მიეც, დაკრდომილსა, ნურას აძლევი მდიდარს ნახად.
რად დახარჯავ ცუდად რასმე, უსარვავოს გამოსახად?
და გარჯას თავსა ნუ არიდებ, ვერ აღრაცხო განძი სახად.

121 ნუ სკმუნავ, გამხიარულდი, თეთრი მალ მოიგებისა,
თეთრი ნწვედ საყვარელია და გული მიეგებისა;
გლახა უფროსად გიყვარდეს, სხვა რამე მოგეგებისა.
და არვის შერჩება სიმდიდრე, გარდივლის, არ დადგებისა.

122 რაცა მოგეცეს განგებით, დასჯერდი დასაჯერებსა,
ადგილს დახარჯე სახარჯი, ნუ ასწევ მეტსა ჳერებსა;
გარიგდებოდეს უკრთამოდ, ნუ აძლევი ცუდად მწერებსა.
და დახარჯე, სადაც გმართებდეს, არ მიხვდე დასაჯერებსა.

123 ნუ ეწყობი მდიდარს, იყოს უამებლად, კაცთა შურად.
ერთი თავის სილარიბით გაგეჩვენოს სამსახურად,
მალე მიეც, ნუ შეირჩენ, მაგიერი დასაშურად.
და გული ასე აღუსრულე, არა თქვას რა უხამსურად.

124 ძვირი იეფად იყიდოს, კაცსა მწვე იამებინა,
სასუფეველი იყიდე აღსასრულებად ნებისა;
ნაკლები არის ნაკლები, მეტი მიმცემი ვნებისა,
და შუას გზაზედა მავალსა გზა მიხვდა გასაგნებისა.

125 ნათელს კრაქსა ბევრი ზეთი ვერ ანათებს, დააბნელებს,
ხარბათ წყალი სარწყავს მისცე, მოსაველსა დაანელებს;
არგებს ყველას ზომიერი, საქმეს არას გააძნელებს,
და შუა გზა და შუა საქმე ავს არ მოგვრის მისა მქნელებს.

თქმა ანაბრის შენახვისათვის

126 ბრალი არის წასახდენად მალლა სარო ანაზარდი,
ქვე ზურმუხტად გამწვანული, დაცვარული გარე ვარდი,
ჩრდილი მისთ მონაძული, გაგდებული, განავარდი,
და არვინ ჰყვანდეს ხელის მყრელი, შესახვევი, შესაყვარდი.

127 ნუ მიიბარებ ანაბარს თუ არ დიდისა ძნელობით,
თუ მიიბარო ნუ აკლებ, იყავ ამისა მცდელობით.
ცოდვა არ არის ღვთის წინა უდიდეს შინა მველელობით,
და ასე ძნელია ღალატი, სახლი შეგიქნას მცდელობით.

128 კაცი წავა დილა ბნელსა, აბანოსა საბანელად,
მოყვას[ს] უთხრა: „თან წამამყევ შენცა ამის გასაგნელად.“
„გიახლები კარმდისი—უთხრა—სევდის დასანელად.“
და მიჰყვა, უკან უკმობრუნდა გზასა მისსა მეტად ნელად.

129 აბანოს კარსა მივიდა ის კაცი შემავალები,
მოყვასის ეგონა იქ ყოფნა, ქმნა საქმე შენაცვალები,
ჯიბიდან თეთრი მოიღო უნახად დაუთვალელები:
„ღვთის ანაბარი მიიღე“—უბნობს ეს დასავალები.

130 მუნ ქურდი იდგა, მოუღო, დაჯდა, მუნ კართა მცეელობსა,
რა გამოვიდა ის კაცი, მასვე მას გზასა მველელობსა,
ქურდმან უყვილა: „მობრუნდი, თეთრი წაიღე მთველელობსა,
და დღეს მოვსცდი ამა საქმიითა, საქმესა ჩემს საცდელობსა.“

131 ჰკითხეს: „ვინა ხარ?“ „ის კაცი ვარ—უთხრა—ქურდი
მპარავი.“
„რად არ წაიღე ეს თეთრი, საშოვრად იყო არ ავი?“

„ღვთის ანაბარზე სიმუხთლვ ვით მექნა ვასამწარავი!
და თუ ჩემით ახლად მეშოვნა, მქონოდა ვასახარავი.“

132 ქურდიც ევლტვის, რომე გესმას, საქმეს რასმე დასაბარსა.
არ იმუხთლო ანაბარზე, არვის მიჰყვე საუბარსა,
არვინა იქს ბრძენთაგანი, თავსა მისცემს დასაბარსა.
და თქმულა: მგელიც შეინახავს ცხვარსა მისსა მინაბარსა.

თქმა მემშურნობისათვის

133 გემუდარები, ნუ მიჩხრეკ ლექსისა სიგძე-განებსა,
ნურცა რუსთველსა შადარებ, ნურცა-ლა ლექსთა სხვანებსა;
ზარდახშანშია დასკვრიტე თეთრსა, წითელსა, მწვანებსა;
და აღიღე, რაცა გეწადოს, ნუ ეძებ შეუგვანებსა.

134 შურით კაცისა წახდენა ვისგან რა საუბნარია?
მიტეგება და დამობა კარგი რამ საცოდნარია.
პარუტყვის მეტი ვინ არი, არ იყოს ამის მქნარია,
და არ გაურიოს საქმეში ეკალი ანუ ნარია.

135 აღამც არ დარჩა უცოდი, პირველი კაცი ბრძენია,
სხვა ვინ დარჩების სამს გარდა ნაშობი მისი ძენია?,
რა ვცოდოს კაცმან საცოდი მოსაძულ ვასაძენია,
და შოიქცეს, მალ მიუტევე, მცნებისა შესაძენია.

136 ჰყვა ხელმწიფესა სამართლით ქვეყანა მომადლებული,
სიმშვიდითა და წყალობით გზისა მის დაუკლებული,
შოართვეს ბევრი შემცოდე, სწყყრებოდა გაალებული,
და ბრძანა და ზოგი დახოცეს სოფლისგან დანაკლებული.

137 დამშავეთაგან იზახდა: „მეფისა საცოდნარია,
ქება სამართლის ჩვენზედა ცუდ იყო საამბარია,
ეს მოგვივიდა შენს ეამში სამარედ მისაბარია,
და უწყალო სხვას რას გვიზემდა, უღმრთო და უცებარია.“

138 ხელმწიფეი ესმა, უბრძანა: „გაუშვიო, გაუტევენით,
არც მათ დავხოცდი, წინ ვეთქვა, ვინც ვახდენ ქირის
მწევენით.“
ასე ხამს მოწყალებანი, რომ იქნან მისასევენით.
და მეფე და ქვეყნის ორგული ვასტანჯეთ შეუწევენით.

139 ხვეწნად არა ღირს, იცოდე, დანაშაულის მქევერები,
ვინც შუა შემოგივიდეს, მიმადლე, იცოს ბევრები,
ანუ თუ თვითან შეიქნას, ვედრებით განამტკევერები,
და გეყოფა ღვთისგან, ძმა არი ხვეწნისა დამაჯერები.

თქმა სიკეთისათვის

- 140 შიგ დავრჩი სოფლის ღელვასა მენავე ნაოსანია,
არ დამიჯერეს უმცროსთა, რაც უთხარ სარგოსანია,
იქით მკრა, აქეთ მომაგდო, საქმე ვცან სამხნოსანია;
და ნაპირს გამოველ, ეს დამრჩა სალხინოდ სამოსანია.
- 141 ნუ ედავები უბრალოდ საქმესა მიუდავებსა,
დღეს დაგიმოკლებს, შეგასწრებს უამსა და დროსა ავებსა.
დავი თუ გინდა, იქმოდე საქმეზე შესაგვავებსა.
და ნუ რჯი, სარჯელსა სარჯელი მოაქვს და მოემწვავებსა.
- 142 კაცსა უნდა მოწყალება გულსა ჰქონდეს დანერგულად,
რჯიდე ვისმე, რა სარგოა წყლულს აძლევედე წყლულსა
გულად?
უმეცარად ცუდის ჯავრით ბოროტის ხარ განავულად.
და ნუ გააღებ მტრობის კარსა, მაგრადა ჰქენ მინავულად.
- 143 კაცსა ჰყვანდა ცხვარი ბევრი, რძესასწველდა მეტად
მრავლად,
შიგან წყალსა გაურევედის, ჰყიდდის, იყვის ეგრე მავლად.
მეცხვარე ჰყვა გონიერი, დაურიგდა უგბილს სწავლად:
და „შიებრალე თავი შენი, ჩამოეხსენ საქავს მქავლად.“
- 144 არ უსმინა, რაზომიცა შესაგონი შეაგონა,
ვაბრუნდა და ცხვართან მივა, რა აღარა გაუგონა,
ფარებს ცხვარი შეაყენა, ჰქონდა ღელეს ასაგონა,
და ავიდა და სერხედ დაწვა, კირთა მისთა დაუღონა.
- 145 მთვარე წყლის ბურჯში შევიდა, ღვარი ასტეხა ცვრეული,
ის ღელე სრულად მოგრაგნა, რაც იყო მაშიგ რეული,
მეცხვარე ადგა, მივიდა პატრონთან გულდანგრეული,
და უთხრა: „ნაქნარსა ნაცვალი არ ექნას განსარეული.“

- 146 ერთპირად წყალი მოვიდა, რაც რძესა იყო რეულად,
სრულად მოწყვიდა ქაშბარი, ძველი იყო თუ წლეულად;
არ დამიჯერე ნათქვამი, რაცა ვთქვენ შენამცნეულად.
და უგბილად ქმნულმან უგბილი ასე გახადოს ძლეულად.
- 147 სიავე და უწყალობა, ნუ გგონია, შეგრჩეს ბოლოს,
თუ პირველზე გაგინათლოს, მერმე ბნელად დაგაბოლოს,
დაიჯერე ბრძენთა სიტყვა, ნუ აპყვები აუყოლოს.
და რაც ნაქნარი უმეცრული თავსა მისცემს დასაქოლოს.
- 148 არას დამქირნე არ იყოს, უთქვამს კაცობის ნიშანი,
არვისა სთხოვდეს ღვთის შეტსა, ქირი მიხვდეს, თუ იშანი,
მთხოველსა მისცეს უყვედრად, ვითა სიუხვით ქვიშანი,
და ისწავლოს სხვადაც იმისგან მოწყალეება ვიშანი.
- 149 უწყალოდ და უღმობელად ესეაო ჩასაგდებლად,
დაქირებულს არ აძლევდნე უნჯსა შენსა მისადებლად.
სპარსი მისცემს მოწყალეებას, სხვას არ სწავლის მოსაგებლად,
და ყრანგი თუცა ისწავლება, არას მისცემს გარდსადებლად.
- 150 მეტის მეტად სამი უნდა კაცსა ჰქონდეს შენახულად:
ენა, ხელი, სახედველი ჰქონდეს ავზე დაკლებულად.
მოეზორვე სამსა რასმე, ნუ შეუშვებ წამსაც გულად.
და უთქვამს: უნახს, უქონელსა ნუ ეძიებ შენდა წყლულად.
- 151 სამი გქონდეს სამუდამოდ განაშალი განღებულად:
სალარო და სახლის კარი, სუფრა აროს დაკლებულად;
მტერი იყოს, თუ მოყვასი ნუ გშურს უხვად მიღებულად.
და მისთვის მტერსა გაგიმოყვრებს და შეგიქნას დაძმებულად.
- 152 რაცა შენთვის არა გწადდეს, სხვას ნუ უხამ მოსასვლელად,
მაშინ იცან თავი შენი ავისაგან გარდამცვლელად.
მტერსა მტრობა არ მიაგო, იქმნა ავთა გარდამვლელად,
და შეუნდო და მიუტეო, ყოფილიყოს შენად მკვლელად.
- 153 გინდა თუ იყო ქვეყანად საქები საამბობარე,
ნუ ზოგავ, ნახო გლახაკი დაქირებითა მხმობარე;
ბევრს ჰპოებს ცოტას დათესით უცოთური ამის მებარე,
და სხვისა ნუ გინდა, გიქირდეს, ეს ავი დასაგმობარე.

- 154 „სამოც-და-სამის წლისა ვარ —ასწავლის; ეუბნებისა,—
ასე მივლია, თუ დაერჩი, ესევე მენებებისა,
რაც საქმე ჩემთვის არ მოიწონს, არც შენთვის მეკეთებისა,
და სხვას არ იწვრთიდე, ეს იწვრთენ: გასამტკიცებლად თბებისა.“
- 155 იწვრთე, ისმინე ნაწვართი, კარგვარად მოგიხდებისა,
თუ არ ისმინო, ქვე დადევ, სხვა ისმენს, არ წახდებისა,
შენდობას ვინმე მიბრძანებს, ჩემ[ს] სულსა მოუხდებისა.
და კვლავ გითხრა კიდევ სათქმელო თუ მზე არ დამიხდებისა.
- 156 ბრძენსა უთქვამს: რაც არა ვთქვი, აროს მომხვდა სინანულად,
თქმულმან ჩემმან დასანანი აღრე მომცა ისევე ძნულად,
არ მობრუნდეს განატყორცი უმეცრული გაუგნულად,
და დაკოდელი ვერ გაძთელდეს მაღამისა რისმე ქმნულად.
- 157 უბძანებია კეისარს დასახსოვარი თქმულები:
უფრო ნებად მაქვს თქმულისგან უთქმელი დამარსულები,
მით რასაც ვიტყვი, ვერ შოვშილი კიდევ მითქვამდეს გულეები,
და უთქმელსა არ ვიქ, თუ არ მწადს, მოვრჩები დაუწყალულები.
- 158 გონჯი, ავსახე, ავტანი ფილასოფოსი ბრძენია
მაკიდონელთან მივიდა, ბრძანა: „რა მოსაძენია?“
ჰკადრებდა: „სიტყვა მისმინე, არა ვარ გასაძენია,
და არ დაითმობის სიგონჯით, თუცა აღამის ძენია.“
- 159 უწყალოთ უნდა სძრახვედე, არ სიგონჯისა მქონელსა,
ვამსგავსებ კაცსა ქარქაშსა, ხმლის პირსა სულსა მგონელსა,
ხამს პირისათვის უბნობდენ ქებასა შეუწონელსა,
და თვარამ ქარქაში რაც იყოს, დაფარავს შესაკონელსა.
- 160 ავ-გული იყოს კეკლუცი, მშვენვარე, სატურფალია,
მისთვის მძიმეა სიტყვაი უგვანი, სალაფალია,
არ სჭირდეს კარგი სიტურფეს დასამარხ, დასაფალია,
და ვერას იშოვნის იმითი მთავარი საუფალია.
- 161 კარგი კაცი საქონელსა მოყვას[ს] მისცემს, მიანიჭებს,
ავი მტერსა შეუნახავს, საქმესა იქს გასაკრიკებს.“
რა ეს ნახა ალექსანდრემ, სიბრძნე მისი მოღრმოდ იკებს,
და წამ ბოღიში მოიხადა, გაამდიდრებს, არ აბიკებს.

- 162 უთქვამს სოგრატს საქონელი მოსვენებად, კაცის ლხინად.
 რაც ინატრო, სულ აგიხდეს, ჭკუას გაჰხდის სასაციინად.
 არ ითქმოდეს რაცა ჯარში, სათქმელია მეტად ძვინად,
 და სირცხვილის და საძრახავის დათმობაა ჭკუის მძინად.
- 163 მცოდნესა და გონიერსა გარჯა უფრო მოასვენებს,
 უგბილსა და უმეტარსა მოსვენებაც ვერ ასვენებს.
 მალს ცხენსა ჰგავს კაცის დღენი გაქენებულს, გასამჩვენებს,
 და ვერ ეწიოს, რაზომ სდიოს, შეუპყრობს და მიუწვენებს.
- 164 ვითა სნეულსა მკურნალი ნელ-ნელა მისცემს რეგებასა,
 რა სწვრთნიდე ბრძენი უცეგბსა, უზემდე სიტყვის გებასა,
 იქმოდე მისებრ, რას აქნევ, მეტად ბევრ-ხანსა გებასა?
 და უცეგბის აყიბარჩებას გიჯობს საბმური გებასა.
- 165 ასწავლის სოგრატი მოწაფეს სოფლად სოფლისა თმობასა:
 „ერთის დღის საგძლად გეყოფა—უზამს ამრიგად გმობასა—
 არ დაგძრას სიცხემ, სიცივემ, ადგილი ჰპოვე ხმობასა,
 და შენვე მსახურე შენს თავსა, ვალს ნუ იკიდებ ხმობასა.“
- 166 შენი ფეხი ცხენად გყვანდეს, ქვეშ საგებად მიწა შავი,
 სასინათლოდ ვარსკვლავები და მამხალად მთვარე მგვაფი,
 ცოდნა შენდა ამხანაგად, რაღა ვითხრა მოსადავი?
 და ასე გავლე ეს სოფელი, მტვერი მისი დაიგავი.
- 167 სწავლას ეცადე დიადად, სჯობდე შენ შენსა ტოლებსა,
 გამოჩნდე კაცად, არ გვანდე პირუტყვის გასაყოლებსა.“
 „რა არი უცხო?—ჰკითხევდენ სოგრატს სიბერიით მწოლებსა,
 და რასთენ დასცდება ჰქვიანი, რად ცეცხლსა მოიბოლებსა?“
- 168 საკრავს სწავობდა, სიმღერას, უთქვამთო კაცთ ბურია;
 დასცინეს: „რად ხარ მაგ დროთა შაგირდობისი მხურია?
 თქვა: „არ მრცხვენია ბერს-კაცსა, ცოდნა ხამს დასაჯერია,
 და რომ არ ვიცოდე, ის უფრო სასირცხოდ დასაწერია.“
- 169 კვლავ ჰკითხეს: „გვითხარ, სოფელში რა უფრო გემრიელობსა?“
 „სწავლა და სიტყვის გაგონა, ვინცა ვინ ამას მცდელობსა,
 საყვარელია, ვინცალა კარგ-საქციელად მვლელობსა.
 და მკურნალი ცოდნის სიმრავლე მრავალსა სენსა მშველობსა.“

170 ის არი ქურდი, ვინც მოხრობლობს, მოქმელსა ვერ
დაისწავლისა,
მოჭრითხვენ ბოლოდ ნათქვამსა, მასვე გზაზედა წავლისა;
გყვანდეს მოყვასი მისანდო, ისმინე სიტყვა სწავლისა,
და რა გინდ რომ აღარ შეეძლოს, ნუ დასთმობ შესაბრალისა.“

171 მეფეთ წახდენა მიაგავს ხომალდსა ზღვაში მღელავსა,
რა ის გატყდება; მრავალი დაინთქმის, დაიქელავსა,
აგრევე მათივე ქვეყანას გააწლობს, გააწველავსა,
და სადაც სჭარს კაცსა სიკეთე, სამკვიდროდ ის უღელავსა.

172 „კაცი გიპირებს სიკვდილსა,“—კაცი კაცს ეუბნებისა.—
უთხრა: „მას უფრო ეშინის მისგანვე მისის ვნებისა.“
სიტყვა ბრძენისა უსწავლთან ამას გავს, ვინც ინებისა,
და მოვრალმან ფხიზლისა ნათქვამი ქებისა ან ვნებისა.

173 ოდეს გულსა პატრონობდეს, არ იცნობა მისი ნება,
არ მოუა არსით ავი, არც აუგი ეოცნება;
სიბრძნის წილში ის ჩააგდევ, ვისა ჰქონდეს ესე გნება,
და არას მტერს და მოყვარესა არ უნდოდეს მისი ვნება.

174 საწუთრო მიჰგავს ეკალსა გზას ქვეშე დანაყაროსა,
იყოს ამგვარად ნაქნარი, ინახებოდეს აროსა,
გამვლელს ფეხზედა ჩხვლეტითა აჭირვოს, შეაზაროსა,
და ვინცა იცნობდეს, ფთხილად და უვნებლად გაიაროსა.

175 ალექსანდრეს ვინც ეტყოდა სიტყვას რასმე საქებარსა,
უწყენდა და უბრძანებდა: მას ნუ მასმენ საუბარსა,
ხვეწნა კაცსა გაამაყებს, ქება შეიქს დასაბარსა,
და შეენის კაცსა უგუნურსა, დასათესავ, დასაბარსა.“

176 თუ სჯერა ვინმე მკურნალის ნათქვამსა, დანარიგებსა,
ჭირსა მორჩება ადრობით, გძლიად ქვეშე აღარ იგებსა,
არ უსმენს, ნუღარ აბრალებს, ვერარას გაურიგებსა,
და ირგებს იმთენსაც უცები, ჭამით სნეული ირგებსა.

177 თუ მართებს მეფეთ საწყრომზე რისხვა და დიდი ზარები,
მოწყალება და სიმშვიდე ზედ არის მოსახმარები,
ავია მათი ურცხობა, მკვრეტელთა შესაზარები,
დასხვისგან თავისი უფროსად სირცხვილი ჰქონდეს მხარები.

- 178 აგს დაეჩვევი, მალ წავა, დაჯრჩება ავ-გულობანი,
 ავ-კაცად იმას ჩავაგდებ, ჰქონდეს ეს ჩვეულობანი:
 აგროვებდეს და სხვას დარჩეს სიმდიდრე, სიმრავლობანი,
 და სულ გაუცუდდეს ნაცადი, მტერს მიხედეს ხადილობანი.
- 179 თუ ოთხთხებსა უენობა მოჰკლავს, ისიე გააცუდებს.
 ენა კაცსა სულისაგან გაიყვანს და გააგუდებს,
 სიჩქარე და არ-გასინჯვა სინანულსა წინ დაუდებს,
 და თვალი ავად მყურებელი გაასივებს მისსა ბუდებს.
- 180 უმჯობე მეფე ის არის, ჰკუთთა ჰქონდეს მკობანი.
 ერთმან ვეზირმან ერთს მეფეს უყო ანისი მზობანი:
 მოსულა ზღვის პირს ვაქარი, სპეკალთა უამრობანი, —
 და ას-ათას დინრად ვიყიდე ერთმანერთისა მჯობანი.
- 181 უბრძანა: შითხარ ამბავი ჩემს წინა მოუწონარი,
 ასი-ათასი მაგდენი ერთ ფულადა მჩანს მქონარი,
 მე რომ ვაქრობა დავიწყო, ვიყო მაგისი მგონარი,
 და ვაქარმა რა ქნას, რით დარჩეს, ვითი ქმნას უქმად მცონარი?
- 182 უბრძანა: მიეც უკლებად მაგ ფასად ვაქართ სრულობით,
 მყავს მოხელენი მრავალი მაგ სახელოზე თქმულობით,
 თუ მინდა, მომიტანებენ, სადა აქვთ დანაგულობით,
 და ვით ფას[ს] დასდებენ, ვიყიდი გულისა დაუწყულობით.
- 183 სპარსთ მეფე იყო მიდამო სიკეთით გახმოვნებული,
 ბასრის მთავროსგან ურიამ უჩივლა, ვარო ვნებული.
 ნატეხარზედა დაწერა ტალახით ესრეთ მცნებული:
 და „ანუ უსაჯე, ანა ხარ სახელოთ განყენებული.“
- 184 წიგნი რა ნახა მთავარმა ურიის მინაღებული,
 უსაჯა მრავლის ბოდიშით, ასრულა მისი ნებული:
 „ნულარ უჩივლებ მეფესა ჩემგამო მოყივნებული.“
 და ასე ხამს შექნას სამართლით მოქენე შექენებული.

* *

- 185 ამირ-ნასრანის ნათქვამი გათავდა სპარსთა თქმულები,
 ჯერ გამოვიღე ამბავად ვარდი-კოკობი რგულები,
 აწ სევდის მოსაქარებლად ლექსად ვარ განმავულები.
 და ყველას დარჩება სოფელში გაუკურნებლად წყლულები.

186 სიმრაველის მწიკვლი ცოდვისა ვერა ვქენ განაბანია,
უკან-და-უკან სხვა მომყვა ერთმანერთს მონაბანია,
სულ დამიქცია სამყოფი, სახლი, სართული, ბანია.
და მეფობის ნაცვლად სოფელმან მიბოძა ლექსობანია.

187 არვის დაინდობს სოფელი მისანდოდ დაუნდობელი,
მიმდევთა გასაქიქენი, უდევთა დასაგმობელი,
მეფეთა ანუ გლახაკთა ბუკთა საჭიროს მხმობელი,
და გულითა ამაღლებულთა საბრალოდ დამამხობელი.

სიბრძნე მაღალობალი

წიგნი პირველი

- 1 რუსთველსა უნა-შაქარსა უქნია რისმე მკობანი,
სიტკბო, სიბრძნე და იგაენი, ცოლქმართა აშიკობანი,
ბევრად საჩხრეკი; ვერ მიხვდენ, მიბაძეს ცუდი ხმობანი,
და სამლოი წერილი საცრუოდ თქვეს და დაგვიგდეს გმობანი.
- 2 არ მწადდა წიგნის გალექსვა, ბრძენთა მაწვიეს, მადესა,
შეუკრავთ სწავლა სიბრძნისა მოკლეს სიტყვითა მხადესა,
პასუხი უფონ ერთმანერთს სიტყვისა დამაქადესა.
და უთხარით ლოცვა ძმობისთვის მეფეს შენდობის მწადესა.
- 3 ვარდზედ მყეფელი ბულბული-გაუშვი ჩიტთა მდეველმან,
ჩრდილი ცაცხვისა საამო მახის ძაფისა მწეველმან,
ვერა მოვკრიფე საკრეფი სხვისაკენ დამაძლეველმან,
და მაგრამ შეატყოს შემტყობმან ქაშნიკის დამალეველმან.
- 4 მართლა თქმულა, არვის შეენის პირში ქება, უკან ზრახი.
- 5 მართებს სხვისა განსაცდელორ სხვასაც ჰქონდეს საწუხარად.
- 6 უჭკუოდ კაცის სიკეთე ვაი რა ცარიელია!
- 7 გააცუდებს მონაგებსა სხვისა ვისმე განარევი.
- 8 ვის მიხვდება დიდ-სახელად უბრძოლველად გამარჯვება!
- 9 მუღამ დამკლები სიხარბე არ მისცემს გახარებასა.
- 10 შენგან ნახულსა ნასმენი უფრო რა დასაჯერია?
- 11 ზოგნი თავისას დაჰკარგავს, სხვისა სწადს მოსახვექარად.
- 12 არ მიაჩანს ძესა ბრძენსა მამის სიტყვა ვასამძიმად.

- 13 კარგი ქალი თავის ქმრისთვის სიკვდილს თავსა არ არიდებს,
 აენი მათსა სიკვდილზედა გაიხევენ არცა რიდებს,
 ერთი არის სიხარული, ლხინსა მისცემს განადიდებს,
 და ის მეორე შექირვება სიმძიმისა აცაჰკიდებს.
- 14 მშვიდი, წყნარი და მორცხვედი ქალი თავისა მცველია,
 სახლისა მაშენებელი გვირგვინი უეჭველია,
 შვილთა მომლელი, ქმრისათვის შემწე და მინაშველია.
 და კაცს მოშლის, გულსა მოუტლავს ენა გძელი და მწველია.
- 15 არ წახდე, ისე ეცადე მეგობარისა რგებასა.
 სოგრატ მოკვდავი უფალსა ამ სიტყვით გვედრებისა.
 სიბრძნისა დამბადებელი, ყოვლ სულთა სახმარებისა,
 შენ შემოგვედრებ ჩემ სულსა, მყოფი ხარ საცა კრებისა,
 და შემინდე ჩემი ნაქნარი შენს წინა მოსახრებისა.
- 16 დაჰკარგეს ქმნულთა მოქმედი, საქმე ქნეს უმეცრულები,
 განქარვებად იტყოდეს, რა მიხვდეს სიკვდიდ რულები;
 გამოაცხადა სიბრძნემან ვედრებით მიფარულები,
 და რა აღივსების სწავლთა, იქნების განასრულები.
- 17 პლატონ ბრძენია, ბრძენია, ქვეყანით აფონელია,
 მოწაფე იყო სოგრატის, სიბრძნეთა შიგან მრთელია,
 პირველ სახელად არისტონ მისთვისე დასარქმელია,
 მერმე სივრცისთვის გულისა პლატონად სასმენელია.
 პლატონ თარგმანით მის ენით ვრცლად არის საცნობელია.
 ზოგთა მაზედა უწოდეს სიტყვისა ვრცელად მთქმელია,
 და მით ყველას უკეთ სოგრატის სწავლისა დამსწავლელია.
- 18 კეთილი მთქმელი, შემსმენი, მომგონი არ იმწარებასა,
 რა გინდ რომ ბევრი ისწავლოს, კვლავ ცდილობს, არ იკმარებასა,
 სახელი დარჩეს ბოლომდი, ვინც იწადს, ვინც იკარებასა.
 და სიბრძნე კარგია სასწავლოდ, ვინც კარგად მოიხმარებასა.
- 19 დღეში სამჯერ პლატონ ბრძენი მადლობასა შესწირვიდა,
 არ დაჰბადა ბარბაროზად, ელენთაგან გამოვიდა,
 არც პირუტყვად, კაცი იქმნა, უმეცრება ვერ დასწვიდა,
 და შემოასწრა სოგრატ მთელსა, სიბრძნეს მისსა დაიცვიდა.

- 20 კარგია მადლის შეწირვა დღე-და-ღღე, უამთა უამისად,
 რაცა მოგეცეს სოფელსა, მას ხადეს ყოველ წამისად,
 გარდაგემატოს სიმრავლე, მემოწმებიან ამისად.
 და უმადურობა კაცისა მავნებელია გვამისად.
- 21 რით იშოვება—ჰკითხევენ—სახელი საქებარენი?
 გიცნან სიყმიტგან აქავე სიკეთით საამბარენი;
 ბოლომდი გასწევს—ეტყოდა—ესეთი მისაბარენი,
 და მიხვდე მას შენსა საწადსა მტერთაგან დაუბარენი.
- 22 თუ უნდა კაცსა სიკეთე ჰირითა მოედაროსა,
 ბევრრიგად მართებს გამოცდა, გაზალღდეს, დაემდაროსა;
 ვინ ღირსა, მიხვდეს ადვილად წადილსა დაუმცდაროსა,
 და ვინც მოიპოოს სახელი სხვა რალა შეედაროსა?
- 23 ურჩევ, სარკეში ჩახედოს გამწყრალმა, დანამთვრალამან,
 და სცნას უშვერება თავისა, დაშალოს დასაშალამან.
- 24 სწერენ სახისამეტყველნი მრისხანე, უსახურია:
 გაუშავდება გულმწყრალსა კეკლუცი ბაგე ლალები,
 და სისხლის აღვსილის ძარღვითა გაულურჯდება თვალები.
- 25 შემოესწრა განამწყრალსა იგ მოწაფე სენკრატ თვისი,
 გაარგნეო,—მე გავრისხდი—რისხვითაა მეტად მქისი.
 პლატონ ასე ერიდების, საზომს წარხდეს არამც ისი.
 და არა ჰრიდებ ძმასა რასმე, სამსგავსოა როგორ მისი?
- 26 არ გვემო კაცი, არ იქნას, არ წახდეს წესი რიგებით,
 ნუ შეშურების მტერობით, ესე ვით არის მიგებით,
 მოწყალეებით სიავე დასცვივდეს დაცარიგებით,
 და სიბრძნისა გასინჯულობით საზომის მონარიგებით.
- 27 ბევრსა გცემდი—მონას ეტყვის—გული მქონდეს გაუწყრომლად..
 ვითა მკურნალი სნეულსა განეყოს, განეწილოსა,
 და აგრევე მცოდნე უცოდნსა არათი დაეცილოსა.
- 28 ანტისტინე დღესა რასმე ამბავს მოჰყვა მეტად გრძელად,
 პლატონს არად მოეწონა, სიტყვა ჰკადრა გაუძნელად:
 არა ხარო რადგან სიტყვის საზღვარისა რისმე მქნელად,
 და მართებს სხვასა გაგისაზღვროს დაუბინდად, დაუბნელად.

- 29 სიტყვა მოკლედ მოყვანილი, არა რამე გასაძნელად,
 კვლავ წერილი სასიამოდ, ნუ ნაჩხაბი ცუდად მეძნელად,
 ყურსა მისცეს განსვენება, გული შექნას შესანელად.
 და საწყინოა გძელი სიტყვა, ყურსა გაჰხდის დასაბნელად.
- 30 მსმენს ესმოდეს, ისე რამ თქვი, ქარმან ცუდად არ წაილოს,
 და თუმცა ყური სმენად შეჰკრთა,—მართლა ყურად ველარ ილოს.
- 31 სჯული დაგვიდევ კორინთელთ, ვით გინდა, პლატონ გვინებსა,
 და სხვის უბრძნედ თავის მომწონი სჯულსა ვერ შეიძინებსა.
- 32 ჰკითხვენ: სწავლად სასწავლოსა სანამდი ხარ მინაშურად?
 და მანამ ჩემო კეთილობა არ შემექნას შენაშურად.
- 33 ზოგს სირცხვილად შიამნია სიყმეს უკან კითხვა, სწავლა,
 და მაგრამ ბრძენთა სახელად სჩანთ სიკვდილამდი მაშვიგ წავლა.
- 34 პლატონ კაცია, კაცია, კეთილის შენატკაცია,
 თავის ნებისა მომკვლელი, გემო ხორცისა რაცია,
 ისწავლებოდა; სიკვდილსა ნუ შიშობს დასახოცია.
 და ფილასოფოსნი დასჯერდენ, ეგონათ გასახოცია.
- 35 არა თქვა ასე, ისი სჯობს, წინ ჰქონდეს სულ საოცია.
 ბრძენი ის არის, სიკვდილის ვის ფიქრი გაუოცია.
 სიკვდილი არის ორრიგი, ბუნებით აუხოცია,
 მეორე კარგის წადილით, ვის ნება აღუკვეცია,
 და ხორცის შვების და გემოსი არისმცა სულ უგვეცია.
- 36 ძნელია სიბრძნით სიკვდილი, საწუთოს ქცევა ჟამისა,
 ხან აამალლებს, ხან დასცემს, ყველაა ერთის წამისა,
 ნუ მისდევ, ყურსა ნუ უგდებ მისსა, ამისსა და მისა,
 და შენ დაიჭირე სადავე მაგრა შენისა გვამისა.
- 37 ბრძენს რით იცნობ?—კიდევ ჰკითხეს,—ესეაო მისი ნიში,
 და არცა ქებას აუზავდეს, არც ზრახვისა ჰქონდეს შიში.
- 38 კაცი რა გვარად იცნობა?—ის ეტყვის, ვითა მგოსანი,—
 და მსგავსად სიტყვისა მიგებით, ვითა ჩინური ხმოსანი.
- 39 სიტკობის საზღო რაც გვინდა—ჰკითხეს—რით შეიკრებისა?
 და არას ეძებდე მის მეტსა, რაცა არ გეკირებისა.

- 40 მაგარი კაცი ვინ არის? თქვა: ჯავრის მომკვეთელია: სისუსტის ნიშნად გამოჩნდეს სიტყვის ვერ შემნახველია. მაგარი არის თავისი მკდონობის დამფარველია, და უფრო მაგარი არა ქნას ბოროტთა საჩვეველია.
- 41 რისხვამ შექნას უადგილომ საქულველბ, მოსაწყენი, წაახდინოს, არ შეეძლოს გულში სიტყვა დასაყენი, ვერ დაჰფაროს გლახაკობა, გული ჰქონდეს ამაყენი. და ავს ბაძვედეს სამუდამოდ სიკეთისა მიუყენი.
- 42 როგორსა თემთა ვერიდოთ?—ჰკითხვიდენ,—მასვე, მისასა, და ამპარტავანთა ადგილთა, სამეფოს ყმაწვილისასა.
- 43 ავის-მოქმედი წყალობას ბრძენთაგან ნუ მოელისა.
- 44 თემის ბედია, თუ დაჯდა კარგი რამ გამგებელია.
- 45 თუ კაცი თავსა ვერ არგებს, სხვისა რა სარგებელია?
- 46 ყოვლის სიბრძნის საფუძველად მოთმინება დაუდვიათ.
- 47 ავს ბუნებას ასე მოუდგს, გააცუდებს კეთილს ბოლოდ.
- 48 არა ხარ დამთმო, ვინებდრი, ნება არ მოგიკვეთია.
- 49 სამს ვწუხვარ: მდიდარს დაეცეს, უსარვაგიყოს, დრკუაო, და პატიოსანსა პატივი, ჰკვიანს დააკლდეს ჰკუაო.
- 50 ყურს ნუ უგდებ ამპარტავანს, სანამ კარგა არ დამდაბლდეს.
- 51 მართებს, სხვაზე უფროს კაცსა, დია რამე უკეთ ჰქცვა, და ვინცა არის სხვისა მსგავსად, მალ პატივი წაექცევა.
- 52 მამა შეილსა არ ასწავლის, არცა ოდეს გაუმგუნდეს, და სცნას, შემდგომი შემკვიდრობა მისთვის თურმე აღარ უნდეს.
- 53 სულგრძელებად დიდად თქმულა სიგლახაკის მოთმინება.
- 54 დარჩეს შენი ყველა მტერსა, სჯობს, რომ სთხოვდე მოყვასს პურსა.
- 55 დიონოზ უზამს არისტოფს ამა სიტყვისა გებასა: სხვის მეტად ფილასოფოსნი რასა ჰპოებენ რგებასა,

- უფროსად იქმან აუთაგან კარგისა გამოგებასა,
და მას მიჰყვებიან, ცდილობენ მართ მისა გარდაგებასა?
- 56 კარგია, ვისცა მიხედება ფილასოფოსთა წილობა,
გაუღვიძოს და განუფრთხოს უგუნურობის ძილობა,
სიტყვა თქვას ყველა ქცეული, არვის შეეძლოს ცილობა.
და ვერა სჯობს კაცი პირუტყვსა, ამით აქვს განაწილობა.
- 57 დიდთა შემძლეთა რად უყვარსთ ფილასოფოსი, ბრძენია?
და იცის გზა სიგლახაკისა, სიმდიდრის შეცამძენია.
- 58 სჯობს ხელს გლახაკი, რაზომცა არა აქვს საქონელია,
და მით ნაბოძების სახისა უცები მოშლის მქნელია.
- 59 სრულს კაცსა მართებს სიბრძნე და სწავლა და გასინჯულობა.
თეთრით ღარიბიც რომ იყოს, კაცობისა აქვს თქმულობა;
თუკი ის კარგი არა გქირს, სიმდიდრით გქონდეს სრულობა,
და კაცათ არავენ ჩაგაგდებს, მოგეცეს უფლისწულობა.
- 60 სიმდიდრით თავი ნაქები საქმეა უსუსურია,
ცოდნა, ჭკუა და შეძლება ყველასი მოსასურია,
სიმაღლე არის დიადი, ვის ეძებს, მისი ჰურია;
და ცდა და მოძებნა უგვანად ვინა თქვა ვაჟკაცურია?
- 61 ჭკითხეს: რას ირგებ შენისა ფილასოფოსთა ბძნობითა?
— თქმა შემიძლია ყოვლ კაცთან მართალი ენა ძნობითა!
ბრძენი სიკვდილსა არ ევლტის, მძლავრს ეტყვის სწორსა
გრძნობითა,
და არ იამების მართალი მართო კაცს მისაგნობითა.
- 62 სანატრელია, სოფლისა თუ განგლო კაცმან მზღვარები,
არც ვისი შიში ექნება, არც სირცხვილითა მწვარები.
რად ვარგა, კიდევ უყვარდეს პატივი, მისი ცვარები?
და უბნობს: არ მინდა სოფელი, კვლავ მისგან შენასვარები.
- 63 ჰკიცხვენ, ბრძენსა სძულს მდიდარი, მათთან მისვლისთვის
ხელობენ.
და სენი არ უნდა მკურნალთა, — ეტყვის, — სნეულთა მვლელობენ.
- 64 იყო ყმაწვილის სწავლისთვის ხუთასის დრაჰკნის მთხოველბ,
ეტყოდა მამა: მაგითი სხვის ტყვისაცა ვარ მშოველი.

მან უთხრა: თუცა იშოვნე, ბიჭო ბიჭები მპოველი,
და რა გაიწვრთნება, საშენოდ ორსა ნასუილად მოველი.

65 ყოვლი უწვრთნელი ბიჭება არათი ხელ-სახდელია,
ვინც ეძებს მისგან კეთილსა, ცუდია მისი მცდელია:
თუ გინდა, შენთვის ასწავლე, რაცა გყავს გასაზრდელია,
და ვარგებს და ირგებს, ოდესცა მისწვდება მისაწვდელია.

66 არისტოტელს საქმე ჰქონდა, მისმა სტრაფიმა გაუმართა,
მისგან მისის უბრძნესობით დაიჯერა, დანებართა;
უთხრა: სიბრძნეს რასა ხმარობ? ესე ჩემგან წარგემართა,
და მოგხვდა დიდი შეძინება, რაზომიცა მოიმართა.

67 უთხრა: უცებო, რად უბნობ სიტყვასა მიუმხედაროსა?
რაც გესმა, ჩემგან იტყოდი იმისა შესადაროსა,
მისგან მოგეცა პატივი ნაკლებსა, დანამცდაროსა.
და მოციქულს სიტყვას ვინ უსმენს, თუ მეფე დაემდაროსა?

68 უცებს გონია, ბრძენი ვარ, საქმისა შემძლე მქნელადო,
გული ამაყი შეჰქნია ძნელისა გასახსნელადო,
უკვირს და სწყურების ამაზე, კაცი არა მყავს მცნელადო,
და ველარც ხელ-ფეხსა გაიქნევს, ჩავარდეს განსაცდელადო

69 უძრახეს, მეგობართაგან მალ-მალ თეთრს იღებ ვალადო.
და — ჩემთვის არ ვიღებ, დახარჯვის სწავლა მწადს ჩემსა
კვალადო.

70 სამ ფლურს აძლევდა კაკაბში, უძრახეს მუცლად აობა,
აგერ სამ ფულად გახდება—დაუწყეს მისა დაობა,—
ჩემთვის სამ ფლურსა—ეტყოდა—ესე აქვს შესაგაობა,
და მეცა მჩანს, ვითა მიგაჩანს, მაგა ფულისა შაობა.

71 ავ-შუტლობით არ მიქნია, ცყოფილიყო დანამჭირად,
არას ვეძებ დასადებლად, თეთრი მინდა გასაწირად;
სარვაგობით არ იქმონენ, არ იყიდის ვინცა ძვირად.
და უნდა განძი დასადებლად მაგრა პარკთა მოსაჭირად.

72 რა კაცსა გამოუვიდა მამონაობის ქარები,
ოქრო და მიწა სწორეა მასთანა გასახარები.

- არ უნდა ქონა, დახარჯავს, არა აქვს შესაზარები.
 და ჰგომობენ სოფლისა მოყვასთა, მიაჩანს გასამწარები.
- 73 საცემრად მოგცემთ, — განბასრეს, — რა გაგვეზღება შეილია,
 და ქვაც ბევრი ყრია — მიუგო — უხმარი, გასაწილია.
- 74 უმდიდრესია; ვის სწავლა გულსა აქვს დანათესია,
 და მალ შეუძლიან საქნელად, რაცა რამ უკეთესია.
- 75 რით მეტობს ხელსა ქვეიანი, გვიამბე, საამოსია!
 და რა გააშიშვლებ, მაშინ სცნობ, უმალ ვის შეუმოსია.
- 76 უზრახვედენ: სამართალში სტრაფის ქირაობ, ვგრე არებ
 და მან მიუგო: ლხინისათვის მზარეულსაც მოვიხმარებ.
- 77 პოლენ გონია, შგონია, არისტოტელთან მსელენია,
 შევიდა, ნახა ქალები მოკაზმის დაუკლენია,
 სუფრა აღვსილი ყოვლითა, რაც კაცთა მოსაფლენია.
 ფილასოფურად არ ცხოვრებს, — უთხრა, — ფინც იქა მხლენია.
 ჯერ ხმა არ გასცა არისტოფ, ვითამცა უსულენია,
 ხანს უკან უთხრა: მეწვივე, პქენ რამე დასაღენია!
 პოლენ ეწვია მისითა სიტყვითა დამაძლენია,
 არისტოფ უთხრა: რად სძაგე ჩემი სიცოცხლე მძლენია?
 ეს არ გეწყინა, რომე შექვს სუფრანი არსამხლენია,
 თეთრის დახარჯვა გეწყინა, არის რომ დასახლენია,
 და სუფრას მიგინებ, ეს გინდა, აქ იყო მოსახლენია.
- 78 გაეწყობი, სახლში შეხვალ, მისას ნახავ რასაც რასა,
 ერთპირობით დაუწუნებ დანადებსა გარეს რასა,
 გინდა დაგხედეს შესამსგავსად შეყრასა და გამოყრასა,
 და არ იქმონენ გონიერნი ამ საქმეზე ენის ძვრასა.
- 79 ზიკირიელის მეფეა, დიოდენ უთხრას მდომელი:
 სოგრატს რასათვის მოშორდი, რა მიზეზი გაქვს, რომელი?
 სანამდა სიბრძნე მინდოდა, ვიყავ იმასთან მშრომელი,
 და აწ თეთრი მომდომებია, თქვენს წინაშე ვარ მდგომელი.
- 80 წესია სოფლის მოყვასთა, ხან ეს უნდა და ხან ისი,
 ლხინი, შვება და სიამე დიდის რამ შესაგვანისი,

- ხან სიბრძნე, გონიერება თვალს წინა მისაყვანისი.
- და მალე დააზროს სოფელმან იგ მისი გასამწვანისი.
- 81 მეფემ უბრძანა დიოდენს თქმა ფილოსოფოსთ თქმულისა-
ჰკადრა, თუ: მათი რა გკადრო, ვიცი რომ გაგაგულისა!
გაყრა, ბოლოსკენ დაჯდომა, ბრძანა წინაშე სმულისა.
- და ლოცავს: ყოფილხარ მოწყალე საჯდომის აქა დგმულისა.
- 82 ამბავს კითხავ, რა გიანბოს, არ შეგივა გულსა გონად,
არ გისინჯავს, მისი გზები მიგაჩნია ჩაღის წონად,
თუ არ გეტყვის, შემოსწყრები, რად შეიქენ მალე მკონად?
და მართალია, რაც არ იცის, საწყენია გასაგონად.
- 83 უცები ცდილობს, იყოსმცა უზეშთაესად მჯდომელი,
არ არის ბრძენი სიბრძნითა ამით რისამე მდომელი,
სადაცა იჯდეს, მიხედება პატივი მიუწყდომელი,
და არეინ მიხედავს ზემოსა, ხელია მიუხდომელი.
- 84 ძნელია, კაცის სიმაღლის შიწყივ არ იყოს მდომელი,
უნდა ცდა მოკირვებითა, საქმე ქნას შესაწონელი,
რადგან უმაღლე საჯდომით თავი გწადს მოსაწონელი,
და იცოდე, მისი პატივი რით არის მოსაქონელი.
- 85 დიოდენს თეთრი დასკირდა, მეფესა სთხოვდა ბოძებად,
თქვა: ბრძენს, უბნობდი, არ ისი, არ ეჭირების მოძებად?
ჯერ მომეც, მერე მაყვედრე.—ბრძანა ბოძება ოცებად.
და გკადრე, თუ: ბრძენი დამჭირნედ არ არის არცა ოცებად.
- 86 თუ უნდა ბრძენსა სოფელი, იცის იმისი გზებია,
გახადოს მისი საწადი ადვილად დასამზებია,
გზა მისცეს საქმეს საქმით და მისი მიხეზებია,
და წინ დადებულსა სიბნელეს შემოაყენოს მზებია.
- 87 ზღვად მიმავალთა შემოხედენ ყაზახი ნავთა მცრცველია,
ჩახვი გამოხსნა, სინჯევდა, ხედევდენ ოქროს მთველია,
ანაზღად ხელით გააგდო, დაინთქა დასანთქმელია.
და წამიხდეს უნჯი, ის მიჯობს, მე მოვრჩე ისე მთელია.
- 88 რა ეს ნახეს მათ ყაზახთა, ოქრო ზღვასა ჩაუვარდა,
ვასცილდენ და გაეცალენ, მით ეკალი გაუვარდა;

- რა მოუტრია თავი მთელად, დაჯერებას არ უყარდა,
 და თათბირა და გამოჩრევა არვის სადა დაუყარდა.
- 89 რჩევა, გასინჯვა საქმისას ძნელი სჩანს გადადილობით,
 შორჩება მათსა საქმესა არათი დანაკლულობით,
 მძლავრსა მოსულსა აჩვენოს გზისაგან მოსაცილობით,
 და სიბრძნის თითითა გამოხსნას ნახევანჯი დანასკულობით.
- 90 კაცს ბევრი თეთრი აჰქიდა, დავარდა მინაველია,
 თქვა: ძალისაებრ მოიღე, გაჰყარე განამრაველია.
 დიოლენს სამივე მოუსხა მეფემ სარჩეველად ქალია,
 და სამივე წაახსა, გაუშვა: ერთიცა ნუხარ მწყურალია.
- 91 ერთი ვინმე აგინებდა, ხმა არ გასცა, გაეცალა,
 უკან მისდევს, ნუ მირბიო, არ უნდოდა გაეცალა.
 არისტოფ სთქვა: სიტყვის ძალი არაოდეს დაგეცალა,
 და ნება მქონან, არ ვისმინო, გაღანამაც დამეც ალა.
- 92 მაგინებელსა არ უნდა თქმა რამე საუბარისა,
 უთქმელად იქით გასცილდი, თავს უზამს დასაბარისა,
 მაშინ შეიტყობს რაცა ქნას, სამთოა, ანუ ბარისა,
 და თუ შესარჩილებით, ერთიცა მიეცით დასაბარისა.
- 93 მეგობართათვის დიოლენ მეფესა ეხგეწებოდა,
 იგი პატივისა არა სდებს, ეს ფეხსა ეწებებოდა,
 უსმინა, უთხრეს: პირველად თუ გექმნა, მალე მწებოდა,
 და თუ ყური მეფეს ფეხს ება, სასმენლად არ მომსწრებოდა.
- 94 მეფეს თუცა აქვს სიბრძნითა რიგი და განწესებანი,
 სიმართლითა იქს ყველასა, მოუკვეთია ნებანი,
 შესაწყალთ მოწყალეება, უწყალოს განქარებანი,
 და შეამავლობით ნაქნარსა მოსდევს მრავალი ენებანი.
- 95 არისტოფსა ზღვა აღუდგა კორინთისკენ მიმავალსა,
 შეშინდა და ფერი ექცა, კვლავე უქვრეტს შენაცვალსა,
 მენავემან: რად შეშინდი, სიკვდილს ზმობდი შეუკრძალსა?
 და ეტყვის: მარტო არ ვკვდებოდი, ვწუხდი სიბრძნეს შესაბრალსა.
- 96 ძნელია, კაცი კეთილი შემკული ყოვლის წესითა
 სოფელსა გაესალამოს, დამრჩომი დარჩეს კვნესითა,

- დადუმდეს ენა-კეთილი სიტყვითა უკეთესითა.
და ბევრს დაბრუნდება მბრუნავი ძლივ ერთის დანათესითა.
- 97 კარზე გაუელის არისტოვ, დიონოსს უნდა ხლებანი,
უყვივის: მოდი, სალათა მაქვანან უამრებანი,
ამის ქანისა დაზჩევსა განეულთა უნებებანი.
და მიჯობს უნებურს გემოსა უგემოს გემოვნებანი.
- 98 სოფელი ნებას არ მოგცემს, ვირემ ხარ მისი მჯერება,
არც ავით, არცა სიკეთით ვერ შექნას გასაჯერები;
ღასთმეს, აწისთვის ბასრობენ სიბრძნეზე შესამხერები.
და სჯობს ნება უნებობასა, ბრძენია ასე მწერები.
- 99 ანტისტინეა მოწაფე სოგრატის კაცის სრულია,
სეე-სვიანობით ვინ უფრო—ჰკითხევდენ—მოარულია?
თავით ბოლომდი თუ განვლო, ბედითა აღსასრულია,
და ზოგჯერ ესე და ზოგჯერ ის, ცუდი ძილი და რულია.
- 100 ბოლომდი შევებით განმულელსა გაუსრულდაო ბედები,
შენატრიან და აქებენ მისი მცნობი და მხედები,
ამისთვის ბორგვენ, ესე აქვს დიდი რამ საიმედები,
და ერთ წამი ავი ან კარგი რად ვიჩინა, რასა ედები?
- 101 უმაგრესია კლდისაგან ძმებრივი სიყვარულია!
- 102 ქვეყნის წახდენას ჰკითხევდენ, ანუ რით დააკლდებიან?
როცა ბოროტი განმრავლდა, კეთილი გაცუდდებისა,
კარგთა პატივი მოაკლდეს, აუები გადიდდებისა,
და მაშინლა გარდაიწყვიტე წამალი იმედებისა.
- 103 საცა ბოროტი გამოჩნდა სიავეს სიმრავლებითა,
ძირი გადიდდა, გაშხვილდა მიღმამდი გასაველებითა,
ნაყოფი ტკბილი აღმოფხვრა, გახალა დანაკლებითა,
და აოხრდა თემი, ქვეყანა მისითა მიახლებითა.
- 104 ვით რკინასა გესლი თვისი, აგრევ განლევს შური კაცსა.
- 105 რა სჯობს, სწავლაში მიუგო ბოროტის კიდევანობა.
- 106 ბრძენი არ იქს კაცთა ბაძსა, მაგრამ კარგსა მიბაძავსა.

107 ცოტა გიფისო მოწადე, ვეცხლის წკებლით ვარ მცემელი,
და მცირეს ხელფასსა არ ვჯერვარ, შექნილან დასაცემელი.

108 ბოროტი ვინმე—მას უთხრეს—შენსა უბნობდა ქებასა,
და არამც უცებად მოუხდა, სწუხს, ავი ჩემსა ნებასა.

109 ანტიტინესა წინესა ყრმა ვინმე შემოსცინესა,
გაიწყენენ თემით, ნაეს ველი, აწე ნუ მოგეწყინესა.
მაშინ გამსახურებ—მიუგო—რაც რამე შემეძინესა.
ანტიტე ქალაქს წავიდა, ყრმა იმას წაეწინესა,
ფქვლი იყიდა, ყრმას უთხრა: წაიღე აწ ეს შინესა.
ფასი მოგვეცო—ეტყოდენ—ირათუ შეაგინესა.
ნავი მოუვა ამ ყრმასა, რომე მიდგს აწე წინესა,
მაშინლა მოგცემ უკლებლად, მისთვის ნუ შეგეშინესა.
უთხრა: ბევრ დაპირებულსა ცოტა აქეს მისაწვდინესა.
და დაპირებისთვის სავაქროს ვინ მოგცემს,—მას დასცინესა.

110 დაპირდები და არა გაქვს ტყუილი რა სასურია?
გქონან და პირსა გაუტეხ, ოფლისა მოსაწურია;
რა საქნელია კაცისა საქმენი უსუსურია?
და ვერ გამოაძღებს მუცელსა ნაქადებარი პურია.

111 საზრდო რამე მოიყიდა, იტვირთა და წამოვიდა,
ყოვლმა კაცმა გაიკვირვა, მისგან ესე გამოვიდა.
მან მიუგო: ჩემთვის მიმაქვს, თქვენი რაა, სად ავიდა?
და თავის თავის მუშაკობა კაცს სირცხვილით არ დასწვიდა.

112 მეფესა ბრძენსა, გლახაკსა, ესე რამ ექირებიან,
თავის რჩომისა სარჯელი ვითაცა იშოვებიან.
რით მიხვდენ შვებით უცდელად, თუ ქირსა ერიდებიან?
და სხვის წყენითა და დაკლებით შენიცა განქარდებიან.

113 უთხრეს: შრავალნი გაქებენ. თქვა: ავი რა მიქნიაო?

114 სიკეთეა იარაღი არაოდეს მოსაშლელი.

115 მდწადის მეტის ცემისთვის გამობისა ვინმე მთქმელია?
დაჭრილთა დასტაქარები—ეტყვის—სარჯლისა მქნელია.
აფარიზებენ მკურნალნი, უგემოდ შემასმელია,
და არ შეისმინა, მოკვდება, მისი რა დასანთქმელია.

- 116 მწვრთნელთა მოსწავლის ცემაზე ვინ დაუზრახოს ბრალეები?
 მკურნალთ უგემო საკმელი, სნეულთა შესაწყალები?
 მებრძოლთა მტრისა საშიშრად გამკვეთი ბასრი ხმალები?
 და ავის სიკვდილი მეფეთგან ქვეყნისა შესაბრალეები?
- 117 არისტოტელს პლატონ სწავლა სასწავლოსა ოცი წელი,
 ბრძენი იქმნა საკვირველი მაკიდონლის მოძღვრად მცდელი.
 სიბრძნისაგან რა გემატა—უთხრეს—ხარო ქირთა მხდელი?
 და ნებითა ვიქმ—მიუგებდა—რისაცა ხარ ძალით მცდელი.
- 118 კარგია ვინმე კეთილსა იქმოდეს მონებებითა,
 უცოდო ანუ საცოდი იცოდეს დაუკლებითა,
 გახარებითა იქმოდეს, არ აეთა მიახლებითა.
 და ძალით და უპატიობით პირუტყვად გარდიცვლებითა.
- 119 დაუძრახეს მოწყალება, კაცსა უყო მეტად ავსა,
 და — სხვაებრ რამე არ მიქნია, სახე კაცსა მიუგავსა.
- 120 ასე იყავ მეგობარზე, ვითა იგი შენთვის გინდეს.
- 121 მალ დაბერდების საბრალო წყალობა სიყვარულია.
- 122 კაცსა სწავლა გაანათლებს, ვითა მთვარე ღამე ბნელსა.
- 123 სწავლული კაცი მალ ნახავს, რა რაზე მისდევს სხვისასა,
 და ვერ ხედავს გაუსწავლელი ვერც სხვასა, ვერცა მისასა.
- 124 სწავლის ძირი მწარე არის, ნაყოფს მოგცემს ბოლოდ ტკბილსა.
- 125 პირველ სწავლა საწყინოა, ბოლოდ ლხინი შენ და სხვისა.
- 126 ბრძენი და ხელი მიაგავს მკვდრისა და ცოცხლის სახესა.
- 127 ბედში სწავლა გამოდგების, დააშვენებს უბედობას,
 ვით დიონოს სირკუხელმა მეფემა ქნა გარდმოგდობას,
 კორინთელთა ასწავლიდა, მიენიჭა საზღოს მზობას.
 და ვინცა რამე არა იცის, უჭირს სოფლის დაუნდობას.
- 128 კაცს სოფლისაგან სოფელში უძეს რამ დიდი ქირები,
 რჩენა, დარჩენა თავისა ნამეტანია ძვირები.
 არას ისწავლი, რაც გმართებს, და ისე ცუდად ირები,
 და დაგიძიმდების სიცოცხლე, გახდები გლახა, მწირები.

129 მტყუანს ტყუილით ჰკითხვედნენ, რა ჰქონდეს სარგებელია,
და ზართალსაც გაუმტყუნებენ, რომლისაც მიმგებელია.

130 საყვარელი მეგობარი ერთი სულობს, ერთი გვამობს.

131 ზოგს გონია, სულ აქ ყოფა ასე რიგად მოიძვირებს.
და ზოგნი გვანან სიუხვითა მალ წასვლისა დანამკირებს.

132 ნეტა რა არის იმედი?—მღვიძარეთათვის ძილები!

133 სამოც ორისა შორისა ჟამთა შეიქნა წელისა,
აფათ გახდა და მორჩინა სათქმელად იყო ძნელისა;
ორი მოწაფე მორჩილი ჰყვანდა ცოდნისა მგრძნელისა,
იშენდემ როდისხელისა, ფეოჟრატ ლევიტელისა.
ჰკითხეს: შენს წილად ვინ ვიყოთ, საქმეა რაც საქნელისა?
შან ღვინო სთხოა, მობრთვეს სასრულად მისათქმელისა.
როდისხლის ხელით დალია, თქვა ძალი გემრიელისა.
რა ლევიტელისა დალია: მგზავსია ორი მთელისა,
მაგრამ ესე სჯობს გემოთი, ღრისაც ხარ მოსართმელისა.
ყველამ შეიტყო ამითი მიცემა საცემელისა.

და ღვინით ორივე შეამკო, წებაც ქნა საქმბნელისა.

134 სიბრძნე ამისთვის კარგია, იქს რასაც შეენიერადო,
ღებალსა ასე მოიყვანს სიმაღლედ შესამზერადო,
სიტყვასა იტყვის ქცეულსა საქმელოდ დასაწერადო,
და კაკაბსა ქორად შეგზტელის, მიმინოს მოგცემს მწყერადო.

იგავნი კეთილგონიერისა არისტოტელისანი

135 თავსა ნუ იქებ, არა თქვან, ავად რამ არის მქცეველი,
და ნურცა იძაგებ, დაგწამონ—კაცია ფარისეველი.

136 ბრძამ გზა გიჩვენოს, არ იქნას, გლახაკმან ვამდიდრებანი,
და უპატიურმან დაიწყოს პატიოსანად რებანი.

137 ზომიერ გაჯავრდებოდეს, მეტსა ნუ შეიწყნარებსა,
და მეტი ყმაწვილთა ამსგავსებს, უგუნურს დაადარებსა.

138 თუ კეთილსა აღარა იქ, ავსა მაშინ განეყენე.

139 გამოსწმედს ბრძმედი ოქროსა და კაცსა გამოცდილება.

- 140 სხვისგან ავის მოთმინება კაცსა კარგა მოუხდება.
- 141 ბოროტი და უსამართლო სხვაზე თვითანც მოუხდება.
- 142 სვეში მოყვასს გვიან იცნობ, უსვეობა მალ გაცნობებს.
- 143 ეს ღირსი კაცი უკვირდა არისტოტელსა რომელი,
და ტყუილის ქების შდომელი, არცა ძაგების მწყრომელი.
- 144 შობლისგან მოძღვრის პატრვი არის რამ უკეთესია,
და შინთ უგუნურად მოვიდა, მას სდბრძნე შთაუთესია.
- 145 აქებდენ ვისმე, მიესნა დიდსა ქალაქსა შობილად,
და — მიჩვენეთ მისი ხარისხი, ჩემგანაც იყოს მკობილად.
- 146 ჟიზრახვედა ათინელთა, სამართალი გაარიგეს,
და თვითონ ხოლმე არ იქმონენ, მასვე მათსა დანარიგეს.
- 147 პლატონ ბრძნისა სენკრატ იყო მოწაფე და მისი მადრე,
ბევრი თეთრი გაუგზავნა მოსახმარად ალექსანდრე,
სამს მისხლამდე ძლივ აიღო, შეუქცია ისევ ადრე.
და — მეფეთ უფრო ექირება დასახარჯად, მათვე ჰკადრე.
- 148 რა უმჯობეა იცოდეს ზომა და მისი წესები,
მეტსა არ ექიდებოდეს მაზედა დანამკენესები;
ზოგნი სიმაღლედ იწევენ, ვის ბედი აქვან ზესები
და დაუოდდება ისიცა, რაცა აქვს დანათესები.
- 149 ბევრ-მეტყველი ეუბნების: დადუმება რად იკარგე?
სიტყვით მოწმებდა ერთხელ სამე სინანული არ სავარგე,
ოდეს ვიყავ დაჩუმებით, არაფერი არ დავკარგე,
და მას დღეს უკან დადუმება გავინუზღე, გავიბარგე.
- 150 მდუმრობა არის სიკეთე ბრძენთაცა მოსანებელი,
ენა სამუდმოდ მეტყველი ცეცხლია მოსაგზინებელი,
წასთქვამს ასეთსა, იპოოს გზა ველარ გასაგნებელი,
და თუ ენას კლიტე არა აქვს, ჭირია ულხინებელი.
- 151 რასაც უთქმობა მოგარჩევს, მასვეც თქმაც დაგაზიანებს.
- 152 ცოტა მოგცენ—სენკრატ იტყვის—ლაპარაკის განმრავლებით,
და ყურსა ხედავ, ორნი გვქონან, ენა ერთის მონაკლებით.

მისივე არისტოტელის მცნებანი

- 153 ღმერთსა პატივ-ეც, აგრეთვე მშობელსა მიმსგავსებანი,
და სიშართლით იქვეც, ნუ გინდა ნუვისი ქვე დაცემანი.
- 154 განგიკითხავს განმკითხველი, თუ ბოროტსა განიკითხავ-
- 155 სიწმიდით იყავ, ნუ ბასრობ გლახაკთა გლახაკობასა.
- 156 შენს სასწოროსა სიშართლისას მაგრა ხელი მოუქირე.
- 157 შეტყობით და მონდომებით არამც წაგცდეს უდიერი.
- 158 ნუ ფრცავ ლუთისა წინაშე, საქმეა საძაგელია.
- 159 ნუ შეაწუხებ საწყალსა, ნუ უქერ ვალსა სხვისასა,
და სიშართლად წყვეა მიხედება შევალსა ამა გზისასა.
- 160 დიოდენ იყო კინიკი მოწაფე ანტიფენისა,
ბორც-ბილწებისა საჯაროდ მძრახველი, მძვრელი ენისა,
მომშლელი იყო ამითი მრავალთა მათის ზნენისა,
და მტრობით კინიკი დაარქვეს სანაცლოდ მისის წყენისა.
- 161 რაცა მისცეს ბედმან კაცსა შენაუღლად, შენაჯუფთად,
სჯობს დასჯერდეს, მისი წესი შეინახოს მეტად სუფთად;
არ დამდაბლდეს ქალწულება აღსაფრენი მალსა უფთად,
და არ შეიქნას სოფლის ძრახვით დასანაყად, დასაგუფთად.
- 162 ყვინთსა იქმოდა ცოდვილი, ეგონა განმიწმდებისა,
უთხრა: უცნობო, რასა იქ, საქმეა უღებებისა?
წყალი წერილსა დაასხა, რით გასწმედ, დაცალპებისა!
და ვერ გასწმედს გარდამავალსა, ცუდია, განქარდებისა.
- 163 წყალია ერთხელ განწმედი სულისა აღმოშობითა,
წყალი გვერდისა მცენარი, სათაყვანები მკობითა,
წყალი ყველაი ცუდია უსჯულოთაებრ მბობითა,
და ვერას სიკეთის მიმცემი, საამბო არაკობითა.
- 164 ნუ სჯერხარ, ცოდვის განწმედა ცუდის წყლით არ იქნებისა.
- 165 დღე ბაზარ სანთლით ეძებდა და ჰკითხეს საძებნარია,
და უთხრა: კაც[ს] ვეძებ, რა გითხრა სხვა მეტი საუბნარია?

166 დაჯდა, მოჰყვა დიდ სწავლასა, არუინ უგლო მართლა ყური,
ლორის მსგავსად დაიჰყვირა, იქმნა მიმსვლელ, მინაშური.
არ გრცხვენით, ესე რამე გულრთა გაქვე მოსასური,
და კარგსა ყურსა არ მიუგდებთ, რაცა იყოს შესაშური!

167 უცხოა ესე სოფელი და ჩმაშიგან მყოფელი,
კეთილის არას მოწადე, ბორჩიტზე უფრო მდგომელი,
ვერ დამნახავი საქმისა, ვერასი ვერ მიმწოდომელი,
და ასეთს იქს, თავი ჰგონია მის ჟამში გაუცდომელი.

168 თუცა ათინის სტრაფჩებსა პატივის მისცემდენ დიდებსა,
მაგრამ მდაბალად მსახურად ხალოდენ ანაზიდებსა,
არც იკადრიან პასუხი დასაკიდ, ასაზიდებსა,
და არც სტრაფჩნი უფერებოდენ, ჰკადრებდენ დაურიდებსა.

169 თუ ნისცე კაცსა პატივი პატივის შესაფუროსა,
მისევე გზითავე მოექეც მას მისა შესამზეროსა;
ხან მალლა ასწევ, ხან დაბლა, ადგილსა გასამტვეროსა,
და გულსა წახედენ, საშენოდ ველარა ნახავ ვეროსა.

170 სტუმრად აწვივეს, არ წაჰყვა, ჰკითხეს, მიხვალო რად არა?
და — გუშინც ვეწვივე, არ მითხრეს მადლი საფერი სადარა.

171 ვინ ვისცა აწვივეს, წესია დიდად რამ დაუმადლებსა,
მაგრამ დიოდენ არ უდგა ესე ვითარსა მწადლებსა,
მე უნდა დამიშაღლებდეთ—ეტყოდა მისსა მხადლებსა,
და მრავალს კეთილსა მოგიტან, შეგძინებ დაუცადლებსა.

172 ნუ მიგაჩანს უკეთესად, ნურცა ერთი შენად ვანად,
ბრძენი ხშირად მოვიდოდეს, შენ მოექცე მისად მგვანად,
გაგამდიდრებს, სხვა ვერ ჰოო მისი მსგავსი შესაძღვანად.
და ჰმატს ყოველსა შესატანსა კარგი კაცე შესაყვანად.

173 მაკიდონელი მოვიდა ბრძენი სარკმელთა მჯდომია,
მზისა დამწლელად მოუდგა, უთხრა: რისა ხარ მდომია,
მოგცემ ყველასა.— მან უთხრა: რად მინდა მოსახდომია?
და მას ნუ დამიშლი, რისაცა ძლევად ვერა ხარ მწდომია.

174 სოფლისგან ხელის აღებას ვინც არის მომნებებელი,
ამისი არა არად სჩანს, სხვის გზისა არას მგნებელი.

ვერ პოო ვერა საქმისთვის მეფეთა შემქნებელი,
და ხილული უქმად მოიჩანს, სხვა რამ აქვს მოსაძებელი.

175 ბევრს ნდომულად, მაგრამ მოგცემ—ალექსანდრე იყო მოქმელი,
ჩვენ ორშია, ეს არ ვიცი, ვინ უფროა ნდომის მქნელი,
მე პარკა და საწვიმარსა ვჯერვარ, არის რაზომ ძნელი,
და შენ მამისას არ ჯერღები, სულ ქვეყანა გინდა მთელი.

176 ვინ მოკლა ალექსანდრე ვით უგლახაკესად გულია,
მით არ დასჯერდა, რაც მიხვდა, ჰქონდა მეტისა წყლულია—
მაგრამ გლახაკსა რაცა აქვს ლეთისაგან ბოძებულია,
და დაჯერებია მდიდროის და გაინათლა სულია.

177 რა კაცი არის დიოლენ,—იყო შათირი მშობელი,—
მე ბევრით ვსჯობვარ—იტყოდა—არა ვარ მისი მგმობელი.
დიოლენ უთხრა: ისწავლე ჯერ სხვა რამ შესამკობელი,
და მაშინლა იქმნა ეგება ცოტა რამ ჩემი მცნობელი.

178 ნუ უბნობ, შენის უფროსის რომ იყო უკეთესები,
კმარა თავისა მოძღვრისგან დარად მოწაფე მთესები;
რაც ჩემგან საქმე გამოვა, არ ძალუძთ იმათ ესები,
და მე მქონდეს იმის პატივი, ნუ ხარ იმაზე მკენესები.

179 ჰკითხეს: საქმელი როდის ჯობს გემონი მისის პოენისა?
და თქვა: მდიდარს როსცა მოშივდეს, გლახაკი როს იშოენისა.

180 ხის მზიდველსა ხე მხარს ედვა, გზას მიჰქონდა მეტად გძელს—
მას დიოლენ წინ შეემთხვა, თავში აკრა იგი ძელი,
მერმე უთხრა: ჩამომიდევ,—დიოლენ თქვა სიტყვა მთელი,—
და თუ მეორედ არ გწადიან, რად არ იყავ პირველ მოქმელი?

181 ბრალი არის საწუთოსა კაცი ბრიყვი, გაუზდელი,
ვერც მალისა ამწდომელი, ვერც დაბალსა დასწვდეს მწდელი,
პირუტყულად მოხრული, ვერასფერით ხელის მზდელი.
და მსგავსსა მიხვდეს ზისი მსგავსი, გაუძრობი, გაუზდელი.

182 კვლავ კიდევ კეტი აძგერეს, მერმე რქვეს: ვანდევ კიდენით—
მანც თავში ჯოხი დაარტყა: აწ თქვენცა მომერიდენით!
მიდელმა კბილში შემოჰკრა, დიოლენ ჩივილს ბედავსა,
და მან კაცმა თუთრი მიუძღვნა მაგად, ნუ მიზამ მე დავსა:

დილას დიოდენ შემოჰკრა, ბეთრს აძლევს, მასვე ბედავსა:
და საღბუნი თქვენი თქვენდავე მიძღვნია, გაუბედავსა.

183 უმართისისა მოქმედი და მისი უენამცდელები
მასვე ჭაშნიკსა მიიღებს, რისაცა მონა მძღულები;
მისი გაწვრთნილი კირკიტა მალე ქნას მონახდლები,
და ადგილ შექნილი საღბუნი დაადვან აუხდლები.

სიზმრის მოშიშართ ესრეთ ეტყოდა

184 ცხადად ქმნილსა არას ნაღობ, სიზმრისათვის შეზარდების,
იმით არა არ გამოუა, ცხადისაგან გამწარდების;
ცხადს ბორბტსა გაუფთხილდი, სიზმრით რაღა გაგვარდების?
და სიზმარ არა, საცხადოთცა ბევრი კარგი მოგვარდების.

185 სიზმრის მიმყოლი ყოველი სატყორცი ნასროლებია,
კუდთა კუდთა ამბავთა მიმდევი, მიმყოლებია;
კაცისა არად სახმარი სიმყრადლე, საყრჩოლებია,
და დაუდგრომელი ღრუბელი, ქარბა ნაქროლებია.

186 სძლო ხერსონსა შეფე ფილიპემ, დიოდენ მოჰყავს ტყვეო და,
რისხვით უბრძანა: „მსტოვარს გავს“. ჰკადრა: „შენს
მსტოვარს ვგაო და,
შენსას არ სჯერხარ, უცებო, სხვისა ხარ მოსადაოდა,
და თავი არ დასდვა, ერიდე!“—ბრძნად იცნა, განუტეოდა.

187 ვით იაგუნდსა მწვირემი არარა შეეხებისა,
რა აღმოიღებ, გარდასწმენდ, აღარა აქვს რა ცხებისა;
აგრევე კაცისა სიკეთეს აროდეს დაუცხებისა,
და მოვა კაცთანა, ინახვის უმაღლე აღვის ხუბისა.

188 ალექსანდრემ მიუწოდა, იმან წასვლა არ ინება,
უთბრეს: „მოგკლავს“. მან მიუგო: „ამით არა არ იქნება,
შეუძლია ერთ ჭიასაც დაკბინებით ჩემი ვნება,
და მალ დამიხსნის სიკვდილსაცა, მდელი რამე რა იქნება“.

189 არად სჩანს ბრძენსა სიკვდილი, არცა რად შეშინდებიან,
იცის გზა მისი ყოველი, თუ როგორ მოუხდებიან,

შბათ არის ყოველთვის წასავლად, რასაც დროს როგორ ხედებიან,
და ნუზლი და მისი საზიდი აროდეს წაუხდებიან.

190 სტაქნის ქურდი ხაზინიღამ მიჰყავს, ნახა, დასარჩობლად,
და თქვა: დიდს ქურდსა მცირე მდჰყავს სიკვდილისგან
შესაჰყრობლად.

191 მაკიდონელი პატივს სცემს, ნატრიდენ, კალისტინესა,
იტყოდენ: კაი ბედი აქვს დიოდენისა წინესა.
იტყვის: საბრალო კალისტენ დაბმულა მოსაწყინესა,
და მეფის იშტასა მოელის, მაშინ სჰამს მოსაღხინესა.

192 ვით ძრახვა, აგრეე შემჯობა არ შეენის კაცსა რომელი,
უქმია ქება ტყუილად, ნუ ხარ ცუდზედა მშრომელი,
რად უბნობ ხელის-უყრელსა, რადა ხარ განამცხრომელი?
და ნურც აქებ, ნურცა ავინებ, იყავ თავისთვინ მჯდომელი.

193 ბედი ცოტაჲ, მუნ სადა არა აქვს კაცსა ნებანი,
სამსახურია წითელი, მაგრამ ჭირი და ვნებანი.
რაცა დასჭირდის, მეგობრის არისმცა გამომართმეველი,
დასძრახეს: ბრძენსა არ მართებს იყოს ამისი მდეველი.
არა თუ ვიღებ,—მიუგო,—ვართმევ, ვარ მოუდეველი,
და გაუყოფელი მოყვისსა მოყვისისთვის არის ყოველი.

194 რა სჯობს სხვა მეგობრობასა, არ იყოს მაშვი შურია,
ჭირი და ლხინი ერთი აქვს, შიან თუ მონაწყურია,
ამაღლდა ანუ დამდაბლდა, მისივე მონასურია,
და არცა რა მისი მისთვის შურს, არც მისი დანაშურია.

195 მდიდარი მდიდრად მოსილი, უქმი სხვის სახმარობითა,
ჰგავს ცხვარსა ოქრო-მატყლიანს ქვევით და მოარობითა.
არ ასხია ცხვარსა მატყლი სათავისოდ, მუღამ პარსვენ.
სხვათ მიაქვს მისგან უხმარი, უმადლოდ უცებთ ქონება.

196 დიდ-ტანოანი ჩანგს ჰკერძიდა, ავინებდიან ყოველნი,
და დიოდენ აქო, არ მზირობს, სჯერა მით ჯაზდოს მშოველნი.

197 დიოდენს ჰკითხეს: რასა გავს წაშალი საკედინებელი?
— გარეულს მკითხავ მტყუანი, შინაურს მაფერებელი;
არს საწამლავი ნადირი,—დიოდენ ამის მოქმელია,—
და სიმტყუნის მიფერებისა, რაც კაცი არის მცდელია.

- 198 ჰკითხეს: ოქრო რატომ არის ყვითელი და მისი ფერი?
და — შური კაცსა ჭააყვითლებს, საშურად არს შესაფერი.
- 199 რა შევიდა აბანოსა, თინთად ნახა, ავის მგვანად, —
და ვინც აქ მოვა, — იკითხვიდა, — სადღა წავა გასაბანად?
- 200 ჰკითხეს: კაცმა რა დროულმა ქორწილით ქნას ჭასარება?
და — ყმაწვილთათვის ადრე არი, ბერთა აღარ ეფერება.
- 201 ყრმა ნახა დიად შორთული, მან უთხრა: რა საქნელია?
და კაცს სილამაზე არ უნდა, ქალთაცა სხვებრ სათქმელია.
- 202 ყრმა შერცხვა და წამოწითლდა, აკანკალდა, მიუგებსა:
და ნუ იშიშვი, მგ ფერობა კეთილს ნიშანს მოგაგებსა.
- 203 სასირცხო ზედა დასძრახავს უგვანი ფერის ქცევასა,
და მაგრამ შორა ჩანს, ისი [ს]ჯობს ურცხობა მოუქცევასა.
- 204 სოფლის ყოფნის დაშვირნე ვართ, უზემდიან ზოგნი დავსა,
და ვართ ბოროტად, მაგრამ ისიც დაქირებას მიაგავსა.
- 205 მონა ჭაქკა, წავიდა, სხვისა შეიქნა მხლებელი,
უთხრეს: ეცადე, იპო, ძებნისა იყავ მნებელი,
— რად ამიგდეფით, არ ვიცი, რისა ზართ გამაგნებელთ,
და თუ მონა გასძლებს უჩემოდ, მე რად ვარ გაუძლებელი?
- 206 შიში, კრძალვა, მორჩილება, თუცა უნდა ყმასა ყმობა,
ჰქონდეს სწორი ერთგულობა, ყველაზედა სიამობა,
ბატონს- შვილებრ მოწყალება, სიყვარულით ტკბილი ძმობა.
და გაეშორენ ერთმანერთსა, თუ შეექნათ ამის გმობა.
- 207 მშრალს პურსა სქამდა წვეული, ჰკითხევდენ ამა თქმულებსა:
„რასა სქამა? ეტყვის გაკიღვით: „პურსა კეთილად ქმნულებსა“.
- 208 ბქე ვრცელი, ტურფად შემკული ნახა ქალაქი მიდია,
მცირე რამ შიგან შენობა, სა დავდგე, არვინ მიდია;
მიდელნო, — უთხრა, — მისმინეთ, გალაჟან შიგნით მიდია,
და არ გამოვარდეს ქალაქი, კარი აქვს მეტად დიდია.
- 209 ყველა სჯობს თავის რიგითა ერთი ერთს მიდევნებული,
ქალაქი, სახლი ყოველი ზომაზე, არა ვნებული;

შენ მაღლა იწევ, შეძლება არა გაქვს შენი ნებული,
და საძრახავნ და საჭირო გზა მოგხედეს გაუგნებული.

210 იგავად არის ნათქვამი: წყლის ზომა უნდა ხილია.

211 ყმაწვილი ნახა კეკლუცი სტუმრად სამ მიმავალია,
— მიხვალ ამისთვის, უთუოდ სახე წაგიხდეს ხეალია;
არა ხამს ყრმათა სტუმრობა, მალე მიუგდოს თვალია,
და სისხლის მომმატე სასმელი წაახდენს, უყოს ძალია.

212 ყრმა ნაძრახის დედის შვილი სათამაშოდ ისერის ქვასა,
და ჰრქვა: არა ჰკრა მამაშენსა, არ ჩავარდე ვაგლახ ვასა.

213 ერთსა აქებდენ დიოლენს, სცა დიდი საბოძვარია;
და შეცა მაქევით,—ეტყოდა,—მაქვან მიღების გვარია.

214 ბევრსა აქებენ მიმცემსა, მიმღებს აგდებენ არადა.
და ღია სჯობს მძღვესა მიმღები ღირსეულობის დარადა.

215 იგავად უთქვამს: ღირს მიეც, მიიღე ღირსეულობით.

216 ჰკითხეს დიოლენს: რას ირგებ მაგ ფილასოფოსობითა?
და — თუცა სხვას ვერას შევიძენ, ზედზე ვარ მუდამ მზობითა.

217 „სადაური ხარ დიოლენ?“ უთხრა: ვარ ამ სოფლისანი,
მით თევზთა ჰქვიან წყლისა და ფრინველთა ჭაერისანი;
ბრძენი სად მივა, იქნება მკვიდრი მის ადგილისანი,
და ამისთვის ყველა სწორეა, სად გზანი ჰქონან ვლისანი.

118 კაცი სოფელში ერთობით სოფლისა არის ნივთისა,
სიბრძნით მქცეველი ყოველი მანეე თავისი ირთისა,
სადაცა იყოს სწორეა, რა მოვა მოსვლა ზვირთისა,
და ვინცა არ იცის, რა მართებს, სახეა ყველგან კირთისა.

219 კაცმა შვილი მიაბარა დიოლენეს სასწავლებლად,
უქო უცხო გონიერად და სიბრძნისა უკლებლად!
უთხრა: რადგან აგეთია ყოვლ საქმეში გასაძლებლად,
და რად მოგყვანდა ჩემსა წინა საცემრად და დასალებლად?

220 ვისცა ვინ უყვარს, სამუდამოდ გულსა აქვს მისი სახია,
ვერ შეუტყვია ყოფილი წინ დაგებული მახია,
აქებს, შესტრფის და შეფრთინავს, მწიფეი ანუ მკვებია
და სიყვარული და წადილი უთვალო დაუნახია.

- 221 დიოდენს წითლათ მოსილსჳ სქერეტდა ლჳკადონ, ნაბაჳსა,
— დღესასწაული არ არის,— ეტყვის, ამაზე სძრახაჳსა.
უთხრა: ჩემგეარო კაცები სოფლისთვის არა ახაჳსა,
და რაც დღე მოუვა, ყოველსა დღესასწაულად სახაჳსა.
- 222 ასეა, სოფლის დათმობა ბრძენთაგან ქებით თქმულია.
სოფლის ქირი და სასჯელი, სირცხვილი, რაცა ქმნულია;
მორჩება ნების სნატხედა სიმტკიცით დანასმულია.
და ყოვლნ სოფლისა მოყვარე ანძაზე ანაცმულია.
- 223 ალექსანდრემ რქვა დიოდენს: არ გეშინიან ჩემია?
— კეთილი ხარ, თუ ბორდტი, რომელი შეგიჩემია?
თქვა: კეთილი ვარ, შენც იცი, არ არის გასაჩემია.
და — სხვას ვის უშინის კეთილთგან, რად ვიყო მიუჩემია?
- 224 საშიშზე მართებს ერთობით მეფისა რიდი, შიშები,
რაზომ გწყალობდეს, მაშინცა მტერსა არ მისცე იშები,
სიზღაბლით ტკბილად მოიქეც, ქენ ერთგულობის ნიშები,
და გამსინჯველსა და მცოდნესთან უცოდრად რათ ვიქიშები?
- 225 დიოდენ უსარვაგოთგან ცდრილობდა გამოღებასა,
და უბნობდა: ბოლოდ ველარ იქს, იწადოს ხელთ აღებასა.
- 226 ბევრთა მიხვდა სიგლახაკე სიავით და მემთვრალობით,
და მოინდომეს ბოლოს კარგი, ველარ პოეს საბრალობით.
- 227 დიოდენ ნახა მოსაგნე აჳად რამ მოისარობდა,
მივიდა, დაჯდა საგანთან, არ მოსწყენოდა, ხარობდა,
უთხრეს, ნიშანთან ჯდომასა რასათვის არა ზარობდა.
და — ვიცი რომ სხვაგან მომხედების, მას მისთვის წამლად
ვხმარობ და.
- 228 რა სახმარია კაცისა მოწყენა გაუხარები,
ჩამოსტიროდეს ცხვირპირი, თვალწარბთა არეშარები!
მაგრამ უშვერის ხუმრობით უცილოდ გაიმწარებო,
და კარგია ადვილს ლალობა, ბრძენთაც აქვს დაუხარები.
- 229 ფილასოფოსის უფროსად რად გლახაკს აძლევს ყოველი,
და მისგან სიბრმეს და სიკოკლეს უფრო მალ ელის მპოველი.
- 230 ეტყოდა ვინმე: ქურდულად თეთრის ქრა მოგინებია.
და — დრო იყო, ვიყავ შენთანა, შენ ჩემებრ ვერ იქნებია.

- 231 ანკსიმე დაჯდა, დაიწყო გრძელი რამ ლაპარაკით;
დიოდენ ლორის ნაქრისთვის გახსნა საქებრად პარკია,
მსმენთ ის გაუშვეს, ამისას მიუპყრეს გულის სარკია,
და სჯობიყოს ლორი სიტყვასა, ვისგან რა მოსახარკია?
- 232 კარგია კაი ამბავი მოკლე იყოს თუ გძელტბი,
კაცსა აამოს, ასწავლოს სიტყვანი ძველის-ძველები;
უხამსმა გაუწყობარმა გული ქნას დასაწველები,
და კარგი თქვი, ცუდსა ნუ უბნობ, ენასა მიეც მცველები.
- 233 უწმინდურს და ფანთს ადგოლსა ყოფილხარო დააყვედრეს,
მწეტ მიდგება, მაგრამ იმას სიწმინდითა ვერჯერ ედრეს.
ჰკითხეს, რა სჯობსო, მიუგო: ნებაა ძვირად ხდომისა,
და მონება არი უნებო, უფლება ვერ ქნა ნდომისა.
- 234 კეთილს აქებს და არა იქს, მულნისა დასაგვანია,
და სხვას აამებს და არ ესმის, თქმა უქმი მწვე უგვანია.
- 235 ნახა ყრმა ავად მქცეველი ურიგოდ მოარულთა,
და გამწვრთნელსა ცემა დაუწყო, რად ავად განსწავლულთა.
- 236 ფინთათ რამქ მაგინებლად ყრმა უშვერად ნახა ხშირად,
და — არ გრცხვენთან, პილოს ძელისა ხე-ტარსა გაქეს კალა პირად?
- 237 უშვერი სიტყვა უშვერთგან თუცაა მწვე უშვერია,
და საშვერისაგან უფროსად საკიცხალ, დაუჯერია.
- 238 კამენდიით მომავალთა უთხრეს: რაზე მოგვერიდე?
და წინაღმდეგი სიტრუვისა თქვენთან როგორ გავივლიდე?
- 239 ბრძენსა მართებს ცრუს რიდება, მრზორება დიად შორად,
და მით ჰკუთთა არას იქმან, ნდომით იქმან ყველას ქორად.
- 240 ცუდ ცხოვრებით მონარული ჩანგთა მკერელი ნაწა კაცი,
და ხეზე ხმები გაგიწყვია, თუ ჰკუთ გაქეს ხელსატკაცი!
- 241 უცები სწერს თავის კარზე: ნუ შემოვა უმეცარი.
და თვით სით შევა—დიოდენ თქვა—თუ ასეა ის მეცარი?
- 242 ნახა მოლაშქრე ზვაობდა მოსითა ლომის ტყავითა,
და ეტყვის დიოდენ: სანამ ხარ მაგა ქცევითა ავითა?

- 243 ბრძოლობის წიშნად ღერკულის ეცვაყე ტყავი ლომისა,
ფილასოფოსნა სძაგებდენ: საქმე არ არის ომისა,
ცხენ-იარაღთა საცმლისა ჟინი სჭირს ზეურთა ნდომისა,
და ჩირგვის ძირს უფლავსთ საქმენი მამაცობაზე დგომისა.
- 244 პირველზე მამაცობისა რათაცა გქონდეს ჩენანი,
ავია, შეტევებაზე რომ ჩაუვარდეს ენანი;
სწოლით, ტყორციით და ცემითა გულსა შეგქონდეს წყენანი.
და ვაქებ უთქმელსა, რომ იყოს საქმის დროს საქმის მცენანი.
- 245 ფებს წაისვა სუნნელება, სხვა შეექმნა დანამწუნად,
თავს წამესვა, ქარს მიჰქონდა, მეყნოსება იქით სუნად.
- 246 სწავლა ყრმას მისცემს სიტხიზლეს, ნუგეშსცემს ბერის გულებსა,
და გლახას სიმდიდრეს, მდიდარსა შვენებას გაუსრულებსა.
- 247 იგ ამოიყრის მტრის ჯავრსა, ვინ კარკაცურად ზრდილობსა,
მტერი თუ ავსა ვერ ნახავს, მტერსამცა რითა ჰკილობსა?
ტყუილის თქმასა კეთილსა ვერ გაუბედავს წბილობსა,
და მარჯვენას ხელსა მარჯვენად არაეინ დაიცილობსა.
- 248 თუჯა კარვის მოქმედება არა საქმით გეძვირება,
ვინც რას იტყვის შენთვის უქმსა, მასვე თავი ემცირება;
დაიმკვიდრებს ამ სოფელსა, წესად რომ აქვს განწირება,
და სახელსა და კარკაცობას ძალი აღარ ეჭირება.
- 249 კაცი სიავის მოქმედი ჰკილევდა დაუზარავი,
უქონელი ხარ, საბრალო, კაც წინა მოსახარავი.
ეტყვის: მაგ საქმის მოქმედი კაცი იქნება არ ავი?
და ბევრი ნახულა სიავით დამჩჩვალი, გასაქარავი.
- 250 ძრახვის მთქმელი სიკეთეში არაოდეს დაიწერა,
არ მიხედავს გონიერი, არცა უნდა მისი მზერა;
ავს ვერ იცნობს, ეგრე იტყვის: ბრძენმა ვინმცა დაუჯერა?
და ამის მეტი რალა გკადრო, სხვისას ხედავ, თავსა ვერა.
- 251 დედაკაცი ჰოროლში ჯდა, ჰქონდა იმით შოარება,
ამ ნადირსა ეს ყაფაზა—თქვა—უცხოთ რამ ეფერება.
- 252 ბოროტი დედაკაცები ნადირთა უფრო ძნელია,
და თუ მაგრა არ დაიჭირე, ბევრის ავისა მქნელია.

- 253 ბოროტის სიყვარულით მოცლაა მოღბინებანი.
- 254 ნებას გაჰყვება ის უფრო, ვინც ნებიერად ღბინობსა.
- 255 უსარგებლოდ ვინცა ღბინობს, ბოროტის მეტს ვერას იღბენს.
- 256 ღბინში ნდომა ნებიერობს, ვერასა იქს კარგის მზერას.
- 257 ნუ ერიდები სასჯელსა, თუ სიძვას ერიდებია.
- 258 რა რომ ღბინსა შენ გაუშვებ, ნდომა დასდებს ისრი[ს]სროლას.
- 259 ზენონ იტყოდა: მოძრავი ქვეყანად არსად არისა.
დიოლენ ადგა, მიმოსვლა დაიწყო ყოვლის მხარისა.
ჰკითხა: რასთვის იქ, რა არის, ანუ რის დასადარისა?
და შენს სიტყვას ვაძლევ პასუხსა, ფესფი რომ იყო მწარისა.
- 260 ბრძნად მგონი თავისთავისა ფოცხვრადაც არ საბავები,
იტყვიან ცუდთა ზღაპართა, ავთ მოქმელი თვითანც ავები.
ნუ მიზღვევ, ყურსა ნუ უგდებ, ნურცა ხარ მიმადავები,
და დასცხრა, გაცუდდა ყოველი იგ მათი საჩმახავები.
- 261 მას ურჩივეს: აწ დაბერდი, სარჯლისგან ჰქენ ახლა შეება.
და — რა გაველოს ასე წილი, ქნას ერთისა ვინ გაშვება?
- 262 სიღარიბისგან მწუხარემ იწყოს ამ სიტყვით თხოვანი:
და მოწყალეთ მომეც, უწყალოთ ჩემიდამ იწყეთ ძლევანი.
- 263 ვინ უფრო არის საწყალი? — თქვა: გლახა ბერი-ჯაცია!
და დიდი ბოძია, სიბერის ქონება მოუტაცია.
- 264 როს დიოლენ დაატყვევეს, პატრონს სწადდა გასაყიდად,
უთხრა, თქვიო რაც იცოდე, კაცი იყოს ფასის მზიდად.
მას მიუგო, იმან ჰკადრა, ეს უბრძანე დაურიდად,
და პატრონისა ლაპარაკი შეუძლია ამას დიდად.
- 265 შეფეთა და ხელმწიფეთა მოხსენებას ვინცა სახავ,
ძნელი არის უსინჯავად, უმეცარად, ბოლოდ ახავ.
სიმდაბლით და მოშიშებით სიტკბოებას მოინახავ.
და არა თქმა სჯობს წამოთქმასა, თუ არ იცი, რასა ზრახავ.
- 266 კაცს ხედავს ოქროთ მოსილსა, ეტყვის და ამას ინებას,
და ვხედავ, ამ კაცსა მიმყიდე ბატონის დანამჭირებას.

- 267 ოდეს იყიდა ქსრნიებ დიოლენ, მისი მთქმელია,
რადგან მიყიდე, ბრძანებას მისმენდე, მას მოგელია.
წინააღმდეგსა რად მკადრებ?—იგი ამისი მზმელია,
და სწეულისაგან მკურნალის წაშალი შესასმელია.
- 268 ნუ ითაკილებ კაცისა თქმსა და შეგონებასა,
ოქრო მიწიდამ გამოვა, აღმოსცემს აშენებასა;
მოსდევს შეტუობა კაცისა კაცზედა გაგონებასა,
და ლომს მოჰქლავს მცირე ჯინკველი, თუ ისმენს რჩევს ნებასა.
- 269 მკურნალი სწეულს განჰკურნებს და ბრძენი ჭკუის სენებსა,
და მას უსმენ, მასცა უსმინე, გყვეს მონად მოსახსენებსა.
- 270 დიოლენს რქევს: „ჩვენ დაგიხსნიო.“—„არად მინდა, გწამდეს
ერსა,
და ლომის მკერი ლომს მსახურებს, ართუ ლომი ლომის მკერსა.“
- 271 სიკვდილია მწვე ბოროტი, მას დაუწყენ შაზე დავი:
და არ გინახავს, როგორ იცი, კარგი არის ანუ ავი?
- 272 მდიდარს სიკვდილი არ უნდა, გლახა სიკვდილის მდომია,
მაგრამ ავს კაცსა ორისვე შიში აქვს მიუწვდომია.
- 273 უთხრეს: უყმოდ რადგანა ხარ, ვინ მივითანს სამარესა?
და მაშ, რასა იქს, ვის სახლს მოგვედე, თუ პატრონთა არ მარესა?
- 274 ანტისთენ თავის მოწაფეთ გაპყრის, არ მოიკაროსა,
დიოლენ კაცსა მისანდოს არ აძებს, მოიხმაროსა.
ბოლოვამ მასცა გაუწყრა, სცემს: წადი, სხვასა აროსა,
და რას დამკრავ ასე მაგარსა, შენს თავსა მე გამყაროსა?
- 275 საყვარელიზ ასეთი ერთგულთ შისანდობელი,
მორჩილი, მშვიდი, მდაბალი, ადგილზე მალალობელი,
ლხინით, ან ჭირით, ან სიტყვით რომე ქმნას ვინნე მბობელი,
და არ შეიცვალოს გონება, აშკოს კელავ შესამკობელი.
- 276 ჭიქით წყალს სვემდა, სხვა ნახა პეშვითა დამლეველია,
ჭიქა ქვე დასცა, იტყოდა: ზემგამო რასაც ველიზ,
რად ჩემის ნივთით არა ესვამ, სხვა რასთვის დავასველია?
და — დაიწყო ბლუჯვით დალევა, გააგდო მოსაშველია,

- 277 ასე მართებს სოფლისაგან განშორება განაშორსა,
მისსა რასმე არ ხმარობდეს, არ ეძებდეს სხვათა სწორსა,
სულ გაეგდოს მისი საქმე მას იმისა დამაგორსა,
და მაშინ მიხედეს საწადელსა მოსანდომსა, გაშაორსა.
- 278 მოთმინებასა აქებდა, არვისგან გასაძნელია,
მუნა მღვთომელო ჰკვირობდა: ეს ვისგან ვით საქნელია?
— პირსა შენერწყვა, ეტყოდა: გეწყინა რაზომ ძნელია!
და — არ შეწყინაო, — მიუგო, — გიძრახავ უცოდნელია.
- 279 კარგს გეტყვის კაცი, არ ისმენ, მძიმედ რამ აგჩინდებისა,
სწავლისა ნაცვლად უკადრი შენ მისთვის მოგჩინდებისა.
თუ ავსა გეტყვი, შენივე გონება გაოცნდებისა,
და სწავლისა შეგონებითა რაც იცი, დაგცვიენდებისა.
- 280 ერთი ვინმე თინთის სიტყვით დაჟრილად ატინებდა,
ხმა არ გასცა არა საქმით, რაზომსაცა ის ინებდა;
სხვათა ზუთხრეს: „ჩუმიად რად ხარ?“ — ის ღიმილით იცინებდა:
და კაცთ საწყენად ერთს ხმარობდენ, მახედ სიტყვა რად
მიცნებდა?
- 281 უგვეანი შემწე, მომხმარე, ისიც იმასთან იღები,
უწმინდურბისა შემხები მწიკვლით არ გაიწმიდები;
ავსა ერიდო, კარგი ქენ განამრავლ-განადრდები.
და ცუდის საქმისა მიმყოლმა თავი ქნას განაცუდებრ.
- 282 დიოდენესა ზენესა აღექსანდრემა მწყენესა
გვერდ გაუარა, იმან მას ზედ არ შეხედა ზენესა.
რად არ მომხედე, — მეფემ რქვა, — გინდი აღარა შენ ესა?
და მან ჰკადრა: რადლა ვინდომებ მოსამსახურეთ მქენესა?
- 283 ჯბრძანა: მე ვარ ეგ კაცი, რად ათქმევინე ენესა?
თქვენ-გახეხართ — მკადრა — უთუოდ ამჟ საქმისა მძენესა:
მე ჩემს ნებასაც არა ვიქ დღითი-დღე ჩემსა მშენესა,
შენ შენთა მონის ნებასა მისდევ მათ მოსახსენესა,
და ამათ შენ მონათ მონა ხარ, — ჩუ მიწყენ, აღმომცენენსა.
- 284 ვით უსწინობა არ ვარგა, აგრევე სმენისა სმენანი,
გასინჯე, გამოარკვევე, რად დასძრა იმან ენანი?

არ ამჯობინო, გაუშვი, გიჯობდეს, რად გაქვს ყენანი?
და შენით ვერა იქ, სხვით შერები, ყმობაჲ მოსაწყენანთ.

285 მეღექსე შაკიდონელზე მეტ ქებად სძრევდა ენასა,
დიოდენ პურსა სჯობნიდა, ყური არ მისცა წყენასა,
უთხრა: რად ყურსა არ უგდებ კარგი სიტყვისა შენასა?
და — თუცა არ მშიან, ესევ სჯობს ტყუილის ამბის ჰმენასა.

286 პირს დასდევ საცო, ისი სჯობს უქმზე ენისა შრომასა,
სიმაართლეს ყური მიუგდევ, ნუ უზამ შემოწყრომისა;
ტყუილით კაცი ვერა იქს თავისა გამოძრომისა,
და ნუ გაეწყობი საშოყსოდ ცუდსა და დაუდგრომისა.

287 ყრმასა გონჯსა კარგა ზრდილად შეხედავს და დაინახავს,
და ოქვა: სულისა კეთილობა შევნიებასაც დაუსახავს.

288 ბრწყინვი ვინმე გაუზდელი კაცი ნახა ქვიზე მჯდომი,
და გაეცინა, სხვათა უთხრა: ქვა ქვაზეა ყოფნის მდომი.

289 ღვთისგან არისო, მოყვასთა იმედი მისცეს მღებარსა.
და უთხრა: მაგისტვის მეშინის, ველი მის მოსაგებარსა.

290 შეეპარა ღამით ქურდი თეთრის ჩახვის მოსაპარად,
და განიფრთხო და გარდაუგლო,—ნუ მალეძებ გასამწარად!

291 კაცთა რასთვის გეშინიან?—ავისაგან ამაღ, მითა,
და ბოროტს იქმან კეთილთაგან, ავს უდგანან ერთის ხმეთა.

292 ჰკითხეს: „რას უფრო უფთხილდეთ?“ — „მოყვასთა შურის
გებასა,
და ცრემლს დაერიდე მტრისასა უფროსად ავსა ნებასა.“

მისივე მცნების ლიტყვანი

293 მეგობარი ყოვლთვის გყვანდეს შენის თავის მოსახმარად.

294 თავს სამართალსა ვერ უზამს სხვის სამართლისა შენელია.

295 მრუდ მოსამართლე თავსა სჯის, სვინდიისიც უწყებს
ბრძოლას.

296 რადგან გინდა შენთვის კარგი, სხვისა ძრახსა დაერიდე.

- 297 გიყვარდეს, დაუჯერებდე მართლის მოყვრისა რჩევასა.
- 298 ურიგოა ნეტარ რანი?—ფალის ჰკითხვენ მიღრთელსა,—
და არ იცი და სხვას ასწავლი, სიტყვას გეტყვი განა მთელსა.
- 299 ვინ უფროა ბედნიერი ქვეყნად?—ჰკითხვენ რასაც გვარად:
ვისცა მიხვდა ამ სოფელში ესე რამე საშოვარად,
ქკუა, ცოდნა, ხორცაეღლი სიბთელე სქირს მისა გვარად.
და ამას გვესწავლის მღვდელთმოძღვარი მხურვლის ლოცვით
საშოვარად.
- 300 ვინ ღირსა ამა ნათქვამსა, თუ კაცსა შონიქოსა,
ცდითა და მოქირვებითა სიმაღლით არეინ რქოსა,
მიხვდეს ორივე საშოვი კაცს სოფლის განაბიქოსა,
და გარდაეცვალოს სალხინოდ, რაგინდ რომ მოეზმეიქოსა.
- 301 უსწავლელობით—ჰკითხვედენ—კაცსა რა დააკლდებისა?
და რასაცა სძრახავ, საძრახსა თვითანვე შეეყრებისა.
- 302 კაცი მრავლისა სიტყვითა ქკუას ვერ გამოიჩენსა.
- 303 ენა მეტობით ზოგსა სწადს ქკუისა გამოჩენანი,
და ეს არ იციან, არა აქვს ქკუას სიტყვა და ენანი.
- 304 კაცისათვის—ჰკითხვიდიან—რა უფროა სასიამო?
და — რასცა ნდომობს, ანუ ნატრობს, თუ იშოვნის, არის საამო.
- 305 ჰკითხეს: კაცი განსაცდელსა მოითმენსო. რისგან უფრო?
და — ოდეს ნახა თვისი მტერი თავის ქირზე მეტად უფრო.
- 306 ძველი უფროსი რა არის,—ჰკითხვიდენ,—როგორ თქმულია?
და ღმერთი, რომელსა არა აქვს დასაბამ-დასასრულია.
- 307 გვიჩვენეო—შას ეტყოდენ—რა უფროა შვენიერი?
და — ღვთის სახელზედ დასრულდება ყოვლი ქება მის მიერთ.
- 308 უდიდეს—ჰკითხვენ—რა არის?—თქვა: რაზნდა ხარ მდგომელი,
და შენ დგახარ, ისიც იქ არი, ეს არის გასაზომელი.
- 309 რა რომელია უმაღე?—შან უთხრა: მოფიქრებანი,
და გარემო ზღუდავს, ანაზდად სიშორით ქონდეს რებანი.

- 310 რა უბრძნესია?—მიუგო: ჟამი და ისი დრონთა,
და მით დროთი ყველას მიხედება, მდგომია ანუ მრონია.
- 311 რა არს უმაჯრე?—მიუგო: მე ასუ დამაჯერია,
და წყალობა ღუთისა, საწადი, ვის მიხედეს, ვისი ჯერია.
- 312 დიდს სარჯელში ვინ გინახავს?—უთხრა: წმიდა მოწამენი,
და თუ ვერ დაყვეს დიდი ხანს, მიხვდათ მეტი სიამენი.
- 313 ბოროტის საქმეს—ჰკითხვედნენ—ღმერთსა თუ დაეფაროსა?
და — ფიქრსაც ნუ სჯერხარ, —რას ქეთან, დაღუმდეს მას წინ.
აროსა.
- 314 ერთია სიკვდილ-სიტყვებზე, —უთხრეს, —მოიკალ თავია.
და წელანვე გითხარ, ერთია, სიტყვანი გაგითავია.
- 315 ესფალის იყო ღარიბი, ბევრხან სწავლაში მკდომელი,
არცა უყვარდა ქონება, არცა რის იყო მდომელი,
სიგლახაკსთვის ჰკიცხვედნენ, ვისთანაც იყო მდგომელი,
და უთხრეს: სიბრძნითა სიმდიდრე რა გიშოენია, რომელი?
- 316 დაუწყო ვარსკვლავთ ყურება ჯავრზედა ვამკიცხველისა,
ნახა, ერბოსა ძვირობა წლისა კვლავ მოძაფლისა,
ზამთარში ბუვრი იყიდა, დება-ყო ძველის ძველისა,
და ის გაზაფხული შეიქნა შეერბოთ გარდამწველისა.
- 317 მილითს და სიის ქალაქსა ძვირობის შექმნეს ხმობანი,
ბრძენმა გახსნა და გაჰყიდა სარგებლით უამრობანი;
გამდიდრდა, უთხრა მკიცხველთა სიტყვითა რაჟე გმობანი:
და სიბრძნით სიმდიდრე ეიპოე, თეთრით ვერ პოოთ ბრძნობანი.
- 318 ბრძენი სიბრძნითა უგუნურს სიტყვასა გაუცუდებდა,
მისთვის სიივის მძიხაბველსა უჩვენებს ფერხზე ხუნდებდა,
მალ ვაასწორებს სამიხსსა დახვეულსა და მრუდებსა.
და სიბრძნით სიმდიდრე სიმდიდრეს საქონლით შეიქს უდებდა.
- 119 უფროსილდი უსამაროლობით არ მოგხვდეს გამდიდრებანი.
- 320 ვინ მშობელსა არ აამებს, იგრც მასვე მოელოდეს.
- 321 დიდად მდიდარი კრებ მეფე ბრძენს ჰკითხავს ვაინისასა:
სოლნე, შეჰყრიხარ—მიამბე—სხვას კაცსა ჩემს ბედისასა?

- თველ ათინი მინახავს უმანკოდ ვლასა დლისასა,
და შვილთ ბევრი დარჩა, ქეყნისთვის ომს მოკვდა სახელისასა.
- 322 სხვა ვინლა ნახე? ვტყოდა: ვიცნობდი კლოგეს ვიტანსა,
ორთ ძმათა დღესასწაულსა დედა წავიდა იტანსა,
ცხენი დაუდგა, თვით ზიდეს, ვკვერეტდი მშობელთა მიმტანსა.
და მას ღამეს მოკვდენ ორნივე, სახელი დარჩა ვიტანსა.
- 323 გარისხდა მეფე. უბრძანა: მაშ, მე არა მაქვს ბედები?
სოლნე მიუგო: მარმენი გაქვს, არა ცუდად ვედები,
მაგრამ არ ძალმიც, სათქმელად, საქმეა დასახედები,
და ზღსასრულამდე არ ითქმის, ბედსა გაქვს ერთი მკედები.
- 324 ვინ თუცა ვისას შეიტყობს სიბრძნეს და სიბრძნით თქმულვებსა,
მსგავსი იქნება იმისი, ვგიადვილებს თქმულვებსა;
თუ ეს ასეა, ვით მიზვდეს კაცი ღეთის დანათხზულვებსა?
და რაღასლა ეძებ ბედისგან სიმთელეს, ვინა წყლულვებსა?
- 325 რა საქებია სიკვდილმდე ბედი და ბედნიერობა!
მბრუნავის ბრუნვით სოთლისგან ბევრ [რიგე] არი მტერობა,
აღსასრულამდი ვინც იტყვის, იქნება დიდი ფერობა,
და არავის ძალუც ბოლომდე პირველად ამის მწერობა.
- 326 შეიღსა იტყვიან ცთომილსა წარმართთა ბრძენთა კრებულნი,
ქალაღდს დასახტენ, შიგ დასმენ, ეტლში საღ არის რებულნი;
თუ კარგა დაჯდა, ბედიჯ, ავისთვის არის ვებულნი,
და ცუღია მისი მიმყოღნი ბედი და ბედში სწრებულნი.
- 327 ვით კარებ ცოტა ხანს უკან ბედისა გამომცვეღელია,
კირ მეფემ ომში შეიბყრა, სწაღს შექნას დასაწვეღლია,
მოპგონდა სოღნე, იძახდა: სოღნე, სოღნე, ხარ მთელია!
და სცნა მეფემ ყვეღა, რაც იყრ, შეექნა გამშვეღელია.
- 328 მოწყაღებითა ღმერთი თქმს კაცზე ავსა და კარგებსა;
თუ ავი მისცა, ცოდვისგან სასინანუღლოღ სრგებსა;
ცოტა რამ კარგი უქნია, აქ მისცემს მისსა ნარგებსა,
და ბედს აღტბს უბედობასა, აკეთებს ეკღის დარგებსა.
- 329 ამად თავსა ბედნიერსა ნუ უძახი: „ღრო არ იღრებს“;
და ბევრს გარდასცვღის, სიღარიბე ბევრს ღარიბსა გაამდიღრებს.

- 330 წამეტანის საშოვროსას იმედს გულსა ნუ დაიდებ,
და უშოვრობის სასოებით ცეცხლსა რასთვის მოაკიდებ?
- 331 ვინც დაადგამს თავს გვირგვინსა, როსცა უნდა ისე მოხდის.
- 332 სამართლის წიგნი მზაგავს დედაზარდილის ბადესა,
და უღონო ბუზი მუნ დარჩეს; ძლიერი შიგ გავარდესა.
- 333 უთხრეს: გვწვართე ასე რიგად, არ მოგვიხდეს უდიერი.
და — აჟსა სხვასა თუ არ უზამ, მოგეცემის წადიერი.
- 334 სხვისგან სხვისა უსამართლოს მშლელი ჩუაგ თავისი სწორად,
და დამრღვეველი თუ განმრავლდა, უსამართლო დარჩეს შორად.
- 325 სოლნემ რჯულში განუწესა, ათინელთა ავი ბადოს,
მათ მიუგეს: არ დასწერე, შვილმან მოკლა მოიწადოს
ანუ მამის, ანუ დედის, რა შივავოთ? უთხრა სანდოს,
და არ შეგონა ქვეყნად კაცი მაგისტანა დაიბადოს.
- 336 მამა-დედათა პატივსა მოსე სწერს, შჯულის სვეტები,
ქრისტე მას ბრძანებს, არ უთხრა, ბრძენი ხარ ანუ რეტები,
რა შერგო თქვენგან შესარგო, მოკალით დასაკეტები,
და ძველი ეს არის, ახალიც რაღა ვთქვა ამის მეტები?
- 337 პისისტრატემა სახელო დიდი ჩაიგდო ხელიდა,
უსამართლობდა, სოლნია მის წინააღმდეგომელადა,
მიუგო: რასა იმედობ, შენ რომ ხარ მაგის მქნელადა?
და სიბერე მსწავლის, რომ ვიყო შიშისა უშრომელადა.
- 338 მართებს საშოვდელოს სიმტკიცე, თავის რივი და წესები,
ბოროტის რისმე მომღებსა სხვა უთხრა უკეთესები,
სიმბნითა წინა აღუდგეს, არ იქნას დანათესები,
და სიკვდილისათვის არა ქნას საქმე რომ უშართესები.
- 339 შემტყობელია, მბელია, პისისტრატეზე მქნელია,
თავი დაეჭრა ტყუილად, ამისი გამომტმელია:
ქვეყნის ამრევთა დამკოდეს, მე საქმე მიყვეს ძნელია,
და უნდა შეეტყოთ, იმ თემთა ბევრი არევის მცდელია.
- 340 შერბელა თვითონ ეწადა არევა, მათი მწველია,
სოლნე ეტყოდა: კეთილზე არა ხარ განამრჯელია,

ულიას გინდა წაბადო, აგრე არ იყო მცველია,
იმან რომ თავი დაიქრა, მტერ იქნა მომცდენელია,
და შაგრამ შენ შენს თემს ატყუებ, ავი გქირს დაუნელია.

341 პირველს მოძღვართა მიხედეთ, თუ რა ქნეს განაკეთებო,
ფარი არ ქონდათ, არც ხმალი, სიტყვა ტკბილი და მკვეთები,
დაამხვეს სარწმუნოებით მძლავრთა მრავალი ღმერთები,
და ხელად ნურავინ აიღებთ, თუმცა არ შეეცქრათები.

342 სიყრმიითგანვე ყოვლთვის სწავლა სიბერეში გამოგადგეს.

343 სირცხვილად სჩანს სწავლა კაცთა, რა გაქირდა, ჰკითხვენ
და ვერ განაბრძნობს მხცოვანება უსწავლელს და დაუმზერსა.
ბერსა,

344 სხვანი ხმობდენ, ის ჩუმად ჯდა, უთხრა: ხარო თურმე ხელი,
და — ხელს არ ძალუც უჩუმრობა, მას იმისგან ნუ მოვლი.

345 რჩევა დაჰკითხეს თემისა: ვის ვანდროთ, ვის ებაროსა?
და — დღე მისი ვისცა სიკეთით დაეხნას, დაებაროსა.

346 მახვილსა ენა უფროსად უძლიერე და მკვეთია.

347 იგი არის სიუხვეში სიბრძნითა და კჳუით მქნელი,
და გასცემდეს და არ უნდოდეს სხვისა ვინმე საქონელი.

348 კეთილად დამწყისს ქალიქსა რჯულზე შაგარი მეფეა.

349 ზღვა დელავს, ვიას ცოდვილთან იჯდა, მათ ღმერთსა ხადესა.
დაჩუმი, — უთხრა, — აქ ყოფნა თქვენი არ განუცხადდესა,
დაინთქმით მოუქცეველნი, ვერ მიხვდენ მისაწადესა.
და ცოდვაში მყოფსა არ უსმენს, სანამ არ დააცადესა.

350 უაღსარებოდ ცოდვილმა ვერ ჰოოს ზეცას ვანები,
რითა ქნას მოუქცეველად წმიდათა შესაგვანები?
ტვირთმძიმე ტვირთსა არ იხდი, სწადს, იყოს მონასვენებო
და მწვირით გასერილი არ ირეცხ, მითხარ, სად მიიყვანები?

351 კაცი ბოროტი ჰკითხევდა, თაყვანით ჰკადრა ქებანი:
შეტყობა შინდა, რა არი კარგისა მოქვედებანი?
მან ხმა არ გასცა, კვლავ ჰკითხავს: მიყავ სიტყვისა გებანი.
და — ამად არ გაძლევ, მიუგო, გეტყობა გაუგებანი.

- 352 ასეთს მკითხავ, შენ სინჯვამთ უხმრად არის წასაგდები.
სიტყვა უნდა სწორად ჰკითხო, ყური გქონდეს მინაგდები,
ანუ რასმე გამოგადგეს, გულსა ჰქონდეს დანაგებდ,
და ღორსა წინა მარგალიტი რად ვინ შექნას მინაგდები?
- 353 ასეთ კაცს ვმართებს სიტყვის თქმა, შეიტკბოს, შეიყვაროსა,
ანდამატს რეინას არიდებ, კაჟმა ვით შიიკაროსა?
სოფლის მდომს სჯულსა ისწავლი ყველას მის დასახაროსა,
და ნუ მისცემ მისაცემელსა წიბლებთა მოუხმაროსა.
- 354 ვიას ქალაქი დატყვევდა, გტყოდენ მოქალაქეთა:
„რაცა გაქვთ, წადით, წაიღეთ!“ შიიქეთ შათ ღანაბაქეთა,
ვიას არა რა წაიღო, რქვეს: რად ხვალ აგრე აქეთა?
და — რასაც ვერავინ წამართვამს, ის მიმაქვს, შემომაქეთა.
- 355 სჯობს ყოვლს სიმდიდრეს, ქონებას, სწავლითა გამდიდრებანთ,
არც ქურდი რასმე მოჰპარავს, არც ვზირისაგან ვნებანი,
ვერც მძღაერსა ძალუც ძალითა მისი ბოღება, კლებანი,
და უმჯობესია ყოვლისა სამუდმოდ მისი ზლებანი.
- 356 შეიდ ბრძენთაგან ერთი იყო ვიას ბრძენი პრიენელი,
თავად იჯდა მას ქალაქსა, კკუით არას დამცდენელი,
ომი უწყო მესალიტელთ, ამათა ქნეს რჩევა მთელი,
და გავიდენ და დაატყვევეს შათნი ქალნი საყვარელი.
- 357 ვიას ესმა, გამოართვა, მიიყვანა მისა შინა,
ღამოსა და განუტეუნა. რა მივიდნენ თვისთა წინა,
იმათ ძალი მოსცემოდა, მაგრამ ნახეს რა ეთმინა,
და შერიგდენ და გაეცალენ, ბრძენსა უძღვენეს ზვინად ზვინა.
- 358 მტრის ჯავრს არ შეეკამ, ამისთვის ირჯები მოუხმარებსა,
არა სდევ საშჯობინარსა, მიელტვი უსამშარებსა,
სიტკბო დააცხრობს ბოროტსა, მძღაერს ძალმედ აახარებსა,
და ამპარტაუნსა არწივსა მლილები დაჰკვეთს მხარებსა.

მისივე ბრძენი სიტყვანი

- 359 პატივს მისცემდი დიადსა მხცე-რეულ პატიოსანსა.
- 360 კაცსი გარჯის ბევრჯელ გაბუღვა გარდარეული, მეტიო.

- 361 ბევრ სიმდიდრეს ბედის უნდა, უბედობა გააცუდებს.
- 362 ჭკუის სასაქმით იქნების კაცთაგან მოთმინებანი.
- 363 სხვის ნაქნარსა სიბოროტეს შენ კი ნულარ მოიგონებ!
- 364 ორი გესვას მეგობარი, არამცა ჰყო მათი ბჭობა,
და მათგან ერთსა გაიმტერებ, მოგეგების ლახვრის რჭობა.
- 365 თუ მეგობარი არ იყოს, ნუ რიდებ სამართლობასა,
და ორთაგან ერთი დავიწყებს ხმ საქმით მწვე მადლობასა.
- 366 ცუდი თქრია, ასეთი გინდოდეს, არ იქნებოდეს.
- 367 შენი თქრი შენ გასინჯე, მერმე სხუათა გაასინჯე.
- 368 ბევრსა ნუ იტყვი, არ გინდეს თუ შურის მოპოვნებანი.
- 369 რაცა გამოჩნდეს, გიყვარდეს გასინჯე ყოვლის ფერისა,
და სიბრძნე სჯობს ყველას, რაც არის ქვეყნისა ანუ სფერისა.
- 370 ავს კაცს ნუ აქებ ამისთვის, ბევრცა მოეშოოსა.
- 371 კაცი ჯარგვ გამოსცადე, ისე უყავ მეგობრობა.
- 372 ჭირთა შიგან გამოჩნდება მეგობართა სიმაგრობა.
- 373 სიჩქარით, ჯაერით ნაქნარი საქმეთა საფუთხილებელთ.
- 374 ჩაივლო მისი მემტერე, შეეძლო შურის გებანი,
და გაუშვა იტყვის; დია სჯობს ნაცვალს წყალობა რგებანი.
- 375 შეცოდების მტრეება სიკეთისა ნიშნად თქმულა,
თა მაგერი სიხვედ და ჯაერის ტომად ქვე დანთქმულა.
- 376 იტყოდა: თუცა გწადინა სოფლისა გემო, ტკბილობა,
საფერი ცოლი შეირთევ, შეებითა გქონდეს ძილობა,
უდიდებ სახლში გიჩვენოს კაშვილი და ყრილობა,
და ტოლმა და უღარიბესმა გაამოს, გიყოს ზდილობა.
- 377 რა კაცი გარეთ გამოვას, თავის სარჩოსა მცდელობსა,
იხვეწების და ირჯების, რით მოიყვანოს, მქნელობსა,
შინ მისელის განსვენებისა იმედით არა მწყენლობსა,
და იქიც თუ დახვდა სასარჯლო, სიცოცხლე მოიძნელობსა.

- 378 ჰკითხეს: რა არის ამ სოფელს კარგი და უკეთესია?
და — სტყვარული და კეთილი ყოვლს კაცზე მისათესია.
- 379 თქვა: მეგობარი კეთილი უსაყვარლეთ ყოველსა.
- 380 თქმულა მიწა დასარწმუნო და ურწმუნო მეტად ზღვანი.
- 381 ვიონ ბორნსტელს დაჰკითხეს: ცოლი შევიროთთ თუ არა?
და — კეკლუცი სხვათა სანდომი დუხჭირსა ვინ მოუარა?
- 382 ვაჟს კეკლუცობა ნათხოვარს, ამად მალ გაკუდდებისა,
და ვისცა ცოტა აქვს, ახსოვდეს, იმისთვის რად ლაღდებისა?
- 383 ცოტა ხნისაა სიტურფე, შენ რა გქნა ტურფა გებული,
და ის უფრო გასძღებს, იმისგან ასრეთ დარიგებული.
- 384 ვის უფრო აქვს ამ სოფელში შეწუხება ანუ ურვა?
— ვისაც უნდა დიდ საქმეში შევარდნა და შენაცურვა,
სანამ პოვებს, შეცადუნობს, მაზედა აქვს ცრემლის წურვა,
და რა იმოგნის, იმას ნაღვლობს, არ წამიხდეს ზემი სურვა.
- 385 სოფლისა კირი მრავალი, ლხინი აქვს მეტად ძვირები,
თუ გამდიდრდები, მოვლაზე სარჯელი არა მცირები,
სიგლახაკისთვის წუხილი, არ იცი, როგორ ირები,
და ავის მასპინძლის სტუმარი კაცია უცხო, მწირები.
- 386 სიმდიდრის შოვნას ჯაჭრი აქვს, ნაშოვნს არ წახდეს წყენანი.
- 387 საქონელი ძარღვს მიაგავს, ვითა იგი ასოს ხედება,
და აგრეთ ისიც ყველგან გასწევს, ვინემ სრულად გათავდება.
- 388 ბევრი თეთრი მეფობის მეტს ყველასა იქს, რაცა გინდეს,
და ორივე სრულად შეუძლია, სიმართლესა დაუბინდეს.
- 389 იტყვის კირად, არ შეეძლოს კირში მყოფსა მოთმინება.
- 390 გასინჯვა და გულმაგრობა კირისაა დიდი მარგი.
ამას მოუხდა, ავკაცთან შეიქნა ნავში მჯდომელი,
მეკობრეთაგან დატყვევდა, უბნობდენ დაუდგომელი:
„თუ გვიცნეს, ავად მოგვხვია“. ბრძენმა თქვა მოსანდომელი:
და მე უცნობლობა მქენება ავად რამ მოსახდომელი.

- 391 ჭიბ, რა დიდი ბრალთა, რიგსა არ ჰქონდეს ცნობანი,
ვარდს, ტრფიალთ პირსა სადებსა, წვირითა უყონ გზობანი,
საკუდიხებელის წამლისა მოსწონდეს შემარგობანი,
და უხმარს აქებდენ, სახმარსა გამრავლებოდეს გზობანი.
- 392 კარგს უცნობლობა წაახდენს, ავისა მოსახმარი.
- 393 კაცს ეგონოს თავი ბრძენი, თუნდა იყოს, ბერს დასცდება.
- 394 ნახა მდიდარი მწვე ძვირი, შეგროვბისა მცდელია,
და თქვა: ესე სოფელს ვერ ხმარობს, სოფელი ამის მხვრელია.
- 395 ზოგნი ასე იჭირვიან ქონებისთვის, იყოს მათი,
და რა იშოვნის, ასე ხარჯავს, სხვისა იყოს საკამათი.
- 396 მეშურნე ნახა საბრალთ, მკმუნწარე, შეწყუბებული,
და — ანუ სხვის კარგი გინახავს, ან შენ ხარ, ვაგლახ, ებუღბ!
- 397 მეშურნე სხვისა კარზედა თვის წახდენისებრ წუხდებოხ
- 398 რა მეშურნე სხვის კარგს ნახავს, ხე ხმელსავით ჩამოხშება.
და სვისაგან გასდახეწილთა სიბერე სახიზარია.
- 399 რა ზღვა აღელდეს სასტიკად, საზაროდ მფოფინარენი,
ნავთსაყუდელი შენავეს შიამანს სალხინარენი,
უბედოთათვის სიბერე მართ აგრე მოსახმარენი,
და მოკედეს და დარჩეს, რაც არის სოფლისა საძებნარენი.
- 400 ამ სოფლისა დაარსება ვისცა ვითა დააბაროს,
რად მოიწყენს, რადგან იცნობს, ჰყვანდეს, გინა დააბაროს;
რაცა მოვა მოსაყალი, აამაღლოს, დააბაროს
და ვერა ვერა-ვერ მოურჩეს, რაზომ გინა დააბაროს.
- 401 თქვა: სიბერესა ნუ ბასრობ, ვართ მისი მონატრენია.
- 402 ბრიყვი აძაგებს კეუასა, იმას ის ეჭირებისა,
კაცის საზელი ზაფხულს გავს, მისებრივე მალ წახდებისა.
- 403 ჰკითხეს: „სიბრიყვე რა არის?“ — ბედისა წინაღმდეგით.
- 404 ვერ იპოვნის ბრიყვი ბედსა, ბედო პოებს, ვერ იბედებს.
- 405 ანკსალორ ბრძენი-შოდღვარი პერიკლა ბერძენთ მთიერისა
დაბერდა, ხელს არ უწყობდა, ბრძენი თქმად მომპარისა:

ბაზმა დანწევს, ზეთს ასხმენ, მატოს შუქს მოსახმარისა,
და უფრო ძალმედვა იზისგან ნათლობა შენის მხარისა..

406 კაცმან კაცზედა კარგი ქნას, ან სამსახურს დიდებო,
არ დაიხსოვნოს ნაცვალი, შორს ქნას განაკიდებო,
კაცი კაცური უგვანთა მწვე არი მომარადები,
და ტვირთია, ზურგზე ეკიდოს ტყვივისა ანაზიდები.

407 ათინილამ გამოაძეს, უძრახეუდენ უვარგავი:
რად დაჰკარგე სატრფიალო საქებარი, საკარგავი?
შათ პასუხი შეუქცია სხსოვარი, საბარგავი:
და ვინ ვის უფრო ეკირება, ის იქნება დამკარგავი.

408 არეინ დაჰკარგა ცნობილმან ადგილად საპოყნელია,
ძნელ საშოვრისა გაწირვა საქირო გასახსნელია;
სჯობს ერთი ასსა საქმითა, თუ შემსგავსებით მქნელია,
და კაცი სიბრძნითა შემძლები საშოებელად ძნელია.

409 კაცსა ბრძენსა გასაწყრომად ზოგნი უნმენ გაძებასა,
და ართუ იმას, თავს უწყრება, ბოლოდ უხამს მოძებასა.

410 შეილთა დახოცა უანბეს თეშთაგან გარდაგდებულსა,
და როდისაც იშვნენ, ვიტყოდი, შისთუისვე დაბადებულსა.

411 ქალაქს ლამპეს ავად გახდა სიკედილისა მინაწურად,
შენსა თემსა—მოყვასთ უთხრეს—ხარო ზიდვის მოსასურად.
—რას შევიძენ მაგით ვიყო მოკირვების დასაშურად?
და ერთი გზაა ორიდანვე, საცა მივალ გასაცურად.

412 სოფლის ქებაა შიცვლილთა პატრიოთ გასვენებანი,
მისი წესია სხვათაებრ დაუდგრომელი ნებანი;
სჯობს სულის რამე კეთილი, მუნ არ მიეცეს ვრებანი,
და თუ ვის კარგი სჭირს, ხორციმცა იყოს მხეტთ საგემებანი.

სწავლანი ბრძნისა ანაკსალორისანი

413 ღმერთსა აქებდე, მოყვისს იწადე შემწეობანი,
და მამა-დედათა პატივ-ეც ნუ სხვათა მემშურნობანი.

414 ნუ ფიცავ მართლის თქმისათვის, ნუ ჯავრობ და ნუ იხმუქავ,

- 415 სიმაართლით განვლეთ, შურითა სამართალს ნუ წარხდებია.
- 416 გაწყობხსა შეეცადეთ, საბრალოთა ნურვის ჰკიცხავ, და რაც შეგეძლოს კარგი უყავ, მეგობართა ვერ აღრიცხავ.
- 417 თუ რამ ვესმას საიდუმლო, არაძე წარგცდეს არსად არა.
- 418 თეოდრატ ბრძენმა ამსგავსა სიტყვა ჯაერთა თქმულები, და ურას კვიცისა მინდობა ნდობა დასაწყლულები.
- 419 ლაგმითაც არის დაიქერ ცხენსა მორბედსა, ძლიერსა, და ვერ დააბრუნებ სიტყვასა წარსულსა ბაგის მიერსა.
- 420 დრო კაცისათვის, იცოდეთ, კარგი რამ საქონელი.
- 421 ზოგნი მოსწრაფედ კარგ დროსა ცუდათ რამ გაატარებსა, მაზე ხარობენ, არ იცის, წარხდა, ვერ მოიკარებსა. წყალსა თავდაღმა მველსა ზეთ ვინ შეატარებსა? და წასულსა დროსა ვინ ეძებს, ცუდათ თავს განმწარებსა.
- 422 კარგად რამე მოიხმარეთ, რა მოგეცეს ეამი და დრო, ნულარ ჰყოენი, ამ სოფელსა სწავლეთ არა აქვს მოსაადრო; მიუც საქმეს გამოჩრევა უმჯობე და კარგის სადრო. და ველარ მიხედეთ საწადელსა, ამის მეტი რაღა გკადრო!
- 423 სტუმრად იყო, კაცი ნახა ჩუმად მჯდომი, მიუგებდა: და თუ ქკუთ იქ, უზღელი ხარ; თუ სიბრყვიით—მას უჭებდა.
- 424 თქმა ბრყვეს არ უხამს, ბრძენს უჯობს, ეს იცნან, ის კი ვერაო.
- 425 უკუთოს ხლმისა მიცემა ამისი დასადარია, და ბოროტს კაცს მისცე ნება და შეძლება მოუხმარია.
- 426 კრატეს ბრძენს ჰკითხეს, ცოდნითა რა გაქვსო შესაშატიო? და — ცოტისა ვსჯერვარ, წუხილი ანაზე მომიმატაო.
- 427 თქვა: გულისტქმა მოიკვეთეთ, ვისცა უნდა, ადვილია, და თუ მოიმშვე, ის გარდავა, მასი დაგრჩეს წადილია.
- 428 ძვირს მდიდარსა ადარებდა ხურმის ხესა კლდეზე დგმულსა, ვერსით კაცი ვერ მიუღვს გზასა მისსა ასე ქმნულსა,

რაგინ ზევრი გამოისხას, ცის ფრინველნი იძლებ[ს] სულსა,
და აგრეთ მათი არ ერგების კარგსა კაცად დანაგულსა.

429 ნეტარ რა არი შრავალი დადება დასაძებისა?
არც შენთვის გინდა, არც სხვისა მწადიხარ. მისაგდებისა,
რა გაუმრავლდეს, უფროსსა სიმრავლეს შეეცდებისა.
და ფაგებნამუ შემოკრებულა, რა თოჯი გაგიწყდებისა.

430 მწვე უყვარდა ალექსანდრეს მსწავლულა და კაცი ბრძენი
არიხტონე ფილასოფი, კაცი დიდად მოსაძენი,
სიდ ესახლა, მას ქალაქსა უყო ესე შესაძენი,
და გალაგანი შემოავლო დიდებისა საბოძენი.

431 მსწავლულთა კაცთა უაწყობა კარგს მოგცემს, არა კლებასა,
აღვაფსებს სუნნელებითა, ვით მუშკი გაუცლებასა,
წარმართებ შენსა საქმესა, სიმდიდრეს, გასაწყლებასა.
და სჯობს ერთი წამი ბრძენთანა ასწელ უგბილთა ხლებასა.

432 ალექსანდრეს დაექცია ბრძენის კრატესა აგარები,
კვლავ უბრძანა: აგიშენებ, თუცა მოგწონს ის არები.
მოახსენა: ააშენო, რა ზინდ იყოს სახარები,
და სხვა გამოვს ალექსანდრე, შეიქნება უხმარები.

433 მართლა ხმობს ბრძენი ყოველი სოფლისა უხმარებასა,
არა აქვს ხანთ კაცისა მოწყენა, გახარებასა,
ზოგს აქცევს, ზოგთა აშენებს მათთ ბართა ვითარებასა.
და ზერ ნახავს კაცი სიკვდიდმდე მას მისთვის სადარებასა.

434 კრატე გვსწავლის: ბოროტს ნუ იქ, მაგრამ ყურსა მიუგდებდე,
და რა რომ მიცნობ, აღარა იქ, სხვის ნაქნარსა აცუდებდე.

435 ზინთ სქერეტდა მოყვას[ს] ვისმე ტალახისა ფეხის მრიადად,
და გრთობირა ხარ შესვარული, თავი უიჯობს განაკიდად.

436 ანტისტინე ფილასოფოსს კაცი ვინმე ამაგებდა,
ზინთ მკითხა: რა უქნია, რასაც მისთვის გააგებდა!
თქვა: „არ მახსოვს, რაც უქნია“. ბრძენი მახვე მიუგებდა:
და ფუ მას კაცსა, ის ახსოვდეს, ნაქნართაგან არ ირგებდა.

437 ზრახვა არის შეუძლები ვაცისათვის, კაცო კარგო,
არ იკადრო, მამაცურო, ამგვარები სარგო დარგო.

თუ მტერი ხარ, რად არ მტერობ, თუ მოყვარე მით რა არგო?
და არ შეექნას მომსენელსა გასანუზლი, გასაპარგო.

438 ეს მიკვირს, კაცმა კარგი ქნას, ყურსა არაეინ უგდებსა,
და თუ ავი წასცდა, ყველანი დაიწყებს მის აუგებსა.

439 ბევრს მრუბარსა ეტყობდა: ვინ დაგდვა უფე ვალები,
და ყური ენად გაქვს და ენა ყურებად შენაცვალები!

440 უშიძის, სასწავლო ბევრი მაქვს, სიცოცხლე შემოკლებული.

441 კარგი მოყვასი რა არი? მიუფო: შენი თავია,
და როგორც შენ მისთვის იქნები, ის ჩემი გამათავია.

442 ბრძენთ იცილებს პტოლემეოზ, ზინონ იჯდა უუბარად,
შედრ-იტყვის: ყველა ვიცან, შემიძლია საქებარად,
შენო მითხარ, რა უნაა ვთქვა, სიტყვისა ხარ დასაზარად!
და ჰქაღრა: ბრძანე, ბერი კაცი უხმოდ ვნახე დანამჯღარად.

443 სიბრძნეს არ მისდევს სიმდაბლე, იგ მისი საქებარენი,
გავს ლითონთ რაშე სბეკალთა, კაცთაგან მოუხმარენი,
არ გამოჩნდების სიტყურთა ბევრისა მოაშბარენი.
და არს გაგონება თქმისაგან უუროსად მოსახმარენი.

444 ჩუმად იყავ, ან. ასე თქვი, სხვასაც ერგოს ლაპარაკი.

445 გაგინებდენ, რა გულად ხარ? თქვა: დესპანი უპასუბო.

446 მოსაშსახტრემ შესცოდა, უბრძანა: მისი გვემანი:
ბედმან მიყოო, დავარდა, — მომმადლე ჩემი ცემანი:
უბრძანა: ცეც ბელით გპირს, მისგან გაქვს გამოცემანი,
და ბედსა ვერ მოვმლი, არ ძალმიც წახდენა, ქვე დაცემანი.

447 ავი არ დაბადებულა, კაცთა არს მონაგონები,
იქ და მიზეზსა იგონებ, კარგათ ქნა გასაგონები;
ერიდე, პირველ გაფთხილდი, სულ გქონდეს დასაყონები,
და რა შეგბედეს კარგი მსაჯული, წაგიბდეს შენაკონები.

448 ღმერთმან გვიყო, ავი რომ ქნან, ანუ ეშმაკს აბრალებენ,
და ღმერთმან ავი არ დაბადა, ეშმაკს რასთვის იძალებენ?

449 სხვათაგან უმაღ შეიტყო საჩუმო, ჩუმად გქონდესა.

- 450 რად უბნობ აგრე შრავალსა, რადგან არა ხარ უსმინა?
- 451 არ ესმის, ვისცა მდუმრობა არა აქვს შესაწყნარია.
- 452 უმეცრებად ჩაუგლიათ გლახის ზრახვეა, მდიდრის შურია.
- 453 რისაც სხვას უზამს, სისწრაფით შენთვისაც მოელოდია.
- 454 ვინც ფთხილად დაეა სოფელში, გვიანად წაიქცევია.
- 455 კიბერის შეფემ შენედრის უბრძანა: ესე მინდესა,
ქარგია, ფუხდებოდეს, კაცო რას ინატრიდესა.
მან ქება ჰკადრა, მაგრამე მესობრძნეთ ასე მიდესა:
და სჯობს ნატრას უნატრულობა, იპყრობდე კიდის კიდესა.
- 456 გულია ყოელის კაცისა შომდომში უცხოებისა,
ხან სიკეთისკენ მიმწევი, ხან ავი ენებებისა,
ხან უნდა უფსკრულს შთახდომა, ზოგად სელა ზეცაებისა,
და თუ თხვი არ დაუპირე, ბევრი რამ გარდაგზდებისა.
- 457 ესმა რა ალექსანდრესა ფილასოფოსთა თქმულები,
გარდაუცვლია სოფელსა შრავალთა კაცთა სულელები,
სოფელი ჰგიეს; — დანაღვლდა, ყოფილა — იტყვის — კრულები,
და მაშ, ასე ვკედები, ვერა ვქენ ვერც ერთი დაპყრობილები.
- 458 ეს სოფელია დიცი სიძვისა მიმაყოლელი,
თავსა კეკლუცად გაჩვენებს, ბოლო აქვს დასაქოლელი.
ხან შენს უბეთა მძინარი, ხან სხვასთან არი მწოლელი,
და ვერ იხზარება სახმარად, ვინცა არ იყო მბრძოლელი.
- 459 ალექსანდრე სტილობონ ბრძნოსას ქალაქთ არის წარმოპყვენი,
მიუწოდა, გამოაქითხა: რაცა იყო, მითხარ, თქვენსა,
რაც მოლაშქრეთ გამოგართვეს, ყველა გიყო მონადღვენი.
და — მათ არა და, თქვენც არ ძალგიც ჩემი უნჯი წამართვენი.
- 460 ბრძენსა აქვს დიდი სიმდიდრე, არვისგან მისაღებელი,
არც დაბერდა და არც გაცვდა, არც არი შესაღებელი,
იმ საკურტლისა კლიტენი ვალებად გაულებელი.
და უხვობს და არა აკლდების სიუხვითა წარსაგებელი.

- 461 ტყვე ჰყვანდა და შათ უბრძანა ალექსანდრემ ქალაქთ ცვანი:
 „აქ ნება გაქვსთ, სხვად ნუ წახვალთ“. სტილბონ ბრძენმან
 უთხრა სხვანი.
 ნება აქვსთო, — ვაეცინა, — ტყვემ შეჰკადრა გაკრიკვანი:
 და მე კატურად ვაფიცინე, ვარ მოკრიკვალთ არა მგვანი.
- 462 არ მოიწონებს სხვა სხვისას ურგებსა გასაგონებსა,
 გაცუდებასა ეცდება, ასეთსა მოიგონებსა;
 მაგრამ ვისთვისაც კარგია, ის რატომ დაიცონებსა?
 და ნუ ეტყვი შენსა უფროსსა თვით მისა მოუწონებსა.
- 463 ყოვლნი მისთვის ჰატოესცემენ ფილასოფოსს, არის ხილად.
- 464 ბრძენ დემონაკ — შემცოდეთა არ გაუწყრეთ — ამას ხმობდა,
 ვით მკურნალი მოსარჩენად სნეულზედა წყნარად ბრძნობდა,
 შენც მისებრბე ასწავლიდე: „თუ მოიქცე, შეინდობ და“.
 და მობრუნდების, ავისაგან გაჯავრებას ესე სჯობდა.
- 465 სჯობს ღანახვებით, გასინჯვით, რისხვითა რასმე სწავლასა,
 შეაძულებს და დასწყევლის მისსა ბედსა და დავლასა.
 რაც სიმწარისგან გამოვა, სიტკბო უკეთ იქს გავლასა,
 და დიდი რამ უნდა მოძღვრისგან მოწაფეების მოვლასა.
- 466 რა დროთა მოვეყვით შექცევას, თქვა: თავი იცნა როდესცა?
- 467 დემონაკე მოჩხუბარსა ეტყვის ჩხუბსა მოსაშალად,
 მას შერცხვა და თავს გარდაჰკრა, გაუტება დიად ძალად.
 რქვეს: „იჩივლე მსაჯულთანა.“ მოქმელსა უთხრა.
 მოუკრძალად:
 და რა მსაჯულთა ეამი არის, დასტაქარი მიხამს ძალად.
- 468 კარგს არ ისმენდეს, სწყინობდეს თქმასა და შეგონებასა,
 არ იზადლებდეს, იქმოდეს თავის გულისა ნებასა,
 მიუშვი, ბოლოდ შეიტყობს მის უბედობა-ვნებასა.
 და შემომფთხალისა ჯახვისა ნუ ცდილობ დაყენებასა.
- 469 სიტყვა დაჰკითხა, იწყენა, რისხვითა მოუბარის,
 და ეტყოდა მიკვირს, კითხვისთვის ჯავრი რა მოსახმარია!
- 470 ერთი ვარ გამომეტყველი, — აღაფოკლეა მთხრობელი,
 თქვა: ჩემისთანა არ არის კაცთაგან შესამკობელი.

თუცა მარტო ხარ, დემონაკ, — უთხრა — უინ გექმნას ზემობელი?
და სხვათა ჟინმეა უმჯობე, მარტო რადლა ხარ მხმობელი?

471 ეგონოს, ჩემებრ არ არის შრძენი და კარგის მქნელია,
მისგან კეთილი გამოჩნდეს უეკვი გასაძნელია;
ვერ ხედავს დასაზნახვს, თვალი აქვს დანაბნელია,
და ექობს, ვხა არი მართალი ღირლალი, გაუგნელია.

472 რადი თხარებ, რომე გესმას საფერებლად სიტყვა თქმული?
ანუ რითმე შემკობითა გაამაყდეს შენი გული?
უამოსინჯე, რა გიქნია კარგი რაშე, ან საწყლული.
და რადლა გინდა უკეთესი, თუ გახარებს შენი ქმნული?

473 ყალამის ტყავი კაცს ეცვა, კობტად რამ იარებოდნა,
და ჩასჩურჩლთ: უწინ ცხვარს ეცვა, არად არ ეხმარებოდა.

474 ბევრი ვინმე ტან-ჩაცმისთვის უცხოთ თავსა შიიწონებს,
არ იციან იმით უწინ, არცა ამას მოიგონებს!
ან მატლისგან გამოვიდა, ან ცხვარს ესხა ცუდ-საგონებს,
და ანუ ოქრო, ანუ ვეცხლი, მიწას მიწის შესაწონებს.

475 მაკიდონით კაცსა ვისმე გული აჩნდა: შრისზანობით
და უთხრა: ტყვეა დაქირებით, შენ ტყვე ქმნილხარ შენისნებით.

176 ერთ უმცროსსა მის უფროსმა დიდებ ჯარი მიამბარა,
როგორ ვიქვე, როგორ უძღვე, მწადსარ — ჰკადრა — მე ამა რა?
მან მიუგო: ჯავრს ფრიდი, რა ვნახვიდენ, ვამბარა,
და ცოტა თქვი და ბევრს ისმენდი, რაცა იყოს საამბარა.

477 კარგია, კაცმა იკოდეს ჯარის ყვანა და ძლოლანი,
რიგიან მოხმარებანი, ადგილს ვით ხამდეს ბძოლანი,
პირველ ფთხილი და მის დროსა არ ქონდეს შიში, ძრწოლანი.
და მშვე შეწვევის სრულსაცა კარგთა მჩხველთა ყოლანი.

478 ჯარის უფროსსა არ მართებს ჯავრი და რისხვის მქნელობა,
თუ ჯარს შესძულდა, იქნება საქმის გამართვის ძნელობა;
ცოტა თქვას, მისი განძრახვის სხვათა არა ქნან მგონელობა,
და სმენა უყვარდეს და სხვისა რჩეუთა გამგონელობა.

479 ჯარის უფროსსა ცდა მართებს, ჯარსა უყვარდეს გულადო
მისისა წარმართებისთვის თავს არ მოგვედენ წყლულადო,

- არა სცნას მისი განზრახვა მტერებმა უსაცილადო,
და მაშინ მიეცეს სახელი სახელოვნების წილადო.
- 480 თაფლსა სკამს ფილასოფოსნი, ჭკითხევედნ, ის მიუგებსა,
და ფუტკარი შარტო უსწაფლთა. თაფლსა არ გამოუგებსა.
- 481 ეპიკი ბრძენსა დემონაკ ურჩევედა ქორწინებასა,
კოლი არ ჰყენდა არცერთსა უამისა წინაებასა,
უბიკ ეტყოდა: რადგან სჩანს უქჯობედ: შენსა ნებასა,
და ჭალი მომე და შევირთაჲ, მივეყები დამონებასა.
- 482 რადგან არის ქალწულება ანგელოზთა მიბაძება,
სჯულისათვის მოცალეა; გემოვნების ვაცაძება,
უნდა ღმერთისა სოფელშიაჲ, მოშენებოს გაუძება,
და ქორწილი და დაჯერება პირფულადვე მოიძება.
- 483 ნუ ურჩევ სხვასა, არ გქონდეს მაშვიან გამოკდილება.
- 484 ნახა მორთული კაბითა ყრმა გინებისა მთქმელია:
და გიჯობდა კაბის დაცვლასა ეგ გექმნა დასანთქმელია.
- 485 სინხდლე უძრახეს კლეოპეს, მაგად ვარ განაკარგია,
და ავისა მხდალი არ ეიყო, ვიქნები შენი დარგია.
- 486 ირაკლიდ იტყვის: ვით გმართებს ქალაქთა სიმაგრენია,
და აგრევე სამართალს ეცადე, შეექენ მოსაგრენია.
- 487 უსამართლოს ცეცხლისაგან მეტად იყავ დაძმრეტელი.
- 488 მეზობელი დიად უხვი დიდს პალატსა იშენებდა,
და თქვა: სიუხვე მოკვდავისა უკვდავებას მოინებდა.
- 489 ხარბი ფუტკარსა ამსგავსა, თაფლისთვის ვაირჯებისა,
და რა დაავებენ, სხვა არის მქამელი დანადებისა.
- 490 დემოკრატს კაცი ნახა ჩუმად მჯდომი; მას ეტყოდა:
და ერთი ეგ გაქვს გონიერთა, მაგით რამე დაგეტყო და.
- 491 კსენოენ თქვა: ზოგნი ღმერთსა დაუჭირლად არ აქებენ,
და უზამს ღმერთსა ამის მსგავსნი ქირში ჰყავდეს, მაში ებენ.
- 492 ანაკსიმემ ალექსანდრე ლამპს ქალაქთა პოვა მშლელად,
გამოვიდა შესახვეწრიდ, მეფემ ნახა მისკენ მსვლელად;

- რაცა მთხოვო—ღმერთზე ფიცა—არ გექნები მომბადლედა-
და დარღვევა რქვა, ველარ იქნა მეფე ფიცთა გამტეხელი.
- 493 რიგრიანია ადგილს თქმა, აროსა ვაცუდდებისა,
უგუნურად და უსწავლად მისითვე განქარდებისა.
ბრძენი ანაზღად გამოსცელის, რაც ძნელად აღუჩნდებისა,
და აღუღლებული სიაფი[თ] კოტას წყლით დაწყნარდებისა.
- 494 უშვერს სიტყვაზე იტყოდა, ნურაინ მოიწყინებსა,
და რაცა არ უნდა, მას უბნობს, სხვასაც მას მოასმინებსა.
- 495 ყველასგან უფრო საძნელო შენახვუ საიდუმლოსა.
- 496 ის იტყოდა: ნუ მუქარობ, არის რამე ქალის წესი,
მტერს არ მისცემ სიფთხილესა, ეს მეორე უკეთესი.
- 497 კოლის თხოვნა არჩევენს, თქვა: უმჯობე რა მოირთო?
და ასეთს რასმე შეეცადე, ქალბატონი არ შეირთო.
- 498 ერთი უბნობდა არც მტრისას, არცა მოყვრისა ყოლასა,
და უთხრეს: ცუდი რამ ყოფილხარ, ვინა იქს შენს აყოლასა?
- 499 მტრობა, მოყვრობა ურთიმანერთს ახლავს და მახლობელია,
და კაცს ორში ერთი არ სქირდეს, საქმეა დიად ძნელია.
- 500 კარგი რამ ექნა კაცზედა, არ გინდა დასაკარგავად,
და ნუ ჰყვედრი, ნურცა სხვას ეტყვი ქებისა გარდასარგავად.
- 501 თუ სიმთელე ტანისა გწადს, სიკვდილს მალმალ იხსენებდე-
- 502 როგორი სჯობს დაბურება?—დამკითხველსა მიუგებდა:
და გული ჰქონდეს ყმაწვილული, სიმთელესა მიაგებდა.
- 503 მთლად სიკვდილი დიალა სჯობს სანახევროსა სიცოცხლესა.
- 504 სოლენ ბრძენს ჰკითხეს, რა არი ბედი და ბედნიერობა?
და — მკურნალს გავს, მისთვის ბევრ კაცსა ატყუებს მის შიერობა.
- 505 შექირვებულს მეგობარსა უფრო უნდა მალმალ ნახვა.
- 506 სიმართლით ნაშოვნთ დაკარგვა სჯობს სიბოროტით შოვნასა,
და მას ერთხელ იწყენ, ამისგან ნახავ მრავალჯერ წყენასა.
- 507 დაცემულს კაცსა უსმინე, ნუ ჰყვედრი, ნუ დასცინია.

- 508 ნუ ჰგონებ მრისხანებასა, თუოს დოდობის ნიშანი.
- 509 იყავ მოჩილი გულითა რჯულისა ბრძანებისანი.
- 510 ოქრო და ვეცხლდო კიდონტზე ვდელი საცნობელია,
და მაგრამ კვიანი კუითაც ძნელ საცნობ-საძებნელია.
- 511 ხრისეს რქვეს, ქვეყნის რიგებას რად არ დაიქერ სურებათ?
და — თუ ავადა ვიქ, ღმერთს ვაწყენ, კარგად — თქვენ
დამენდურებით.
- 512 თუცა ბოროტსა აამებ, — კლეოკულ გვეუბნებისა —
და კეთილსა უნდა აწყინო, თუარამ სხვა რა იქნებისა?
- 513 ვინც ბოროტით გამდიდრდების, თავსა დიდსა ჭერ იმდიდრებს...
- 514 მეგობრისას კარგს უცადე, უფრო კარგი შეიქნები.
- 515 მტერს ეცადე დაიმოყურო, ძალი იყოს, ანუ ნება.
- 516 მოყვრის მტერობას უფთხილდი უფრო რე შენის მტრისასა,
და მას ხედავ, მას კი ვერ ხედავ, მახეს დავიდგამს რისასა.
- 517 რა გინდოდეს დროსა რასმე შენი სახლით გარეთ გასულა,
და ჯერ იფიქრე, ისე გადი, სადაც გინდა შენი წასულა.
- 518 პერიანდრ თქვა: თუცა გინდა ბევროს ჰქონდეს შენი შიში,
და შენცა ბევრთან გეშინოდეს, ასე არის მისი ნიში.
- 519 ვინც უფრო არის მდიდარი, უფრო ჯაერით მწუხარი.
- 520 ავი ნუ გიყვარს, ნურცა ხარ ავისა მოუბარი,
და ნუ იჩენ უბედობასა, მტერისა გასახარია.
- 521 არას გარგებს სარგებელსა, მომხვეჭელი ნუ იქნები.
- 522 წინააღმდეგი ნუმცა ხარ მებატონისა მეფისა.
- 523 იყავ კეთილის მოქმედი, საწყალთა მწყალობელია.
- 524 კვიანთან ყოფა გიყვარდეს, კარგის პატივის ცემანი.
- 525 შეიყვარე სამართლე და მას მისდედე, მაზე არე,
და სამართალში ცოტა საქმით ნუ შეიწევ, აუარე.
- 526 საძრახავს რიდე, საქმე ქენ, ძრახვამან ვერა გპოოსა.

- 527 არა წაგცდეს რა სიტყვაში ბოლო ჟამ სანანელია.
- 528 ნამსახურს და ვალდებულსა მსგავსად პატივს ნუ დააკლებ.
- 529 რისაც არ იყო დამკვირნე, მის მეტს უფთხილდო ხარჯვასა.
- 530 რაც გეცოდოს, ნუღარა იქ, შეიქნება მოკვეთილი.
- 531 ნუ ზიენდობი ღროსა და ცრუსა სოფლისა ჟამებსა.
- 532 უხუცეს[ს]ა პატივიც ეც, სოტასათვის ნუ მოიწყენ.
- 533 რომ სიკვდილი ახლოს გახლავს, რად დაიქერ იმას შორად?
- 534 შეიღს ეცადე კეთილს ქალთან, მას ირავინ დაგაყვედრებს.
- 535 იწუქე, ერქვას ჩუქება, არა ვალი და ვახზია.
- 536 ის თვალს წინ წამოიყენე შრისხანე, გაჯავრებული,
და ვისიცა გწადდეს ბრძოლა და, მერმე ქენ შებძოლებული.
- 537 კირონ მეფესთან სიმონიდ ბრძენმა ქნა დარბაზობანი,
შეფემ უბრძანა: რა არი, ღუთისა, მასწავლე, გზობანა.
ჰკადრა: სამი დღე მიცალი, ვქნა რამე სიტყვის მხობანა.
და მივიდა, ჰკითხა, კვლავ უთხრა სამისვე შემოცდობანი.
- 538 უბრძანა: რად ხარ ეგზობითა დღისა და ცლისა მთხოველი?
ჰკადრა: მეფეო, იცოდე, უწყებას თქვენგან მოველი,
რისაც დაღესა მადროებ, ხაშს ვიყო უფროს მოველი,
და მით რისაც ვფიქრობ ძნელად და საკვირველ მიჩანს ყოველბ.
- 539 თქმულიც რამ არის ასეთი, სიბრძნით არ იპოვებისა,
თუარამ მოქმედი ქმნულისგან არად არ მიიგნებისა,
ბევრნი ეცადნენ, დაინთქნენ, თქმული ქვე გაიქნებიან.
და წმიდათ თქმულებსა დავეჯირდეთ, სხვა მეტი არ იქნებისა.
- 540 სხვა რაღავე სჯობს კაცთათვის კეთილის ბუნებობასა!
- 541 ჰკითხვიდენ: ავი რა არი კაცთათვის შეუსრულითა?
და — რისათვისც ვაკეთებულა, მას არ იქმოდეს გულითა.
- 542 სრული მდიდარი ის არის, ვისაც სწადს არარანია,
- 543 სესმელსა კმლის სუსუნატი ყველას უფრო საბრალეობასა.

- 544 რა უხანს ქალსა მზითვერ—ნამუსი, სიწმიდენბა!
- 545 ჭკვიანს რით იცნობ, ვეასწაელე!—ჰკითხვიდენ,—ეუბნებისა:
და შეეძლოს, კაცზე არა უხას ავი რამ მისის ნებისა.
- 546 ვესა რით იცნობ?—ჰკითხვიდენ,—გუნება განაერცელია,
და შეუძლებელად სხვაზედა იყო ავისა მცდელია.
- 547 სჯობს ჩემად ყოფა კაცისა შრავლის სიტყვისა თბრობისა,
და ჩუმობათ ვის რა დავაქლდა, თქმით მიხვდენ გაობრებასა.
- 548 უკოდველად თუ დავსაჯონ, სიხარულად მიიჩნიე.
- 549 როხ გიორგი ლეონტინმა გასძლო წელი ასდაშვიდი,
სხვათა ჰკითხეს: როგორ ვისძელ, სოფლისაგან არ იწვიდი?
— მქონდა წესი ეამთა ჩემთა, ამ საქმესა არ ვადვიდრი,
და რის დამქირნე არა ვიყავ, არა ვქაშიდი, არა ვსმიდი.
- 550 შოვლით იტყვიან, დიდხანსა კაცი არ ვაცუდდებმისა,
ნიეთსა ერთმანერთს არ მორეუ, ტანიცა ვაგიწმედებისა;
მიწის ნაკოფი ერთმანერთს სახედ არ ერიდებისა,
და ზოგი დიდხანსა ამხია, ზოგი ძალ-დასცივედებისა.
- 551 მას ჰკითხეს: ბერი იცოცხლე, სიცოცხლე რაღად გინდესა,
და რად დავემდურო სიცოცხლეს, არ ვიცი, რად მომწყინდესა!
- 552 რით მოჰკვეთს—ჰკითხეს—სიმთვრალეს, ვინც მისდევს, ვინცა
და — მისსა ხელობა-ქცევასა ვინც სინჯავს, მალ მოიკვეთსა?
უკეთსა?
- 553 ნათ ფიცრის სისქე იკითხა, უთბრეს, ოთხ თითთა ზომითა,
და — დღეცა მქონია ძაგ სისქე შაშიგან მჯდომთა ნდომითა.
- 554 მკედარსა—ჰკითხვიდენ—ეუბნისა, ანუ ცოცხალი თემადო?
და თქვა: მენაენი როგორ ვთქვა იმ ორში მისაჩემადო!
- 555 ჰკაცხვიდა ვინმე, შენა ზარ თათრის თემთა და გეარისა,
ის მიუგებდა პასუხსა გულითა დანამწუვარისა:
თუცაღა შე ვარ საკიცხი ჩემისა თემთა შოლვარისა,
და შენ შენი თემი გიქნია მედარე საკიცხარისა.
- 556 თუ კარგი ვარ, არვის მართებს მტერობით რამ დამათვალოს,
მიზეზ რასმე მიძიებდენ ჩემის თემით დასამრჩველოს;

ფვანდეს, თვითონ თავის ქეფუნის გასაწბილავ, გასაწვალოს,
და სჯობს ყოველსა სიივესა ავი კარგად გარდასცვალოს.

557 იტყვის ეპიკურ მსწაულული: ასეა შესაგონია,
აგებულობით თუ ივლი, მეტი არ მოგიგონია,
გარდგემატების სიმდიდრე სხვათაგან გაუგონია,
და ნდომისა მიმდევნებელი სოგლახის მისაგონია.

558 შეძინების მომქირნეს რაცა მოვა განგებითა,
ვერც მას პოებს, გაეცლების, თუ რამე აქვს მოგებითა;
სჯობს, დასჯერდეს თავის წილსა, მას იღვწოდეს აგებითა.
და არ მიხვდების საწადელი უგზოს ცდით და გააგებითა.

559 სასუფეველის მდომელი აწასა გააგებდია:
და ცოდვა სცან შენგან ნაქნარი, სიკვდილსა იფიქრებდია.

560 ტომონ ჯდა თავის მოყვსითა, სხეაცალა იყო მჯდომელი,
რასაც ნახუვდა, უკვირდა, ის კაცი ვერ მიმხდომელი,
რქვეს: ესეც ვაგიკვირდების, თქმისა ვართ რისაც მდომელი,
და სამნი ვართ, თონი თვალი გვაქვს, ვით არ ხარ ზედ
მიმწდომელი?

561 კაცია დიად ბევრიგი სოფელსა შოარებული,
შორ-დამნახაუც ცნობილი, ყველაში სახმარებული,
ზოგი თავისი შემძინე, ზოგი სხვის სარგოთ ქებული,
და ზოგს თვალი აქვს და ვერ ხედავს, საქმე სკირს დია
კლებული.

562 მკითხვედა აზოლონისა ბაბილოვნისა შეფეო:
რითა გქნა კარგი მეფობა, სახელის მოსაკრეფეო?
— პატროსანთა პატივ გუ, სიმართლის იყავ მეფეო,
და ნუ გააკეთებ ავს-კაცსა, ნურც უსმენს თქვენი სეფეო.

563 მეფე მდაბალი, მოწყალე, მშვიდი და გულკეთილია,
ქეფუნის მომვლელი, ერთგული, უყვარდეს ვითა შვილია,
გამსინჯავი და სარდალი, რისთვის დროს შეუცილია,
და თორსაც ხელთა დარჩება ამის და იმის წილია.

564 ჰკადრა მეფეს ეგვიპტისას: წიგნის კითხვა ამად სრულად,
და რასაც სათქმლად ვერ გიბედვენ, შიგა ნახავ გაბედულად.

- 565 თუ არა აქვს წიგნსა ენა, დანაშაულს დაფაყვედრებს.
- 566 ავ-მუცლისათვის თეთრია სარჯელი გარდუსვლელია,
და მერკიკისთვის პატივი ორგულთა რისხვით მკვლელია.
- 567 შესავესსა ლეთისას რასა პოვებ, აჩრდილია სრული ბრძენი.
- 568 რა გინდ იყო მწვე მდიდარი, მაინც ბედსა ნუ ენდობი.
- 569 თუ ყმაწვილი ხარ, იცოდე, ადრეხან დაბერდები.
- 570 თუცა ხარ ტურფა, კეკლუცი, მალ შეიქნები ჯონჯია.
- 571 დაიქე თუ ხარ კარ[გ]გვარად სწავლული, განაბრძენია,
არც ბედისაგან მოგეცა, მამით არ შეგიძენია,
ვერცა მოგიშლის სიბერე, ვერც სიყრმე გაამაძენია,
და ვერცა წაგართმევს ბედი და ვერც ვისი მკლავ-სიგრძენია.
- 572 სიბრძნეს ვერათი იშოვნე, არა გაქვს გულისყურები,
სულსა ცხოველსა არა აქვს შენს გეამში მისაშურები,
სოფლის ბრუნვასა ოშხივარს უპყრია შესაცურები,
და ქარგია მარხვა ამისთვის და ცრემლი მოსაწურები.
- 573 რა იწადო სიბრძნის სწავლა, უწინ ბოროტს განეშორე.
- 574 ხეაშიდსა არ დაჰფარავ, გამოგიჩნდა გასაგონად,
და შენისთანა შეიქნების, ვინცა მიხედა მოსაგონად.
- 575 ცილის შთქმელსა, მემშურნესა, ამპარტაჟან, გულფიცხელსა
და უსწავლელსა მოურიდე უცებობით განახელსა.
- 576 კარგი მიეცეს ბოროტსა, მისიუის ნუ შეგშურდებისა.
- 577 ნუ გამოვა შენის პირით ბოროტი რამ საუბარი.
- 578 მას ეთქმის დამთმო შეეძლოს, მტერსა არ უყოს მტრობანი.
- 579 მას ავი თურმე არ უნდა, ვის უყვარს კაცი ბრძენია.
- 580 ორსავე სოფელს საბრალოა, რასაც კაცსა სწავლა სძულსა.
- 581 არისტოტელი მართალი, პლატონ კეთილის მკნელია,
და ეპიმანდ ბედით შემკული, სოგრატ სიბრძნითა მთელია.
- 582 ბრძენმა იერმას ქადაგა ათინას წმიდა სამება,
და ოთხმოცს არწმუნა სოფელსა, მათ მისცა მისი წამება.

- 583 ის იტყოდა, ვის სიბრძნე გწადს, ბოროტს მიიმა განეშორე.
- 584 ვინ სიმაართლითა მპყრობლობდეს, მას წინ ნუ აღუდგობა.
- 586 სიგლახაქე სჯობს კარგითა სიხვით განდიდრებასა.
- 586 ბჭერს ნურს იტყუო მტრისასა, რასაც ა არაკობასა.
- 587 ვინც იყოს კკუით ღარიბი, საბრალო გებრალეობდეს.
- 588 კარგია მადლი ცოდვისა არა ქნა უკეთესია.
- 589 თუცა სიწმიდე ირა გაქვს, ბრძენი ვერ შეიქნებია.
- 590 გარდახდევინე შენს თავსა შენგე ნაქნარი ავები, და სანამ სხვამ ვინმე მოგაგოს მისივე შენაზავები.
- 591 კეთილს გარდა სულ წახლება სოფელი და დანაარსი.
- 592 სულ გასწორდეს, რაც რომ არის ბოროტისა საქმის კადე.
- 593 გამოიცივალოს ყოველი განსჯისა დღისა გარია.
- 594 ბრძნის რამე დანაშაული სხვას აწყენს, თვალს მიუგებსა.
- 595 არ მართებს მეფეს, ტკბილ-სიტყვით მფერებელს შეინახევდეს.
- 596 უნაყოფობა ბევრად სჯობს ბოროტის შვილის ყოლასა.
- 597 პლაუტ კომიკის მოწაფეს არ ჰქონდა საქმე სხვანია, და კარგ-სიტყვა ყოველთვის კაქედის უნდოდა დასახვანია.
- 598 უნჯის მშოვნელსა ეგონოს სარჯელი მოეშოოსა.
- 599 თუ არ უნდა სამსახურის მაგიერი ვისმე ყმასა, და თურმე თავსა ატყუებენ, უბადოსა ხმობენ ხმასა.
- 600 მიკვირს, ზოგს კაცსა ვინც იცნობს, იმათგან საძულელია, და ვინცა ვერ იცნობს, მას უფუარს, იყოსმცა გაუფლელა.
- 601 ნუ გინდა სანდო მოყვარედ ხუმარი მოკრიჭალია.
- 602 ერთმან ვინცა ქნა ბევრთანა საქმის გაწევის მცდელობა.
- 603 სიბილწე არის კაცისა ბედისა იმედობანი.
- 604 თქვა, ჩალადა მჩანს სამოყვსოთ მოყვასი გამდიდრებულად.

- 605 რა გულადა ხარ, ოდესცა მლოცველი შევედრალია,
და მგრეთ ჭარდავლე სიუცხლე სიწმიდით დაუბრალია.
- 606 კეთილი საქმე, იცოდე, ღვთისაგან არის ყოველი.
- 607 კეთილს საქონელს ნუ ხადი, ქურდს ძალუც წამოღებანი,
და ის არის კარგი, კეთილი, ღვთის სიამოვნე, ნუბანი.
- 608 სულთა სამოსი ხორცია, ცბულმან გასცუბითოს მცმელია,
და ნახე, თუ მოგწონს, გასცუბითოს ხორცმანცა სული ძნელია.
- 609 მყრალს ქურკელსა სურნელეა რა ჩაასხა, დაუკარგავს,
და აესა კაცსა ცოდნის სწავლა მის სიავეს გაუკარგავს.
- 610 ბევრს კაცს თავის ცხოვრებანი ბევრის რიგით გაუყვია,
და მაგრამ სიკვდილს გასასწორად მალე პირი მიუყვია.
- 611 მშვიდობა გქონდეს ყოველ კაცთან, ცოდვისა ებრძოლებოდე.
- 612 ასე მოგქეც შენს თავსა, სხვამანც ვერ გიცნას საქებად;
და თუარე შენ თავსა აქებდე, ქენ ესე მოსაძაგებად.
- 613 სიმდიდრის შურსა დიად სჯობს სიღარიბისა კილეში.
- 614 ცოდვის ცნობისგან გამოვა ცხოვნების ილსაველია.
- 615 არა მართებს გონიერსა, რომ ეძებდეს თვითან ჭურსა.
- 616 სიმხიარულე ზოგს კაცთა უნდა და მოუწადია,
და როგორ ამოვნოს, არ იცის, მიკვირს, არ უნდა რად იხ.
- 617 იგი ხელია, ვის ცოდნით არა აქვს მხიარულება.
- 618 ბედი რასაცა არ მოგცემს, წაგართვამს მეტსა ვერასა.
- 619 ტვირთსა მოიხსნიშ ვინ ნებით, სახელოს არა იღებსა.
- 620 თქვა, ძნელ-მაგარი სასწავლო კაცთა ცდით დაცალბებისა.
- 621 თუცა არა ვაქვს სიმართლე, სიბრძნეა დიად ცუდია.
- 622 ვინც მოწაფედ არ ყოფილა, ის მოძღვარი არ იქნებისა.
- 623 ვერასფერით ვერ ისწავლი ოსტატს და დიდის ცდითა,
და თუ მოშთმინე არ შეიქენ გასინჯვით და გამოცდითა.

- 624 ცოტა ღვინო ზომიერი კეუას კარგა გაასწორებს,
და ნამეტანი სახეს შეშლის, მასცა შორედ გააშორებს.
- 625 ხსოვნით არის კარგი ფიქრი, გულმაეიწყმა ბრძნად ვერ
იროს.
- 626 გაურჯელად არ იქნება არას კარგის მოსწავლობა.
- 627 არ თუ შენ დაგდებს პატივსა, სიბრძნეა ასე კარგია,
და შენი ნაწერიც ათას წელ საპატივებლად მარგია.
- 628 ბრძენი როგორცა თავისას, სხვათ აგრე ცდილობს სწავლასა.
- 629 იმას ბუდი ველარ მოკცემს, რასაც შენ რომ გარდააგდებ,
და ვერც წაგართმევს შენაკრებსა, რასაც კარსა შემოაგდებ.
- 630 შიში ღვთისა თუ არ არის, სულ ქვეყანა განქარდება.
- 631 თვით არ წაახდენ, კეთილქმნა ღმერთმან კაცთ აგებულება.
- 632 ვერა ჭირი მას ვერ ჭაუნებს, რომე შტერი შინაური.
- 633 შური არ იყოს სადიცა, კეუაც იქ მოიძებნას.
- 634 თუ ფათერაქს ერიდები, არა გწადდეს შესამთხვევად,
საფიქრალსა იფიქრებდე, შენს ქვეშა ქენ დასაზღვევად,
ნახე ყოვლი სანახავი, აწურთენ სწავლა მოსაწვევად,
და გაიგონე გასაგონი, ის ვერ გექნას მერმე ზღვევად.
- 635 თუ ხედავ თავსა სოფელში ბოროტის მონაკრძალოსა,
შემკულსა ყოვლის ქცევითა, სიკეთის დაუმკრალოსა,
ფათერაქი და სხვა რამე ვერ შეგიქს შესაბრალოსა,
და ვერ გახერხეს მალნიტს ზუგლუვი, რაზომცა მიეძალოსა.
- 636 კაცო, სიკვდილი გახსოვდეს, იცან შენ შენი თავია,
სინჯე ვინა ხარ, სით გასჩნდი, ვით იშვე ეგ მოკვდავია,
ნახავ, სიყმიდამ სიბერედ რა მიხვალ, როგორ მწვაავი,
და ვით გაგიცოდდეს სიტურფე, სახე შეგექნას იფია.
- 637 წაახდენს თვალსა ქველუსა, ვით ნარგის[ს] ყინვა მწარენი,
ლაწვსა ვარდისებრ ლამაზსა თოვლისა არემარენი,
ზამბახებრ პირი კამკამი დასთრთვილე, დააზარენი,
და ვაჟ, წააქციე ალვისხე ტურფა და გასაზარენი.

- 638 სულყველა გამოიცვლება ღუთის მეტი, მისგან ქმნულია.
- 639 ჩას თესლისა ხარ შობილი, რით გამოგზარდა დედამან, რად ნდომობ, რად ექიდები, რაცა არ მოგცა ზედამან? დრო მოვა, მიწით მოსრული მიწავ გქნას შემოქმედამან, და სულ დაგრჩების უკვდავად, ეგრე ქნა მისმა მხედამან.
- 640 ბევრნი ეცადნენ სოფელში, ჰქონდეს, რაც სწადდეს, იშონა, ვერა ირგეს რა მაშინცა, საქმე რომ ჰპოეს იშონა, ნათლისაგანმა ბნელითა რალამცა რაჟე იშონა, და ვერაჟინ მიხვდეს კეთილსა, თუ სამჯერ არა იშონა.
- 641 არა მყოფსა უცხოთა ჰგავს გარდასრული ქამი და დრო.
- 642 სიბრძნე გიყვარდეს, ისწავლე, ძვირფასი არი სახისა, და დაცემულთ მალა ამწევი, მადიდებელი გლახისა.
- 643 ვისაც არ უნდა პატივი ხორცისა, გინა ტანისა, და პირველი სიბრძნე ის არის კეთილის მოსატანისა.
- 644 ვინც პოოს სიბრძნე, ამისთვის დავითც თქვა ნეტარებანი, გიყვარდეს წიგნის კეთილის კითხვა და გაგონებანი, სიბრძნე შეგმატოს, შეიტყუოთ შემოქმედისა ნებანი, რომელსა შეენის დიდება, პატივი, თაყუანებანი, და უკუნით უკუნისამდე ამონ და ამინებანი.
- 645 წიგნის კითხვა, შეგონება, დაუდვიათ ღია სარგად, ზღაპარი და ყბეჯი სიტყვა სანახავად დასავარგად, საღმთოს რისმე გაგონება საუკუნოდ გასაბარგად, და აქაც პოებს სარგებელსა, ვინცა ისმენს ორსავ კარგად.

წიგნი მეორე

- 646 ერთისგან არის სიბრავლე, ნუ სიბრავლისგან ერთები, ძალი, სიბრძნე და წადილი არ ერთმანერთსა ერთები? ზღვით ნაკადი სდის, თუ დასწყდა, სულ წახდა საქმე ერთები, და ქსელისებრ ცუდი ზღაპარი გასაცვეთელად ერთები.
- 647 როდესაც ხული შეიქნა, დაჰყვა სიბრძნე და წადილი, არცერთი პირველ არ იყო, არც ბოლოს მოსახადილიც.

განყოფიდა, გინა შერევა არის რამ შეუცადოლი,
და ასე თქვა მოსწმე, გასუდდა ფილასოფოსთა ცხადილი.

648 თუ მეთქვა აშიკ-მეშიყთა წადილისებრივ მკობანი,
ეგება ჩემი ლექსისაც არაუის ეთქვა გმობანი,
მაგრამ ვასინჯეთ ამბაფი, ვისაც ვაქესთ გამოცნობანი.
და ქვის ამწვეს ხელზე შესცივდეს, ბამბისას მიხვდეს თბობანი.

649 ივლიანე კეისარსა, ერთხელ ნავით მიმავალსა,
დიდი ლელუა გარდაეცა, ლბინსა ხელავენ შენაცეალსა,
შეუშინდენ მენაფენი მას ბუფესა ფულად რვალსა:
და ნუ იშიშვით, კეისარი მიგყავს, მისდევთ მისა კეალსა.

650 კარგია, საცა წესია, შიში, კრძალვა და რიდობა,
მისსა უდროოდ ქონებას სჯობს შორად განაქიდობა,
არ დაიხსნებოს მოსული, ცუდია სხვისა მკიდობა,
და გასაძლისია მეფესთან ჭირი მოგზედეს, თუ მშვიდობა.

651 ერთის გუნდიდამ მედროშე ნახა მტრით გაბრუნებული,
შეიპყრა, მუნვე მიჰყვანდა იგი მისი მტრუნებული,
უთბრავს სად მიხვილ, უცუბო, კვალისა ვაჭუნებული?
და ძოლან ზოიმ ბრძოლდეს, ეგ არა შენგან არათი ვნებული.

652 რად სახმარია კაცისა ურიგოდ ჰქონდეს წყლულები,
ან უდროს გამოჩენისას შიშით უკრთოდეს გულები,
სახელისათვის სიკვდილი ეგონოს დაკარგულები?
და რა ბრალი არის, ორის გზით კაცი ჯაბანად თქმულები?

653 აგვისტოს ესმა კეისარს, ქრისტეს ეძებდა პეროდე,
ჩხვილნი მოსრნა და შევილიცა მოკლა, ამასა ჯეროდე,
მისსა შევილობას გერჩივნა—თქვა—ლორთა ჩაეწეროდე.
და ისრაელთ ღორი მიაჩნდა საძაგლად შესამშეროდე.

654 შური დააბრმობს კეთილსა, თუარამ რად ეძებს ბილწიან
ახალ ნაშობსა უმაწვილსა, ვის არა ჰქონდა ბიწია
ეგები, მისმა ვაზღამა, მე კოტა რამე შიწია,
და ან გასძლებ, ოცნ, მანამდე, ანუ ხარ დანდიმიწა.

655 კეისარმან ავად მქცევის ყზმისა ბრძანა გაძებანი,
ყრმა მიწასა დაეფინა, ქნა ვედრებოს შოძებანი:

მას შეესძულდი, მამაჩემსა რითლა უყრ მე ძებანი?
და — წა, ასე თქვი: მე შემძულდა, არ ვინდობე ბოძებანი.

656 ვისაც უნდა შვილი შეილად, სოლომონსა დაუჯეროს,
სწავლისათვის ნურას რიდებ, ჯერი იყოს, ან უჯეროს,
თუარამ ბოლოს. ვაგიხდება საწუხარად, მტრის სამტეროს.
და ყრმამ-პატივი უშიშარად ვერა კარგად შეიფეროს.

657 მოლაშქრე ვინმე წყობაში თავის გატენას იქებსა,
მეფემ უბრძანა სიტყვანი, გვანდა ორნაკრავ სიქებსა:
კვლავ თუ გაიქეც, უკულმართ ნულარ მიხედავ მქიქებსა,
და თუარამ უფროსად გამსგავსებს კვერის ნაკრავსა ქიქებსა.

658 თქმა და ვერა ქნა საქმისა არ მართებს გულით სალებსა,
ცუდი რამ ქცევა კაცისა კაცსა დამართებს ძალებსა,
უადგილოსა სიტყვანი მიჰგავს დამწველსა ალებსა,
და ავია ცუდი ტრაბახი, წაახდენს პირის წყალებსა.

659 მოკვდა საჩინო და დარჩა დიად შრავალი ვალები,
კუისართანა იჩივლეს, მიმცემთა გვეჩირსო ძალები,
ბრძანა: გაყიდეთ, რაც გქონდესთ, წილით მიეცით მცრალეები,
და საბანი მისი მიყიდეთ, ნურას ხართ მონაკრძალები.

660 ჰყადრეს: მის საბანს რას აქნევთ, რამც ჰქონდეს გამოჩენანი?
ბრძანა: კიდევლა ეძინა, სჭირდა ამ ვალის ქონანი?
ძილი სჩვევია ურიცხვი, უსაზღვრო, აუწონანი,
და ძილ-მკრთალი წამოვიხურავ, მომხედება მისი კონანი.

661 მივეჩრს კაცისა სიბრძნე და ცუდი საქმისა ქმნელობა,
იღებს და ხარჯავს, არ იცის ბოლოდ იმისი ძნელობა,
ჰგონია, ცუდად შექნილ არის სოფლისა ტრელობა.
და ბოლომდე გნსწევს ნაქნარი ნათელი ანუ ბნელობა.

662 ავი არის კაცისათვის თავი თვისი გაიწვალოს,
ვერ იხმაროს მონაგები, სხვაებრ რამე გარდიცვალოს,
არც მას ვაქებ, ცუდად ხარჯოს, სხვის იღებდეს გზა
უკვალოს.

და რა კარგია კაცისათვის ვალი ვალსა დაევალოს!

663 მას კეისარსა მომსწლოელსა ქალაქად გამარჯვებულსა,
აზნაურს ყვაევი ხელთ უჯდა, ხელდედა მოგებებულსა,
უძახდა მეფეს მძლესა და გამტეხსა, გასარდლებულსა,
და მეფემ უბოძა შრავალი, იქმოდა ამოგებულსა.

664 ნახა მეჩექემე, ამ კაცმა ზევრად გაყიდა ყვაევი,
შანც წვრთნა დაუწყო, ეგების გაეზარდო მასი შგვაევი,
როს ვერ ასმენდა, გაჯავრდის ამ სიტყვის შემაზღვიევი:
და ვაი, რა ცუდად წამიხდა ჩემი სასჯელი ზვაევი!

665 ამ ყვაემა მისგან ისწავლა, მიჰყავს კეისარის ძღნობილად,
შიართვია, ბრძანა: ბევრი მყავს, შემქნია დასაგმობილად.
ყვაემა ის სიტყვა წამოთქვა, რაცა ესწავლა წყობილად.
და იამა, მისცა საბოძი ყოველგან გასახმობილად.

666 კარგია ცდაცა კაცისა, თუცა გზა ჰქონდეს ეამებსა,
მაგრამ უგზოდ და უგეხნად ნურაფერ შეიწამებსა;
ნდომით ცდა, ჩივი არ ჰქონდეს, კაცს ცუდად ვაახამებსა.
და კარგზე კარგია სასჯელი, ზორცს არგებს, სულს აამებსა.

667 ამავე კეისარს ქალი ჰყვა, არ ჰქონდა ზევრი ბანები,
თმაში ქალარა გაუჩნდა გულისა დასანანები,
მსლებელთ უბრძანა დავლეჯა, რაც იყო თეთრი თმანები,
და მამა შეესწრა, არ უთხრა სიტყვა რამ შეუგვანები.

668 ხანი გამოჰხდა, კითხვითა ტკბილად რამ ეუბნებოდა:
„ბელოტი სჯობს თუ ქალარა, რომელი გენებებოდა?“
ჰკადრა: „ქალარა სჯობია, ის ვისმცა უგონებოდა.“
და „მამ, შენ რასათვის იგლეჯდი, ანუ რად გეოცნებოდა?“

669 ბერსა სწადია ყრმა იქნას, ცუდი და ცუდი ცდანია!
მარც იქ უნდა მიფიდეს, ძმა არის, ანუ დანია,
ბოლოდ სიკვდილი კაცისა არვისგან მოსახდანია.
და შეუწლომელის შეწლომა საქმეა დასაცდანია.

670 მწვე კარგია ქალისათვის კრმისთვის ტურფად დაშვენება,
თვითც ხარობდეს მისის ნახვით, მასცა მისცეს განსვენება,
მაგრამ ზოგთა გველისაგან უფროსი აქვს კაცის ვნება,
და რა ქმარს ნახავს, პირს მოიშლის, სხვას კეკლუცათ

ეჩვენება.

- 671 ტიბერიუმ კეისარსა ერთმან ვინმე შობსენა:
 „შენს ავს ზოგნი ლაპარაკობს,“ გულსა შინა ჩაეხსენა,
 ბრძანა: ავს ხომ ვერვინ მიზამს, ეს მეყოლა, დამეხსენა,
 და ვის რა სწადდეს ის იუბნან, რაცა ვისა გაეხსენა.
- 672 ხელაჲ მეტყესა მადალსა, რა გულთ უჩანს დარულად,
 სიმდაბლით დგება თეარა და ძალუძეს გასამწარულად;
 ზოგს ცოტა წყენა შეაშთობს, უარშიოსა ხარულად.
 და ამპარტაჲანი ამაჲი მისითუჲ გახმეს სარულად.
- 673 ვესპისიანე ტიტესა სძრახვიდენ შეგობარები,
 მოჩივარს უსჯის, ხაზინის წარხდეს რომ კიდუე მხარები.
 ბრძანა: როგორ ვქნა, შოვიდეს კაცო ჩემს წინა მარები?
 და პირაშებმუქვილი გაუშუა, მექნება შესაზარებიო.
- 674 ასე ხამს მეფე მოქმედი, გავსკვრტლდეთ მისა ქმნულებსა,
 არც თაჲის დასაკლისისთვის, ან სხვას დააჯლდეს გულეზსა,
 არ გააშრუდოს სამსჯავრო, სწორი არ მისცეს წყლულებსა,
 და გახსოვდეს თქვენცა წარდგომა ქედ-დახრილ, ხელშეკრულებსა.
- 675 აღუქსანდრე შაკრდონელს სკირდა დიდი მოწყალედა,
 ვინცა სთხოვდის, მალე უყვის მისის ნების აღსრულება,
 არ-მთხოვნელსა უბრძანებდის, მაქესო შენგან გულის კლება,
 და შენს მოვალედ რატომ მიჭერ, თუცა გინდა ჩემი ხლება?
- 676 შენს და უშენსა სულ შორწყაეს, რა წვიმა აღმოჩენდების,
 აგრევე მეფეთ სიუხვით მტერები შეუქენდების,
 შემძლებელთ ხელსა დაუკერს, უდარე აუშენდების.
 და რაც მომყო მიწის ნაყოფი, ეგრევე აღმოსცენდების.
- 677 ლაშქრად იყო და მხედარმა ბალისა შევლო კარები,
 ასე მოიქცა, არ იყო პატრონის გასახარები,
 მოიხზო, წყრომით უბრძანა სიტყვანი გასამწარები:
 და სხვის ბაღს ნუ უზამ, რაც გქონდეს შენს ბაღში შესაზარები.
- 678 არა მართებს კაცსა კაცზე, რომე იყოს მოუკრძალად,
 და სოფელს ბევრჯელ გაუხდია მშრალი წყალად, წყალი
 მშრალად,
 თავდაღმართი მოიფიქრე აღმართისა გარდასაყლად,
 და რასაც სხვისთვის მოინდომებ, მოგეცემა შენცა მრავლად.

- 679 კაცი ქარისა შემსგავსე ყველასა ეპირებოდა,
 კეისართანა გიშველი, შით ქრთამი ემდიდრებოდა,
 თქმაკა არ ეძლო სიტყვისა, რამც არა მოიკრებოდა,
 და ესმი მეფესა, საოცად რისხვითა მანე სწყყებოდა.
- 680 ბრძანა შეპყრობა, ხეზედა მიკრული მიაბენითა,
 იქით და აქეთ საყმევი საშყრალო უყრხოლენითა,
 აძახეთ ესე საძახი წამდაწამ გამოჩენითა:
 და რასაც ქარს ვყიდდი, ის მომდის ავ-სუინდისისა ზენითა.
- 681 სიხარბე კაცსა დააზრობს, ვით ყთვა ვარდის კინებსა,
 შოგბისათვის აესა და უხანსა მოაწონებსა,
 შეუფერისა აუგსა არად არ შეაწონებსა,
 და ბღსძრავს სიჯრუვეს სიცრუვით, სიცრუვეს გააგონებსა.
- 682 ავრიანე მეფე იყო თისის ქალაქს შამამდგომად,
 მოქალაქე გაუზაგრდა, შეეცადენ ძალსა ომად,
 მოლაშქრენი დაილაღნენ, მეფე სწყყების მათ საშრომად.
 და ფიცი ბძანა: მათსა ძალსაც ამოვსწყვეტო უსაზომად.
- 683 რა ესმით მხედართ მეფისგან, თქვეს: მოგვხვდა გამდიდრებანი,
 ბრძოლა დაუწყეს, აიღეს, სწადოდათ მათი კრებანი,
 ვითა წესია შეფუთა მოწყალეებისკენ რებანი,
 და არ წაახდინა ქალაქი, შესძინა მოწყალებანი.
- 684 მხედართა ჰკადრეს: მეფეო, თქვენ ბრძანეთ ფიცი პირები:
 ამათ ძალსაცა ამოვსწყვეტ, უყო ასეთი პირები.
 ბრძანა: ძალლი ვთქვი, სწორს უბნობთ, აწცა მაგაზე ვირები,
 და წადით, დააზოცეთ, არ გიშლი, შექქენით განაწირები.
- 685 კაცს მართებს საქმის მოყვანა სიბრძნისა საზომებითა,
 ნახოს, გასინჯოს, რა მოსდევს მას მისის მიდგომებითა,
 დაადვას მისი წამალი მშვიდობით, ან ომებითა,
 და არა, არ იქნას საქნელი ძალით და მონღომებითა.
- 686 მაკედონელის შამასა, ფილიპედ სახელდებულსა,
 ერთი ყმა ჰყვანდა, დაფარვით მის ძრახვას რქმდა გებულსა,
 ჰკადრეს: „გააგდე, რაზე გინდა?“ — უბრძანა მთქმელთა
 კრებულსა:
 და „აწ ჩემათ უბნობს, გამდგარი ურცხვით შყოფს
 განჭიკებულსა.“

687 ავიც არ სკირდეს, კაცს მართებს, მაშინც ძრახვისა რიდება,
თუ ეს არ გინდა, როს ნახო, გულში უმართის მიდება,
ვით ნორჩი, ადრე მოჰკვეთე, მას უყავ განაკიდება,
და ნიგოზი ცოტა ამოვა, ძირგადგმით გაგიდიდდება.

688 ორი ავისა-მოქმედი ყმაწვილნი მასთან ჩიოდა,
ერთის კატარღათ დაკარგვა ბრძანა, სამართლით ვსჯდო და,
მეორეს დაუკარგავად ნებითა ნურავინ სჯიო და,
და უკანით გამოუყენეთ, საწუხრად არსა ყიოდა.

689 ძნელი რამ გარდეკიდება ყრმას უშიშობის შიგვეარსა,
ნებითა გაზდილო სათუთად რას მისწედეს მისაწევარსა?
ფგონოს თავი გაწვრთნილი, ვერ ასწევს ასაწევარსა.
და სინანულს მისცემს სოფელი სიყრმის ქარისა მდევარსა.

690 ჰრქვა ალექსანდრეს მამამან ყრმობასა მასთან მდგომელსა:
გაეკეც ვისმე, გაესინჯო, სიჩაუქე გაქვს რომელსა?
— თუ გაშარჯეება რქმეოდა, შავისა რამე მდომელსა,
და უთუოდ გაექცეოდი, ვყოფდი თქვენს მისახდომელსა.

691 მხარ-ბეკთა სისქე, სიტურფე საშოებელად ძნელია,
კისკასი ქცევა, ხელფები ბევრის კარგისა მქნელია,
სიმხნე და ძალი თუ არის, მტერისა მოსაქნელია,
და მაგრამ იც გული პატარა დიდი რამ საქონელია.

692 ალექსანდრესთან ქალთ ზითვათ კაცია თხოვად რებისა,
ბრძანა ას ტალანტთ ბოძება საუნჯით შესაკრებისა,
ჰკადრა: მე ათიცი მეყოფა საჩემონ მოხმარებისა.
და — თუ შენს საშოვრად ბევრად გჩანს, მე ძლევად შემეცირებისა.

693 თუცა ბრძენები ყოველი სიუხვის იქმან-წერასა,
ვისცა რა როგორ შეეძლოს ძმისა ხელისა კერასა,
მაგრამ მეფეთა სხვა არის, ვინც იქმან მათსა მხერასა,
და არა გავს ზღვისას სხვის წყლისა ღადონი გამოჩქერასა.

694 ალექსანდრე უბრძანებდა უხუცესსა საქურკლისას:
ესე ბრძენი წაიყვანე, რასაც გთხოვდეს შეუძლისას,
საწადელი აღუსრულე, ნურასა იქ დასაკლისას.
და ჰკადრა: ითხოვს ორას ტალანტს საბოძვარად მინათელისას.

- 695 უბრძანა: მიეც უკლებლად კარგი ვინმეა გვარული,
ჰყავს ვინმე მეგობარები კარგსა მრავალი ჯარული,
სახოვენ და მისცემს უშურვლად, შეიქნან გასახარული.
და თურმე სცოდნია გაცემა, მისცემს გულ-გაუმწარული.
- 696 კარგია კაცის სოფელში კარგვარად თავის ცნობანი,
ყოველსა კაცსა სატრფოდ სჩანს, აქვს დიდი მისანდობანი,
თუცა არა აქვს, ყველა აქვს ზომიანე დიადობანი,
და სულსა მიხვდება ნათელი, ხორცს საუკუნო მკობანი.
- 697 თავადსა ჰქონდა ქალაქი მაგარი, აუღებელი,
მან აღექსანდრეს უომრად მისცა კართ გასაღებელი,
უბრძანა: მომეც რისათვის, გქონდა სისხლთ შესაღებელი?
და მან მოახსენა ყოველი გულისა მოსაღებელი:
- 698 მე გაღავნისა სიმაგრის არ ვიქმენ მიცანდობილი,
გამარჯვებულსა ვაყვაცსა უფრო მოგენდეც ცნობილო,
რა ავით ვქენო?—იამა, მეფეს შეექმნა ტკბობილი,
და ისიც მას მისცა, სხვაც ბევრი, გახადა მისი ძმობილი.
- 699 ბედსა ვინ იტყვის, რომ იყოს მომცემი ერთი სახისა?
ჰკუა ანაზლად გარდასცელის, რაც საქმე მოვა ახისა,
ბრძენი სწუნობენ ყოველი, უმეაყედა სჩანსთ წმახისა,
და ბედი ცრუ, ცუდი სანდომი, ჰკუა მომცემი ვახისა.
- 700 ესმა კაცისა ვისგანმე ავად იმისი ხსენება,
ერთი რამ იარალია მეფისა—ბრძანა, ენება,—
ყველაზე კეთილს იქმოდე, ამისი გქონდეს შენება,
და შეცოდებისა პასუხზე კაცთა არ უყოს ყენება.
- 701 ვაი, რა სანატრულია დამთმო და მშვიდი გუნება,
მოწყალე, მიმტევებელი, ნებითა არა-უნება,
შემქნელსა მასვე ხადიან, მოქმელთა არა აქვს ცთუნება!
და ღვთის მიბაძება კაცთაგან ვისგან ვით დაიწუნება?
- 702 მასვე ჰკითხეს; საქურკლენი შენი სადმცა შევინახოთ?
ბრძანა: ყველა მოყვასთ მიეც, ვინცა სადა მოინახოთ,
ის იქნება შენახული, რა რომ ასე გამოსახოთ,
და რაცა გასცეთ გაცემული, მოადრობით მოიახოთ.

703 რად ზარობ გასაცემელსა, რადგან წინ დაგიხვდებისა?
აღვიმალღების სახელი და ცეცხლი დაგიშრტებისა,
ვას გაჰყვა რაგინდ ცოტა რამ მისისა დანადებისა?
და ყოვლი ნადები ქვისებრი ღირსია მიწად გდებისა.

704 ვინც შესჩივლის მოჩივარმა, ერთ ყურს თითსა დაიცობდა,
მეორითა მოისმენდის, მისსა მითი გამოსცნობდა.
ჰკითხეს: მაგას რასთვისა იქ?—უბრძანა და ასე ხმობდა:
და მას მეორეს სადაოსა შეუნახავ, რას უზნობდა.

705 ძნელია გაუსინჯავათ ბჭობა და სამართლობანი,
მალ მიეცემის ყურისა დაღალვა, დაკოჭლობანი,
ველარ შეისმენს ნათქვამსა, არა აქვს გულის ფლობანი,
და გაუტუდდება სახელი, მუნ მისი მიმავლობანი.

706 სპარსთ მეფის ქალი ხელთ დარჩა ტურფა და შვენიერია,
არ მიუდგა და დაკრძალა, ჰკვირობდა ყოვლი ერია,
ჰკადრეს: „რატომ იქ?“—უბრძანა: „ვარ მეფე მძლეო
სამზერია,
და მეშინის ქალმან არ მძლიოს, საქმე ვქნა დასაწერია.“

707 თუცა მართებს კაცსა ცოლის პატივი და სიყვარული,
რაც შეეძლოს საბოძვარი, მიწყვი მასთან სიხარული.
ზოგი კარგა შეიფერებს, ზოგთა სხვა აქვს მიფარული,
და ცოლი ქმრად და ქმარი ცოლად საქმე არის მომწარული.

708 კათხა მოართვეს მურასა დარიოზისა უნჯისა,
ბრძანა ბრძენთ წიგნში შენახვა, ჰკადრეს: რასათვის უსჯისა?
— დღემდი ყოფილა ჭურჭელი უგუნურების ბურჯისა,
და ახლა გავხადოთ სიბრძნისა მის შვენიერის ურჯისა.

709 ვის მიადგება სოფელი, ხელიცა იყოს, ბრძენია,
ამკობს, აქებს და აღიდებს ყოვლი ადამის ძენია,
ვის პირი შემოაქცივა, შეიქნა გასაძენია,
და არ უიცი, სოფლის სიმუხთლე თუ როგორ მოსაძენია.

710 როს აღექსანდრე მიახდა ჯარს დარიოზის მდგომელსა,
პარმენიონმა სპასპეტმან ჰკადრა: ვსჭკრეტო მტერსა
რომელსა,

მძლავრია მეტათ სიმრავლით, გაგვხდიან დამაშრომელსა,
და ღამით დავესხათ მიპარვით გულითა გამაწყრომელსა.

711 ალექსანდრეს ოდეს ესმა ესე მისგან დანაპირი,
ამბავს ყური არ მიუგდო, არცა მისცა გულში ძირი,
ბრძანა: ვსწავლობ გამარჯვებას, ომი მქონდეს ყოვლგნით
ხშირი,
და შენ ქურდობას ისწავლები, რომ სათქმელად არის ქირი.

712 ვაბედვით ბევრჯელ მოჰხდება საქმენი სახელოვანი,
ორსავ გზას გასწმედს, რომ ჰქონდეს უღალი, ანუ
კლდოვანი,
მაგრამ თუ თანაც არ მისდევს თაზობირი მისანდოვანი,
და დაწყდება დედაზარდილის ქსელისა ნაბადოვანი.

713 დედის მისწერა მეფესა ანტიპატრემა გინება,
რა ნახა, ბრძანა: მან კაცმან არ იცის ბოლო-წინება,
ერთი დედისა ცრემლითა ბევრი რამ შეეწყინება,
და გააწავებსცა ქალაღლდსა, დაწერილს ჰქონდეს შინება.

714 რა საკადრია კაცისა გინება, ცუდი თხრობანი,
დედაბებრული ანბავი, თავისა დასამცრობანი,
არად სახმარი ბრძენისა, უხამსი მოარობანი,
და ვერას დამკლები სხვისა და პირისა ამოყრობანი?

715 დარიოზ ელჩი გაგზავნა ალექსანდრესა წინარე,
ხარაჯა სთხოა პირველი, ფილიპეს განაჩინარე.
უბრძანა: წადი, ჟანბე ეს მისი მოსაწყინარე,
და ოქროს კვერცხს რომე ვიდებდა, ის ქათამია მკვდინარე.

716 წყალობა არის მალღისა უმჯობის შვილის ყოლანი,
მაშინ შეექნას მამასა ტკბილი ძილი და წოლანი;
ზოგსა სჭირს, თვითან არ ვარგა, ხმობს: მამა მყვანდა
მბრძოლანი,
და მკვდრისგან ნუ ცოცხლობ, მკვდარი ქენ განაღვიძ,
განაცხოვლანი.

717 ერთს დღეს არ თხოვეს როჭიკი, არც სხვა რამ სათხოვარია,
დაკმუნდა, შეწუხებული ბრძანებდა: ეს რა გვარია?

ჩემთვის შეიქნა ესე დღე უბედოთ საოცარიჲ,
და ასრე გარდავლო, ბოძების გზისაგან შორე ვარია.

718 დღემ განვლო, ასე ვერა ქნა მისი საქმისა წილები,
მას დღეს ნუ ჰგონებ საშენოდ, ამას არ უნდა ცილები;
დღევანდელს ხვალზე ნუ ავდებ, გარჯისთვის ნუ ხარ წბილები.
და რა სახმარია სტუელში ცუდი ქამა და ძილები!

719 თავის კაცს ვისმე უბრძანა: გამეცალე და წადია.
ჰკადრა: „რა გცოდნე?“—უბრძანა: „ჩემგან ხარ მონახადია,
კაცმან რომ ავი არა ქნას, არ იქნას, არი ცხადია,
და ვერა სცან, ბრიყობ, არ მითხარ, ყოფილხარ ავის მწადია.

720 სჯობს სხვის ცხოვლისა ალერსი, ამგვარის კაცის ხლებასა,
ვერც ჭირსა მიხედეს, ვერც ლხინსა, არც ეჭვდეს მისაკლებასა,
თავი ეგონოს შემძლე და მიმწდომი დიდსა ცნებასა,
და სულ არ იცოდეს ადგილი, რაც უნდა წესთა ნებასა.

721 მაკიდონის პირველ მეფის ანტილიმეს ჰკვირობს ერი,
უწინ იყო მწვე გულმწყრალი, აწ ნშვიდათ ვართ შენამზერი.
ბრძანა: ვიყავ მეფობისა მაშინ მდომი, გაუჯერი,
და აწ სიბერით სახელი მწადს, შემეყვაროთ გულით მტვერი.

722 ვაჟკაცობისა ყვავილი ნაძვი მთის ეპყრას მზღვარია,
სნეული, სოფლის მგმობარი მისგანვე შენამწვარია,
ბევრქრიგათ ჭირის მნახველი, დაცდილი, გამომცხვარია.
და სიბერე არის სიმშვიდე, სიყმე ამაყის გვარია.

723 როს მორჩა სენსა ძლიერსა, მაშინ თქვა ესე თქმულები:
კარკაცობა ქნა ჩემზედა ამ სენმა მოლებულები,
ვაი, თუ რითმე შემქნოდა ამპარტავანი გულები,
და აწყა ესტან; რომე მოგკედები, ვაეხდები დანაცრულები.

724 კაცის თვალთ წინა სამძიმო ჭირი და განსაცდელეები,
მაგრამ თუ კაცი გასინჯავს, ავთაა განამხდელეები,
შეატყობინებს სოფელსა, რისაც ა გარდამხდელეები,
და სიბრძნეს ისწავლის, სიმდაბლეს, იწვრთნება გაუზდელეები.

725 სპარსთ კირი მეფე ბრძანებდა სიტყვასა დაუფარავსა:
თუცა ყოველი კეთილი არ სჭირდეს კაცსა არ-ავსა,

სახელმწიფოსა რჩევაში თავსა ნუ მიატარავსა,
და ნუ ასწევ აუზევეარსა, ნუ მიზღვევ ქარსა მქარავსა.

726 რადგან არის სოფელშია გამოჩენა საწადელი,
მისთვის ბორგავს ყოვლი კაცი, მოჭირვებით მისი მცდელი,
მაგრამ მოსდევს რასაც საქმეს სიკვდილი და განსაცდელი,
და ავით თავსა ვინ გაიხდის სიმთელისა ხელის მხდელი.

727 ბრძანა კესარეკ, სპარსთ მეფემ, ბერძენზე გალაშქრებანი,
ჯარმა დაჰტარა მინდორი, ზღვისაც ქნა მოარებანი,
შვიდ-ათჯერ-ასიათასსა იტყვიან იყო კრებანი,
და რა გარდახელა, გასინჯა, იამა, მიხელა შვებანი.

728 ხანს უკან დაჯდა ტირილად, ჰკითხვენ სპასპეტი თვისები,
არტაბან სახელდებულმან: რად ტირ, ჯავრი გაქვ ვისები?
ბრძანა: კაც[თ] დღეთა სიმოკლეს, ხელავ, რომ დგანან ისები,
და ას წლამდი ყველა გარდავა, მიმძიმს, გვაქვს საქმე მქისები.

729 ვერ მოუტრეხები სოფელსა, ვერც მეფე მძლავრი, დიდები,
კუდათ შეფრთინავთ, ვერ იხსნი, რაც საუნჯეთა იღები,
მოვა ანაზღად შემცვლელი სხვათაცა ბევრთა მწინდები,
და ნანობს, რად არ ვქენ კეთილი, რას გარგებს, გაუჩინდები.

730 ქეოტის მეფე თრაკისა გულმწყრალი, გულფიცხელია,
მოართვეს ჭიქის ჭურჭელი ფეშქაშად ბევრი ხელია,
ბრძანა: მიამა, მიიღეთ ყოველი მინათვლელია.
და მომღებსა ბევრი უბოძა ნაკვეთიცა და მთელია.

731 ცოტა აცალა, წამოდგა, გახადა ყველა მტკრეულად,
გაჰკვირდენ, ჰკადრეს: რატომ ქენ საქმენი ანარეულად?
ბრძანა: ამაღ ვქენ, გასტეხდა, ვინცა იქმოდა ნჯღრეულად,
და ის კაცი დაეხსენ მეფისა გაწყრომას ამ წელ-წლეულად.

732 კრძალვა კარგია კაცისა, ნუთუ ხვდეს ჩემგან ავები,
მიზეზს პირველვე ამსხვრევდეს, არა ქნას განამწვავები,
მაგრამ სჯობს სოფელს მიხედო, რა არი მისა დავები,
და ნურც ჯავრობ, ნურცა მიზეზობ, წინ გიძეს ხმელი თავები;

733 ამას მეფესა ეგვიპტის ესმა, შვილს ვინმე სტირისა,
ბრძანა: როს იყო უშობი, რა ჰქონდა დანაპირისა?

თუ მაშინ არად უყვარდა, შინდა სახედ განაწირისა,
და ახლა რაღაა ტირილი საბრალო, გლახა-მწირისა?

734 ცუდია ცუდი ტირილი, ტყემა და თავსა ცემანი,
სოფლისა გამოჩვენება, სიყვარულისა ჩემანი,
რადგან შეგტკივა, უშველე, ქენ საუნჯისა ცემანი,
და დაამდიდრენით გლახაკნი, ობოლი, ქვრივი, მსხემანი.

735 ლაკადონთ მეფეს კირებსა დაუწყო მეფემ ბრძოლანი,
სპარსთ კირიმ მძღემან წაართვა ქალაქი შესარჩოლანი,
კირეზმან ნახა მხედართგან მოქალაქეთში სრბოლანი,
და აოხრებდენ და სტყვენვიდენ, წაუხდათ საყოლთ ყოლანი.

736 მივიდა, კირის ეტყოდა: „რას ამბავზედ ხარ მშრომელი?“
„სხვა არათფერი—კირიმ თქვა—შენს ქალაქზე ვართ
მწყრომელი.“
უთხრა: „მანდ ჩემი რაღაა, მიბრძანე, მითხარ, რომელი?“
და რასაცა ახდენ, შენია სულ ყველა მოსანდომელი.“

737 არ მართებს კაცსა სხვის ვისმე მოღება, გამოხვებანი,
თუ გამოართვა, მაშ, მისი, იცოდე, შემოცვებანი,
მასცა წაართვამ, საშენოდ არ იცი ხელის დებანი,
და ჭია ქორს მოჰკლავს, ვეღარ ქნა თავისა გახარებანი.

738 სიკილის მეფე დიონოს შვილის სახლს შემავალია,
ნახა ოქრონი წყობილნი, უბრძანა: დასაბრალია,
სამეფო კაცი არ არი ოქროთი განამცხრალია,
და მოყვასნი გარდაგიყრია, ეგე გაქვს განამრავლია.

739 ვერას მოიგებ კაცისა მსგავსსა და შესადაროსა,
ოქრო-ვეცხლი და სპეკალი ვინცა ვინ დააჯაროსა;
ისევე იმისთვის კარგია, მაზედა მოიხმაროსა,
და მოუხმარებმა სიმდიდრემ აღრობით გაგამწაროსა.

740 ევსუ ვილაპის ბომონსა შევიდა, ნახა სახენი,
რომელსა ფილასოფოსნი ღვთად იყვნენ გამომჩმახენი,
ამისთვის წვერი ოქროსა დაესხა მათთვის ვახენი,
და ხელი მიჰყო და დაგლიჯა ერთპირად, ასე ვნახენი.

741 თქვა უწყსობა ავია, მწადს ამად გამოხვებანი,
ეპისკულაპას არ მართებს წვერისა გამოშვებანი,

მამას სახევედენ უწვევროდ მხატვართა ივავებანი,
და ამპოლონ სახელდებულსა, ვის არ აქვს კაცთა ცეებანი.

742 უგუნურობა კაცისა ნახეთ და გაიცადენით,
ვის თვალი არ აქვს და ხელი, ფერხი, სავალად მცადენით,
ვინც ვერას უსმენს, ვერ მისცემს, მისი არიან მხადენით,
და კაცთ გონიერი ქმნულება უგვანათ გააცხადენით.

743 მანვე მას კერპსა ემოსა ოქროსა ტანისამოსი,
გააძრო, ლანდრა ჩააცვა, ჰკადრეს რამ შესაწამოსი,
რქვა: ოქრო ზაფხულ მძიმეა, ზამთარში უსიამოსი,
და ეს ორშივე არის სამსგავსო მოსვენებისა ამოსი.

744 ზოგისა კკუა მახვილი, ბასრისგან უფრო მკვეთები,
ზოგისა გამოუცნობი, კერპთ გულით შეეკვეთები;
არსი და არსთა ნაქნარი არიან გასაცვეთები,
და საბრხეში გაბმას ნუ უბნობ, არ არის საქმე სვეთები.

745 აღაფოკლესას იტყვიან გლახის მეჭურჭლის შვილადო,
სიკილიისა მეფობა სვით რამ მიეცა წილადო,
ოქროს ჭურჭელში თიხისას დასდგემდა მოუცილადო,
და ამად მეჭურჭლის შვილობა წინ მქონდეს სულ სამხილადო.

746 ბევრნი ამალდდენ მდაბალნი, არა ქნეს მიმმადვლელობა,
თავის სიკეთეს აბრაოეს, სწადდათ სილადით მვლელობა,
ბოლოდ აღიფხვრენ, ერთ წამში მიეცა მტრისგან
მკვლელობა.
და რამთონს ამალდდე, დამდაბლდი, თუ გინდა მოუშლელობა!

747 არხელი მაკიდონელი მეფეა მუნა მჯდომელი,
ლხინათ ჯდა, ერთმან მუნ მყოფმან ჰკადრა: ვარ ამის
მდომელი,
სასმური თქვენი ოქროსი მიბოძე გაუწყრომელი.
და დიონოს ბრძენსა უბოძა, დარჩა ის ცუდი მშრომელი.

748 კაცი გაჰკვირდა, შეჰკადრა: მე გთხოვე, მაგას მიეცო!
მეფემ უბრძანა: სვისაგან ვის რა ვისგანა მიეცო?
არ დაიხსნების მახვილი, არც ვარდი, თუმცა მიეცო,
და შენ თხოვნის დაცვა, მას შოვნა მიეუნჯა და მიეცო.

749 ნივთი სოფლისა ყოველი სანდომი უნდომარია,
მით კარგს ავი სდევს, ავს კარგი, ერთმანერთისა დარია,
თავ-თავის ადგილს ნაქნარი ტკბილი და მოსახმარია.

და უგზო ხარჯი და გაცემა ვის მიხედვს, მისთვიც მწარია.

750 რა ალექსანდრე გამოჩნდა ინდოთ მეფისა პერისა,
ცეცხლი დამწველი საზარო მისი და მისის ერისა,
შეიპყრა, უთხრა: რა გიყო წესისა დასაჯერისა?

და — ჰკადრა: დღე ესე გასინჯე ზეგარდმო დანაწერისა.

751 გუშინ მეფედ ვჯე მალაღი, არავის შესადარონი,
დღეს საწუთრომან ტყვედ დამსვა, საქმე მჭირს მოუდარონი.
გასინჯა მეფემ სოფლისა საქმენი დამამდარონი,

და მისივ მეფობა მას მისცა, გაცოცხლდა სასუდარონი.

752 ჩალხთ ბრუნვას დასდევს სოფელი, წესი აქვს მისის რებისა,
ბრძენთ ვერც სიმაღლე ამალღებს, არც ავსა მოეხრებისა;
მოვა და წავა ანაზღად სიდიდე-სიმცირებისა,

და თუ დასცალღების სოფელში, კაცი ბევრს შეესწრებისა.

753 ეკვლაკე იყო ნაშობი გლახაკი გვარიშვილობით,
მაგრამ სიკეთით ათინელთ ათინა მისცეს წილობით,
ერთი ავისა გვარისთვის ერჩოდა სიტყვის ცილობით;

და თქვა: ჩემი ჩემით ამალღდა, შენსა ვსჭვრეტ შენით
შლილობით.

754 სანდომი სანატრელია, უგვარო იქნას გვარულად,
მამა-პაპანი წარსული წამოაყენოს ჯარულად;

მაგრამ გვარს გვარი წაუხდეს, შეექნას მოუხმარულად,

და სჯობს უშობობა შობასა გვარისა გასაქარულად.

755 მარკო თულელი რომისა მთავარი მქნელი ნებათა,
სწორი მოწამე სიმართლის, არ მიმცემელი ვნებათა,
რქვეს, ბევრი წაუხდენია მაგისა მიდევნებათა.

და თქვა: მიჯობს წაუხდე სიმართლით ტყუილით აშენებათა.

756 ზოგთ ჰგონია, სიცრუვისგან საქმე კარგა გაეგების,
ზაკვითა და მცბიერობით კაცსა მოყვასად დაეგების,
დათესილსა თვითონ მომკის, ცუდი არის, რაც ერგების,

და კალამსა და ხრმალსა მთელსა წინ ვერაგინ აღუდგების.

757 რომელთ სჭირდა ყოვლის წლისთვის მოუჩავეს გამოსცვლიდენ,
დიკთორს მიხვდა მასვე ღღესა, გამოართვეს, არა ჰკვლიდენ,
ციცერონ თქვა: მე გამრჯელად ვერვინ ვნახე, ისე ვლიდენ,
და არ მოსვლია თვალთა რული, სანამდისცა არ მოშლიდენ.

758 მაშინ სცან თემის წახდენა მტკიცედ და არ საცილობით,
მიცემა ანუ წართმევა, არ იყოს მართლის წილობით,
ქრთამით და გაუსინჯავათ კაცისა გასაწბილობით,
და ნურც მისცემ, ნურცა წაართმევ რიგისა მოსაშლილობით.

759 ის სახელო ანდელოღეს მისცეს მისა მინათვლილად,
— რამთონს ღღეში გამოართვეს—ციცერონ თქვა
გასამხილად,
ბედი ჰქონდა, მოხელობა რა აღიღო იმან წილად,
და არც ზამთარი, არც ზაფხული, არ გვინახავს დასაცილად.

760 სოფელში უნდა გასინჯვა ფიქრი ძნელი და გძელია,
საქმე საქმეზე რა მოსდევს, ფიცხელი, ანუ ნელია,
რა არის წინააღმდეგი, ან წარმართების მქნელია,
და ღღეს ქმნილსა ხვალე ნანობდეს, ვისგანცა რა საქნელია.

რომეღნიმე ამორჩეუღნი სიტყვანი მისისა

ღიგნებღამე

761 საქმითა უნდა სიკეთე, სიტყვითა რა საქმარია!

762 ბოლოღ ომსა ლხინი მოსდევს, მისთინ თქმულა მოსახმარად.

763 ნებისა და გასინჯვისა რამცა მიხვდეს კაცსა მგვანი,
მაგრამ ნება ასეთი ხამს, არ თუ იყოს შეუგვანი,
მოყვარესა აამებდეს, სხვას არ მისცეს დაღაგვანი.
და უყოს ავსა ნაჩინჩხვარსა სიკეთისა ცოცხით გვანი.

764 ნებას არა აქვს საღავე მისაზევ-მოსაზეველი,
გასინჯვას სწორი გასინჯვა, მისგან რას კარგსა მოველი?
წინ წყალი გიძეს, მთას სინჯავ, ნება გაქვს ავზე მწვეელი,
და საქმე მოგხვდების ბოროტი უკანა მოსაწვეელი.

765 რა საღაროა ამისი სხვა რამე ამხანაგობა!
ორს კარგს კაცს ქცევა უგვანდეს, სიკეთით აღმონაგობა,

- მათ სიყვარული ექნება, სიმტკიცე მოუქანგობა,
და ძალი, სიტკბო და სიამე, საქმისა დაუქანგობა.
- 766 თვით მოციქულნი ბრძანებენ, წყლულნი ნაგვემნი ცემული,
სიყვარული გვაქვს წყალობით ღვთისაგან გამოცემული,
ვინ არ შეისმენს სასმენსა სირეგვნით დანაცემული,
და დასცეს სოფელმან, დაეცეს დაცემით დანაცემული.
- 767 უფთხილდი, შეცოდებაზე რისხვა არ იყოს მეტია.
- 768 მას მიანდეე სამართალი, მშვიდი იყოს, მართლის მთქმელი.
- 769 სიმართლე მართო არ არის კარგს კაცთა მოსაქონანი,
მწვე ეჭირების ბოროტსა, რომ ჰქონდეს მისი გონანი;
ქურდმა ნაშოვრის გაყოფა თუ ქნა სიცრუით წონანი,
და მალ ერთმანერთსა დაჰხოცენ მხნე ძლიერი და მცონანი.
- 770 აბრამ და ყოვლნი წმიდანი სიმართლით სამკობელია,
ამით ზეცამდე ამაღლდენ, რაზომ კაცთაგან ძნელია,
აქ მინდობა და პატივი სიკვდილმდე მოუშლელია,
და სიმართლეს ღვთისა ეტყვიან, რაღა ვთქვა საქებელია?
- 771 სიცოცხლის საქმის ნაქნარსა ამ სამსა რასმე ნანობდა,
ქალთ ხეაშიადის მინდობას, ცოლი იყო, თუ მგევანობდა;
ხმელი გზა ჰქონდა, დაადო, ზღვის გზითა მინავლობდა,
და ერთი დღე განვლო უქმობით, უშობდა, ამაღ ვანობდა.
- 772 კარგია, კაცსა გასინჯვა ჰქონდეს თავისა ქმნულისა,
ავისა ავად დანახვა, კარგისა კარგად თქმულისა,
მასხარობდეს და ძეგორის ჰქონდეს მჯიღეთ ცემა გულისა,
და მალ გასწმედს ცრემლი მხურვალი და მწუხარება სულისა.
- 773 შენს საქმეს უფრო დაჰფარავ მიცემის სიკეთებითა,
და ვინემ იარაღთ გაწყობით, ტანსამოსთ გაკეთებითა.
- 774 ქვეყნის მნეთ ურჩევ კარგსა და სარჯელს ნუ ეურჩებისა,
და წავა სოფლისა სარჯელი, სიკეთე ქვე დაგრჩებისა.
- 775 ოთხი საქმე მოსახმარი, ქვეყნისათვის არა ზღვევა:
და კარგი ჯდომა, კარგი ქცევა, კარგი ქნა და კარგზე წვევა.
- 776 მარკოზ კურციუმ ლაშქრობით სწადს სამანიტთა მკლობანი,
მათ ელჩი გამოუგზავნეს ოქროსა მძღვანებლობანი,

მოართვეს, არ ჩამოართვა, ბრძანა ქნის უცვალობანი:
და სჯობს ოქროს პატრონობასა ოქროს მფლობელს

მფლობელობანი.

777 მიკვირს სოფლისთვის სასჯელი, ვამსგავსებ რასმე ანავსა,
რად ვირჯებით და რად ვშვრებით არას კეთილით, ან ავსა,
ხმელსა ვსჭვრეტთ აყვავებულსა, იჩქითად რადმე ა ნავსა,
და ყველა ცუდია სოფლისა, კარგს ეძახიან, ან ავსა.

778 პაველ ემელი გამრიგე რომის ქალაქთა თემისა,
მაკიდონიას მივიდა, ხედავს ჯარს გასაჩემისა,
მწვე მოეწონა გაწყობა როჭიკთა მინაცემისა,
და უთხრეს: დრო არის დავესხათ ლახვართა გასაცემისა.

779 ბრძანა: წესია თავს დასხმა სიავის რისმე მქნელისა,
სიკეთისათვის რად უყო საქმენი გასაძნელისა?
ასე მაქვს დასწავლებული მტრის კარგა გამომცნელისა,
და მალე თავს დასხმა არ უნდა მიზეზად მომწყენელისა.

780 ჭკუა პევრია კაცისა, ვით სახე უგვანებელი,
ზოგს ხელთ უფლება, ზოგს სიბრძნე, ზოგს რჩევა უნანებელი,
ზოგს ჯარის მოვლა, გაძლოლა, გზა მისი გასავნებელი,
და მაგრამ სჯობს მამაცობასა სარდლობა გამომგებელი.

781 მარვალ აზდრუკლ კარიალის სძლია ბრძოლისა ძლევითა,
რაც დაგვრჩა,—მრჩევთა ურჩივეს,—დავხოცოთ, შევქნათ
ლევითა.

მან არ უსმინა, უბრძანა: სწავლანი დამაკლევითა,
და ამ ამბავს ვინღა მიუტანს მათ თემთა გასაძლევითა?

782 რა მოგხვდეს მტრისა მორევა ჯარისა უხუცობასა,
ნუ უზამ ავსა, ნუ იჩენ სისხლსა და დამხოცობასა,
მიეც პატივი გულსრულთა, იქს საქმის გაცობასა,
და თუ მოწყალება არა გაქვს, რად იქებ მამაცობასა?

783 ვინც ბევრს იბრძვის ენის ძალით, საქმით ცოტას

გაიმარჯვებს.

784 ფილიპე მაკედონელსა, მეფესა მუნა მჯდომელსა,
კარზე მოადგენ ბერძენნი, გვანდენ მის ნახვად მდომელსა,

ეძინა, მალე ვერ ნახეს, ხანს ჰყოფენ დამადგომელსა,
და პარმენიონ არს გამრიგე, ბოდისა იხდის რომელსა.

785 უთხრა: ჰე, ძმანო, მეფესა სძინავს, არ დაემდუროდა,
როს თქვენ გეძინათ, ელვიძა, ცვა თქვენი მოესუროდა,
აწ თქვენ გლვიძავს და მას სძინავს, აცალეთ, ნუ იუროდა,
და რა გაიღვიძოს, მობძანდით, სვით რაც რა, ვის რა
გწყუროდა.

786 რა ქნას კაცმა, თუ არა ჰყავს კაცი მისთვის საქმის მცდელი,
თავს ეძებს და მას არ ეძებს, მისგან კარგსა რაღას ელი?
რას გამოგრჩეს, იმას ცდილობს, რაგინდ იყოს მოსაშლელი.
და სჯობს ყოველსა საყოლელსა ყმა ერთგული, საქმის მქნელი.

787 აღესილა მეფე იყო ლაკედომის მბძანებელი,
მეფეს ჯარი არა ჰყვანდა, ჰკითხეს, რით ქნას საგნებელი.
— ვითა მამა შვილს მოუვლის, აგრე თუა მომნებელი,
და ულაშქროთაც გაიმაგრებს, თემი ექნას უვნებელი.

788 მეფე არა ხამს თავისა გემოსა მიდევნებული,
უხვი, მზნე, ტკბილი, მოწყალე, დროს რისხვის მონებებული,
შემძლე საქმისა, სხვათაგან რჩევითა უფრო ქებული,
და თვით ელვიძოს და სამეფოს მძინარი, განსვენებული.

789 მას ჰკითხეს: კაცი სახელსა რით ჰპოებს, რით იწოვებსა?
და — კეთილზე იდგეს, უკეთეს იქმოდეს, მოიპოებსა.

790 ის იტყოდა: საქმის უფალს მართებს იყოს ამის მქონად,
და გულ-მოწყალე, პირ-მრისხანე, ორივე ჰქონდეს შესაწონად.

791 ანკსანდრეს ჰკითხეს: რად თეთრსა ლაკადომელთა ერები
საუნჯეთ არ შეინახვენ, აქვთ გული დაუჯერები?
მან უთხრა: ამაღ იქმონენ მუნ საქმის გარდმომწერები,
და ვისაც ებაროს, ქურდობის არ იყოს შენამხერები.

792 ერიდე სხვისა ბოროტსა, არ იყოს შენი ბრალია,
ნუ შეექნები მიზეზი, გექმნასმცა გულ-გამწყრალია,
ზას ნება მიხუდა, შენ ვნება ზე-ქვემდი გასაქრალია,
და ეს არის უგუნურება, კაცისა დასამცრალია.

793 ვით შეაყვარებ, ანტაკლატ—ჰკითხეს,—თავს კაცის გულებსა?
და სიტყვა-ტკბილ არვის დამკლებსა კაცი რად მოიძულებსა?

794 ფილიპემ სძლია არხიდემს, გაქცევით გაამწაროსა,
გაქცევას უკან მუქარას უთელის, არ გასახაროსა;
მან შეუთვალა: ნუ ჩქარობ საქმესა დასახაროსა,
და რის მზისგანც შუქი გცემია, ეგებ ღრუბელმან ჰფაროსა!

795 ამპარტავნებით გამოვა მუქარა, ცუდი ჯავრები,
არად სახმარი კაცისა, ბედია გარდამწვარები,
სხვა არის საქმის მოქმედი, ცრუ არის სხვისა გვარები.
და თქმა და ვერა ქნა საქმისა სიტყვაა უსახლვარები.

796 ეფე პომპემ გაიგონა ერთის ვისმე საამბობად:
ლაკადომელთ სიმტკიცენი მისთვის არი შესამკობად,
მათმა მეფემ ბრძანებანი იცის მათთვის მისახმობად.
და უფრო ამით—მან მიუგო—ერი უსმენს დაუგმობად.

797 რა ქნას მეფემან, ყმა ჰყვანდეს ურჩი, იყოსმცა გმირია,
ის დაბლა კარგსა ბრძანებდეს, მონა ბრიყულად მყვირია.
ბერთა და ერთა ორისაგ არის რამ დიდი ჭირია.
და სად მორჩილება არ არის, გახმების ხეთა ძირია.

798 თექეთმონს დანაშაულზე სამსჯავრო სიკვდილს უდებსა,
საკვდავად მიჰყავს, იცინის, იჩენდა კბილსა უდებსა,
ჰკითხეს: „რასათვინ იცინი?“ თქვა: „რაცა ცეცხლსა უდებსა,
და უვალოდ ძალმიც გარდახდა, რაცა ვქენ, უძმო, უდებსა.“

799 სად სიკვდილი სულსა არგებს, ანუ ხორცსა ასახელებს,
უკან მირბი, ამხანაგი შემწედ ვერსით დაგახელებს,
ცუდისა და ცუდი საქმით შენ შეიკრავ შენსა ხელებს,
და საქმესა იქ, პეპელიკთა არ უქნია არცა ხელებს.

800 ლეოპენტანა მოვიდნენ, აწვევდენ ბევრსა ერები,
პოლიკარტელთა ებრძოლე თქმით არი შენამხერები.
— რაც პირველ მითხარ, დამვიწყდა, შუა თქმულთ ვიცი
ვერები,
და ბოლოს თქმულისა სიტყვისა არა ვარ დანაჯერები.

801 ნუ ხარ მიმყოლი სიტყვისა, მოგხედების მოსაწევარი,
ნურც ამასა იქ, არ ჰკითხო, ვინა გყავს შემაწევარი,
გულს დაუჯერე, ბევრს ჰკითხე, ვისკენაც გექნას მზევარი,
და საითაც ქარი აღმოვა, ნუ ხარ იმისი მღევარი.

802 ომის ამბითა გაამებთ,—ბრძენს უთხრეს,—მოგვისმინენი.
შენ სახელად გჩანს, მე შეთად, საამო რა ვიწინენი?
მერცხალს თუ ბრძოლა უამბო, ფრთა ექნას დასაცვინენი,
და ორბს იამების, გაუხდეს მას გული მოუწყინენი.

803 ბრძენსა სიბრძნე, მრჩეველს რჩევა, მბრძოლსა ბრძოლა
იამება,
მოდვაწეთა მოდვაწობა, სასოებას მოწამება,
ღვთისმეტყველსა—როგორ არი ერთი ღმერთი სამგვამება,
და მუსიკთა და მგალობელთა, რაცა კარგა შეეხება.

804 მენავეთა კარგის ქარის, ანუ ავის, მართებს მბობა,
მეგუთნეთა საგუთნოსა ძრახი უნდა, ანუ მკობა,
მეომართა მეომრობა და ჭრილობის თქმა და ხმობა,
და დამწყსა მწყემსთა თავის სამწყსოს, არ მიეცეს მისგან
გმობა.

805 ვინცა რაზედა იჩინე, ზეცის ან ქვეყნით წილობით,
სჯობს მაზედ დამტკიცებული, არ სხვათა შენაცილობით,
ხან ესე გინდა, ხან ისე, წახდები უსაცილობით,
და ერთზედა დაუდგრომელი გაჰხდები სასაცილობით.

* *

806 აწ გაუსრულდა წადილი ამბისა ლექსთა მკონოსა,
სევდისა განსაბნეველად რაც მქონდა მოსაგონოსა,
ვგების სხვათაც იამოს, თუ ვისმე მოეწონოსა,
და არ ისმენ, დასდევ, ხანს უკან სხვა მოვა, გაიგონოსა.

807 ქირმანს ქილილა-დამანა, მოსკოს ვარ ამის მთქმელია,
უყურეთ სოფლის საქმესა, თუ რაებისა მქნელია!
ზოგს ცად აღიყვანს და ზოგი მიწათა გასაქნელია,
და სულს მამაცდინა და ხორცი შემიქნა მოსაქნელია.

808 მე გავაწყე ბრძენთა სიტყვა არ თუ მათი საფერისად,
სევდა თავსა მოვაშორვე, ნდომა მქონდა რაცა ვისად,
ვინცა იტყვით ამის უკეთ, არ იქნება ჩემთვი მქისად,
და ანუ სულსა ანუ ხორცსა იმედი აქვს ნეტარ რისად?

809 არმაღნად ესე დავაცვი ყრმათათვის მოსართმეველად,
მე ბერიკაცი ასე ვარ ამაზე სარჯლის მწეველად,
ყრმათა რა გიხამსთ, გასინჯეთ ამისა მოსასთვლეველად,
და გადრებ ყოველთა, არა ქნათ გაფანჩულ-გასაბნეველად.

810 ლექსი მას უკეთ, ვინც იყოს ამბისაც თვითვე მოქმედები,
მე ბრძენთა სიტყვა გავლექსე სათქმელად გასაძნელები,
ვეცადე, იყოს სიმოკლით სხვისა სხვად საგებლები,
და უკეთ არ მოჰხდა, ძრახვისა ნურვინ ხართ შემომზღველები.

811 რა სახმარია ლექსობა ურგები კაცთა, უყენი?
უიგაო და უჩხრეკი, მწვე სამსგავსია უყენი,
სულ ბოროტხედა მსრბოლელი, კეთილსა ზედა უყენი,
და ცუდი ამბავი, ცუდ შრომა, ცუდისგან მუდამ უყენი.

812 რუსთვლისა ლექსი მეფეა ტახტზედ გვირგვინით მჯდომელი,
კვლავ ჩახრუხაძე აგრევე სხვისა რიგისა მდომელი,
მეფის არჩილის სარჯელი სწავლაა დაუცხრომელი,
და საბა თავადი მჯდომელი, მამუკა ბოლოს მდგომელი.

გაქსვილათის

ვექსლისათვის

წინამდებარე ტომში დაბეჭდილია ვახტანგ მეექვსის პოეტური თხზულებანი-
ეს თხზულებანი, რამდენიმე ლექსის გამოკლებით, პირველად ქვეყნდება. ვახტან-
გის პოეტური თხზულებების შემცველი ხელნაწერები ჩვენამდე საკმაოდაა მოღ-
წეული. ზოგიერთი ხელნაწერი ავტოგრაფული ხასიათისაა, ან—ყოველ-შემ-
თხვევაში—ავტორის სიცოცხლეშია გადაწერილი. ჩვენი გამოცემა ემყარება სწო-
რედ მსგავს ხელნაწერებს. ეს ხელნაწერებია:

A—საკავშირო სამეცნიერო აკადემიის აღმოსავლეთისმცოდნეობის ქართულ-
ხელნაწერთა ფონდის №—83.

B—საქართველოს მუზეუმის საკუთარ ხელნაწერთა ფონდის №—549 Q.

C—იმავე მუზეუმის ყოფილი წ. კ. ს. ხელნაწერთა ფონდის №—4500 S.

D—იმავე მუზეუმის იმავე ფონდის ხელნაწერი №—171 S.

E—იმავე მუზეუმის იმავე ფონდის ხელნაწერი №—526 S.

ხელნაწერები A B და C გადაწერილია ვახტანგ მეექვსის ცნობილი მდივ-
ნის მელქიხედეგ კავკასიის მიერ ავტორის სიცოცხლეში (ვახტანგი გარდაიც-
ვალა 1737 წელს). ამ ხელნაწერებიდან თარიღიანია მხოლოდ C, რომლის გადა-
წერა დასრულებულა მოსკოვში 1733 წლის 19 ივნისს.¹ D ხელნაწერის გადამ-
ნუსხავია სულხან-საბა ორბელიანის ძმა, პოეტი დემეტრე ორბელიანი. ეს ხელ-
ნაწერიც ვახტანგის სიცოცხლეშია შესრულებული.² E ხელნაწერი ნაგვიანვეია,
მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისისა, მაგრამ ის მომდინარეობს ბაქარ მეფის ძის,
ალექსანდრეს კუთვნილი ძველი ნუსხიდან და ამდენადვეა საყურადღებოც. დასა-
ხელებული ხელნაწერებიდან სამი უკანასკნელი (CDE) აღწერილი აქვს ე. თაყა-
იშვილს,³ ხოლო პირველი ორი (AB) ჯერ აუწერელია. ე. თაყაიშვილს სამარ-
თლიანად აქვს აღნიშნული, რომ C და D ხელნაწერები შესწორებულ-შეესებუ-
ლია საკუთრივ ვახტანგის მიერ. ვახტანგს საფუძვლიანად გადაუსხვაფერებია ძი-
რითადი ტექსტი, ზოგი რამ გადაუხაზავს, წაუშლია, ჩაურთავს ახალი სიტყვები,
გამოთქმები, ფრაზები, მთელი ტაეპები და სტროფები. ახალი ტექსტები ჩარ-
თულია ხელნაწერის შიგნით, სტრიქონების გასწვრივ, აშიებზე, ცალკე ჩაწებე-
ბული ქალაღის ნაჭრებზე და ა. შ. ერთი სიტყვით, ხელნაწერები C და D ავტო-
გრაფული ხასიათისაა.

კარგად ცნობილია, რომ ვახტანგი ერთსა და იმავე ტექსტს მრავალგზის
უბრუნდებოდა და სხვადასხვანაირად ამუშავებდა.⁴ ვახტანგის ზოგიერთი ნა-

¹ ე. თაყაიშვილი, *Описание рукописей*, II, 397.

² ი ქ ვ ე, II, 405-407.

³ ი ქ ვ ე, II, 396-410.

⁴ ე. თაყაიშვილი, *აღწერილობანი*, II, 407 და შემდგ. კ. კეკელიძე, *ქართული-
ლიტ. ისტორია*, II, 1941, გვ. 544-548; ალ. ბარამიძე, *ნარკვევები ქართული
ლიტერატურის ისტორიიდან*, I, 1945, გვ. 255-256.

წარმოები მოღწეულია ორ, სამ და ოთხ რედაქციად. ეს რედაქციული ნაირობა აღბეჭდილია ჩვენ ხელნაწერებშიც. რედაქციულად ყველაზე ადრინდელია C ხელნაწერი. ამ ხელნაწერში ორი რედაქციული ტექსტია—ერთი პირველადი, მდივნის ხელით გადაწერილი, მეორე კი ვახტანგის ავტოგრაფული ჩანაწერია. B ხელნაწერი ძირითადად მისდევს C ხელნაწერის ძველ, პირველად რედაქციას. C-ს ნასწორები და ჩანამატი აშვიების ტექსტი აქ ხელნაწერის ძირეულ ნაწილშია შეტანილი. მასასადამე, წარმოშობით B C-ზე გვიანდელია, თუმცა არსებითად მაინც იმისი, ე. ი. C-ს პირველადი რედაქციის ტიპისაა.¹ ამ ორ, A და B, ხელნაწერს ისიც საერთო აქვს, რომ ორივე შეიცავს როგორც პოეტურ, ისე პროზულ ტექსტებს. საქმე ისაა, რომ ვახტანგის ორი მნიშვნელოვანი ნაწარმოები („ამირ-ნასარიანი“ და „სიბრძნე მალაღობელი“²) წარმოადგენს პროზული ძეგლების ლექსად შეწყობილ რედაქციას (ADE-ში დაცულია მარტოოდენ პოეტური თხზულებანი, ეს ხელნაწერები ამ მხრივ საინტერესო გახდა ჩვენი გამოცემისათვის).. D ხელნაწერი იმეორებს C-ს ნასწორებ ტექსტს, მაგრამ საკმაო თავისებურებას იჩენს C-ს შეუსწორებელი ტექსტის მიმართ. ამასთან თავის მხრით D-ც ნასწორებია ვახტანგის მიერ, რასაც სხვაგან არ უპოვია გამოძახილი. ერთი სიტყვით, D რედაქციულად ცალკე დგას და ერთ-ერთი ნაგვიანევი ხელნაწერია. შესაძლებელია D იყოს ყველაზე გვიანდელი რედაქციული ტექსტის შემცველი. C-ზე უფრო გვიანდელია A ხელნაწერიც. აქაც C-ს შესწორებული ტექსტია საფუძვლად აღებული, მაგრამ ის მაინც იძლევა მნიშვნელოვან თავისებურებას. D-ს ახალი, ავტოგრაფული ჩანარები ამისთვის უცნობია. ამრიგად, ჩვენ გვაქვს შემდეგი ძირითადი რედაქციული ტექსტები:

1. C-ს პირველადი რედაქცია. არსებითად ასეთია B და E.

2. C-ს ნასწორები რედაქცია. ეს რედაქცია საფუძვლად დასდებია A და D ხელნაწერებს.

3. D-ს ახლად შესწორებული რედაქცია.

4. A ხელნაწერის ტექსტი, რომელიც ძირითადად იმეორებს C-ს ნასწორებ რედაქციას და B-ს, მაგრამ მაინც მნიშვნელოვან თავისებურებას ამჟღავნებს. დასახელებული ძირითადი რედაქციებიდან უფრო გვიანდელია და პოეტური თხზულებების ხაზით უფრო სრული A და D. ოღონდ D ხელნაწერი თავისი ჩასიათით უფრო ავტოგრაფულ შავს წარმოადგენს. ამ ხელნაწერზე ვახტანგს დიდი რედაქციული ოპერაციები უწარმოებია. A ხელნაწერი კი ვახტანგის მდივნის მელქისედეგ კავკასიძის მიერ სუფთად გადათქრებული საავტორო ეგზემპლარია, რედაქციულად ნაგვიანევი და სრული. შეიძლება ითქვას, რომ A ხელნაწერი წარმოადგენს ვახტანგის პოეტური თხზულებების თავისებურ ხელნაწერ გამოცემას. ეს ხელნაწერი გამოცემა დაედვა საფუძვლად ჩვენ ბეჭდურ გამოცემასაც. როგორც აღვნიშნეთ, A ხელნაწერი უთარილოა, ბოლოში დართულია გადამწერის ანდერძი:

¹ E ხელნაწერიც, რომელსაც ჩვენ ქვევით აღარ დავუბრუნდებით, ძირითადად იმეორებს C-ს პირველად რედაქციას.

² „სიბრძნე მალაღობელის“ ნაწილი დაბეჭდილია ურნ. „ცისკარში“ (1853, №№ 4—6).

ბრძანებით მეფეთ-მეფისა პატრონის ვახტანგისათა,
ეს მისგან ნაბრძან-ნაკაზმი ხელოვან ოსტატისათა,
„ბრძენთ სალალობელ“ წოდებით, სიტყვითა გვარად ისათა,
ვწერ მეღქისედგ მდივანი, გვართა კავკასიისათა.

ამრიგად, ჩვენი გამოცემა შეიცავს ვახტანგის პოეტურ თხზულებათა ერთ-ერთ ბოლონდელ რედაქციას. ყველა რედაქციის დაბეჭდვა ორ დამატებითს ტომს-მანც მოითხოვდა. რომ მკითხველმა საერთო წარმოდგენა იქონიოს ვახტანგის ნაწერების რედაქციულ ნაირობაზე, ამისათვის ვარიანტებში მთლიანად გამოქვეყნებულია „კაეშანის“ ყველა ძირითადი რედაქცია. საყურადღებოა, რომ „ამირ-ნასარიანი“ ABC ხელნაწერებში ერთგვარი რედაქციითაა წარმოდგენილი.

დასასრულ ისიც უნდა აღვნიშნო, რომ თუმცა გამოცემას საფუძვლად დაედგა A ხელნაწერის რედაქცია, ამ ხელნაწერის ცალკეული შეცდომები, თუ უბრალო ლაფსუსები, გასწორებულია სხვა ხელნაწერი რედაქციების დახმარებით.

ყველაფერი ხევით თქმული შეეხება ვახტანგის თხზულებების ძირითად ციკლს: მაგრამ პოეტის ცალკეული ლექსები გაბნეულია სხვადასხვა კრებულებში და, ალბათ, მთლიანად გადარჩენილი არც უნდა იყოს. აქვე ვუჩვენებთ ამ ლექსების ისტორიას.

1. „რანი და მოვაკანი“... გადმომცა პატივემულმა პ. ინგოროყვამ. ტექსტი დაუცავს საკავშირო სამეცნიერო აკადემიის აღმოსავლეთისმცოდნეობის მუზეუმის ხელნაწერს №—191 B („თალა-მასალას“). ლექსი ჩაწერილი ყოფილა ვახტანგის საკუთარი ხელით.

2. „ვავი სიკვდილო;“ „ვავი, რა მწარედ იწოდა ნაწლევნი მარიამისა“, „ნაცვლად ჩემთა სიკეთეთა“ და „ლექს ამბავი“ შემოუნახავს მამუკა ბარათაშვილის „ჭაშნიკს“. ეს ლექსები „ჭაშნიკთან“ ერთად თავის დროზე გამოქვეყნებულიც იყო. „ჭაშნიკი“ ორჯერ დაიბეჭდა—პირველად ალ. ხახანაშვილის მიერ („მოამბე“, 1900, XII, გვ. 50-58), მეორედ—გ. ლენინის მიერ (ჭაშნიკი მამუკა ბარათაშვილისა, თბ. 1920). „ვავი, სიკვდილო“ და „ვავი, რა მწარედ იწოდა...“ დაბეჭდილია აგრეთვე „ანთოლოგიის“ მეორე წიგნში (თბ. 1928, გვ. 136). ჩვენი ტექსტი დადგენილია „ჭაშნიკის“ ავტოგრაფული ნუსხის (საქ. მუზ. №—1550 S) და გ. ავალიშვილისეული პირის (საქ. მუზ. №—303 S) მიხედვით.

„ნავთსაყუდელსა მენავე“ დაუცავს 1711 წელს დაბეჭდილ ფსალმუნს. ლექსი გადმომცა დოც. ლუბა მეფარიშვილმა.

3. „მაჯამა“, როგორც უკვე დიდიხანია გარკვეული გვაქვს (ალ. ბარამიძე, ანთოლოგიის მეორე ტომის ტექსტისათვის, თბ. 1928, გვ. X-XI), წარმოდგენს ვახტანგის სამი ნაწარმოებიდან („კაეშანი“, „სალბუნად გულისა“ და „სატრფიალონი“) გამოკრებილი ომონიმური სტროფების კრებულს. გამოცემაში თვითოეულ სტროფს საკუთარი სათვალავის გარდა აშიაზე მიწერილი აქვს გამონაკრები სტროფის სათვალავიც: A აღნიშნავს „კაეშანს“, B—„სალბუნად გულისა“, C—„სატრფიალოთ“. ABC ლიტერებთან დასმული ციფრი გამონაკრებ თხზულებათა სტროფების აღმნიშვნელია. „მაჯამა“, რომელიც ჩვენ „ანთოლოგიაში“ გამოვამკვეყნებთ მთლიანად (თბ. 1928, გვ. 137-142), დაუცავს ერთადერთ გვიანდელ

ხელნაწერს (სახელდობრ, საქ. მუზ. №—1543 S). ჩვენ იმთავითვე შენიშნული გვექონდა, რომ „მაჯამას წარმოდგენილი სახით გამოკრება შესაძლოა გადამწერელსაც ეკუთვნოდეს და არა თვით ვახტანგს“-თქო (ტექსტისათვის, გვ. XI). ეს მოსახრება ახლაც ძალაში რჩება. ჩვენ ისიც შენიშნული გვექონდა (იქვე), რომ „მაჯამის ბოლო თავი (IX, 55-58) ნამდვილად არც არის „მაჯამა“, ე. ი. ომონიმური ლექსი. ეს ბოლო თავი სხვა მხრითაც იწვევს ეჭვს, აქ ძლიერ იგრძნობა მე-18 საუკუნის მეორე ნახევრის პოეტიკური სული, კერძოდ ბესიკის რითმა (რაზი, გაზი...). ამიტომაც ეს ნაწილი თუმცა სისრულისათვის დავბეჭდეთ, მაგრამ განსხვავებული შრიფტით, პეტიტით გამოვყავით.

4. „ქილილა და დამანას“ პროლოგ-ეპილოგის ტექსტი ამოღებული გვაქვს ამ თხზულების საუკეთესო ნუსხებიდან (სამეცნიერო აკადემიის აღმოსავლეთის-მცოდნეობის ქართულ ხელნაწერთა ფონდის №№—16/47 და 68).¹ ტექსტი დაბეჭდილია „ქილილა და დამანას“ ცნობილ გამოცემაშიც (ილ. ჭყონიას რედაქციით, თბ. 1886). ჩვენ შეგნებულად გვერდი ავუხვიეთ საკუთრივ „ქილილა და დამანას“ მრავალრიცხოვან ლექსებს, რომლებიც ვახტანგის მიერაა გაწყობილი როგორც (და უმეტესად) A ვერსიის, ისე B ვერსიის მიმართ. ამ ლექსებს დამოუკიდებელი მნიშვნელობა მხოლოდ ცალკეულ შემთხვევებში აქვს. „ქილილა და დამანას“ პირველი, A ვერსიის ლექსები დაბეჭდილი აქვს ე. თაყაიშვილს (Описание, I, 322—345).

5. „სულხან-საბა ორბელიანზედ“ ამოღებული გვაქვს საბას ლექსიკონიდან (საქ. მუზეუმის ხელნაწერი №—1429 H). ლექსი დაბეჭდილია ლექსიკონის პირველ გამოცემაში (რაფ. ერისთავის რედაქტორობით, თბ. 1884, გვ. IX).

6. „ეპიტაფია“ მოიპოვება დავით რექტორის ცნობილ ანთოლოგიაში (საქ. მუზეუმის ხელნაწერი №—1512 S, გვ. 93). ტექსტს შენიშნული აქვს: „ეს მეფის ვახტანგის ნაბრძანებია, საუკუნო იყავნ სახსენებელი მისი სუფევით“ (შდრ. ე. თაყაიშვილი, Описание, II, 219), ლექსი დაბეჭდილია „ივერიაში“ (1879, № 7, გვ. 104).

7. „ვახტანგური“ დაუცავს გიორგი ავალიშვილის მიერ გადაწერილი „ჭაშნიკის“ პირს (საქ. მუზეუმის ხელნაწერი №—303). როგორც სათაურიდან ჩანს, ეს ლექსი თვითონ ვახტანგს არ უნდა ეკუთვნოდეს, ის დაწერილია ვახტანგის რომელიღაც უცნობი ლექსის წაბაძვით. მაინცდამაინც „ვახტანგური“ შეთხზულია ვახტანგის სალექსო საზომით. ამ საზომის აღდგენის მიზნით ლექსმა ადგილი იპოვა ჩვენს გამოცემაში.

დასასრულ უნდა შევნიშნოთ, რომ ცალკე გამოუყოფელი და შეუნიშნავი ტექსტები დაცულია ვახტანგის ზევით განხილულ კრებულებში. აქვე მინდა დავურთოთ, რომ „სატრფიალოთა“ მე-40 სტროფი და ერთი-ც უცნობი ხანა შემოუნა-

¹ ვახტანგის ანდერძის ერთი ნაწყვეტი (ონანა მდივნის შესახებ) იბეჭდება ჩვენი „ნარკვევის“ მიხედვით (ალ. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, 1945, გვ. 348—350; ამ წიგნში იპოვის დაინტერესებული მკითხველი სხვა საჭირო ცნობებს „ქილილა და დამანას“ ქართული ვერსიების შესახებ.

ზავს ვახტანგის ნათარგმნ „ჰიდაჯათ ილ-ნუჯუშის“ ერთ ხელნაწერს (გ. მარრი და კ. დონდუა, სპარსულ-ქართული ცდანი, I, ლენინგრადი 1926, გვ. 56). აქვე ვაქვეყნებთ ამ უცნობ სტროფს:

ვაქებ ღმერთს ყოვლის მოქმედსა, კეთილით მიუზდომელსა,
ყოვლთა ნაყოფთა ნორჩისა გამოღებისა მდომელსა,
მზრდელსა ყოველთა, ზღვა-ნმელთა მტკავლითა გამაზომელსა,
და ჩემის სიბერის ყვაველით ჩემსა ქურციკებ მზდომელსა.

ამ ლექსის პირველი ტაეპის უკანასკნელი სიტყვა („მიუზდომელსა“) დედანში ყოფილა ფორმით: მიუსდომელსა.

გამოცემიდან ამოღებულია ე. წ. ზედმეტი ასოები. ორთოგრაფია დედან ხელნაწერისაა.

P. S. ვახტანგის უცნობი პორტრეტი, რომელიც ახლავს ჩვენ გამოცემას, 1946 წელს ქ. გორკიში მოიპოვა ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატმა ამხ. თ. ჭყონიამ. პორტრეტის დედანი შესრულებულია ზეთის საღებავებით 1725—1730 წლებში.

ვარიანტები და შენიშვნები

ვახტანგის თხზულებათა სათაურები დადგენილია რედაქტორის მიერ. საფუძვლად აღებულია თვითონ ავტორის კომენტარია-სათაური, ან ლექსის პირველი ტაეპის სიტყვები, ან და ლექსის საერთო შინაარსეული ხასიათი (მაგ. სულხან-საბა ორბელიანზე, ეპიტაფია და სხვ.), აქვე ვუჩვენებთ სრული კომენტარია-სათაურის მქონე ტექსტებს.

1. **კაეშანი**—მოცალეობასა შინა მყოფსა კმუნვა-ნავლლისა მაქარვებელად აწერების საქართველოს მეფის ვახტანგისა მიერ დიდსა ქალაქსა მოსკოვსა შინა, წელსა 1730.

დავემონე კაეშანსა.

2. **სალბუნად გულისა**—მეფე ვახტანგ სამეფოსაგან კიდევანქმნილი **სალბუნად გულისა** წყლულებათათვის მკურნალი თავისა თვისისათვის იქმნების და სწერს ესრეთ ქირმანს.

3. **სატრფიალონი**—აქა იწყებიან ტრფიალისაგან სატრფოსათვის შაირობა და მკითხველთა უხამს გულისხმიერება, თუ ვისდამი ტრფიალებს მეფე. სახმარ არს ყური სმენად და გული გამოკვლევადა (A).

E ხელნაწერი იძლევა ამ სათაურის საინტერესო კომენტარიულ ვარიანტს: „აქა შაირობანი ფრად პატიოსანი უფლისა და ყოველთა წმინდათა მიმართ. მისგანვე მეფის ვახტანგისაგან სულიერად ნათქვამი, არა ხამს სხვასა რასამეზე. აქა იწყებიან ტრფიალთაგან სატრფოსაგან შაირობა და მკითხველთა უხამსთა გულისხმიერება, თუ ვისდამი ტრფიალებს. სახმარ არს ყური სმენად და გული გამოკვლევადა“ (ე. თაყაიშვილი, *Описание*, II, 408—409).

4. **ანბანთ-ქება**—ეს ანბანთ-ქება უცხო და ახლად შემოღებული და არა ადვილად სათარგმანებელი, თქმული მეფის ვახტანგის მიერ ტფილისს. უფალმან მრავალ-ჯამიერ ყოს. ამინ.

5. **კვლავ მიხმეს ისევ ისპანს**—ოდეს ქართლით იხმეს მეფე ვახტანგ ისპან-[ან]ს და მი[ი]წივა წინაშე სპარსთა მეფისა, აწვევდენ მამულისა სჯული (sic) დამტევებელად და ღვთის მოყვარე მეფე ესე არა ერჩდა მძლავრისა მის ბრძანებასა. ამისთვის პატიმრად წარავლინეს ქირმანს და მუნ მყოფობასა შინა იწყო წერად ესრედ, რათამცა არა შეე[ი]პყრო ურვითა სევდიანობასა. ესრეთთა წესითა იქარვებდა პირველისა მის დიდებულობისა არა ქონას ნაღვლიანობასა. მრავალ-ჯამიერ ჰყოს უფალმან. ამინ. (E).

6. **ამირ-ნასარიანი**—წიგნი პირველი. ამირ-ნასარიანი: სპარსულისაგან ქართულად ნათარგმნი ამბად მეფის ვახტანგისა მიერ და ბოლოდ მოსკოვს მის მეფისა განვე-გალექსული. მრავალჯამიერ ყოს უფალმან კეთილ-ცხოვრებანი მათნი. ამინ.

7. **სიბრძნე მაღალბეელი**—წიგნი პირველი: მოკლედ სიტყვისგება სოგრატიისი. სწავლა პირველი. თარგმნილი რუსულისაგან ქართულად ერასტი თურქისტანი-შეილისაგან და ლექსად ნაბძანები მეფეთ-მეფის ვახტანგისაგან, რომელსა ეწოდების სიბრძნე მაღალბეელი. მრავალჯამიერ ყოს უფალმან.

წიგნი მეორე: მოკლედ გამოსახსნელი ამბავი. წიგნი მეორე: რომის კეისრებისა. სხვათა მეფეთა, მთავართა და მხედართმთავრებისა. მეფის ვახტანგისაგან ლექსად თქმული.

ამ თხზულების 397 სტროფის შემდეგ მოდის ცალკე სათაური „ამისთვის სწერენ სახისმეტყველნი“.

ქ ა ე შ ა ნ ი

(C რედაქცია) ¹

- 1 დამიმონდა კაეშანი, სევდა მამხვდა მისთვის წამლად,
ნალველს ვზმარობ მუდამ მელნად, გულსა ვაწვევ მისად კალმად,
ლხინსა ჭირად, ჩანგ-ჩარბითსა და ყოვნად ცრემლთა ლამად,
და კიდევ ველი, გამამიჩნდეს იგ მკურნალი ჩემად მალმად.
- 2 სწავლა გავს წყალსა წმინდასა რუდ რასმე მომდინარესა,
კეთილსა მიწას თესულსა, მისცემს იგ დროზე არესა,
აღმოაცენებს ნაყოფსა ასწილად შესაწყნარესა,
და მაგრამ თუ ქვიშას მორწყვიდე, გაიდენს, გაიტარებსა.
- 3 ჩვენი სიცოცხლე მწვედა გავს რუსთა წალკოტის წესებსა,
რა გამოჩნდება ნაყოფი, ჭია სჭამს ბევრ ათასებსა,
სისრულეშია სიცივე დაჟრის და და[ა]კვენესებსა,
და სიმწიფეშია ყინელი ფოლადებრ და[ა]კვენესებსა.
- 4 რა მიყო, ხედავთ, სოფელმა ცრუმა და ანასდეულმა!
აწ გა[ა]თავე, დასწყნარდი სიჩქარით ანასდეულმა,
შენი სიგლისპე, სიმკვახე აწყნარე ანასდეულმა,
და კვლავე კეთილი მოიღე სიავის ა ნას დეულმა.
- 5 თუ შენ სჩქარობ, მე კი ვწყნარობ, მოგიტმენ და მოგიჭირებ,
რასაც რასმე შენ მოიყვან, არცეთს არას გაევიკირებ,
იმას უფროც დაგიმადლებ, რასაც ჩემთვის დაიძვირებ,
და სხვა ადგილსა სხვა მომხმარე მყამს და იმას მივაშურებ.
- 6 ყმაწვილს ატყუებ უცებსა, ყმას ამაყობით დარევე და,
შუაკაცს დაუცდელობით ხელსა სიჯაბნით დარევე და,
მაგრამ ბერკაცსა რალა რჯის, ისიც იმათვე დარევედა!
და შენ გასცვდე, ჩვენ კი ქვე დავრჩეთ, იქ თუმცა ჩვენთვის დარევედა.
- 7 ვაი, რა ცუდად ვაშრომებ ჩემსა დღეთა და ჟამსაო,
რუს[თ] ზაფხულისებრ ² მალ გავლით ამა სოფლისა წამსაო,
არც არა მიმდევს, არც მრჩება, ვით როგორ ჩვე[ნ]თვის ხამსაო,
და უნაყოფოსა ვემსგავსე ხისა რისამე გვამსაო.

¹ ტექსტი იბეჭდება E-ს მიხედვით. C დეფექტურია. რედაქციულად E C-ტიპისაა.

² დედანში: ზაფხულისებრივ.

- 8 რად ზრუნავ, კაცო ცხოველო, ხედავ დროდ მიწყვივ ქცევასა,
ბორბლისა¹ მუდმად ბრუნვასა სხვადასხვა რიგად ზევასა;
ეგებ მობრუნდეს შენთვის ცა, მორჩე ჟამისა რევასა,
და მზე თუ მზერს მუშთარს² ხუთ კუთხით, შენ მოგცემს მტერზე ძღვევასა.
- 9 წყალმან არა ქნას სისველე, ვინცა უწოდოს წყალია?
ცეცხლმან არ დასწვას რაც ნივთი, ვით გამოჩნდება ალია?
აგრევ სოფელმა ცქაფობა, მითხარ, რას მოეკრძალია!
და თვის თვისსა საქმეს ბუნებით შვრებიან დაუმალია.
- 10 სიბრძნით ალაგო ყოველი საქმითა განასრულითა,
წესიერებით შეამკო საზომი განა სრულითა,
უსხეულონი მსახურად, ზოგნი ჰყო გან ასრულითა,
და არვინ და[ა]გლო წყალობით კარითა განასრულითა.

¹ დედანში: ბროლისა.

² დედანში: მუშთარსა.

ქ ა ე შ ა ნ ი

(B რედაქცია)

მოცალეებასა შინა მყოფსა ჭმუნვა ნავლისა მაქარვებელად იწყების საქართველოს მპყრობელის მეფის ვახტანგისა მიერ დიდსა სამეფოსა მოსკოვს, წელსა 1730.

- 1 დამიონა კაეშანმა, სევდა მომხვდა მისთვის წამლად,
ნალველს ვხმარობ მუდამ მელნად, გულსა ვაწებ მისად კალმად,
და ლხინსა ჭირად, ჩანგ-ბარბითსა დაუყონლად ცრემლთა ლამად,
კიდევ ველი გამომიჩნდეს იგ მკურნალი ჩემად მალმად.
- 2 სწავლა ჰგავს წყალსა წმიდასა რუდ რასმე მომდინარესა,
კეთილსა მიწას, თუ სულსა, მისცე იგ დროზე არესა,
და აღმოაცენებს ნაყოფსა ასწილად შესაწყნარესა,
მაგრამ თუ ქვიშას მორწყვიდე, გაიდენს, გაიტარესა.
- 3 ჩვენი სიცოცხლე მწვედა ჰგავს რუსთა წალკოტის წესებსა,
და რა გამოჩნდება ნაყოფი, ჭია სკამს ბევრ ათასებსა,
სისრულეშია სიცივე დაჯრის და დააკვნესებსა,
სიმწიფეშია, ყინული ფოლადებრ დააკვესებსა.
- 4 ზა მიყო, ხედავთ, სოფელმან ცრუმან და ანაზდეულმა
და აწ გაათავე, დასწყნარდი, სიჩქარით ანაზდეულმა,
შენი სიგლისპე, სიმკვახე აწყნარე ანაზდეულმა,
და კვლავე კეთილი მოიღე სიავის ა ნას დეულმა.
- 5 თუ შენ სჩქარობ, მე კი ვსწყნარობ, მოგიტმენ და მოგიჭირვებ,
და რახანც რასმე შენ მოიყვან, არც ერთს არას გავიკვირვებ;
იმას უფრო დაგიმადლებ, რასაც ჩემთვის დაიძვირებ,
სხვა ადგილი, სხვა მომხმარე მყავს და იმას მივაშურვებ.
- 6 ყმაწვილს ატყუებ უცებსა, ყმას ამაყობით დარვე და,
და შუაკაცს დაუტდელობით ხელსა სიჯაბნით დარვე და,
მაგრამ ბერიკაცს რაღა სჯის, ისიც იმასვე დარვედა!
და შენ გასცდე, ჩვენ კი ქვე დავრჩეთ, იქ თუცა ჩვენთვის დარვედა.
- 7 ვაი, რა ცუდათ ვაშრომებ ჩემსა დღეთა და ჟამსაო,
და რუსთ ზაფხულისებრ მალ გავლით ამა სოფლისა წამსაო,
არცა რა მიმდევს, არც მრჩების, ვით როგორ ჩემთვის ზამსაო,
უნაყოფოსა ვემსგავსე ხისა რასამე გვამსაო.

- 8 რად ზრუნავ, კაცო ცხოველო, ხედავ დროთ მიწყვივ ქცევასა,
ბორბლის მუდამად ბრუნვასა, სხვადასხვა რიგად ზევასა,
ეგებ მობრუნდეს შენთვის ცა, მორჩე უამისა რევასა!
- და მზე თუ მზერს მუშთარს ხუთ კუთხით, შენ მოგცემს მტერზე ძლევასა.
- 9 წყალმან არა ქნას სისველე, ვინღა უწოდოს წყალია?
ცეცხლმან არ დასწვას რაც ნივთი, ვით გამოჩნდება ალია?
აგრევე სოფელმაც ცქაფობა, მითხარ, რას მოეკრძალია?
- და თვის თვისა საქმეს ბუნებით შვრებიან დაუმალია.
- 10 სიბრძნით ალაგო ყოველი, საქმითა გან ასრულითა,
წესიერებით შეამკო სახომი განა სრულითა,
უსხეულონი მსახურად, ზოგნი ყო გა ნასრულითა,
- და არვინ დააგდო წყალობის კართა განასრულითა,

ქ ა ე შ ა ნ ი

(D რედაქცია)

მოცალებასა შინა მყოფსა, ჭმუნვა ნავლისა მაქარვებლად იწე-
რების საქართველოს მეფის ვახტანგის მიერ დიდსა ქალაქსა პეტ-
რებუხუსა, წელსა...

- 1 კაეშანმა დამიმონა, ნადველიმც ა მისთვის წამლად,
სამელნეა სევდისაგან, ამოვაწებ გულსა კალმად,
ნაცვლად ჩანგი-ჩალანისა¹ ცრემლოვნობა გასალამად,
და გამოველი, გამომიჩნდეს მკურნალივე დასამალმად.
- 2 მიაგავს წყალსა სასწავლო რუულად მომდინარებსა,
მიწასა კარგსა მიეცა ჟამიერობით არებსა,
აღმოაცენებს ნაყოფსა ასწილად შესაწყნარებსა,
და ქვიშოვანისა მომრწყველი გაადენს, გაატარებსა.
- 3 დღენი მიაგავს რუსისა წალკოტებისა წესებსა,
ნაყოფსა ნასუქობასა ჭია შჭამს განათასებსა,
სისრულეშია სიცივე დაჭრობით დააკვენსებსა,
და დანამწიფარსა ყინული ფოლადებრ დააკვენსებსა.
- 4 რაები მიყო სოფელმან, სიცრუვით ანასდეულმან
გათათვე და დასწყნარდი სიჩქარით ანასდეულმან,
დანამკვახები სიგლისპე აწყნარე ანასდეულმან,
და კიდევ სიკეთე მოიღე სიავის ა ნას დეულმან.
- 5 მოიჩქარებ, დავსწყნარდები, მოთმინებით მოგიპირვებ,
რასაც რასმე მოსავალსა, არცა ერთსა გავიკვირვებ,
დამადლებით დაგიმადლებ, რაოდენსა მომიძვირებ,
და სხვას ადგილსა უმჯობესსა მოვიგონებ, მივაშურებ.
- 6 უგუნურობით² ყმაწვილსა, ყმას ამაყობით დარევ და,
მხცოვანსა გამოუცდელსა³ ხელსა სიჯაბნით დარევ და,
მოხუცებული⁴ მიკვირან, რასათვის მათვე დარევ და.
და განაცუდარი დაგვრჩები, თუცაღა მოგვედარევ და.

¹ ეს სამი სიტყვა შესწორებულია ვახტანგის მიერ, თავდაპირველად ყოფილა:
„ჩანგ-ბარბითთა ნაცვლობით“.

² თავდაპირველად: უცებებითა.

³ თავდ: გამოუცდელსა მხცოვანსა.

⁴ თავდ: მიკვირან მოხუცებული.

- 7 ცუდაობითა ვაშრომებ დღეებსა გასაჟამებსა,
რუსთ ზაფხულისფერ გავივლით მოსოფლიოსა წამებსა,
ურჩომლად მიუღვევარად როგორცა შემიხამებსა,
და უნაყოფოსა ვემსგავსე ხისა რისამე გვამებსა.
- 8 შეზრუნებულმა მიხედე მოსავალისა ქცევასა,
ბორბლისა საბრუნავებსა, განასხვავებად ზევასა.
გამობრუნდების შენთვის ცა, მორჩები ჟამთა რევასა,
და მზე მუშთარს ხუთით შეხედავს, გაგიადვილებს ძლევასა.
- 9 წყაროთა დაუსველებსა ვინ დაუძახოს წყალია?
სახმილსა დაუწველობით გამოუჩენი აღია,
სოფლისაგანი სიცრუვეს ვითამცა მოეკრძალია!
და სათავისოსა ბუნებას იქმონენ დაუმალია.
- 10 სიბრძნითა აღმაგებელმან საქმითა განასრულითა,
წესიერებით შეამკოს საზომი გან ასრულითა,
უსხეულონი მსახურად, ზოგნი ყო გან ასრულითა,
და არვინ დააგდო წყალობით კართა განასრულითა.

ლექსიკონი*

(შედგენილია ილია აბულაძის მიერ)

ა 31, 57₄ არის.
აკარა 132, 432₁ სოფელი.
აგება: ა გ ო რ ა 20, 79₁ ააგო, ააშენარა;
142, 558₃ კეთება.
ავად 32, 67₃ ცუდად.
ავაზა, ავაზი 32, 67₁ მეძებარი ძაღ-
ლი; 50, 58₁ ბარსი, მომცრო ვეფხვი
(ჩუბ.).
აზევა 42, 141₁ აწევა; 50, 56₄ ახდა.
აზევება, ი/უ 95, 37₂ გაამაყება (დ).
ალა 101, 91₄ ალი.
ალვა 6, 14 სარო, კვიპაროსი.
ალვისხე 146, 637₄.
ალმასი 18, 67₂; 37, 101₂ თეთრი ფე-
რის ძვირფასი ქვა ანუ პატიოსანი
თვალი.
ამარ 55, 5₄ ამარა: „აბედინას-შვილის
ამარ დავრჩომილვარ, აწეს ნახეთ!“
ამაყენი ამაყი 96, 41₃
ამბა ნ. მბობა.
ამბავი 53 თბრობა, მოთბრობა.
ამბარ-ბუ 6, 18 ამბორდანი სურნელი.
ამბარი 221, 96, საცავი, შესანახავი სახლი;
ბელელი.
ამბარი 22, 96₂ სურნელია ერთგვარი.
ამბრეანი 22, 97₄ ამბრიანი, სურნელო-
ვანი.
ამება, ი 17, 61₄ სიამოვნება.
ამურაზენელი 56, 3 ამრეველი, გამალიზი-
ანებელი.

ამოგებული 150, 66₃ აშენებული, გაკე-
თებული; გამდიდრებული.
ამოება 51, 2₂ სიამოვნება.
ამპარტავნად 31, 55₄ მედიდურად, ამა-
ყად, თავმომწონედ.
ამპარტავნობა 31, 56₄ მედიდურობა, ამა-
ყობა.
ამრენი 22, 97₂ ამრევი (?).
ანაბარი 83, 127₁ მიბარებული (ნივთი).
ანაზღადა, ანასღადა 3₃ 20, 85₂ უეცრად
მოულოდნელად.
ანასღეული, ანასღი 3; 8, 4₁ უეცარი,
მოულოდნელი; შეუტყობარი.
ანგარი 31, 59₃ ხარბი, გაუმადლარი.
ანდამატი 38, 113₁; 126, 353₂ აღმასი
(ძვირფასი ქვა).
ანთარი 31, 57₁ მაიმუნია ერთგვარი.
ანძა 114, 222₄ „ძელი აღმართული“
(საბა); სარი.
ანწლი 25, 14₁.
აობა: მუცლად აობა 98, 70₁ ავ-
მუცლობა, ღორმუცლობა, გაუმადლ-
რობა.
აოსება, ი: ი ა ო ა ს ა (პავამ) 14, 35₁ ავი,
ცუდი გახდა.
არამგაობა 80, 108₃ უნადვლობა, უზრუნ-
ველობა.
არამდარები 36, 98₃ არა მდარე.
არაწმიდება 71, 57₁ უწმინდურობა.
არგანი 71, 36₄ ჯოხი, კვერთხი.
არე 8, 2₂ სეზონი, ალო; გაზაფხული.

* მძიმის წინ ციფრი გვერდს აღნიშნავს, შემდგომი კი სტროფს.

არე (მრ.—არები) 12, 16₃; 32, 63₂; 79, 95₂... არე-მარე, გარემო; მხარე.
 არება: მ ა რ ე ს ა 118, 273₂ მომიარეს.
 არევა 36, 96₁ სიარული; 36, 96₂ არევ-
 დარევა; 36, 96₃ აშლა; 36, 96₄ ტარე-
 ბა, რონინება (შდრ. 49, 48).
 არმური 56, 4 აღმური, „ნისლი ზრქელი
 და ძლიერად მქროლელი, რომელი
 შეკრბების მთათა ზედა“ (ს ა ბ ა).
 არობა 29, 43₂ მივლინება (ა); ა რ ო ს ა
 21, 89₄ იაროს.
 აროს 86, 151₂ არასოდეს.
 არღვანი 6, 15 მეტად წითელი, ძოწეული.
 არჩვი 14, 37₃; 15, 42₃ „ფსიტი, ნიამო-
 რი“ (ჩ უ ბ.)
 არწივი 77, 84₃; 126, 358, ორბი.
 ასერვა 45, 14₂ აქრა, დაქრა.
 ასო 24, 5₂ სხეულის ნაწილთაგანი.
 ასპიტი (ხელოვნ.—ჰასპიტი) 60, 17 მე-
 ტად შხამიანი გველია.
 აუვი 89, 173₂ სარცხვინელი სიტყვა ან
 საქმე.
 აფთი 56, 4 „მახვილი ბრტყელი და ტარ-
 გრძელი“ (ს ა ბ ა).
 აღმოშობა 107, 163₁ აღორძინება, ხელ-
 ახლა შობა.
 აღმოხდომა 38, 109₃ ამოსვლა.
 აღხდომა 33₄ 118₁ ასღვა.
 აყიბარჩება 88, 164₄ ახირება.
 აშიკ-მაშიყი 148, 648₁ მოტრფიალე.
 აშკმული 10, 1₁ პირდაღრენილი.
 აწ 17, 61₁ აწა 55, 4₁ ეხლა.
 აწვე 22, 100₃ ეხლავე.
 აწყა 62, 1₁ ეხლავე.
 ახვა 40, 124₂; 55, 5₁ ოხრვა.
 აჯა 10, 2₁ თხოვნა, ხვეწნა; სათხოვარი.

ბ

ბაგო ბ ა გ ე 29, 45₃.
 ბაზმა 130, 405₃ ხეთით ასანთები სან-
 თელი, კანდელი.

ბაია 14, 35₂ მცენარეთაგანია.
 ბანბა 25, 8₃ ბამბა.
 ბანდი 50, 55₃.
 ბანი 10, 4₁ ერდო; ბრტყელი სახურავი.
 ბარბაროზი 93, 19₂ ველური (არაბერძ-
 ნებს ეძახდნენ ბერძნები).
 ბარგი 41, 132₄ „საკმარი საზიდარი“
 (ს ა ბ ა).
 ბასრი 41, 135₄ „ფოლადი რკინა“ (ს ა ბ ა).
 ბასრობა 107, 155; 129, 401 დაცინვა,
 სასაცილოდ აგდება.
 ბედება, ი 129, 404 ბედობა 26, 22₃ ბედ-
 ნიერება.
 ბეებანი 37, 106₂ უდაბნო.
 ბელოტი 150, 668₂ მელოტი.
 ბერი 50, 51₁ ბერიკაცი, მოხუცი.
 ბილწი 56, 8 უწმინდური, არაწმინდა.
 ბიწოვნება 56, 7 უწმინდურება, ჭუჭყი.
 ბიჭება, ა 87, 161₄ ბავშვობა; ბუშად გახ-
 დომა.
 ბიჭი 98, 64₃ მოსამსახურე; ბუში.
 ბოლოჯამ 35, 86₄ ბოლო დროს, შემ-
 დევში.
 ბომონი 159, 740₁ კერბთა ტაძარი.
 ბოფი 30, 47₁ „ახალი ყაჭის პარკი“
 (ს ა ბ ა).
 ბორგა 56, 8; 68, 12₂ წყენისაგან გაშმა-
 გება.
 ბორგნილი 56, 8 „წყენისაგან გაშმაგე-
 ბული“ (ს ა ბ ა).
 ბოზობი 19, 76₄ „ცხვრის ტყავი მოქნილი
 (ტყაბური, ცხვრის ტყავის წამოსასხმე-
 ლი ც)“ (ს ა ბ ა).
 ბრალეზა, ა 20, 80₁; 21, 92₄ ბრალის, და-
 ნაშაულის დადება.
 ბრალი 4 დანაშაული!
 ბუგა 56, 8 ბაგა-ბ უ გ ი.
 ბუკი 91, 187₃ რქის ნაღარა, საყვირი.
 ბურჯი 85, 145₁ ზოდიაკოს ნიშანია.
 ბლუნძველა 32, 68₁ აბრეშუმის კია.
 ბლუჯვი 118, 276₃ მუჭი, პეშვი.
 ბკობა 127, 364₁ სამართალი, გასამართ-
 ლება.

გ: ჰ გ ი ე ს 134, 457₃ არსებობს
 გაარგნვა 94, 25₂ გაროზგვა.
 გაბარგება 10₅, 149₄ ტვირთის წაღება.
 გაბჭობა 51, 1₄ განსჯა.
 გაგება: გაუგებსა 21, 91₂ გაუცვამს,
 გაუყრის; 21, 91₃ გაუშლის, დაუფენს;
 21, 91₄ აუგებს, აუშენებს.
 გაერთება, 52 გაერთიანება.
 გავაზი 15, 46₃; 16, 49₃; 50, 58₃ შევარ-
 დენი.
 გავანობა, ი, უ 34, 7₂ გასახლება, წართ-
 მევა (ა).
 გავარდება, ი, უ 100, 88₂ ვარდად ქცევა.
 გავხე ნ. გახდომა.
 გაწევა 50, 56₂ გაწევა.
 გათავება, ა 133, 441₂ შესრულება: გა-
 მათავია—შემსრულებელია.
 გათარხნება, ა 76, 71₂ გათავისუფლება.
 გაკიოხვა 15, 46₁ გასამართლება, განსჯა.
 გაკიოღვა 19, 71₄ დაწუნება; დაცინვა.
 გაკიცხვა 17, 58₄; 19, 71₄ საცინლად აგ-
 დება; (შე)გინება; საყვედურის თქმა.
 გაკრიჭვა 135, 461₃ კრეჭა, ღიმილი.
 გაღევა იხ. საგალი.
 გამაზარი 5, 4₃ შემაშინებელი, ხარის მო-
 მგერელი.
 გამათავი 81, 115₃ გადამხდელი.
 გამახარი 24, 1₁ გამხარებელი.
 გამახლგებელი, 70, 31₂ გამაახლებელი ხე-
 ლახლა მოქმედი.
 გამგონე 73, 102₂ გამგებელი, მსმენელი.
 გამგუნება, ი, უ 96, 52₁, „ჩუმი წყრომა“
 (საბა).
 გამკიცხველი 122, 316₁ დამცინავი; მაგი-
 ნებელი.
 გამოგება 24, 3₂; 97, 55₃ „სიტყვს გარ-
 ჩევით თქმაჲ, გინა დანვანჯულის ძა-
 ფის გამოხსნა“ (საბა); გამორჩევა.—
 ი, უ 137, 480₂ გაკეთება.
 გამოერთია იხ. გამორთვა.
 გამომეტყველი 135, 470₁ მოქმედი
 მოხზველი

გამომხდელი 39, 120₁ გამომადინებელი
 ან გამომდინარე, ე. ი. ის რაც გამო-
 აღინებს.
 გამორთვა 30, 51₄ გამოთიშვა; გამოერ-
 თია—გამოეთიშა.
 გამოუჭარი 35, 87₄ უკერავი, მოქსოვილი.
 გამოღება 51 გადმოღება, გადმოკეთება
 გადმოთარგმნა.
 გამოყრა 99, 78₃ განშორება, გაცილება.
 გამოცდა 47, 34₃ დაცდა, ლოდინი (?).
 გამოხდომა 28, 37₂ გამოსვლა, გასვლა.
 გამოხვევა 159, 737₁ გამოკლება.
 გამწვრონელი 115, 235₂ გამხრდელი, მას-
 წავლებელი.
 გან 56, 11 განა.
 განაბარგი 25, 8₄ აბარგებული, აყრილი.
 განაგვარი 5, 2₃ გაყვანილი.
 განაგპირი 24, 6₂ განგპირული, დაჭირილი.
 განაგული 32, 61₂ გულად შეწყნარებული
 განადიდარი 35, 86₁ გადიდებული, დი-
 დად ქცეული.
 განაკება, ი 13, 30₃ ნაკლებულის შეგება.
 განაკიდად 132, 435₂ განაპირებულად.
 განაკილება 25, 12₄; 31, 60₃ განაპირება,
 განცალკევება.
 განაკილი 130, 406₂ განაპირებული.
 განაკილობა 148, 650₂ განხე დადგომა;
 განცალკევება.
 განაკრძალად 27, 23₄ მორიდებულად,
 მოკრძალულად.
 განამართი 40, 127₄ გამართული, გამმარ-
 ჯვებელი.
 განამრავლი 101, 90₂ ზედმეტი.
 განამწირი 25, 9₄ განწირული, ხელაღე-
 ბული; გამომეტებული.
 განაპირი 28, 35₂ გაპირებული, განზრა-
 ხული.
 განარეტი 17, 59₂ რეტდასხმული; გონე-
 ბადაბნეული; ცნობა-დაკარგული.
 განასრული 47, 32₁ გასრულებული
 47, 32₄ გაგდებული.
 განაყარი 10, 4₃ გაყრილი, გარჭობილი;
 10, 4₃ დაყრილი; 10, 4₄ გაშორებული..

განაწილობა 97, 56₄ განყოფა, განსხვავებულობა.

განაჭირი 11, 7₃ ვაკირვება.

განახალი 20, 83₁ გაგდებული, გაძევებული; 20, 83₂ გაცლილი; 20, 83₃ გახდილი.

განახელი 16, 50₁; 43, 6₁... გახელებული, გაგიყვებული. 43, 6₂ გახელილი.

განაჯარი 32, 6₁ შევჯუფებული.

განბასრვა, ე 56, 9 განკიცხვა (ი), საცინ-

ლად აგდება; 56, 10 გამახვილება (ე)

განება, ე 41, 136₁ მოწყობა.

განვლობა, ე 107; 97₃ გაშორება, გაყრა.

განთვისება 73, 53₁ გარჩევა, განსხვავება.

განთვისებული 34, 8C₃ ცალკე გასული.

გან 44, 6₄ განზე.

განი 29, 40₁ სივრცე

განკიცხული 56, 11 „საცინლად აგდებული“ (საბა); შეგინებული.

განმაგულ(ებ)ი 38, 114₃; 90, 185₃ გაგულებული, ე. ი. გულად, აზრად მქონე, — განმსრახველი.

განსვენება, ი—მოსვენება.

განსჯა: განსჯის დღე 144, 593 განკითხვის დღე.

განფრთხობა 120, 290₂ გაღვიძება,

განუზღება, ი 106, 149₄ საგძლად წარება.

განქიქება, ი ვნ. 56, 9 საქვეყნოდ მხილება; შერცხვენა.

განქიქებული 152, 68₄ საჯაროდ მხილებული; შერცხვენილი.

განცველა, იქუ დახვევა, დაცვეთა (ტანსაცმლისა).

განცხრომა 3 მხიარულება, ლხინი.

განძება, ა 19, 77₄ გაძევება, გაგდება (ა), განდევნა.

განძრახვა 136, 47₂ განზრახვა.

განწილება, ი 19, 71₃ განაწილება; ე 94, 27₂ გამოყოფა, გამოორჩევა.

გაოცება, იქუ 95, 3₂ გაკვირვება.

გაოცება, ი 18, 6₂ ოცად გახდომა.

გარა 1⁴, 36₃ გარეთ.

გარდაგება 97, 55₄ გადაყოლა.

გარდადება: გარდადენით! 44, 13₂ გადადევით!

გარდადენა 44, 17₁ გადადინება, კალაპოტიდან ამოსვლა (შდრ. 14, 34).

გარდარეული 176, 360 მოჭარბებული.

გარდაცემა, ე 148, 649₂ წინა-აღდგომა (იქუ).

გარდახვანჯვა 49, 46₄ გადანასკვა.

გარიდება 22, 100₃ მორიდება (ე), მოცილება.

გარის-გარა 33, 73₄; 35, 88₄ გარე-ვარე. გასაბარვა 133, 437₄ გასაბარგებელი, ტვირთად გასატანებელი.

გასაგნე(ნი) 76, 74₂ გასაკვლევნი, გამოსარჩევნი.

გასალამად 8, 3 ღვარად (ლამი—ღვარი).

გასალამება, ე 101, 96₂ გამომშვიდობება, გამოთხოვება.

გასამჩვენ(ებ)ი 88, 163₃ გამოსაჩინებელი.

გასამძიმად 92, 12 სამძიმოდ, სამხელად.

გასამწვანისი 100, 80₄ გასამწვანებელი (ადგილი).

გასანუზლი 133, 437₄ სასაგძლო.

გასახეფე 32, 6₂ სეფედ გასახდომი.

გასაქიქე 91, 187₂ საქვეყნოდ მამხილებელი; შემრცხვენელი.

გასაძე(ნი) 84, 135₃ გასაძევებელი.

გასაწბილაფი 142, 556₃ შესარცხვენნი.

გასაწვალი 142, 556₃ გასაცილებელი, გასაყოფელი.

გასაწყენება 81, 110₃ საწყენი, გასაწყინებელი.

გასახმობელი 72, 43₂ განსათქმელი ან განთქმული.

გასახოცი 95, 34₁ მოსაცილებელი (?).

გასინჯულობა 96, 59₁ დაკვირვება; გამოცილება.

გატარება, ი 8, 2₄: გაიტარესა—გაიტარებს.

გაუბნება, ა 50, 53₁ გაბაასება.

გაუგები 21, 91₁ გამოუგნებელი.

გაუზნე 32, 62₄ უძალი; უნუგეშო.

გაუცდომელი 108, 167₄ შეუმცდარი.

გაუცნებელი 68, 15₃ შეუცნობელი, გაუსინჯავი.

გაფანჩვა 18, 63, გაფანტვა,
გასადარი 38, 113₁ შესადარებელი.
გაცულება, იქუ 24, 5₄; 90, 178₄... უქმად
ჩავლა ანუ გახდომა, წახდენა.
გაძალბა, ე 24, 2₂ გამკლავება (დ).
გაწბილება 32, 67₄ შერცხვენა.
გაწველვა, ა 89, 171₃ წველად, ე. ი. ღე-
როდ ჩალისა ან ფხად შექმნა.
გაწლობა 89, 171₃ გაწვრილება.
გაწყობა, ე 17, 57₃ შესაბრძოლებლად
მომხადება, შებრძოლება; 22, 100₁;
131, 416₁ შეწყობა, დამეგობრება;
შეგუება.
გახარება, ა 22, 101₂ დახრა, მოღუნვა;
22, 101₃ ხარად ქცევა; 22, 101₄ ნაქ-
სოვად ქცევა (ხ არ ა—ნაქსოვია ერთ-
გვარი).
გახდომა, უ 17, 57₄ გახტომა; შეგებება
(ე); 27, 26₃ გახდომა, სიგამხდრე.
გახმოვნებული 90, 183₁ სახელგანთქ-
მული.
გება, ი ვნ. 31, 54₂ შენება (დ); 88, 164₃
მოცდა; 70, 29₂ ცოდნა; ე გ ე ბ ი ს
23, 104₃ შეიძლება.
გებული 34, 80₂ აშენებული, გაკეთებუ-
ლი (?), 64, 1₂ აგებული, აშენებული;
128, 383₁ გაკეთებული.
გვა: ი ვნ. 43, 5₃ ი გ ა ე ბ რ—ი გ ვ ე ბ ი,
სუფთავდები.
გვაში 8, 7₄; 22, 101₂ სხეული.
გვანობა 34, 79₃ მსგავსება (ე).
გვარლი 49, 46₃ „თივის თოკი“ (ს ა ბ ა).
გვემა 133, 446₁ გალახვა.
გვლარძილი 56, 10 მრუდი, დრკუ.
გზება 24, 3₃ დანთება (ცეცხლისა); ე
33, 77₃ ნთება, კიდება.
გია 39, 119₁ ღვია (მცენ.)
გივის იხ. ვ.
გლახ 11, 8₁ ვაი რომ! 40, 126₂ საბ-
რალთ
გლახა 11, 9₃ ვლახაკი 63, 3 ლატაკი,
არას მქონე.
გლახაკობა 107, 155 სილარიბე.

გლუ 56, 10 წმინდა, სწორი, წრფელი.
გმერა, იქუ 58, 24 „ლახვის კვრა“
(ს ა ბ ა).
გმობა 22, 100₂; 51, 2₂ გინება, ძაგება;
შეურაცხყოფა; 103, 115₁ საძრახისი.
გნება 89, 173₃ შეგნება.
გნოლი 15, 41₂ ფრინველია, კაკაბსა
ჭგავს.
გოვარი 6, 18 ჯავარი, —ძვირფასი ქვა.
გონი 99, 77₁ ბრძენი, გონიერი.
გონჯი 87, 158₁ ხორცდახსნილი, გან-
რღვეული; მახინჯი.
გორება, ა 20, 79₄ ბრუნება; 20, 79₂ გო-
რად, ე. ი. ზვინად ქცევა.
გულის დაღება, ე 14, 38₄ იმედულობა.
გულის დება 11, 11₃ დაწყენარება, და-
მშვიდება; დაჯერება.
გულის თქმა 131, 427₁ წადილი, ძლიერი
სურვილი.
გულის მღებელი 17, 60₃ დამაჯერებე-
ლი; მანუგეშებელი.
გულის ხარკე 115, 231₃ ყური.
გულხადები 33, 70₃ დასარწმუნებელი-
დასამშვიდებელი.
გულღრტუ 56, 9 გულღრძუ, ავგული.

ღ

დამბრული: დაშქრულ-დაამბრულ-
ლები 54, 6.
დაბანდება, ე 50, 55₃ შეკვრა (ე).
დაბარება, ი 1, 2; 14, 39₁ ტვირთის
მოხდა; დაუნჯება.
დაბეჭდვა, ი ვნ: და ი ბ ე ქ დ ე ნ ი თ ბ ე ქ-
დითა 30, 50₃ ნათელი მიიღეთ, მოი-
ნათლენით.
დაბურვილი 40, 128₄ დაბურული.
დაგება, ე 23, 104₄ დასობა; 23, 104₂
ფესვის დაბმა.
დაგლახაკება, დ 25, 7₃ გალატაკება.
დაგმობა 52, 30 გინება (ა), შეურაცხ-
ყოფა, დაძრახვა.
დაგული 44, 10₂ დამწვარი.

- დავა||დავი 35, 86, ცილობა; 85, 141, 109, 182, საჩივარი; 13, 24, შეცილება.
- დავა|დავი 17, 57, („მშვილდსა დახიდონ დავითა“) ლარი (?).
- დავა დავალს იხ. სლვა.
- დაჯარება. ე 21, 89, დანაება; 27, 30, დავხარდე—დავიხარო; დავიყოვნო.
- დაჯიდა 17, 57, მოწვევა, მოტიმვა.
- დაჯრობა; დაჯხარენი 146, 637, დაჯრე, გაყინე.
- დაჯრუნვა 37, 103, გათელვა, გატკებნა.
- დაკოფა 56, 15 დაკევა, დაკრა წვრილად.
- დაკრძალვა 155, 706, ფრთხილად დაცვა ანუ შენახვა.
- დალტობა. იჟ 10, 4, დასველება.
- დამა 28, 34, დამა („სამღერელია, ე. ი. სათამაშო, ჭადრაკივით“—საბა).
- დამალეველი 92, 3, დამლევი, მსმელი.
- დამანელი 21, 88, 30, 52, დამქროლები, დამავსებელი.
- დამარხვა, ი 29, 43, 29, 44, შენახვა დაცვა.
- დამაქადე 92, 2, ქადების ჩამდენი, აღმთქმელი.
- დამაშვრალი 45, 15, დალილ-დაქანცული,
- დამაწყლული 24, 4, დამწყლულებელი, დამქრელი.
- დამდარება, ე 94, 22, მდარედ შექმნა.
- დამთხო 9, 48; 143, 57, მოთმინე.
- დამთქნარება, ა 81, 109, დანთქნარება, ე. ი. შთანთქმა.
- დამკვიდრება, ი 29, 44, დასადგურება, დადგრობა, დაყენება.
- დამლევი 34, 82, დამალურჯებელი, შემაწუხებელი (?).
- დამშავე 84, 137, დამნაშავე.
- დამძიმება, იჟ 104, 128, გაჭირვება, შეწუხება.
- დამჭირნე 86, 148, 140, 529 მსაჭიროებელი.
- დანაბაქე 12, 354, სიტყვით შეშინებული.
- დანაგული 132, 428, გულეხული.
- დანათხზული 123, 324, დათხზული, მოქსოვილი.
- დანამცდარი 98, 67, მოცდენილი, შემცდარი.
- დანამწუნი 116, 245, დაწუნებული.
- დანამჭირი 33, 72, დაჭერილი, დაკავეებული.
- დანაცემული 26, 17, დაცემული, დავრდომილი.
- დანაწვი(ან)ი 34, 83, დაწვენილი, დალექილი.
- დანახშირად 25, 9, გახშირებულად, ხშირხშირად.
- დაჟარვა 8, 3, „ხილის ყინვით დახრობა“ (საბა).
- დარადა 113, 214, შესაბამისად, მსგავსად.
- დარამ 21, 90, (?)
- დარბაზობა: ქმნა დარბაზობანი 140 537, ეწვია.
- დარგი 137, 485, მსგავსი.
- დარება: მდრიდა 20, 84, მედარეობდა.
- დარევა 8, 6, მორევა (ე); 8, 6, ძლევა, ჯობნა(ა); 56, 13 გადაკიდება ერთმანეთს.
- დასაგვლა 14, 36, თევზის დასაჭერი შხამიანი ბალახის ჩაყრა მდინარეში; წყლის დაწამლვა თევზის დასაჭერად.
- დასაგმობელი 81, 112, საგინებელი.
- დასაგულთი 107, 161, შესანაყავი („უფთა შენაყილს კორცსა—ჭკვან“ საბა).
- დასადაგო 29, 45, დასაწველი.
- დასადავი 81, 115, დასადავებელი, საცილობელი
- დასაგალი 22, 98, ვალი.
- დასაჯარ(ებ)ი 18, 66, დასაჯარებელი.
- დასალეხელი 113, 219, დასალურჯებელი (ცემისაგან).

დასამალმად 8, 1₄ დასამალამოებლად.
 დასამძახლად 75, 70₄ დასანათესავებლად,
 დასამოყვრებლად.
 დასარქმელი 93, 17₃ სახელ-სადები, და-
 სარქმეველი.
 დასაყოფელი 68, 12₃ დასაყენებელი, გა-
 საჩერებელი, აქ: დასახუჭავი.
 დასაშალა 94, 23₂ დამშლელი, დამარღ-
 ვეველი.
 დასაწერელი 76, 72₃ დასახატავი.
 დასაწყვეელი 29, 42₄ დასაწყველელი,
 დასაკრულავი.
 დასაწყლული 35, 85₄ დასაწყლულებელი,
 დასაკრელი.
 დასაჯერე 77, 84₂ სარწმუნო.
 დასი 30, 50₃ გუნდი: ვისი ხართ დასე-
 ბით — ვისი გუნდისა ხართ.
 დასტაქარი 103, 115, მკურნალი.
 დასქდომა 6, 24 დასკდომა.
 დაუდგომელი 22, 95₄ დაუდგომელი,
 შეუდგომელი, დაუსვენარი.
 დაუკლე 99, 77₂ არ დამკლებელი
 დაულული 24, 4₄ დაურულებელი, მო-
 უთვლემელი.
 დაუმართი 40, 127₃ მალალი.
 დაუნაშავლად 18, 70₄ უდანაშაულოდ,
 უბრალოდ.
 დაუნელი 39, 118₂ დაუნელებელი.
 დაუცადელი 108, 171₄ რასაც არ ელი,
 მოულოდნელი.
 დაუცდელი 38, 110₄ გამოუცდელი.
 დაუცდლობა 47, 31₂ გამოუცდლობა.
 დაუხანება 26, 19₄ ხანდაუხმელად, და-
 უყოვნებლად.
 დაფაცრვა 21, 91₁ ფაცრის (მახის) დაგება
 დაქება, ი 143, 571₁ ქება.
 დაქელვა, ი 89, 171₂ დათელვა.
 დაღება, ე 44, 7₁ გაღება; 44, 7₃ დახრა
 44, 7₄ დაწყნარება, დამშვიდება.
 დაღონება, ე 16, 47₃ ძირს დახრა, აქ:
 გოგმანი.
 დაშვრომა 32, 62₁; 62, 1₁ გარჯა, შრომა (ი).
 დაშლა 94, 23₂ მოშლა, აღკვეთა.

ღაცდა, ი ვნ. 34, 79₄ გამოცდა. 40, 127₂.
 „თუ არ დასცდი თავსა თვისსა“ —
 თუ არ გამოცდი (გამოიციდი) თავს.
 დაცდომა 41, 136₂ აცდენა, აშორება; 88,
 167₄ შეცდომა.
 დაცვა, ი 4, 2 პოვნა: „თუ დრო დაი-
 ცენ“.
 დაცვლა 137, 484₂ გამოცვლა.
 დაცლა 140, 538₁ დაცდა, მოცდა.
 დაცონვა 135, 462₃ დახარება.
 დაცხრობა 126, 358₃ დამშვიდება, დაწყ-
 ნარება.
 დაძვირება, ე 26, 16₄ იშვითად გახდო-
 მა (უ).
 დაძმებული 86, 151₄ დაძმობილებული.
 დაძრვა 81, 109₁; 88, 165₃ დახვრა, გა-
 ყინვა.
 დაწუხვა, ი'უ 27, 26₁; 43, 6₂ დახუჭვა,
 დაბნელება.
 დაწყვეტილი 21, 87₁ დანარცხებული;
 21, 87₂ დამწყდარი; 27, 87₃ დაწრე-
 ტილი; 27, 87₄ მომსპარი.
 დაწყლულება 31, 58₄ დაჭრა, კრილობა-
 დაჭირება 86, 153₂ გაჭირება.
 დაჭირებული 86, 149₂ გაჭირვებული.
 დახდომა, ი'უ 87, 155₄ დასვლა, ჩასვლა-
 დახვანჯული 35, 89₄ დახლართული.
 დახსნა 158, 731₄ გადარჩენა
 დახშვა, ი 50, 56₄ დახურვა.
 დაჯარება, ა 159, 739₂ დაგროვება.
 დაჯერება, ა 28, 34₁ დარწმუნება; 28, 34₂.
 მიმხრობა, დაყოლება (ი); 28, 34₂,
 კმავება (ა)
 დება, ე 27, 30₁; 43, 4₁ წაკიდება; ე 43, 4₄;
 45, 15₄ დად გახდომა (ი'უ); ა 92, 2₁.
 (მადესა) დადება, დაკისრება.
 დედაზარდილი 124, 332₁ ობობა.
 დემად 20, 86₄ ბლომად (?).
 დესპანი 133, 445 მოციქული, ელჩი.
 დია 9, 8₄ ცთომილი, პლანტი.
 დია 81, 110 დიდად, ფრიად.
 დიად 18, 63₄ „ფრიადასავით“ (საბა).
 დინარი 90, 180₄ დრაქმა (ფული).

დომბა 15, 44, „კამბეჩს ჰგავს“ (ს ა ბ ა);
დრაჰკანი 97, 64, ოქროს ფული.
დრება, ე 115, 233, მსგავსება, შედარება.
დრკუ 96, 49, უსწორ-მასწორო, მრუდი.
დუხჭირი 128, 381, უხამსი, გონჯი.
დღე 20, 79, დრო, ხანი; დღესიქით 11, 11, 3
დღეიდან, ამიერიდან.

2

-ებ ||ებრ ||-ებრივ 17, 58, 63; 36, 97,
მსგავსად.
ებგური 57, 4 დარაჯი, ყარაული, „მალ-
ლით მხედველი“ (ს ა ბ ა).
ეგების იხ. გება.
ეღემი—სამოთხის ადგილი.
ეჴომ 24, 7, ესოდენ, ამოდენად.
ელი 26, 18, მოხეტიალე ხალხი.
ელი, ელისა იხ. ლოდინი.
ერთპირობით 99, 78, ერთბაშად.
ესე 22, 101, ესრე.
ესეგვარი 20, 82, ამგვარი.
ესვის იხ. ს.
ესო იხ. ს მ ა, ს ო ბ ა.
ეტლი 21, 90, ბედისწერა.
ეშმა 31, 60, ეშმაკი, ბოროტი სული.
ეშყი 27, 29, ეშხი, სიტურფე.

3

ვ : მივის 24, 3, მაქვს, მყავს; გივი-
სო 103, 107, გყავსო; უვის 24, 6,
ჰყავს.
ვა 60, 27 ვაი!
ვაზება, ე : არ ევაზნეს 50, 55, არ
გამხდარიყო ვაზად.
ვანი 108, 172, 125, 350, ბინა, სადგომი,
სახლი.
ვარდი* 54; 70, 25.
ვარდნა: ვარდია 20, 84, ჩავარდივ
20, 84, გავარდნა.

ვარი. ნ. რება.
ვახება 11, 7, სესხება.
ვახვა 55, 5, ვახის, ე. ი. გოდების მოთქმა.
ვახი 16, 50, სიმღერაა.
ვახშური 56, 23 სარგებელი, პროცენტი.
ვეროსა 108, 16, ვერასოდეს.
ვერძი 13, 26, ზოდიაკოთაგანია.
ვითა 17, 58, როგორც.
ვინენი 32, 64, ვინ.
ვინმე 19, 72, მოთხრ. ბრ.—ვინმემ
ვირ 22, 100, ვიდრე.
ვირა 22, 100, ვირი.
ვლტოვლა ||ვლტოლა, ე 84, 132, 40,
125, გაქცევა, გარბენა.

ზ

ზამბახი 6, 6; 36, 98, 146, 637, შროშანა.
ზანგუბრელი 12, 22, 44, 8, მეტაფორუ-
ლად—ზავი.
ზარდახშანი 6, 11; 84, 133, კოლოფი,
სკივრი.
ზარი 5, 4; 14, 33, შიში; ზაჩები 89,
177, შიშნი.
ზარი 17, 62, „შექნეს ზემი, ზარია“—
შექმნეს ღრეობა, დღესასწაული.
ზარობა 29, 43, „ქმნა უნდა და არ უნ-
და“ (ს ა ბ ა); ზარობდა 114, 227,
ეშინოდა.
ზარქაში 57, 2 სირმა.
ზახილი 14, 35, ხმა, ძახილი.
ზე 31, 59, ზევით.
ზევა ჴ, 8; 42, 141, აზიდვა.
ზეზი 56, 25 ოქრო-ქსოვილი სამოსელი.
ზემი 17, 62, ლხინი.
ზერე 77, 84, ზევით, მაღლა.
ზესთა ||ზეშთა 77, 84; 30, 50, ძლიერ
მაღალი, უმაღლესი.
ზეაობა 115, 242, თავის მოწონება, ამა-
ყობა.

* ლექსიკონში სრულად არის წარმოდგენილი [(ხშირად განუმარტებლად, რო-
გორც მაგ. აქ) მცენარეულთა, ფრინველთა და ლითონთა სამყარო.

ზვერი 38, 115₁ ბაჟი ან ხარკი.
ზიარება 30, 51₁ საიდუმლო ზიარება (ქრისტიანული სარწმუნოების მიხედვით ღვინისა და პურის მიღებით, რაც ქრისტეს სისხლისა და ხორცის მომასწავებელად ითვლება, მზიარებელი მონაწილე ხდება ქრისტესი); დვ. 30, 51₁ თანამონაწილეობა, შეზიარება.

ზიარი 30, 51₁ „მოწილე“ (ს ა ბ ა); საზიარო.

ზილფი 28, 37₃ თმა, კავები.

ზმა; უხემდე 88, 164₂ უქმნიდე, უკეთებდე.

ზმა, ი 57, 12 კალამბური.

ზმნა 29, 46₁ კმნა, კეთება.

ზორვა 57, 1 მსხვერპლად შეწირვა.

ზოშალი 12, 17₄ კრონოსი (ცთომილი).

ზრახება 82, 117₁ ლაპარაკი, მბობა.

ზრახვა 27, 24₄; 41, 131₄ ლაპარაკი, მბობა; 4 ფიქრი; 40, 124₃ რჩევა, თათბირი; იქუ 95, 37₂; 59, 76₃; 106, 146₄ ძაგება, ძრახვა.

ზრახი 92, 4₁ ძრახვა, ცუდის თქმა ვისმეზე.

ზრზოლა 56, 25 ყრყოლა.

ზრქელი 32, 62₃ სქელი, უხეში, ტლანქი; მძიმე.

ზურმუხტი 83, 126₂ ძვირფასი ქვა ანუ პატიოსანი თვალი მწვანე ფერისა.

ღ

ღზგური იხ. ებგური.

ღდემი იხ. ედემი.

(ანბანთ-ქებაში სხვაგანაც არის შეცვლილი მეხუთე ენი)

თ

თავადი 126, 356₂ მთავარი.

თავაზა 17, 81₁; 81, 110₁ პატივისცემა, თავაზიანობა, ზრდილობიანი ქცევა.

თავის წინა 39, 122₁ განცალკევებით, მარტოდ.

თარხანი 76, 71₃ თავისუფალი.

თარგმნობა 64, 3₂ განმარტება, კომენტარი.

თბე 87, 154₄ სხეული.

თეთრი 81, 114₁; 114, 230₁ ფული (ვერცხლისა):

თემი 5, 21; 21, 48₁ ქვეყანა, მხარე.

თვისი 19, 77₃ ახლო ნათესავი, თავისიანი.

თვის ტომი 19, 71₁ მონათესავე, თანამეტომე.

თმა-გრუზი 13, 24₁ თმა-ხუჭუჭი.

თქარ-თქარი 17, 60₃ „სიცილი მრავალთაგან შეგმობილი“ (ს ა ბ ა).

თქმულობა 97, 59₂ განთქმულობა, სახელი.

ი

ია 54 ყვაველი.

იაგუნდი 37, 101₂; 110, 187₁ პატიოსანი თვალი.

იაღონი 21, 89₁ ბუღბუღი.

იაფარი: ი ა ვ ა რ ყ ო ფ ა 21, 93₄ აკლება, აოხრება.

იასამანი 6, 7.

იგ 32, 67₂ იგი.

იგავი 36, 93₃ მაგალითი.

იეფება, ი 32, 65₃ უხვად ქცევა.

ილეკო 34, 78₂ მეტალია.

ირემი 14, 37₃; 16, 52₂; 64, 2₄.

ისი 19, 76₂ ის, იგი.

იტანსა იხ. ტანება.

იქ იხ. კმნა.

იქი 2, 5 იქ.

იქით 116, 245₂ იქიდან.

იში: ი შ ა ნ ი 86, 148₂ ი შ ე ბ ი 114, 224₂ მზიარულებანი.

იშნი 28, 36₃; 62, 23₄ „მტრისაგან ბავთზე (ე. ი. ცუდ ამბავზე) გახარება“ (ს ა ბ ა).

იცოდა იხ. ცობა.

იხვი 79, 97₃.

ჭ

კაბა 25, 11₂; 137, 484₁ კაცის ან ქალის გრძელი ტანთსაცმელი.
 კადნიერი 57, 16 თამაში, შემბედავი.
 კაეშანი 8, 1; 20, 79₂... დარდი, სევდა.
 კაკაბი, კაკბის 14, 35₄; 16, 47₃; 98, 70₄; 105, 134₄.
 კლატოზი 34, 77₁ ქვის ოსტატი.
 კალმახი 15, 41₃; 15, 43₄.
 კამედია 127, 376₃; 144, 597₂ კომედია.
 კამკამი 146, 637₃ ნათელი, გამჭვირვალე, კრიალა.
 კაუი 126, 353₂ ტალი.
 კარაული 57, 15 ვირი.
 კარგვარად 87, 155₁ კარგ გვარად, კარგად.
 კარი 17, 59₁ სახახლე, სასახლის კაცობა; 55, 2₁ სამეფო კარი (აქ ერანისა).
 კარის კარად 35, 88₁ კარდაკარ.
 კეთილად 112, 207₂ კარგად.
 კეისარი 87, 157₁ საბერძნეთის მეფე.
 კატაბა 57, 17 „მატყუარი თუ სატყუარი“ (ს ა ბ ა).
 კატარღა 153, 683₂ ნავი.
 კეკლუცი 113, 211₁; 128, 381₂ ლამაზი.
 კეკლუცობა 128, 382₁ სილამაზე.
 კერბი 21, 93₂ წარმართული ღვთაების ქანდაკება.
 კიდე: „ჩემგან კიდე“ 31, 55₂ ჩემს გარდა.
 კიდევანობა 102, 105 გაშორება, გაცლა.
 კიდონტი 139, 510₁ საცდელი ქვა.
 კიღვა 116, 249₁ წუნის დადება; ლანძღვა.
 კილი 32, 67₂; „მცირი რამ წუნი“ (ს ა ბ ა).
 კილი 145, 613 ხორბლის ან ბრინჯის ბუდე (ჩ უ ბ).
 კინიკი 107, 160 ცინიკი.
 კირთი 113, 218₄ ტვირთი, ბეგარა.
 კირკიტა 110, 183₃ ფრინველია.
 კისკახი 153, 691₂ სწრაფი, მკვირცხლი; 21, 88₁ სწრაფად მსვლელი.
 კიცვი 51, 15 კვიცი.
 კიცვა 122, 315₃ დაცინვა.

კლერტი 57, 18 „ყურძნის ღერო“ (ს ა ბ ა).
 კნინლა 27, 26₂ თითქმის, კინლამ, ცოტა-ლა.
 კოკობი 70, 25₄ გაუშლელი ყვავილი.
 კომსი 57, 15 დიდი ხელისუფალი; გრაფი (ჩ უ ბ).
 კონა 40, 123₃ ხვევნა, ჩაკონება.
 კრაფი 19, 76₁ ბატკანი.
 კროზა 31, 56₁ ციალი, მცირე გამონათება.
 კროზა, იქუ 27, 23₄: „უკრთებიან სხივსა შენსა“—ვერ უძლებენ (ერიდებიან).
 კრული 18, 65₁ წყეული.
 კუ 51.

ლ

ლალა 6, 8 ყაყაჩო.
 ლალი 36, 97₁; 37, 101₂ წითელი ფერის პატოსანი თვალი.
 ლამვა 57, 21 ღვრა, სხმა.
 ლამპარი 25, 9₄ ხეთის სანთელი.
 ლანდრა 1⁰, 743₂ მაუდი (ჩ უ ბ).
 ლაბი 45, 16₁ როკოს ბარტყი.
 ლაპობა 14, 35₄ ბარტყობა.
 ლაყვარდი 57, 20 ლურჯი ფერის ძვირფასი ქვა.
 ლარკანი 57, 19 ლარნაკი, სამარხავი.
 ლალობა 40, 126₃; 114, 228₄ ხუმრობა, სითამამე.
 ლახვარი 21, 91₂; 127, 364₂ შუბი.
 ლია 57, 21 „საფლობი ტალახი“ (ს ა ბ ა).
 ლიკლიკა 16, 54₄ „პატარა ქურციკი“ (ს ა ბ ა).
 ლმობა 57, 20 ტკივილი.
 ლმობილი 40, 126₁ ლმობიერი გულშემატკივარი.
 ლოდაკი 57, 21 „მომცრო ბადია“ (ს ა ბ ა).
 ლოდინი: ელისა 41, 133₁ ელოდება; გამოელისა 41, 133₁ ელოდება.
 ლორი 115, 231₂ შაშხი.
 ლტოლა, ე 39, 123₂ გაქცევა.
 ლულა-ლულად 57, 21 ლარ-ლარად.

ლულო 23, 103₂; 57, 19 რული, თვლენა.
ლხინება 53 შექცევა, განცხრომა.
ლხინი 99, 76₂ ქეიფი; 104, 125 სიამოვნება; ნადიმობა.

მ

მა 55, 4₃ მაგ.
მაგვარი 79, 95₂ მსგავსი.
მადესა იხ. დება.
მოსასური 19, 77₃ მოსასურვებელი, სასურველი; 97, 60₂; 130, 411₂ მსურველი; მოსანატრებელი.
მოსაქონელი 100, 84₃ შესაძენი.
მოსაყინები 53 წამოსაძახებელი.
მოსაშოვანი 82, 119₄ საშოვარი.
მოსაძენი 87, 158₂; 132, 430₂ მოსაბოვნელი, მოსაძველი; 155, 709₄ მოსაცილებელი.
მოსახადილი 147, 647₂ მოსაწვევი.
მოსახარავი 116, 249₂ მოსადრეკი, მოსარელი.
მოსახდომელი 128, 390₃ მისასვლელი.
მოსახვეპარი 92, 11₁ მოსატაცებელი.
მოსახლენი 99, 77₁₁ ჩამოსახლებული.
მოტევა 32, 67₁ მიშვება.
მოუგონარი 18, 68₂ წარმოდგენელი.
მოუცილად 160, 745₃ მოუცილებლად.
მოუხარი 24, 1₂ მოუხრელი.
მოსაკრძალი 36, 97₄ მოსაფრთხილებელი.
მოსოფლიო 8, 7₂ მსოფლიო, სოფლისა.
მოუღარი იხ. მოღარება.
მოუწონია 18, 67₁ დაუწია; 18, 67₃ არ მოსაწონისია (შდრ. 45, 17).
მოქარება, ა 14, 35₃ გაქარება.
მოქენე 80, 184₄ მახვეწარი.
მოღება, იქუ 83, 130₁ ჩამორთმევა; 101, 90₂ წაღება.
მოყვასი 7, 2; 17, 55; 18, 65₁ ამხანაგი, მეგობარი.
მოყვება, ე 22, 100₂ დაამხანაგება, დამეგობრება.

მოყივნება, ე 12, 15₄ ცუდი სახელის განთქმა,
მოყივნებული 90, 184₃ სახელ. გატეხილი.
მოშოება, ე 144, 598 შოენა.
მოჩვენება, ი 7, 3 წარმოდგენა.
მოძება 130, 409₂ მოძიება.
მოძვირება, ა 8, 5₃ ძვირფასად ყოფა (იქუ).
მოწონება, იქუ 18, 67₂ აწონა; 18, 67₄ (თავის) მოწონება (შდრ. 45, 17).
მოწყენა 17, 60₁ მოწყენილობა, მწუხარება.
მოჭირვება 80, 107₄ მოთმენა; 41, 132₃ გაჭირვება; დათმენა ი 40, 123₄ კირის მიყენება (ი); 8, 5₁ ატანა, გაძლება (იქუ).
მრეობა 79, 99₃ მიტაცება.
მრიდი 132, 435₁ ამრიდებელი.
მრუში 24, 5₄; 30, 48₂ ცუდი ქცევის ცოლიანი მამაკაცი.
მსვლე 99, 77₁ მსვლელი.
მსმენი 55, 2₄ მსმენელი.
მსოფლიო 53, 9 ხალხურ ი, უბრალო; ადვილი.
მსტოვარი 110, 186₂ მზვერავი.
მსხემი 159, 734₄ უცხოობაში აღზრდილი.
მიტლი 4; 19, 78₁ ბალი, ბაღჩა, ბოსტანი.
მუნ 3; 17, 58₃ იქ. მუნა 78, 87₂ იქ.
მუნასიბი 51 შესაფერი, სამართლიანი.
მურასა 155, 708₁ მოოკვილი.
მუნლი 115, 234₁ ებანი ან ქნარი.
მუშკი 132, 431₂ სურნელია.
მუხთალი 77, 79₄ მოღალატე; ი მუხთლო 84, 132₂ ღალატი ჩაიდინო.
მფოფინარე 129, 399₁ აზვირთებული.
მფშოვნა 29, 46₂ სურნელების დენა.
მქენე 119, 282₄ მახვეწარი.
მქისი 94, 25₂; 153, 728₄ მკვახე; უხეში.
მქიქები 149, 657₃ გამქიქებელი, გამკიცხველი.

მქნარი 84, 134, მკეთებელი, ჩამდენი.
 მქუზარი 80, 107, მოწყენილი.
 მქცველი 11, 235, მცხოვრები; ცხოვრების მტარებელი.
 მლილი 126, 358, ჩრჩილი.
 მყვარი 5, 2, ზაყაყი.
 მშენადარი 35, 99, მშენიერი.
 მშლელი 137, 492, დამაქცეველი.
 მცდელი 38, 110, 39, 120, მეცადინე.
 მცდლობა 127, 377, გულსშოდგინება, ზრუნვა.
 მცენარი 116, 244, მცოდნე, მეცნიერი.
 მცნელი 98, 68, მცნობელი, შემტყობარი.
 მცონარება 31, 57, სიხარამაცე.
 მცონარი 90, 181, ზანტი, ზარმაცი.
 მცონი 100, 82, ზარმაცი.
 მცხრომელი 81, 114, მოღზინე, დროს გამტარებელი.
 მძაფრი 24, 3, ძლიერი, სასტიკი.
 მძინად 88, 162, შემძინებლად.
 მძლავრი 97, 61, შემძლე კაცი.
 მძლეველი 29, 42, მომრეველი.
 მძლველი 113, 214, გამცემი.
 მძრახველი 107, 160, შემრცხვენელი.
 მძრახი 44, 7, მოლაპარაკე.
 მწდელი 109, 181, ის ვისაც სწადია, ვინც ლამობს მიწედს.
 მწება, ე 28, 32, შემწედ გახდომა.
 მწებარე 19, 72, დაწებებული, დაკრული
 მწერი (მწერები) 102, 98, მწერალი.
 მწერობა 123, 325, დაწერა, მწერლობა.
 მწვე 17, 56, მწვედ, ე. ი. ძლიერ კარგად; 20, 79, ფრიად, დიდად.
 მწიკვლი 25, 9, 91, 186, ლაქა, ტუტყვი; შემბლალველი რამ.
 მწინდები 158, 72, დამწინდებელი, დამგირავებელი.
 მწირად 40, 130, უნაყოფოდ.
 მწირი 104, 128, უცხოობაში მყოფი.
 მწირობა 18, 68, უცხოობაში ყოფნა.
 მწობა: ე მ წ ო ს ა 53 შეეწია, შემწედ გაუხდა; იუ 40, 130, დახმარება (ე).
 მწუხრი: მ წ უ ხ რ ა დ 81, 112, მწუხნარედ.

მწყერაობა 14, 36, მწყერებზე ნადირობა; მწყერი 14, 32, 105, 134.
 მხადელი 108, 171, მიმწოდებელი, მიმწვეველი, დამპატივებელი.
 მხარავი 18, 70, დამხრელი, დამდრეკი; 18, 70, მხერელი.
 მხარი: მ ხ ა რ ი ა 36, 100, მიპყრობილი, მიდრეკილი.
 მხდელი 39, 120, გადამხდელი; ხ ე ლ ი ს მ ხ დ ე ლ ი 109, 181, გამკეთებელი.
 მხევალი 19, 71, მოსამსახურე, მონა ქალი; მ ხ ე ვ ე ლ ი 74, 60, მოახლე.
 მხერელი 129, 394, მხმარებელი.
 მხლე 99, 77, მხლებელი.
 მხლებელი 77, 82, მახლობელი, შრსახლვრე.
 მხნე 11, 9, ძლიერი (ფიზიკურად).
 მხშოვანი 82, 119, დამკეტველი.
 მხცე-რეული 126, 359 ჭალარა ნარევი.
 მხცოვანება 125, 343, სიჭალარავე.
 მხცოვანი 17, 59, ჭალაროსანი.
 მჯიღვი 31, 59, მუჭი.

5

ნაბადი 15, 42, ნაშობი; ქონებული.
 ნაბადოვანი 156, 712, ბადედ ნაკეთები.
 ნაგრუზი 28, 37, დანახვევი, დახვეული.
 ნავთსაყუდელი 7, 1 ნავთსადგური.
 ნაზორი 57, 30 შეწირული.
 ნათლობა 130, 405, განათება.
 ნაკლები 52 ნაკლი, დანაკლისი.
 ნარგი 25, 8, ნარგავი, დარგული; დახერგული; დაბრკოლება.
 ნარგიზი || ნარგისი 6, 10; 14, 35, 26, 22, 36, 98, 146, 637, ყვავილია.
 ნარები 32, 63, ნასიარულევი.
 ნარი 20, 80, ეკლიანი ბალახი; ვ ი ნ ა რ ე 19, 78, 45, 20, ვაქციე ნარ-ეკლიანად.
 ნარინჯი 34, 79.
 ნასაქმარი 31, 55, ნაქმნარი, ნაკეთები.
 ნასთი 21, 87, ნართი, დართული.

ნაფთხალი 18, 63, ნაფრთხალი, შეშინებული.

ნაფრდილი 28, 32, ნასყიდი.

ნაქადებარი 103, 110, დაპირებული.

ნაქუფრი: პირ-ნ ა ქ უ ფ რ ა დ 50, 55, (პირ-)მოღუშულად.

ნაყოფი 41, 135, ნამყოფი.

ნაყოფანება 31, 57, გაუმადლობა, ღორმეცლობა.

ნაჩხაბი 95, 29, ცუდად ნაწერი.

ნაძრახი 69, 23, ნაზრახი, ზრახული.

ნაწვართი 87, 155, ნაწაფლი.

ნახად 82, 120, შესანახავად.

ნახვა: მ ი ნ ა ხ ა ე 12, 15, მნახავ; ნ ა ხ ა ვ ს ა 41, 131, იხილავს; 41, 131, ხავსიანი.

ნაძვი 157, 722

ნები 57, 27 „პელის სიბრტყე შინაგანი“ (ს ა ბ ა)

ნებხით 57, 28 ნებით.

ნერწყვა, ყ 56, 20 ფურთხება.

ნეტარძ 26, 22, ნეტარ თუ; ნეტავი თუ.

ნეტარება 31, 60, სიკეთე (ქრისტიანული მოძღვრებით 9 ნეტარებაა ანუ სიკეთე, რომელსაც უნდა იცავდეს ყოველი მართლმორწმუნე).

ნეფხვრა 6, 20 „პმელი ყინვა ძნელი“ (ს ა ბ ა)

ნეამორი 15, 44, ქურციკი.

ნეგოზი 153, 687, კაკალი.

ნეუვა 57, 27 წვეთა, ცვარვა.

ნეში 95, 37, ნიშანი.

ნეზა 13, 26, 67, 2, „საყვირ-დაფდაფი“ (ს ა ბ ა)

ნეზათი 57, 30 ჯერი, ხვედარი; მორიგე მოდარაჯე.

ნეუკვა: გ ნ უ კ ა ვ 26, 20, ფთხვ, გეხვეწები.

ნეუზლი 111, 189, საგძალი.

ო

ონარი 18, 68, უნარი.

ორაგული 14, 36,

ორბი 19, 72, არწივი.

ორლანო 57, 32 „საკრავი საბერვლიანი“ (ს ა ბ ა).

ოსანა 57, 32 კურთხევა (გალობა)

ოყარი 16, 49, ბაყაყიქამია. (მფრინველი).

ოცნება, ე 89, 173, გაკვირვება.

ოხა 57, 31 ვაება (ოხ).

ოხა იქუ 38, 110, შუამდგომლობა.

ოხრა 57, 31 „კმა სამწუხრომ“ (ს ა ბ ა);

ოხჭანი 57, 31 აღსასრული, ბოლო.

პ

პავასაკი 58, 6 გუდა; ხურჯინი.

პალამი 58, 6 „მძლავრი და დიდი ასპიტი“ (ს ა ბ ა).

პალატი 137, 488, სასახლე.

პარაკი 58, 5 ქუჩა; უბანი.

პარი 58, 3 ასო პ-ს სახელწოდება.

პირება: ე პ ი რ ე ბ ო დ ა 152, 679, ჰპირდებოდა.

პირვა: მიცემას ჰპირავს 4, 3 აპირებს გასცეს.

ყ

ყამი: ყ ა მ ი ს ა დ 4, ყამზე, დროზე, შესაფერის მომენტში; ყ ა მ ი თ-ყ ა მ ე-და 35, 90, მუდამ.

ყვერი 58, 10 „ფოთლიანი რტო“ (ს ა ბ ა).

ყინული 58, 10 ყინული, ე. ი. დაგრეხილი წვრილი წნელები, გამზმარი ფიჩხად (ჩ უ ბ.).

ყიყინი 58, 7 ყიყილი; „მრავალ სირთე კმიანობა“ (ს ა ბ ა).

ყირი 58, 7 თხელი შაქარწყალი.

ყლუტუნი 58, 8 ყლურტული.

ყოლა 58, 9 თუთა.

ყღვლემა 58, 7 „ავად ზელა“ (ს ა ბ ა).

ყღვლემა 58, 7 ჰყლემა.

რ

რბევა 17, 59₂ ძარცვა-გლეჯა; აკლება.
 რენი 22, 9⁷₁ რეპანი (წვანილესული).
 რება: 40, 15₂ სიარული; ვარი 5, 5₂
 ვარონინე, ვავლინე; ვირები 11,
 9₂; დავდივარ; 152, 684₃ ვდგევარ;
 არებსა 32, 68₂ დაიარება.
 რეგენი 58₁₁ ბრიყვი; სულელი.
 რეგნობა 10, 1₄ სისულელე.
 რევა 9, 8₃ არევა, არეულობა.
 რეტოვანი 58, 12 რეტიანი.
 რეული 6, 146₁ შერეული.
 რეცა 58, 12 ვითომ.
 რვალი 148, 649₃ სპილენძი.
 რიგება 139, 511₁ გამგებლობა.
 რიდე 93, 13₂ თავსახვევი.
 რიოში 58, 14 შერეული; ყალბი, „შერ-
 ყვნილი“ (საბა).
 რიტორი 60, 28 მქვერმეტყველი.
 რკინა 126, 353₂
 რობა 58, 12 რება, სვლა.
 როკვა 58, 12 ცეკვა.
 როსკიპი 58, 11 მეძავი.
 როქიკი 15⁶, 717₁ ულუფა, სარჩო.
 როჭო 45, 16₁ მთის ხოხობი.
 როხვა 58, 13 „საკმლით ამოყორვა, მე-
 ტად გაძლომა“ (საბა)
 რუულად 8, 2₁ რუსავით.
 რქუმა, ა 22, 99₂ თხრობა.
 რჯა (მრ. რ. რჯანი) 2, 5; 47, 31₃ გარ-
 ჯა, შრომა.
 რჯა 85, 141₄ სჯა.

ს

ს: ვსვის 27, 27₂ ეიმედება.
 საალქათო 34, 81₁ სალატაკო.
 საამბარა 13⁶, 476₁ საამბობი.
 საანჯმნოდ 27, 24₄ საქვეყნოდ, საჯაროდ,
 ცხადლივ.

საბარგო 41, 132₄ ბარგისათვის დანიშ-
 ნული.
 საბოძე(ნი) 132, 430₄ საბოძველი, საჩუ-
 ქარი.
 საბრხე 28, 33₃; 160, 744₄ მახე.
 საგალი 15, 41₁ გასასრესი; 15, 41₂ და-
 სანაწავი; 15, 41₃ სამსალა თევზის და-
 საჭერად.
 საგანი 114, 227₂ სამიზნებელი ნიშანი.
 საგულისხ 27, 75₄ გასაჯაკრებელი, გა-
 საგულისებელი.
 სადავე 17, 56₃ „ლაგმის საპყრობი“
 (საბა)
 სადავი 37, 105₃ ლაგმის ამოსადები; და-
 საჭერი.
 სადაო 155, 404₄ საჩივარი.
 სადარა 108, 1 0₂ შესადარისად, შესა-
 ფერისად.
 სადაფი 50, 57₄ მარგალიტის ნიქარა.
 სადგურ-კამარა 64, 2 თალიანი სად-
 გომი.
 სადრო 131, 422₃ შესადარი.
 საჯარო 31, 54₄ საშიში, შესაშინებელი;
 129; 398₁ საშინლად.
 საზეო 41, 133₁ ზეგარდამო, განგებისა.
 საზომი 94, 25₃; საზომს წარბდეს—
 ზომას გადავიდეს.
 საზრდელი 52 სასმელ-საჭემლო.
 სათი 36, 97₂ გიშერი.
 საკარგავი 130, 407₂ საკარგისი.
 საკვლად 5, 2₄ საკვდავად.
 საკიცხელი 32, 62₄ დასაციწავი; საცინ-
 რად ასაგდები.
 საკრული 41, 133₄ საკრულავი, დასაწ-
 ყველი.
 საკურველად 42, 146₃ საკვირველად.
 სალალობოდ 43, 5₃ სახუმაროდ, გასარ-
 თობად.
 სალბო 40, 124₃ დამალბობელი, საწუ-
 გეშო.
 სალბუნი 38, 108₃; 110, 182₄ მალამო.
 სალი: სალებრ 18, 65₄ მაგარი კლდის
 მსგავსად, მაგარ კლდესავით.

სალხინარე 129, 399₂ სამხიარულო, სა-
სამოვნო.
სამზობელი 38, 111₄ სამზობელი, სახელ-
განთქმული.
სამ, სამე 1, 4; 113, 211₁ სადმე.
სამთავი 55, 3₃ გრდემლი (?)
სამო 121, 304₂ სამო.
სამოყსო 120, 286₄ სამეგობრო.
სამსალა 19, 74₂; 68, 9₃ შხამი, სასიკე-
დინე წამალი.
სამსჯვალი 37, 103₃ ლურსმანი.
სამურკვენლო 39, 120₃ სამრეცხველრ.
სამყოფი 7, 2; 33, 74₁; 91, 186₃ საცხოვ-
რებელი ადგილი ან სახლ-კარი; სად-
გომი, ბინა.
სამხნოსანი 85, 140₃ გასანხნევებელი.
სანდომობა 27, 26₄ მოხდენილობა; „სი-
ღამაზის მარილი“ (ს ა ბ ა).
სანუკარი 15, 45₃ სასურველი.
საოცი 95, 35₁ საფიქრალი.
სარგე 3 სარგო, მარგებელი.
სარები (სარა) სრა 18, 6₆ სასახლე.
სარვაგობა 98, 71₃ გამოზოგვით ხარჯვა;
მომკირნეობა.
სარო 36, 98₃; 83, 126₁ კვიპაროზის ხე.
საროვნება, ე 50, 55₂ საროდ, კვიპარო-
ზად ან სარად გახდომა.
სარჩევული 101, 90₃ ამოსარჩევი.
სარჯელი 39, 123₁; 122, 312₁ სასჯელი;
10, 1₁ ღვაწლი.
სასარჯლო 127, 377₄ საღვაწი.
სასიავო 41, 132₂ საავო, საცუდო.
სახმური 160, 74₃ სასმისი.
სატევად 14, 33₁ მისატევებლად მისაშ-
ვებლად; 14, 33₃ დასატევენად;
14, 33₃ მისატევებლად; (შდრ. 44, 12)
საუნჯე 40, 129₂ განძი.
საურობა 79, 4₃ მზრუნველობა, მოუ-
რაობა.
საქონელი 82, 120₁ ქონება, განძი.
საქორწინე 24, 7₂ საქორწილო (ტან-
საცემელი).
სალაფალი 87, 160₂ სალაღატო.

საყეფე 32, 65₄ საყეფარი.
საყოლი 19, 71₁ ისინი, ვინც მყვანან, ჩე-
მიანები; მახლობლები.
საყრჩოლები 110, 185₃ სახრჩოლებელი.
საჩმახავი 117, 260₄ ცუდის ან ტყუილის
საყბელი.
საცნაური 51 საცოდნელი.
საცო 120, 286₁ საცობელი, საფარავი;
საძაძები 10, 3₄ სამგლოვიარო.
საწუთო, საწუთრო 20, 80₁; 18, 65₁ წუ-
თისოფელი, საქაო.
საწუხი 4, 2 საწუხიბელი, მწუხარების
მომგვრელი.
საჭირო 17, 55₄ კირის მისაყენებელი,
საძნელი.
საჭურჭლე 134, 460₃ ძვირფასეულობის
საქავი.
სახარები 132, 432₃ სასიხარულო.
სახე 104, 126 მაგალითი.
სახელი 90, 182₂; 124, 337₁ მოხელის
გასაგებელი; სახელოთ 90, 183₄ სა-
გამგებლოდან.
სახეწარი 55, 4₃ გადასაჩხბრ.
სახიზარი 129, 398₂ თავშესაფარებელი.
სახისამეტყველი 94, 124₁ დამსურათხა-
ტებელი მაგალითებით, ან იგავებით.
სახმილი 10, 4₂; 24, 3₃ ქურა, ღუმელი.
სახრალი 20, 81₄ სახრელი.
სახუნდარი 16, 52₂ ბუნავი.
სელი 20, 83₃.
სერაბინი 58, 17 ანგელოზთა დასი.
სეფე 142, 562₄ დიდებულება, მეფობა;
აღმატებულობა.
სეფქა 14, 32₃ ფრთა მაღალი ისარი.
სვაი 33, 73₁ მფრინველია.
სვე 20, 83₁ ბედი. ბედისწერა; სვენი
23, 104₁ ბედი.
სვე-სვიანობა 6, 12; 40, 129₁; 102, 99₃
ბედნიერება.
სვიანობა 8, 4₄ ბედი, ბედნიერება.
სთული 21, 87₂ რთული, დართული.
სიკლახაკე 18, 68₃ სიღატაკე.
სიგლისპე 8, 4₃ სიანხლე.

სიგონჯე 87, 158, სხეულის დახსნილობა, განრღვეულობა.

სილაღე 8, 6, კადნიერება; ამაყოფა.

სიმუხთლე 6, 23; 20, 79, ...ლალატი.

სიმძაფრე 6, 21 სისასტიკე, სიმწვევე.

სიმძიმე 93, 13, მწუხარება, სამძიმარი.

სინჯვა 146, 636, განხილვა.

სიტყვის გება 8, 164, 95, 3, სიტყვა-პასუხი, ლაპარაკი; შეკითხვა,

სილარიბე 82, 123, უცხოობა.

სიყმე 95, 33, ბავშვობა, ახალგაზრდობა.

სიჩაუქე 153, 690, სიციქვიტე, სიმარდე.

სიძვა 117, 257 როსკიობა.

სიჯაბნე 47, 31, მოშიშარობა, „გულდედლობა“ (ს ა ბ ა).

სღვა: დ ა ვ ა 40, 124, დადის, დავალს;

სმა: მ ა ს ე 28, 33, დამისვი.

სნატი 114, 222, ნატი, „საფენი“ (ს ა ბ ა).

სობა: ე ს ვ ი ს 27, 27, ესობა.

სოლინჯი (ბალახია) 25, 14.

სოფელი 3; 50, 53, ქვეყანა.

სპა 20, 83, ლაშქარი.

სპასპეტი 80, 106; 155, 710, სარდალი.

სპეკალი 25, 12, ძვირფასი ქვები, პატიოსანი თვლები.

სპეტაკი 63, 1 თეთრი.

სრალი 36, 97, მიჯრილი (?)

სტაქანი 111, 190, ქიქა.

სტრაფი 98, 66, стряпчий.

სულა 15, 39; 17, 58, სრულიად.

სულთქმა 35, 88, კენესა, ოხვრა.

სულობა: ს უ ლ ო ბ ს 105, 130 სულად: იქცევა.

სუმბული || სუნული 6, 16; 36, 97, კარგი სუნის ყვავილი.

სურება 139, 511, სურვილი.

სურვა 128, 384, სურვილი.

სუხუნატი 140, 543, მსუნაგი.

სფერი 127, 369, სფერო.

სხმა, ე 44, 11, ბმა ბევრისა; 44, 11.

დაღრა; 44, 11, თავს დასხმა, იქ 30, 52, დება (ბევრისა).

ტ

ტლანტი 153, 692, ოქროს ან ვერცხლის ფული.

ტანება 58, 19 მიყოლება; ი ტ ა ნ ს ა 123, 322, წაიტანს, წაიყვანს.

ტარტაროზი 58, 22 ჯოჯოხეთი.

ტარეული 58, 18 სასახლის ხალხი.

ტეტერი 58, 22 ისეთი კაცი „რომელსა სიბრძნე არა აკლდეს, არამედ ხელურსა (ე. ი გიჟურ) რასმე იქმოდეს“ (ს ა ბ ა).

ტერცოლა 58, 21 „მხურვალის ქვის დახეთქა“ (ს ა ბ ა); ტკაცანი.

ტიოლო 44, 6, „ცხენის ფერკის მოსაბმელი“ (ს ა ბ ა).

ტრელი 73, 54, მატყუარა; ორპირი.

ტრელობა 149, 661, სიცრუე.

ტყება 159, 734, თავპირში ცემა, გოდება.

ტყუელვა 58, 20 ტაშის კვრა.

უ

უამე(ნი) 76, 74, უამო, უსიამოვნო, გულდაწყვეტილი.

უამრება || უამრობა 90, 180, 102, 97, უამრავი, უთვალავი; ურიცხვობა,

უარშიო 151, 672, „კაცის გაუწყობელი“, ურჩი.

უბადობა 8, 7, უქონლობა, უბედობა.

უბრალოდ 19, 77; 85, 141, უდანაშაოლოდ.

უგბილი 4; 19, 73; 132, 431, ბრიყვი; ჭკუნაკლები.

უგემი: უ გ ე მ ე ბ ი 22, 99, უგემურები.

უგზობელი 67, 3, უხარშავი.

უდაბნო 18, 64, დაუსახლებელი ადგილი; აქ: მონასტერი.

უღებება 107, 162, დაუდევრობა, წინააღმდეგობა.

უვის იხ. ვ.

უკაზმავი 27, 25₁ შეუმზადებელი.
 უკიდური 77, 83₃ უსახლვრო.
 უკმორე 33, 70₂ უკანვე; ცოტა უკან.
 ულხინებელი 106, 180₄ უნუგეშო; უსი-
 ამოვნო.
 უმანკობა 24, 5₁ უნაკლობა; სისპეტაკე
 (ზნეობრივი მხრით).
 უმეცარი 19, 73₁ უცოდინარი.
 უმკვიდრო 20, 84₃ სამყოფს, სამშობლოს
 მოკლებული.
 უმხნისი 38, 112₂ უფრო მხნე, ძლიერი.
 უნათლო 25, 9₄ უსინათლო.
 უნდო 31, 56₁ გამოუსადეგარი, გამოუ-
 ყენებელი; 34, 84₁ უბრალო.
 უნებება, || უნებობა 102, 97₃-98₄ მიუწ-
 დობლობა.
 უნჯი 86, 149₂; 100, 87₄ განძი, ქონება.
 ურა 131, 418₂ გაუხედნელი.
 ურვა 128, 384₁ ზრუნვა, საზრუნავი.
 ურვილი 40, 128₂ საზრუნავში ჩაგდებ-
 ბული, შეწუხებული.
 ურიოშო 34, 83₁ უხადო, შეურეველი,
 წმინდა.
 უსარვავო 82, 120₃; 114, 225₁ მხარჯავი.
 უსვეობა 106, 142 უბედურება.
 უსმი 134, 450₁ გაუგონარი, ყრუ.
 უსულენი 99, 77₅ უსულო.
 უსული 34, 82₃ „მოკდომილობა“ (ს ა ბ ა);
 უსუსური 58, 26; 97, 10₁ სუსტი, უღო-
 ნო, უძლური.
 უსწავლი 38, 112₃ უსწავლელი.
 უსხენ იხ. სხმა.
 უსხეულო 47, 32₃ აქ: ანგელოზი, ხეცი-
 ერი ძალა.
 უუბარად 133, 442₁ ხმა გაუცემლად, არ
 მოსაუბრედ.
 უუქმარი 78, 90₄ მოქმედი არა უქმი.
 უფერობა 79, 99₄ შეუფერებლობა.
 უფთად 107, 161₃ უფროთად.
 უფროსად 114, 229₁ უფრო მეტად.
 უფროსი 34, 77₃ უფრო მეტი.
 უღალი 156, 712₂ „ძველად სავალი“
 (ს ა ბ ა).

უშენი 151, 676₁ უდაბნო, დაუსახლებე-
 ლი ადგილი.
 უშვერება 94, 23₂ ულამაზობა.
 უშვერი 27, 28₄ ულამაზო, უშნო,
 უშმაგი 44, 11₃ არა გიჟი, კვიანი.
 უცებარი 84, 137₄ უმეცარი.
 უცები 47, 31₁; 60, 28 უმეცარი, უცოდ-
 ნელი; უჭკუო.
 უცებობა 143, 575₂ უმეცრება.
 უცოდველად 141, 548 უბრალოდ, უდა-
 ნაშაულოდ.
 უცხო 19, 75₄; 113, 219₂ არაჩვეულებ-
 რივი; საუცხოვო, რჩეული.
 უწყლად 21, 87₄ მოუწყლავად, დაუქო-
 დავად, კრილობის მიუყენებლად.
 უხამსი 35, 89₃ შეუსაბამო, შეუფერი.
 უხამსობა 25, 9₄ არა სათანადოდ ყოფნა,
 შეუფერებლობა.
 უხამსური 92, 123₄ არა საკადრისი,
 უჯერო, ურიგო.

ფ

ფათერაკი 40, 125₃; 146, 634 უეცარი
 განსაცდელი, მოულოდნელი მარცხი,
 ხიფათი.
 ფაკელი 58, 28 „თავს-სახვევი“ (ს ა ბ ა).
 ფარალათი 13, 30₃ ხალვათად მოსილი,
 შინაურის ტანისამოსით (ჩ უ ბ).
 ფარეხი 85, 144₃ საცხვრე სადგომი.
 ფარვანა 10, 9₂ პეპელა.
 ფარიზება 103, 115₃ ავადმყოფის მოვლა.
 ფაჩვნიერი 63, 3 ბანლით შემოსილი.
 ფერად-ფერადი 13, 30₂ ნაირ-ნაირი.
 ფთა 42, 144₂ ფრთა.
 ფინთი 58 ცუდი, საქაგელი; 115, 236₁
 უშნო, უშვერი.
 ფლური 75, 65₂; 98, 70₁ ფული.
 ფონი 58, 30 „მდინარის გასავალი“ (ს ა-
 ბ ა); ფონვა 58, 30 ფონს გასვლა.
 ფოცხვერი 117, 260₁.
 ფუფუნება || ფ უ ფ უ ნ ი 25, 15₁; 26, 15₃
 განცხრომა.

ფშვა 6, 3; 24, 4, „სუნნელების დენა“
(ს ა ბ ა).
ფშოვანი 82, 119, მათრქვეველი სურნე-
ლებისა.

ძ

ქაბარწოვანი 59, 1 „ქ ა ბ რ ა წ ო ვ ა ნ ი—
მეტად დიდი პური“ (ს ა ბ ა).
ქალწულება 80, 105, უმანკობა.
ქანდაკებული 64, 1, გამოყვანილი, ამო-
კვეთილი

ქასრი 11, 10, მცენარეა.
ქერაბინი 58, 31 ანგელოზთა დასი.
ქვე 19, 72, ძირს.
ქვენარი 22, 99, ამ ქვეყნის.
ქიშება, ი ვ ნ. 114, 224, კადრაქში: და-
მუქრება, შაჰის გამოცხადება.
ქმნა: ი ქ 60, 24; 133, 447, იქმ, შვრები;
იზამ.
ქონება, ი 22, 96, : ი ქ ო ნ ე ბ ს—შეინა-
ხავს.

ქრალება, ე 21, 92, გაჭრობა (ი ვ ნ.)
ქორედი 21, 91, სართულებიანი სახლი.
ქორი 59, „სახლზედ სახლი“ (ს ა ბ ა).
ქორი (მფრინველი) 15, 47, ; 105, 134, ;
159, 737.

ქრობა : მ ა ქ ა რ ო ბ დ ე ნ 22, 94, გა-
მაქრონ.

ქურციკი 58, 32 „გარეთხა“ (ს ა ბ ა)
ქცევა 9, 8, ბრუნვა, ტრიალი; ი 16, 48,
ბრუნება (ი).

ქცეული 97, 56, შებრუნებული.

ლ

ლალა 153, 693, ზღვით ღელვი ნჩქრევა
(ჩ უ ბ.)

ლაფლავი 59, 6 განჯაში, დრტვინვა.

ლალლა 14, 32, ფრინველია.

ლაჟლაჟად 24, 4, წითლად.

ლარიზი 82, 120, გლახაკი.

ლაფალი 3, 8; ღ ა ფ ლ ი 37, 104, დაუ-
ღვეარი უთაური კაცი.

ლაწვი 11, 11, ; 20, 84, ლოყა.

ლვაწობა 30, 16, მოღვაწება, გარჯა.

ლვედკეცი 59, 5 „ხე“ (ს ა ბ ა).

ღირღალი 136, 471, „ღელე-ღულე ადგი-
ლი“ (ს ა ბ ა), ოღრო-ჩოღრო.

ღონა 40, 123, ღონე, ხერხი.

ღორი 108, 166,

ღულღული 59, 4 „წელი ცეცხლის კვა
ღულილისა“ (ს ა ბ ა).

ყ

ყადავახად 59, 8 „ბრიყულ ზოქმელობით,
უგზოდ“ (ს ა ბ ა).

ყალამა 136, 473, ხუქუქა.

ყაპუზინა 31, 57, „მაიმუნი“ (ს ა ბ ა).

ყარყუმება, ა 19, 76, ყარყუმად ქცევა.

ყ ა რ ყ უ მ ი „თეთრი ბეწვია კულშავი
ქრცუნსავით“ (ს ა ბ ა).

ყაფაზა 116, 251, გალია.

ყაყაჩო 6, 8; 25, 13.

ყაჯი 32, 6, ყაქი.

ყე ეცვაყე 116, 243, ეცვათ.

ყვედრება 32, 61, სამღურავი, დაცინვა.

ყიფილი იქუ 83, 130, დაძახება.

ყირათი 18, 67, ; 45, 17, ერთგვარი წო-
ნაა,—ქერის 4 მარცვალი.

ყიფი 59, 9 „ამაყი“ (ს ა ბ ა).

ყმა 81, 110, ყმაწვილი, ახალგაზრდა
უყმოდ 118, 273, მოსამსახურის
გარეშე.

ყობული 59, 8 საფრთე ქარქაში (ჩ უ ბ.),
საისრე.

ყორული 16, 52, დაწინდული, დაცული.
ყრა, ე 23, 103, გაშორება; ხ ე ლ ი ხ
ყ რ ა 1, 2; 16, 63, ხელის მოკიდება,
ან გაწვდა.

ყრიალი 59, 7 „მწეროთ კმიანობა“ (ს ა
ბ ა).

ყრმა 20, 79, ; 50, 51, ახალგაზრდა, ყმაწ-
ვილი; ბავშვი.

ყრმობა 153, 690, ახალგაზრდობა. ბავშ-
ვობა.

ყურღელი 16, 48, კურღელი.

შ

შაბუნი 6, 17 სურნელოვანი სუნი.
 შავარდენი 15, 46₁
 შათირი 109, 177₁ შიკრიკი, მოციქული.
 შალგი 18, 67₁; 45, 17₁ ბალახია.
 შამბი 45, 15₁ „მაღალი და მსხვილი ბა-
 ლახი“ (ს ა ბ ა).
 შარა 59, 14 დიდი გზა.
 შარბათი 52 სიროფი.
 შაშპრა 25, 14₁ რეპანი,
 შეგობა 59, 13 მოხარშვა.
 შეგვარლა, ი ვნ. 35 89₁ გათოკვა, შე-
 ბოჭვა.
 შეგვარლული 23, 109₁ შეპყრობილი,
 გათოკილი, შებოჭილი.
 შეგონება, ა 85, 144₁ შეგნებინება; „გო-
 ნებად მოყვანა“ (ს ა ბ ა).
 შედრა 12, 17₁ შედარება.
 შეზარება, ე 14, 32₁ მობეზრება; შე-
 დ ე ბ ი ს 110, 184₁ შეშინდება.
 შეთი 59, 11 სიგიჟე.
 შეკრთომა 95, 30₂ შეძვრა; შეშინება.
 შემდგომი 60, 27 მომდგომი; გვერდში
 მდგომი.
 შემთხვეველი 33, 76₃ შემყრელი.
 შემოსწრება : შე მ ო ა ს წ რ ა 93, 19₁
 მოასწრო.
 შემოცდომა 140, 537₁ მოცდა.
 შემოცვება 159, 737, დაცვა.
 შემსკვალვა 26, 17₁ შესობა (ა).
 შემსჭვალული 32, 66₁ შექდობილი, შეკ-
 რული.
 შემქენებელი 109, 174₃ შემახვეწარი.
 შემწიკვლება, დ 38, 115₁ გასვრა (ი).
 შენადარგი 25, 8₁ შენაფარდი.
 შენაძირენე 32, 64₁ მაცქერალი.
 შენამყვარი 5, 5₁ შეყვარებული.
 შენამცნეული 86, 146₃ შესაცნობინე-
 ბელი.
 შენატკაცი 95, 34₁ შემტკიცებული.
 შენაშური 95, 32₁ შურის მომგვრელი.
 შენაჯუფთად 107, 161₁ შეტოლებულად,
 ტოლად.

შენერწყვა 119, 278₃ შეფურთხება.
 შესამცნე 76, 74₃ შესამცნებელი.
 შესალბელი 134, 460₂ შესატანი.
 შენთანა 114, 230₂ შენისთანა.
 შენი 151, 67₁ გაშენებული ადგილი,
 სოფელი.
 შესაგაობა 98, 7₁ შესატყვისობა, შეფარ-
 დება.
 შესაგვანი 34, 83₃ შესაფერი.
 შესაგვანობა 34, 79₁ შეფერება (ე).
 შესაგონი 85, 144₁ შესაგნებელი.
 შესაზარავი, შესაზარები, შესაზარი 18,
 69₃; 19, 74₃; 17, 56₂ შესაშინებელი.
 შესამზერი (მრ. რ.—შესამზერები) 102,
 98₃ შემზერალი.
 შემამსგავსად 99, 78₃ კარგად, შესაფშ-
 რისად.
 შესამუშარი 80, 107₂ შესამუშავებელი,
 გასაკეთებელი.
 შესარჩლება, დ 101, 92₁ შესიტყვება,
 შეჩივლება.
 შესაყვარდი 83, 126₁ შესაყვარებელი.
 შესაშოვანი 82, 119₃.
 შესაწამედ 35, 90₁ სამოწმოდ.
 შესაწყნარე 8, 2₃ შესაწყნარებელი, მი-
 სალები.
 შესხმა : შე ს ხ მ ა ნ ი ა 27, 27₁, ქებანი;
 27, 27₁ ბევრის შესმა (შესვლა); 27, 27₃
 შეფრქვევანი; 27, 27₁ შესხურებანი.
 შეტყობა 107, 157 ცოდნა.
 შეუგებარი 80, 103₁ შეუგნებელი.
 შეუგებელი 77, 82₁ გაუგონარი, ახირე-
 ბული.
 შეუგვარი 35, 88₃ უმსგავსი.
 შეუკრავლად 27, 28₁ შეუწყვეტლად.
 შეუწივენი 84, 138₁ შეუწივენი.
 შეუწყალი 17, 58₃ (შდრ. 19, 73₁) შე-
 უწყალებელი.
 შეფრფინვა 40, 126₁; 158, 72₁ „გუნე-
 ბით შეხარული“ (ს ა ბ ა), აღტაცებული
 ცქერა.
 შექენებული 90, 184₁ შეხვეწებული.
 შექცევა 14, 36₁ გართობა; იქუ 14, 34₁;
 130, 407₃ შებრუნება.

შექცეული 15, 42, შებრუნებული.
 შეყენება, ა 85, 144, გაჩერება.
 შეყრა : შეეყრები 28, 31, შეხვდება;
 28, 31, მოხვდება.
 შეცოდება 127, 375, დანაშაული.
 შეძერძვა 64, 1, შეძერწვა.
 შეძვინება, იუ 76, 75, განრისხება, გაწყ-
 რომა.
 შეწამება, ი 12, 17, რწმენა (ი); ე 27,
 23, დამოწმება (ე).
 შეჭირვება 75, 8, 93, 13, სასჯელი.
 შეჭირვებული 138, 505 უბედურებაში
 მყოფი.
 შეჭურვილი 40, 128, შეიარაღებული.
 შეხმუჭვილი 151, 673, მკმუნვარე.
 შეება 28, 31, ლხინი, მხიარულება.
 შეებული 20, 84, გამხიარულებული.
 შეელი 16, 52, შეელანი 64, 2,
 შელები.
 შინე 103, 10, შინ.
 შიში : ვიშიშვი 1, 76, მეშინია,
 ვშიშობ.
 შლა 51, 2, აკრძალვა.
 შლამი 59, 13 ლამი, ტალახი.
 შლუ 59, 11 „ქკუა-ნაკლები“ (ს ა ბ ა)
 უგნური.
 შნაგი 59, 11 გიყი.
 შროშანი 6, 5; 36, 97, სოსანი.

ჩ

ჩაროვინება, ა 81, 115, ჩატარება.
 ჩახავენი 25, 11, ჩასანთებელი.
 ჩახვი 100, 87; 120, 290, ტყავის ქისა,
 საფულე.
 ჩიკორი 20, 79, „ქვის დიდი გუნდა“
 (ს ა ბ ა).
 ჩირთი 13, 31, „ახალი ჩვლი ფურცე-
 ლი“ (ს ა ბ ა).
 ჩმახვა 33, 74, რომვა, რატარუტი; „ცუ-
 დის სიტყვის მითქმა-მოთქმა“ (ს ა ბ ა).
 ჩრდილო 12, 18, ჩრდილოეთი.

ჩუგლუგი 146, 635, „მცირე წერაქვი“
 (ს ა ბ ა).
 ჩჩვილი 148, 653, ჩვილი, პაწია ბავშვი.

ც

ცანცალი 59, 22 „აქა-იქ სლვა დაუდგ-
 რომელი“ (ს ა ბ ა).
 ცაქცაქი 59, 22 ცახცახი.
 ცაცხვი 13, 30,
 ცდა, ი 37, 107, იცადესა—დაიცადეს;
 37, 107, ცაში ავიდნენ.
 ცემა : ქცეო 44, 9, გცეო.
 ცვილი 11, 10, თაფლის სანთელი.
 ცილი 32, 67, ტყუილი.
 ცილება || ცილობა 17, 60, 61, დავა,
 ჩხუბი, კამათი.
 ცობა : პირი იცოდა 10, 1, პირი იხუ-
 რებოდა.
 ცოდვა : იცოდა 10, 1, შესცოდა;
 10, 1, შეცოდებულ იქმნა.
 ცრცვა 59, 21 გაძარცვა.
 ცუდად || ცუდათ 17, 55; 50, 53, უქმად,
 უსაქმოდ.
 ცქაფი 59, 19 მატყუარა, უწრფელი.
 ცქაფობა 9, 9, მოტყუება, უწრფელობა.
 ცხადილი 148, 647, განცხადებული.
 ცხოვნება 145, 614 ცხოვრება.

ძ

ძ : მიც (მის) 5, 1, მაქვს.
 ძაბუნე : მიძაბუნა 38, 110, დამჯაბ-
 ნა, დამაუძღურა.
 ძაგი 59, 25 საძაგელი.
 ძალ : ძალ უც (ძალ უძს) 40, 174,
 შეუძლია.
 ძალი 126, 357, ჯარი.
 ძალუც იხ. ძალ.
 ძე : ძესადა 31, 59, შვილისათვის.
 ძება 149, 655, შვილობა.
 ძევება, ა 56, 24 გაგდება,
 ძელი 14, 34, ხე.

ძვინად 59, 26; 88, 162, სარისხველად;
გასაჯავრებლად.
ძვირი : ძვირები 11, 9, იშვიათი; 104,
128, საძნელო.
ძირაკი 59, 25 (მცენარეა) ზირა.
ძნელი 19, 73, მძიმე.
ძნობითა 97, 61, „შეწყობილის ხმით“
(ს ა ბ ა).
ძოღან 148, 651, წებან; ამას წინათ.
ძრახვა 59, 23 ზრახვა; 114, 221, ძაგე-
ბა (ა).
ძრახული : ძმად ძრახული 59, 23
ძმად შეფიცული.

ფ

წავლა 95, 33, გატარება.
წათი : წათდენ 59, 27 კეტით ცემდ-
ნენ.
წალკოტი 8, 3; 23, 104, ყვავილნარი,
ბალნარი.
წამ-და-წამა 4; 19, 74, წამდაუწუმ.
წამება 26, 19, ტანჯვა-წამება; 24, 19,
მოწამება. იქ : მიწამა 43, 3,
გამიწამა, გამიწავლა; 43, 3, მირწმუნა.
წინწყარი 59, 30 „წყლის წვრილად დი-
ნება“ (ს ა ბ ა).
წარმომტყვენი 134, 459, გამმარცველი,
წამგლეჯი.
წარმონარცხი 29, 41, დახეთქებული,
დახლილი.
წარსაგებელი 134, 460, დასახარჯავი.
წარსქდომა 59, 20 გამოხეთქა, აღმოცე-
ნება.
წარხდომა 94, 25; 131, 415 გადასვლა,
გადაცილება.
წაყრა იხ. ხელის წაყრა.
წაწინება : წაეწინესა 103, 109, წა-
ეტანა, წაჰყვა.
წახდომა 93, 15, გასვლა, გადასვლა;
წახდების 129, 402, გაივლის.
წახდენა, იქუ 100, 87, დაკარგვა; 133,
446, გაფუჭება.

წახვმა, იქუ 12, 17, ბევრის წაღება.
წბილი 59, 27 შერცხვენილი, სათაკილო.
წბილობა 116, 247, სირცხვილად მიჩნე-
ვა, რცხვინება.
წვეა 78, 92, შეწვევა.
წელიწდიული 59, 29 წლისა. წლიური.
წერაქვი 18, 68, ქვის სარღვევი იარაღი.
წერო 15, 46.
წერობა 14, 32, წეროზე ნადირობა.
წვევა, ა 22, 95; 92, 2, იძულება; რჩევა
იქუ.
წვრთა 29, 43, სწავლა; ი 87, 154, გან-
სწავლა.
წიდა 34, 83, ხენჯი, —დანარჩომი გადა-
დნობისა ან გამოკვერვისაგან.
წითელი 15, 41, (ფრინველია?)
წილი 34, 80, ხვედრი.
წინამთქმელი 5, 4, წინასწარმეტყველი.
წინება 52 წინანდელი (ამბავი).
წმახე 154, 699, მკავედ შექმნილი.
წოვა : უნდა მწოსა 53 უნდა მწოვოს.
წუთი 25, 8, წუთიერი, ერთის წუთისა.
წულული 27, 27, ტრილობა, იარა.
წუობა 149, 657, ომი.

ჭ

ჭამბარი 86, 146, „მწყემსთ კარავი“ (ს ა ბ ა).
ჭაშნიკი 92, 3; 110, 133, გემოს სახი-
ლავი; სასინჯი.
ჭება, ი ვნ. 87, 161, ჭად გახდომა.
ჭია 159, 737; 30, 47, აბრეშუმის ჭია.
ჭირვება, ი ვნ. : იჭირვის 35, 89,
ჭირს ნახულობს; 25, 89, გაჭირვებაში
იმყოფება; ე : ეჭირება 106, 147,
სჭირდება; ეჭირების 800, 85,
სწუხდება.
ჭირვა, ი ვნ. : იჭირვის 35, 89, თავს
იკავებს, იჭერს.
ჭირი 19, 74, გაჭირვება; 128, 389 უძლუ-
რება.
ჭმაჭანი (ჭმაჭნა) გრება; ჭმუჭვნა.

კრტიალეზა 60, 3 ელვარეზა, ბზინეა; კაშკაში.
კრტინეა 60, 3 წუწუნი, ბუზლუნი.
კული 60, 1 კმუნეა, წუხილი.
კურივილი 60, 4 შეიარაღებული აკაზ-მული.
კური 32, 65, იარაღი, საკურველი.

ბ

ბადილი : მო-ც ა-ვ ხ ა დ ე 52 მოვიხმე, დაეუძახე.
ბადილობა 60, 8 წვეულობა, სტუმრობა.
ბადუმი 60, 7 მოახლე, მოსამსახურე.
ბამ : მი ხ ა მ ს . 28, 35, მესაქიროება; ხ ა მ ს 20, 82, უნდა, აუტილებელია; 33, 70, წესია.
ბამსი 35, 89, ის, ვისაც შეეფერება, მოუხდება.
ბარა 20, 86, ეკალი.
ბარაჯა 156, 71, გამოსაღები, ხარკი.
ბარისხი 67, 6 საფეხური.
ბარობა, ი 3, 16; 20; 82, ხარად ქცევა.
ბაშხაში 6, 8 ყაყაჩო.
ბდომა 115, 233, შეხვდომა.
ბება : მ ა ხ ე ს ა 55, 4, შემყარეს.
ბელი 20, 80, 97, 8, გიეი, უჭკუო.
ბელობა 97, 63, შეშლა (ჭკუახე) ი ვნ.
ბელის მყრელი 83. '26, მომხმარე.
ბელის ყრა || წყრა 1, 2 ბელის მოკიდება; ე 14, 32, ბელის მიყოფა.
ბელ სახდელი 98, 65, გამოსაღები.
ბვალმე 52 სოლმე.
ბვაშიადი 14, 57, საიდუმლო.
ბვებული 60, 5 დაკლებული.
ბლათი 19, 75, ხვანჯი. ხრიკი.
ბმევა, ი 78, 91, კმეება; 20, 81, კმარება, დაკმაყოფილება (დ).
ბმელი 27, 23, ხმელეთი.
ბმობა 88, 165, გახნობა; ხ მ ო ბ ა ს ა — ხმელ ადგილას; 88, 165, დაძახება; ხ მ ო ბ ა ს ა — დაძახებაზე.
ბმოსანი 68, 9, ხმის ამომღები.

ბორა 17, 61, ზინი.
ბორშაკი 20, 85, მწველი, ძლიერ ცხელი.
ბორცი 2, 5; 55, 7, სხეული.
ბოხობი (ბოხობის) 14, 35; 16, 47; 16, 51.
ბოჯა 60, 7 საჭურისი; „დიდ-ვაჭარი“ (ს ა ბ ა); მასწავლებელი.
ბროშ 60, 7.
ბუთო 35, 85, „ქვა გესლბ მკურნალი“ (ს ა ბ ა).
ბურმა : ბურმის ხე 131, 428.
ბურობა 32, 114, ბუროობა.

გ

გარშო 60, 10 ხარშო, „წნოვანი კორცი“ (ს ა ბ ა).
გალი 60, 12 ჭაკი ვირი.
გმევა 60, 9 იგივე ხ მ ე ვ ა (იხ.).
გმეული 60, 11 ის, ვინც იგმია, ე. ი. იკმარა.
გოკობი 60, 10 ბოხობი (იხ.).

ჯ

ჯაბანი 60, 13 მხდალი, მოშიშარი.
ჯაგლაგი 60, 14 „ცხენ ტულა“ (ს ა ბ ა).
ჯადვარი 60, 15 (ბალახია).
ჯავზი 60, 15 ტყუბი.
ჯალჯი 60, 16 კონებად შეკრული მოკრეფილი ეკალი.
ჯამა 10, 2, ჯამი.
ჯარჩი 60, 16 ცხენოსანი გზირი მეფისა (ჩ უ ბ).
ჯახველი 60, 15 (ხე).
ჯელგა 17, 62; 15, 39; 16, 53; 16, 54, გარემოცვა მონადირეთაგან სანადიროს ადგილისა (ჩ უ ბ).
ჯერა 28, 34, ჯერეთ.
ჯერან იხ. ჯერება.
ჯერანი 17, 56; 18, 63, „ქურციკი, გარეთობა“ (ს ა ბ ა).
ჯერგა 14, 31; 15, 40, იგივე ჯ ე ლ გ ა (იხ.).

ჯერება : ჯერანო 41, 34₁ კმაყოფი-
ლი არიანო.

ჯერჩინება 60, 13 ჯეროვნად, სათნოდ
მიჩნევა.

ჯიხვი 135, 468₁.

ჯომარდო 60, 14 მხნე, შემმართველი
(ჩ უ ბ).

ჯოჯო 60, 14 ხვლიკი.

ჯურუმათ 60, 16 (ჯურუმი) ჯარიმა.

ჯუფთი 13, 29; 30, 53₁ ტოლი.

ჭ

ჭავი 60, 17 ავი; ცუდი.

ჭარონა 60; 17 არონა, — „ყვერის ხარის
საკვენელი“ (ს ა ბ ა).

შენიშვნა : აქ ანბანთქების ხასი-
ათის გამო ჭავემტობაა (იბ.
კიდევ 60, 16-20)

ჭიეის იხ. გ.

ჭოროლი 116, 251₂ „კამაროსანი და სა-
ბურველიანი მკრით ტვრთვთ, გინა-
ცხენებით და აქლემებით სატვრთავი...
თახტრევანდი“ (ს ა ბ ა).

ს ა ძ ი ე ბ ე ლ ი

აბენას-შვილი 55, 5₁.

აბრამ 5, 1; 36, 95₁; 163, 770₁.

აგვისტოს კეისარი 148, 653₁.

აღამი 84, 135₁; 8⁷, 158₁; 155, 709₂.

აგრიანე მეფე 152, 682₁.

ათინა 122, 321₁; 130, 407₁; 143, 582₁;
161, 753₂, ათინელი 124, 325₁;
161, 753₂;

ალექსანდრე მაკედონელი 87, 161₃; 89,
175₁; 106, 147₃; 109, 175₁-176₁; 110,
188₁; 114, 223₁; 19, 282₁; 132, 430₁-
432₁; 134, 457₁-459₁; 137, 492₁; 151,
675₁; 153, 692₁-694₁; 154, 697₂; 156,
711₁-715₁; 161, 750₁.

ამირ-ნასრანი 90, 185₁.

ამპოლონ 160, 741₁.

ანანია ქრისტეს მოწაფე 37, 106₁.

ანდრია ქრისტეს მოწაფე, მოციქული
38, 109₁.

ანკსანდრე 165, 791₁.

ანკსიმე || ანკსიმე 137, 492₁; 115, 231₁.

ანდელოდე 162, 759₁,

ანტაკლატ 166, 793₁.

ასტილიმე მეფე 157, 721₁.

ანტიპატრე 156, 713₁,

ანთისთენ 118, 274₁.

ანთისტე || ანთისტინე 94, 28₁; 102, 99₁;
103, 109₁; 132, 436₁.

ანთიფენი 107, 160₁.

აპოლონი 147, 562₁.

არაბი 81, 112₁.

არისტინე || არისტონ 93, 17₃; 132, 430₂.

არისტოთელ 98, 66₁; 103, 117₁; 143, 581₁.

არისტოფ 96, 55₁; 99, 77₆₋₈; 101, 91₃
= 95₁; 102, 97₁.

არტაბან სპასუეტი 157, 728₂.

არჩილ მეფე 168, 812₃.

არხელი. მაკედონელი 160, 747₁.

არხიმედი 166, 794₁.

აფონელი 93, 17₁.

ალაფოკლე 135, 470₁; 160, 745₁.

ალეხილა, მეფე 165, 787₁.

ალრინტალი (ადგ.) 17, 63₁.

ბაალნი 56, 8.

ბაბილოვანი 142, 562₁.

ბართლომე ქრისტეს მოწაფე, მოციქული
38, 113₁.

ბარუქ წინასწარმეტყველი 56, 5.

ბასრა (ქალაქია) 8¹, 112₁; 90, 183₂.

ბალდადი (ქალ.) 72, 43₃.

ბერთუბანი (ადგ.) 18, 44₃.

ბერძენი 158, 727₁; 164, 784₂

განჯა 71, 34₃.

გედეონ 56, 9.

გივი 56, 12.

გილანი 67, 4₁

გიორგი ლეონტინი 141, 549₁.

დავით, ებრაელთ მეფე 147, 644₁.
დავით გარეჯელი 18, 64₂.
დავით ბატონი 51.
დავითიანი: ბაგრატიონთა თესლ-ტომობა 54.
დარია 56, 16, 156, 715₁.
დარიოზ 155, 708₁-710₁;
დებედა (მდინ.) 16, 49₂.
დემოკრიტე 137, 490₁.
დემონაკ || დემონაკე 153, 464₁-467₁;
136, 470₃; 137, 481₁.
დვალი (ოსეთი) 20, 83₄.
დიდგორი 13, 31; 18, 6₂.
დიკთორ 162, 757₂.
დიონოზ || დიონოს 96, 55₁; 102, 97₁;
104, 127₂; 159, 738₁; 160, 747₄.
დიოდენ || დიოდენე 99, 79₁; 100, 81₁-
85₁; 101, 90₃-93₁; 107, 160₁; 109, 177₁-
180₂-182₃; 110, 182₃-186₁; 111, 191₂-
196₂-197₁-₃; 113, 213₁-216₁-217₁-219₁;
114, 221₁-223₁-225₁-227₁; 115, 231₂-
241₂-242₂; 117, 259₂-264₁; 118, 267₁-
270₁-274₂; 119, 282₁; 120, 285₂.
დოდო 18, 64₄.
ებრაელი 56, 17.
ეგვიპტე 41, 136₁; 56, 20; 142, 564₁;
158, 733₁.
ევმანოელ 56, 18.
ევსუ ვილაპი 159, 740₁.
ეკვლაკე 161₁, 751.
ელენი 93, 19₂.
ეჟე პომპე 166, 796₁.
ეპიკი 137, 481₁-₃.
ეპიკურ 142, 557₁.
ეპისკულაპა 159, 741₂.
ეპპიმანდ 143, 581₂.
ეროდია 56, 19.
ერჯევანი (ადგ. თრიალეთში) 15, 44₄.
ესავი: ეს ავებ 63, 3 ესავის მსგავსად.
ესაია წინასწარმეტყველი 56, 17.
ვახტანგ [VI] 56, 22; 64, 1.
ვახტანგ [V] 54.
ვეზპასიანე ტიტე 151, 673₁.

ვიას პრიენელი 125, 349₁; 126, 354₁-
356₁; 357₁.
ვიონ ბორისტელი 128, 381₁.
ვიტანი 123, 322₁-₄.
ვლახეთი 64, 2₁.
ველფა 57, 2.
ვენონ || ზინონ 117, 259₁; 132, 435₁-
436₂; 133, 442₁.
ზიკირიელი 99, 79₁.
ზირაქი 57, 1.
ჭესავი (ესავი) 57, 3.
ჭლამბტელი (ელამიტელი) 57, 3.
ჭლენი (ბერძენი) 57, 3 იგივე ელენი
(იხ.)
თაბორი, მთა 57, 7.
თადეოზ 39, 117₁.
თათარი 141, 555₁.
თამარ მეფე 51.
თეელ ათინ[ელ]ი 123, 321₃.
თემურაზ [I], მეფე 51.
თექთემონ 166, 798₁.
თისი (ქალ.) 152, 682₁.
თომა 33, 114 (მოციქ.).
თრაკია 158, 730₁.
თრიალეთი 14, 36₁.
თაკობ ალფესის ძე (მოციქ.) 39, 116₁.
თერმას 143, 582₂.
თესო 57, 11.
თვლიანე 19, 76₃ (განდგომილი).
თვლიანე კეისარი 148, 649₁.
თმენდემ როდისხელი 105, 133₃.
თიანე მახარობელი (მოციქ.) 33, 111₁.
თოსებ 41, 136₁.
ირაკლიდ 137, 486₁.
ისპანი 13, 26₄ 51; 55, 1₁.
ისრაელი || ისრაილ 148, 653₁; 57, 11.
კალისტინე || კალისტენ 111, 191₁.
კამენდია (ადგ.) 115, 238₁.
კარიალი 164, 781₁.
კარეზ 123, 327₁ (კრეზი).
კარიოტელი 57, 17.

- კესარეკ, სპარსთ მეფე 158, 727₁,
 კიბერის 134, 455₁.
 კირეზი 159, 735₁₋₈.
 კირი (კიროს მეფე) 123, 327₂; 157,
 725₁; 159, 735₂₋₇₃₆₁₋₂.
 კირონ მეფე 140, 537₁.
 კლეოკულ 139, 512₁.
 კლეოპე 137, 485₁.
 კლიოფ 123, 322₁.
 კოჟორი 14, 35₁.
 კორინთელი 95, 31₁; 103, 127₃.
 კორინთი 101, 95₁.
 კრატე 131, 426₁; 132, 432₁-434₁.
 კსენეფენ 137, 491₁.
 ლაზარე 57, 19; 3, 3.
 ლათინი 63, 4.
 ლაკადომელი 165, 791₁; 166, 796₂.
 ლაკადონ(ი) 114, 221₁; 159, 735₁.
 ლაკედამ 165, 787₁.
 ლამპეს (ქალ.) 130, 411₁; 137, 492₁.
 ლებეოზ 39, 117₁ (იგივე თაღეოზ
 მოც.).
 ლეომენ 166, 800₁.
 ლილო (სოფ.) 14, 32₁.
 ლოპინი, ხევი 16, 51₁.
 მაგდანელი: მაგდანლებ 63₂ მსგავ-
 სად მაგდანელისა.
 მათე მახარობელი 39, 115₃.
 მაკედონელი ალექსანდრე 152, 686₁, იხ.
 აგრეთვე ალექსანდრე.
 მაკიდინელი (იგულისხმება, ალექსანდ-
 რე—იხ.): 87, 158₂; 104, 117₂; 108,
 173₁; 111, 191₁; 120, 285₁.
 მაკიდონი(ა) (ქვეყ.) 69, 23₁; 136, 475₁;
 157, 721₁; 164, 778₂.
 მამუკა 168, 812₄.
 მარვალ აზდრუკლ 164, 781₁.
 მარკო თულენი 161, 755₁.
 მარკოზ კურციუმ 163, 776₁.
 მალლიანი 17, 62₂.
 მაშავერი (მდინ.) 64, 2₃.
 მეგვიპტე 5, 2₁.
 მენელიმ 134, 455₁.
 მერკვირი 19, 76₈ (წმინდანია).
 მესალიტელი 126, 356₃.
 მიდელი 109, 182₃; 112, 208₃.
 მიღია 112, 208₁.
 მილითი 122, 317₁.
 მილონი 22, 9₁.
 მოვაკანი 2, 1.
 მოსე წინასწარმეტყველბი 51, 2₂; 148;
 647₃.
 მოსკო 167, 807₁.
 მცხეთა 64, 1₂.
 ნაგები 16, 52₁
 ნათლის მცემელი (მონასტერი გარეჯისა)
 18, 64₄.
 ნოეშირვან 72, 43₁ (სპარსთა მეფე).
 ონანა მდივანი 54.
 ონისიმე, წმინდა 58, 1.
 ონოფრე, მამა 58, 1.
 ორბელიანი საბა || ყაფლანიშვილი სულ-
 ხან-საბა 55; 62, 2₄.
 ორესტოზ 59, 1.
 ოსი 20, 82₄.
 პაველ ემელი 164, 778₁.
 * პარმენიონ, სარდალი 155, 710₂; 165,
 784₄.
 პერი 161, 750₁.
 პერიანდრ 139, 518₁.
 პერიკლა 129, 406₁.
 პითალორი 44, 7₂.
 პისისტრატე || პისისტრატუმე 124, 437₁-
 339₁.
 პლატონ(ი) 44, 7₂; 93, 171₄₋₆-19₁; 94,
 25₃-28₃; 95, 31₁-34₁; 103, 117₁; 106,
 147₁; 143, 581₁.
 პლაუტ კომიცი 144, 597₁.
 პოლენ 99; 77₁₋₈.
 პოლიკარტელი 166, 800₂.
 პტოლემეოზ 133, 442₁.
 უაღეთელი 58, 10.
 რანი 2, 1.
 რობუამ 58, 14.

რომი 161, 755₁; 164, 778₁.
რუსთველი 84, 133₂; 168, 812₁.
რუსი 8, 3₁; 8, 7₂.
საბა 168, 812₁.
სამართი 163, 776₁.
საქართველო 51.
საჯოგის ჭალა 16, 51₂.
სენკრატ 94, 25₁; 106, 147₁-152.
სვიმონ კანანელი 39, 118₁ (მოციქ.).
ხია (ქალ.) 122, 317₁.
სიკილი 159, 738₁.
სიკილია 160, 745₁.
სიმონიდ 140, 537₁.
სიონი 64, 1₃.
სოგრათი 88, 162₁-165₁-167₃; 93, 15₂-17₂-1₇-
19₄; 99, 79₂; 102, 99₁; 143, 581₂.
სოლნე || სოლნია || სოლენ 122, 321₂;
123, 323₂-327₃; 124, 325₁-340₂; 124, •
337₂; 138, 504₁.
სოლომონ (ებრაელთ მეფე) 25, 11₃;
149, 656₁.
სომეხი 52.
სომხითი 15, 47₁; 18, 66₂.
სპარსელი 52; 54.
სპარსი 1; 53; 54; 86, 149₃; 90, 183₄;
155, 706₁; 157, 727₁; 159, 735₂.
სტილბონ 134, 459₁; 135, 461₂.
სულხან ყაფლანისშვილი, საბა იბ. ყაფ-
ლანისშვილი სულხან-საბა.
ტბის-ყური 15, 43₁.
ტიბერიუმ კეისარი 151, 671₁.
ტიმონ 142, 560₁.
ტიფლისი 13, 27₁; 15, 45₁; 16, 49₄; 64, 1₃.
ულია 125, 340₃.
ურბნისი 64, 1₂.
ურია 58; 90, 183₂-184₁.
ფალის მილეტელი 121, 298₁; 122, 315₁.
ფარავანი 15, 42₂.

ფეოფრატ 105, 133, 4; 131, 418₁.
ფილიპე (მოციქ.) 38, 112₄.
ფილიპე მაკედონელი 110, 186₁; 152,
686₁; 156, 715₂; 164, 784₁; 166, 794₁.
ფილტვიანი 15, 44₁.
ფრანგი 86, 149₄.
ქართლი 13, 26₄.
ქართული 54.
ქარქანი 71, 31₄.
ქეოტის, მეფე 158, 730₁.
ქირმანი 52; 167, 807₁.
ქორები 59₂.
ქრისტე 148, 653₁.
ქსინინე 118, 267₁.
ქუჩუქა 18, 66₄; 52.
ქცია (მდინ.) 14, 36₃; 16, 49₂; 64, 2₂.
ღერკულე 116, 243₁.
ყაზალი 100, 87₁.
ყარაია 16, 50₁; 18, 66₂.
ყაფლანისშვილი სულხან-საბა იგივე ორ-
ბელიანი სულხან-საბა (იბ.).
შავნაბადი 15, 42₁.
შანზიანი 14, 38₁; 18, 66₁.
ჩახრუხაძე 168, 812₂.
ჩიჩხიტური 18, 64₃.
ციცერონ 162, 757₃-759₂.
ხადი 20, 83₄.
ხევ-ღრმა 15, 44₁.
ხერსონ 110, 186₁.
ხოსრო-შაჰ 70, 29₁.
ხრისე 139, 511₁.
ხუნანი 16, 49₁; 64, 22.
ჯამასპე 60, 15.
ჯან-ახლან 60, 15.
ჰეროდე 148, 653₁.

ს ა რ რ ე ჯ ი

ვახტანგ VI (წინასიტყვაობა ალ. ბარამიძისა V) 83

ლექსები და პოემები

შეგონება	1
* * * (რანი და, მოვაკანი და, სახლი და, კარი, ბანი, და)	2
ვაი, სიკვდილო	3
ვაი, რა მწარედ იწოდა ნაწლევნი მარიამისა	4
ნაცვლად ჩემთა სიკეთეთა	5
ლექს-ამბავი	6
* * * (ნავთსაყუდელსა მენავე რა მივლენ, განისვენებენ)	7
კაეშანი	8
სალბუნად გულისა	10
სატრფიალონი	24
მაჯამა	43
I	43
II	44
III	45
IV	47
V	47
VI	48
VII	49
VIII	50
IX	50
ქილილა და დამანა	51
ანდერძი დიდს ჳირსა შინა მყოფის მეფის ვახტანგისა	51
კვლავ მიხმეს ისევ ისპანს	55
ანბანთ-ქება (ასე არის აგებული)	56
ანბანთ-ქება (ეს ერთი ლექსი არის, ყოველს სიტყვას თავბოლოს ანბანი უზის)	61
სულხან-საბა ორბელიანზედ	62
ყველის ქება	63
ეპიტაფია	64
ჩარხებრ მბრუნავი ლექსი	65
ვახტანგური	66
ამირ-ნასარიანი	67
თქმა ხელმწიფეთა სამსახურისათვის	75
თქმა მდივანთათვის	77
• თხრობა ვეზირთათვის	73

თქმა სპასალართათვის	80
თქმა სტუმართათვის	81
თქმა სიყვარულისათვის	81
თქმა საქონლის შეკრებისათვის	82
თქმა ანაბრის შენახვისათვის	83
თქმა მემშუჴნობისათვის	84
თქმა სიყეთისათვის	85
სიბრძნე მალაღობელი (წიგნი პირველი)	92
იგავნი კეთილგონიერისა არისტოტელისანი	105
მისივე არისტოტელის მცნებანი	107
სიზმრის მოშიშართ ესრეთ ეტყოდა	110
მისივე მცნების სიტყვანი	120
მისივე ბრძენნი სიტყვანი	126
სწავლანი ბრძნისა ანაკსალორისანი	130
წიგნი მეორე	147
რომელნიმე ამორჩეულნი სიტყვანი მისისა წიგნებიდამე	162
ტექსტისათვის	171
ვარიანტები და შენიშვნები	176
კაეშანი (C რედაქცია)	177
კაეშანი (B რედაქცია)	179
კაეშანი (A რედაქცია)	181
ლექსიკონი (ილია აბულაძისა)	183
საძიებელი	205

ВАХТАНГ VI

(1675—1737)

Стихи и поэмы

(На грузинском языке)

Под редакцией Ал. Барамидзе

Изд-во „Сабчота Мцрალი“

19 Тбилиси 47

* *

რედაქტორი: ხ. ჩიქოვანი

ტექ. რედაქტორი შ. ლემეტრაძე

* *

ვახტანგ VI სურათი დაიბეჭდა მხატვარ აპოლონ
ჩხაიძის სახელოსნოში ქელოგრაფიული ნუსხით.

* *

ხელმოწერილა დასაბეჭდად 17.4—1947,
წიგნის ზომა 6x9¹/₄, სასტამბო ნიშანი
აღნიშნულ ფორმაში 34, 336; სასტამბო ფორმათა
რაოდენობა 14 ფ. ნ კვ, საავტორო ფორმათა რაოდენობა
12, 8; ტირაჟი 5120

შეკვეთის № 159

უკ-02096

* *

კამბა „საბჭოთა მწერალი“-ს სტამბა,
თბილისი, ჯეხაძის, 181